

ЖЮЛЬ ВЕРН

ТАЄМНИЧИЙ
ОСТРІВ

ДИТВИДАВ ЦКЛКСМУ.

ЖЮЛЬ ВЕРН

ТАЄМНИЧИЙ ОСТРІВ

ЧАСТИНА ПЕРША

ПЕРЕКЛАД З ФРАНЦУЗЬКОЇ
Л. АЛЕКСАНДРОВОЇ

ДИТВИДАВ ЦК ЛКСМУ

ХАРКІВ

1936

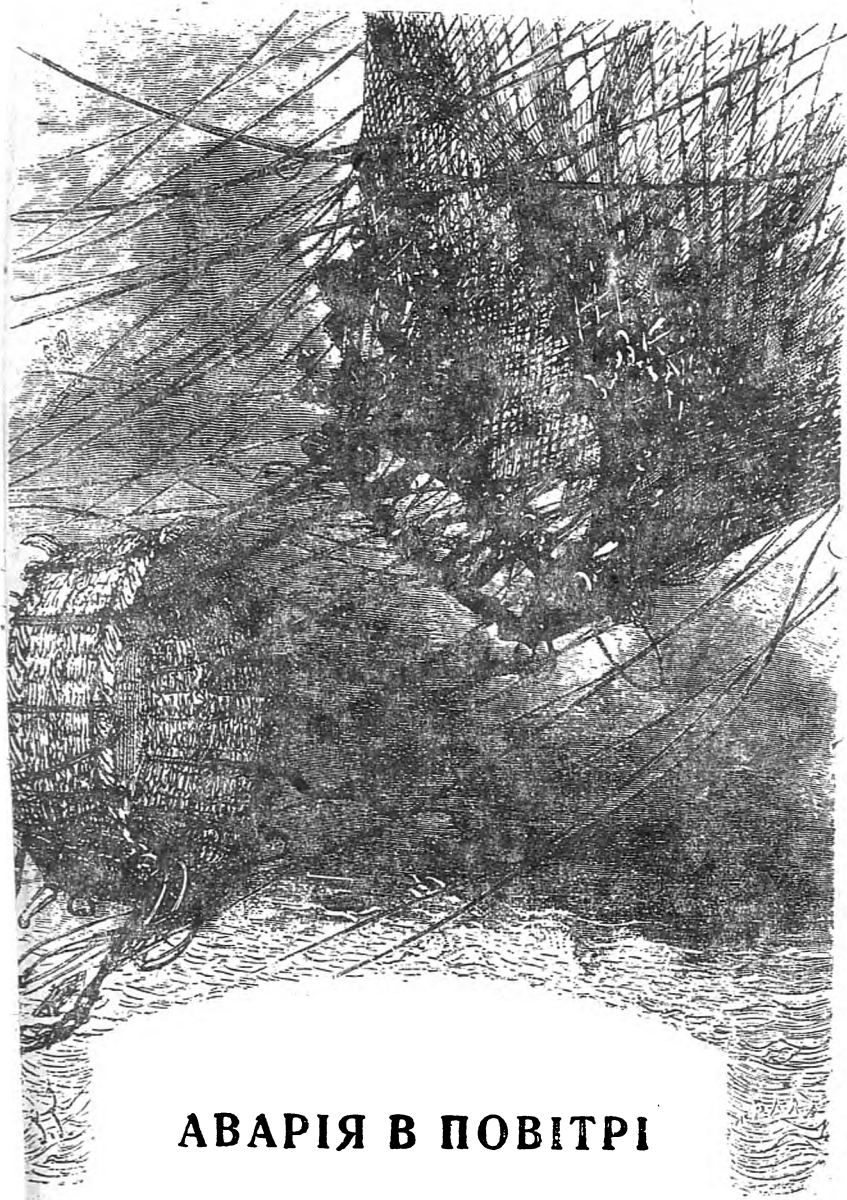
ОДЕСА

Редактор В. Спнненко
Обкладинка Й. Дайца
Техкер С. Шенкер
Коректор Л. Милевська

Надруковано з матриц виготовлених в друкарні ім. Леніна, м. Одеса, Пушкінська, 18.
Одблліт № 1469. Уповнов. Головліта № 5023. Зам. № 7825 17³/₄ арк. + ³/₈ арк. вклейок.
13,75 облік. авт. арк. Тираж 20.000 прим. Формат паперу 67x94¹/₁₆. Підписано до друку
30/X—36 р. Чергове видання № 66.

Друкарня ім. Леніна, м. Херсон.

Ціна 3 карб. 50 коп Оправа 60 коп. Перкалева оправа 1 карб 20 коп.

АВАРІЯ В ПОВІТРІ

Розділ перший

Ураган 1865 року. — Крики в повітрі. — Аеростат підхоплений ураганом. — Подерта оболонка. — Нічого, крім води, навколо. — П'ять пасажирів. — Що відбувалося в гондолі. — Берег на горизонті. — Розв'язка драми.

— Чи підіймаємося ми?

— Ні, навпаки! Ми спускаємось!

— Ще гірше, містер Сайрус! Ми падаємо!

— Швидше викидайте баласт!

— Останній мішок спорожнено!

— Чи підіймається аеростат?

— Ні!

— Я чую ніби плюскіт хвиль.

— Море вже майже під самою гондолою, не далі, як п'ятсот футів.¹

Раптом владний голос розітнув повітря:

— Геть за борт усе, що має якусь вагу!

Ці слова пролунали над безмежною пустинею Тихого океану о четвертій годині вечора 23 березня 1865 року.

Безперечно всі ще пам'ятають страшний норд-ост,² який схопився на провесні цього року саме в той час, коли день дорівнював ночі і коли барометр упав до сімсот десяти міліметрів. Це був ураган, який тривав безупинно з 18 березня аж до 23 - го. Незчисленні лиха накоїв він в Америці, в Африці і в Європі, захопивши зону в 1800 миль завширшки між тридцять п'ятим градусом північної широти і сороковим градусом південної. Зруйновані міста, вивернуті з корінням ліси, повені, спричинені цілими горами води, нагнаної в гирла рік з розбурханих морів, сотні розбитих і викинутих

¹ Приблизно 150 метрів.

² Північно - східний вітер.

на берег кораблів, цілі райони, цілком спустошені, незчисленні тисячі покалічених і побитих людей на землі та потонулих у морі — ось наслідки несамовитого лютування цього урагану. Він був ще катастрофічніший, ніж страчні попередні урагани: в Гавані — 25 жовтня 1810 року і в Гваделупі — 26 липня 1825 року.

Отже, в той саме момент, коли стільки катастроф відбувалося на морі й на суші, драма не менш страшна відбувалася в пекельно розбурханому повітрі.

Підхоплений повітряним смерчем аеростат нісся серед хмар із швидкістю дев'яносто миль¹ на годину, шалено крутячись водночас навколо своєї осі.

У гондолі цього злочасного аеростата, ледве видвої серед густих низько навислих над водою океану хмар, було п'ять пасажирів.

Звідки прилетів цей аеростат, безпорадна іграшка пекельного урагану? З якої точки світу зірвався він? Ясна річ, що він не мав змоги вилетіти підчас цього урагану. А буря тривала вже п'яту добу, і перші провісники її ясні були ще 18 березня. Виходить, що аеростат, який летів із швидкістю не менш двох тисяч миль на добу, принесло ураганом з дуже далеких країв.

В усякому разі самі повітроплавці не мали ніякого уявлення про те, яку віддасть вони пролетіли, бо не мали в своєму розпорядженні нічого, що допомогло б орієнтуватись.

Хоч і як це дивно, але вони, підхоплені непереможною силою урагану, летіли вперед, крутилися навколо своєї осі і нічого цього не помічали, бо не могли прозирнути крізь густу завісу туману, який звідусіль огортав гондолу аеростата. Навколо тільки густий туман, — такий густий, що не можна було навіть визначити, чи день це чи ніч. Безнастанний присмерк навколо ...

Жодний промінь світла, найменший шум населеної землі, ані гуркіт розбурханого океану не могли долинути до тих безмежних темних просторів, в яких вони неслися, поки були у вищих зонах атмосфери. Тільки їх раптове падіння

¹ Приблизно 160 кілометрів.

зразу розкрило їм смертельну небезпеку, в якій опинилися вони над хвилями неосяжного океану.

Довідавшись, що під гондолою море, пасажирів визнали, що їм безпечніше бути вгорі, ніж унизу, і вирішили викинути все найнеобхідніше з речей, аби лиш не опинитися в бурхливих хвилях океану і мати хоч найменшу надію на порятунок. Вони боялися за кожную краплю того газу, який тримав їх ще над безоднею. Але він невблаганно витікав з продраної оболонки.

Тимчасом, звільнений від важких речей, як провіант, одяг, зброя, від усього, що мало вагу, аеростат злетів угору на висоту чотири тисячі п'ятсот футів.¹

Ніч минула повна хвилювань, які були б смертельні для людей менш стійких. Почало розвиднятися і разом з світанком 24 березня буря стала ніби вщухати. Хмари піднялися вище. За кілька годин смерч втратив свою силу, а потім ослаб і розвіявся. Вітер з ураганного перейшов на „дуже свіжий“, тобто швидкість пересування повітряних течій зменшилась удвоє. Нарешті настало те, що моряки звать „бриз на три рифи“. Перед одинадцятою годиною нижні шари атмосфери майже очистилися, і ураган ніби вичерпав себе.

Але тут виявилось, що аеростат знову знижується: повільно, невблаганно падає. Здавалося навіть, що аеростат від невпинного витікання газу втрачає свою кулевидну форму і стає дедалі довшим.

Перед полуднем аеростат летів уже тільки на висоті двох тисяч футів над водою. І всетаки, не зважаючи на витікання газу, аеростат, завдяки своїм розмірам, міг ще протриматися якийсь час. Тож мандрівники, рятуючись з останніх сил, викидали найдрібніші свої речі, навіть спорожнювали кишені, — полетіло за борт усе, що мало хоч якнайменшу вагу. А один з мандрівників, навіть почепившись за мотуззя зовнішньої оболонки, намагався зав'язати тугіше клапан, щоб хоч цим припинити витікання газу.

Та ніщо не допомагало! Видно було, що однак вони

¹ 4500 футів дорівнюють приблизно 1350 метрам.

не затримають свого аеростата на потрібній висоті, і, втративши весь газ, аеростат неминуче впаде в бурхливу безодню.

Пасажири все одно приречені на загибель...

Та й справді, під ними незорне море, розбурхане шаленим ураганом. І, хоч вони могли дивитися з висоти радіусом не менш як сорок миль, вони бачили саму тільки воду. Це була водяна пустиня без кінця і краю. Не то що континенту чи смужечки землі, а не видно було навіть хоча б якого корабля. Нічого скільки сягало око...

Треба було за всяку ціну спинити падіння аеростата. Та хоч скільки вони сил витратили, все було марно: аеростат знижався, водночас несучись з неймовірною швидкістю в напрямі вітру, тобто з північного сходу на південний захід.

Страшне було становище пасажирів. Ясна річ, вони не могли вже керувати аеростатом. Оболонка втрачала дедалі більше газу; не було вже ніякої змоги затримати газ. Повільне падіння позначалося щораз ясніше. О першій годині дня гондола неслася вже всього футів на шістсот над океаном.

Полегшивши гондолу тим, що викинули за борт рішуче все, пасажири мали змогу продержатись у повітрі ще деякий час. Але відвернути неминучість катастрофи було вже неможливо, можна було тільки затримати її на якийсь час. І коли за цей час не з'явиться десь земля, то пасажири, гондола й весь аеростат навіки зникнуть у хвилях океану.

Ще маленька змога полегшити аеростат лишалася у них про запас. Пасажири аеростата, безперечно, були дуже енергійні люди і вмiли дивитися смерті прямо в обличчя. Жодний стогін чи нарікання на долю не злетіло з їхніх губ. Вони вирішили боротися до останньої хвилинки свого життя і зробити все, щоб хоч затримати свою загибель.

Гондола аеростата являла собою звичайний плетений з верболозу кошик, нездатний триматися на воді. Спустившись на воду, він враз би потонув.

О другій годині дня аеростат був уже не більш як на чотириста футів над водою.

В цей момент у гондолі пролунав мужній голос, голос

людини, яка не знає, що таке страх. У відповідь почувлись не менш мужні голоси:

— Чи все викинуто?

— Ні! Лишилися ще гроші: десять тисяч франків золотом.

Важкий мішок з грішми полетів у море.

— Чи підіймається аеростат?

— Ненабагато, але він скоро знову почне падати.

— Що можна ще викинути?

— Більше нічого.

— А що якби... гондолу...

— Прив'яжемо себе до сітки. А гондолу — геть у море!

Справді, це був єдиний, останній засіб полегшити аеростат. Мотузи, якими була прив'язана гондола до кільця сітки, вмить були перерізані, і аеростат, враз полегшений, знявся вгору на дві тисячі футів.

П'ять пасажирів, учепившись за петлі сітки вище кільця, дивилися у водяну прірву.

Відомо, які чутливі аеростати щодо ваги, навіть невеликої. Досить викинути геть найменшу, найлегшу річ, і аеростат, полегшений, може підскочити вертикально на значну висоту. Це трапилось й тут.

Але, протримавшись кілька хвилин у високих шарах атмосфери, аеростат почав знову спускатись. Газ витікав крізь діру в оболонці, і не було ніякої змоги чимсь зарадити лихові.

Пасажири зробили все, що можна було зробити людською силою. Надія лишалася тільки на якийсь щасливий випадок.

О четвертій годині вечора вони були на відстані всього п'ятсот футів від води.

Раптом голосно загавкала собака. Це була собака інженера, прив'язана до сітки біля свого хазяїна.

— Топ щось побачив! — сказав Сміт.

Майже водночас хтось із пасажирів крикнув:

— Земля! Земля!

Аеростат, гнаний дужим вітром у напрямі південного заходу, від світанку пролетів уже велику віддаль, яку можна було обчислювати не менш як сотнями миль; і справді,

в цьому напрямі на обрії з'явилися обриси досить гористої землі.

Але земля ця була ще миль за тридцять. Потрібно було летіти з добру годину до неї, та ще й при умові, щоб швидкість і напрям вітру не змінилися.

Ціла година! Чи тож витримають ці рештки аеростата? Чи не витече геть увесь газ?

Це було страшне запитання. Нещасні ясно бачили вже землю, якої треба було досягти хоч би там що. Вони не знали, що це було — острів чи континент, вони не мали навіть уявлення, до якої частини світу прибив їх ураган. Та байдуже, чи населена ця земля чи ні, гостинно вона їх зустріне чи вороже, а за всяку ціну до неї треба дістатись.

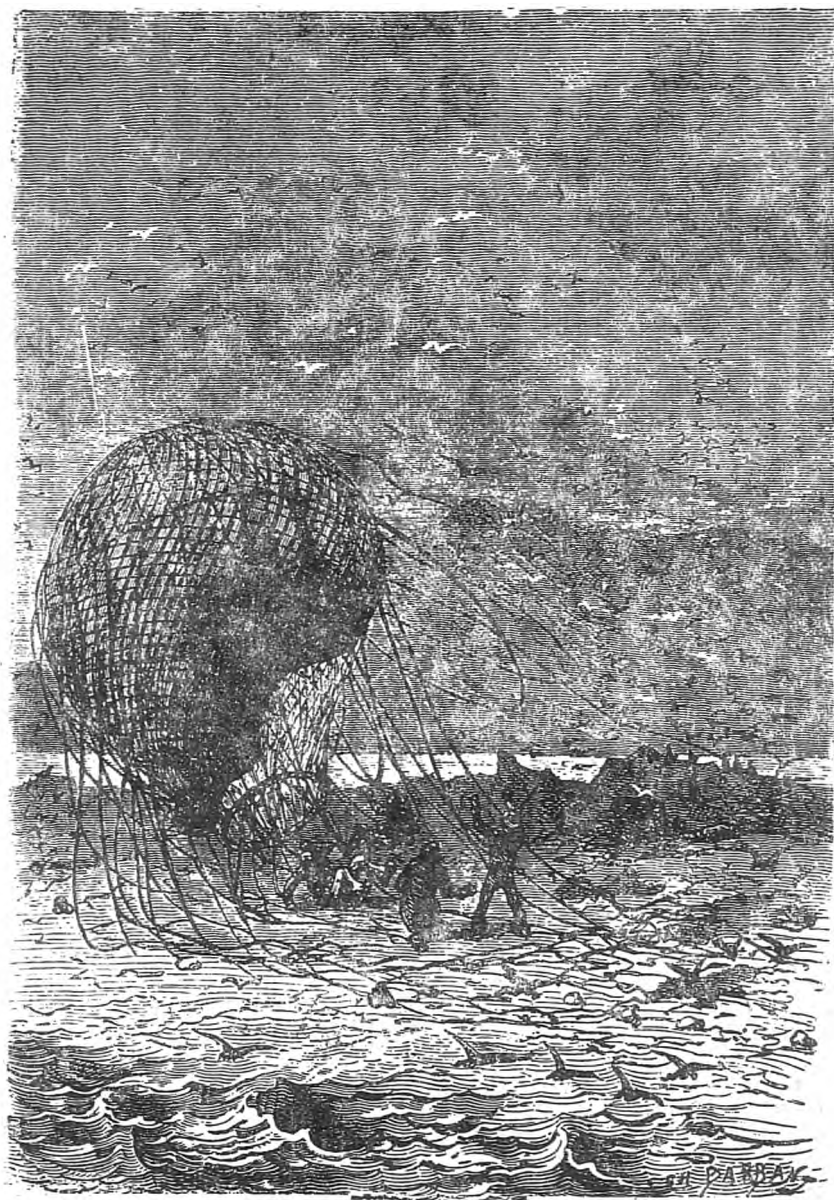
Отже о четвертій годині стало очевидним, що оболонка більше не може триматися у повітрі. Вона летіла вже над самісіньким океаном, черкаючи поверхню води своїм мотуззям, яке, намокши, збільшувало і без того важку оболонку. Аеростат летів тепер, перехилившись набік, як птах з перебитим крилом.

Через півгодини земля була вже не далі як за милю, але оболонка, плоска, майже спорожнена, вся у великих зморшках, затримувала жалюгідні рештки газу тільки у верхній своїй частині.

Люди, повиснувши на сітці, важили надто багато для неї, і скоро, напівзанурені у воду, вони мусіли битися з навальною силою великих хвиль океану. Оболонка аеростата, випинаючись над водою, правила їм за парус і, підгонювані вітром, вони пливли ніби човном. Чи тож допливуть до землі?

Лишалось вже не більше як два кабельтова ¹ до берега, коли раптом страшний зойк, вихопившись одночасно з чотирьох грудей, розітнув повітря. Оболонка, яка, здавалось, втратила всяку здатність літати, підкинута несподіваним ударом хвилі вгору, знялась у повітря майже на висоту п'ятсот футів і, потрапивши в повітряну течію, замість летіти в напрямі вітру просто до землі, раптом понеслася

¹ Кабельтов — морська міра довжини для невеликої віддалі; дорівнює 200 метрам.

Рештки аеростата остаточно впали на земљу

майже паралельно берегові. Нарешті, дві хвилини згодом рештки аеростата, описавши криву, впали на суху землю, куди навіть хвилі не досягали.

Допомагаючи один одному, мандрівники виборсалися з петель сітки. Звільнена від їх тягару, оболонка, неначе поранений птах, зібравши останні сили, рванулася вгору і зникла серед хмар.

У гондолі було п'ять пасажирів та ще собака; рештки ж аеростата викинули на берег тільки чотирьох.

Зниклого пасажира мабуть зірвало ударом хвилі з сітки аеростата, і це, очевидно, полегшивши оболонку, допомогло їй підскочити востаннє вгору і через хвилину спуститися на землю.

Ледве тільки встигли четверо потерпілих схопитися на ноги, як усі в один голос, маючи на думці зниклого, скрикнули:

— Може він спробує допливти? Рятуймо його! Рятуймо!

Розділ другий

Епізод з війни за визволення. — Інженер Сайрус Сміт. — Гедеон Спілет. — Негр Наб. — Моряк Пенкроф. — Юнак Герберт. — Несподівана пропозиція. — Побачення о десятій годині вечора. — Від'їзд під саму бурю.

Викинуті на берег не були ні аеронавти з професії, ні аматори повітряних експедицій. Це були полонені підчас війни, відважність яких допомогла їм утекти з полону в обставинах цілком виняткових. Сто разів вони мали загинути, сто разів їхній аеростат з подертою оболонкою був готовий занастити їх у водяній прірві. Але випадок урятував їх, ніби для іншої долі.

20 березня, втікши з Річмонда, обложеного військом генерала Улісса Гранта, вони опинилися за сім тисяч миль від цієї столиці штату Вірджинія — головної фортеці сепаратистів¹ підчас згубної війни за визволення негрів. Їх повітряна подорож тривала п'ять день.

Ось, між іншим, у яких дивних обставинах відбулася втеча полонених, втеча, яка закінчилася щойно описаною катастрофою.

У лютому 1865 року, підчас однієї з невдалих спроб генерала Гранта захопити Річмонд, чимало з офіцерів його армії попали в полон до сепаратистів і опинилися в обложеному військом місті. Одним з найвидатніших серед них був Сайрус Сміт — інженер генерального штаба.

Сайрус Сміт, уродженець Массачузетса, був не тільки інженер, але й відомий учений, якому уряд Сполучених Штатів довірив керувати підчас війни всіма залізницями, стратегічна роль яких набула тоді надзвичайної ваги.

¹ Сепаратистами підчас громадянської війни між Північними й Південними штатами США звали тих, хто обстоював відокремлення і незалежність рабовласницьких Південних штатів.

Геден Спілет

Типовий північний американець, худорлявий, тонкий, з легкою сивиною на висках і коротко підстриженими вусами, років сорока п'яти на вигляд, Сайрус Сміт мав таке красиве обличчя, яке, здавалося, було створене спеціально, щоб викарбувати його на медалі. Він був одним з тих інженерів, які почали свою кар'єру з праці молотом і кайлом, подібно до тих генералів, що вийшли з рядових солдатів. Одночасно з видатним і винахідливим розумом Сайрус Сміт мав велику фізичну вправність і спритність рук... Людина дії, як і людина думки, він працював без напруги, але енергійно й уперто, і ніякі невдачі не могли його зломити. Прекрасно освічений, практичний і меткий, він мав ті властивості, які визначають видатну людину: жвавість розуму й тіла, настійливість у бажаннях і непохитну завзятість. До всього цього Сайрус Сміт був втіленням мужності й хоробрості.

Одночасно з Сайрусом Смітом, навіть того самого дня, попався в полон до сепаратистів і Гедеон Спілет. Теж значна, поважна людина. Це був відомий кореспондент — репортер великої американської газети „Нью - Йорк - Геральд“, прикомандирований до Північної армії, щоб інформувати про всі найсвіжіші події на театрі воєнних дій.

Гедеон Спілет належав до тих дивних англійських та американських репортерів, які не відступають ні перед чим, аби лиш першими здобути якусь сенсаційну інформацію і передати її якнайшвидше до своєї редакції.

Людина енергійна, діяльна, завжди й до всього готова, людина, що об'їздила весь світ, як солдат або художник, цінна своїми порадами, рішуча в дії, що не боїться ні праці, ні небезпеки, ні втоми, коли йдеться про те, щоб узнати щось важливе або цікаве перш за все для себе самого, а потім для своєї газети, справжній герой усього нового, невідомого, незнаного, неможливого, це був один з тих відважних спостережників, які пишуть свої нариси під кулями, занотовують хроніку під ядрами, для яких небезпека — тільки пригода.

Він був завжди на передових позиціях, з револьвером в одній руці, з записною книжкою в другій. І ніколи його олівець не тремтів, коли навкруги сипалась картеч.

Гедеон Спілет мав не більше як сорок років. Він був високий на зріст, мав біляві, навіть рижуваті бакенбарди, спокійні зіркі очі людини, яка вмить схоплює оком усе, що діється навколо. З природи міцно збудований, він був до того ж загартований усіма відвіданими кліматами світу.

Вже десять років працював Гедеон Спілет репортером „Нью-Йорк-Геральд“, постачаючи редакції не тільки свої нариси, а й власні малюнки, бо він однаково добре писав, як і малював. Його захопили в полон саме в той момент, коли він на швидку руч описував бій. Останні слова, що залишилися в його записній книжці, були: „Якийсь сепаратист націляє на мене...“ але, очевидно, він не влучив, бо Гедеон Спілет вийшов з цього бою, як і завжди перед цим, без єдиної подряпини.

Сайрус Сміт і Гедеон Спілет, що знали один одного тільки з слів інших, були відвезені разом до Річмонда. Інженер швидко одужував після поранення і саме під час свого одужання познайомився з Гедеоном Спілетом. Вони сподобались один одному і їх зблизила одна спільна невідступна мрія: хоч би там що втекти з полону, приєднатися до армії генерала Гранта і знову битися разом з нею за єдність Штатів.

Обидва американці поставили собі завданням використати всяку найменшу можливість, щоб утекти. Але, хоч вони й мали змогу вільно ходити по місту, проте Річмонд так суворо охоронявся, що надії на втечу не було майже ніякої.

Саме в цей час до Сайруса Сміта пощастило пробратись його вірному слугі, відданому й відважному негрові. Цей негр народився в маєтку Сайруса Сміта від батьків-невільників. Сайрус, обстоюючи визволення негрів не тільки словом, а й ділом, звільнив свого раба. Але негр, діставши волю, не схотів покинути свого хазяїна.

Це був хлопець років тридцяти, сильний, моторний, розумний, лагідної вдачі, завжди спокійний, з усмішкою на вустах, привітний і добрий. Його звали Навуходоносор, але охочіше він відгукувався на коротше і дружнє ім'я Наб.

Довідавшись, що його хазяїн у полоні, Наб, не вагаю-

чись і хвилини, покинув Массачузетс і прибув під стіни Річмонда. Але тут тільки завдяки своїй спритності й хитрості, разів з двадцять ризкуючи своїм життям, Набові пощастило пробратися в обложене місто і розшукати свого хазяїна.

Та коли Набові й важко було пробратися до Річмонда, то вибратися звідти вже було зовсім неможливо. Стерегли федералістів¹ пильно; і потрібний був якийсь надзвичайний випадок, що допоміг би влаштувати втечу. Але такого надзвичайного випадку не траплялось і навіть, здавалось, не було ніяких надій на це.

Та не тільки полоненим хотілося вирватись з обложеного Річмонда, але й самим річмондівцям було лихо. Армія федералістів з генералом Грантом на чолі, кільцем обложивши Річмонд, перервала зв'язки сепаратистського міста з їхніми головними силами. Губернаторові Річмонда треба було на чому б не стало повідомити командувача армією сепаратистів, генерала Лі, про скрутне становище в місті і попросити його якнайшвидше надіслати допомогу.

Одному з найзапеклих сепаратистів — Джонатанові Форстеру — спало на думку піднятись у повітря на аеростаті і, перелетівши через вороже військо, спуститися на лінії розташування сепаратистів — до генерала Лі.

Губернатор схвалив цю думку. І невдовзі був збудований аеростат на п'ять осіб: для Джонатана Форстера і чотирьох його приятелів, що мали його супроводити. На той випадок, коли б аеростат приземлився серед ворогів або повітряна мандрівка затяглася б, в гондолі аеростата був запас харчів і зброї.

Аеростат мав вилетіти 18 березня вночі. З допомогою не дуже сильного на той час північно-західного вітру Джонатан з товаришами сподівалися через кілька годин прибути в табір генерала Лі.

Але цей північно-західний вітер, виявилось, не був звичайним бризом. Починаючи з ранку 18 березня вітер засвіжшав, а потім став поволі перетворюватися на ураган. Невдовзі буря розгулялася така, що довелось відкласти

¹ Федералісти — прибічники об'єднання Сполучених Штатів.

від'їзд Форстера, бо не було чого й думати ризикувати аеростатом і життям людей в таких обставинах.

Наповнений газом, зовсім готовий аеростат, прив'язаний на головному майдані Річмонда, ждав тільки, коли ущухне буря. Місто хвилювалося з нетерплячки, бачачи, що вітер не стихає.

Вісімнадцяте й дев'ятнадцяте березня не принесли ніяких змін. Довелося тільки ще міцніше прив'язати цю повітряну кулю, щоб її не зірвало, бо ураганом її крутило й валило аж до землі.

Минула ніч з 19 на 20 березня, але на ранок ураган так розійшовся, що від'їзд став зовсім неможливий.

Цього дня на вулиці Річмонда інженера Сайруса Сміта зупинив зовсім невідомий йому чоловік. Це був моряк Пенкроф — присадкуватий, засмаглий чоловік років на тридцять п'ять — сорок, із жвавими очима і хитруватим, але добродушним обличчям. Пенкроф також був північним американцем. Він об'їздив усі моря й океани земної кулі, пройшов, як то кажуть, крізь вогонь і воду; не було, здається, нічого, що могло б здивувати або злякати його.

На початку цього року Пенкроф приїхав у справах до Річмонда разом з п'ятнадцятирічним юнаком Гербертом Броуном з Нью-Джерсея, сином його покійного капітана. Пенкроф любив цього хлопця, як рідного сина.

Не встигши виїхати з Річмонда до початку облоги, Пенкроф, на превелике своє незадоволення, опинився в становищі полоненого. Його теж пекла одна лише думка — тікати всіма можливими способами.

Він знав з чуток про інженера Сайруса Сміта і був певен, що тому теж не терпиться вирватись з полону. Ось чому, не вагаючись, Пенкроф зупинив Сайруса на вулиці і без особливого вступу запитав:

— Містер Сміт, чи не остогид вам Річмонд?

Інженер пильно глянув на незнайомця, а той додав тихше:

— Містер Сміт, чи хочете ви тікати?

— Коли? — швидко запитав інженер. Це запитання мимохіть злетіло з його губ. Він навіть гаразд не роздивився незнайомця. Але вдивившись уважніше, він побачив одверте

Й добродушне обличчя моряка і відчув, що перед ним цілком чесна людина.

— Хто ви? — уривчасто спитав він.

Пенкроф відрекомендувався.

— Добре, — відповів Сайрус Сміт, — яким же способом пропонуєте ви мені тікати?

— А он тим ледарем, аеростатом. Адже він тут без діла гойдається, ніби навмисно нас дожидає.

Морякові не треба було далі продовжувати. Інженер усе збагнув одразу. Він схопив Пенкрофа під руку і повів його до себе додому. Там моряк розвинув свій проект, справді дуже простий. Ризувати доведеться тільки власним життям.

Ураган лютував неймовірно, це правда, але такий досвідчений і вправний інженер, як Сайрус Сміт, зуміє добре вправитись з аеростатом. Якби він, Пенкроф, умів керувати аеростатом, то він не вагався б і хвилини, а втік з Гербертом неодмінно. Ще б пак, хіба він ураганів не бачив?..

Сайрус Сміт слухав моряка мовчки, але його зір палав. Нагода, ось вона, тут! Давно сподіваний випадок трапився. Проект був тільки небезпечний, а значить — здійснений. Вночі, не зважаючи на охорону, можна було потай пробратись до аеростата, пролізти непомітно в гондолу і швидко перерізати канати, якими прив'язаний аеростат. Щоправда, є ризик, що їх уб'ють, але коли вдасться, то в цій бурі... Проте, не було б цієї бурі, аеростат уже давно був би полетів, а з ним разом і випадок, так довго бажаний і жданий.

— Тільки я не сам... — сказав наприкінці Сайрус Сміт.

— Скількох чоловік ви хочете взяти з собою? — спитав Пенкроф.

— Двох: мого друга Спілета і мого слугу Наба.

— Виходить, трое, — сказав моряк, — а разом зі мною й Гербертом — п'ятеро. Алеж аеростат розрахований на шістьох.

— Гарзд! Ми летимо! — закінчив Сайрус Сміт.

Це „ми“ стосувалося й до репортера. Та той теж не був боягуз. І коли довідався про суть проекту, то відразу ж згодився. Він тільки дивувався, як це йому раніше не спала

на думку така проста річ. Щождо Наба, то цей вірний слуга ладен був іти за своїм хазяїном усюди, куди тільки тому заманеться.

— До вечора! — сказав Пенкроф. — Ми всі п'ятеро будемо там, ніби гуляючи.

— До вечора, о десятій годині! — відповів Сайрус Сміт. — І побажаймо, щоб ураган не вщухав до нашого від'їзду.

Пенкроф повернувся до себе додому, де його доживався Герберт Броун. Цей юнак знав про задум моряка і нетерпляче чекав результатів переговорів з інженером.

Отже, як виявляється, всі п'ятеро учасників утечі, що зважилися кинутись у бій з ураганом, були однаково сміливими й рішучими людьми.

Тимчасом ураган не стихав. Ні Джонатан Форстер, ні його супутники навіть і не думали про те, щоб пуститися летіти під таку негоду в ненадійній гондолі. Інженер боявся тільки, щоб вітер не прибав аеростат до землі і не подер його оболонку на клапті. Кілька годин він проходжувався на майдані, не спускаючи ока з аеростата. Пенкроф робив те саме, позіхаючи на весь рот і заклавши руки в кишені, як людина, що не знає, як убити час, коли нічого робити. Щоразу, коли вітер нахилив аеростат до землі, Пенкроф боявся, щоб не порвалася оболонка або щоб він не зірвався з канатів і не полинув геть у небо.

Настав вечір. Темрява непроглядна. Густий туман хмарами обкутав землю. Ішов дощ пополам із снігом. Здавалося, що страшна буря ніби стала за привід до замирення між обложеними в місті сепаратистами й федералістами — поза містом. Гуркіт гармат стих і поступився місцем вибухам грому. Вулиці Річмонда спустіли. В таку негоду, здавалося, не було потреби охороняти майдан, посеред якого метлявся прив'язаний аеростат. Сторожі не було. Все ніби сприяло втікачам; але ця подорож посеред оскаженілого шторму ...

— Ну, ну, матимем роботу! — шепотів собі під ніс Пенкроф, хапаючись за свою шапку, яку штормом рвало йому з голови. — Та нічого, зрештою ж усьому буває кінець!

О пів на десяту Сайрус Сміт та його супутники непоміжно, з різних боків пробралися на майдан, оповитий не-

проглядною темрявою; бо вітром загасило всі газові діхтарі. Не видно було навіть величезного аеростата, майже зовсім притиснутого штормом до землі... Крім мішків з баластом, аеростат був прив'язаний ще товстим канатом до кільця, вмурованого в брук майдану.

Ніким непомічені, в цілковитій п'тьмі, п'ятеро полонених зустрілися біля гондоли аеростата.

Не промовивши й слова, Сайрус Сміт, Гедеон Спілет, Наб і Герберт влізли в гондолу. Тимчасом Пенкроф відв'язував мішки з баластом. Через кілька хвилин, закінчивши цю справу, Пенкроф приєднався до своїх товаришів. Тепер тільки канат тримав аеростат на землі, і Сайрус Сміт уже збирався дати останні розпорядження... як у цю хвилину собака з розгону вскочила в гондолу. Це був Топ, інженерова собака, яка, обірвавши ланцюг, побігла слідом за своїм хазяїном. Сайрус Сміт, боячись, щоб зайва вага не спричинила катастрофи, хотів уже прогнати геть нещасну тварину.

— Та ні, нехай лишається!— заступився Пенкроф за собаку, викидаючи геть два мішки з піском. Не встиг він відв'язати від гондоли кінець каната, як аеростат стрілою зметнувся в повітря по кривій, зачепивши гондолою і збивши з дахів два димарі.

Ураган шаленів неймовірно. Вночі інженер не зважився спуститись на землю, а коли настав день, усе навкруги було затягнуто густим, непроглядним туманом. Тільки п'ять днів згодом у просвіті між хмарами побачили мандрівники неоглядну пустиню води під гондолою аеростата, що безпорадно бився серед шалених натисків шторму.

Читачеві вже відомо, як 24 березня з п'яти чоловік, що зтекли 20 березня¹ з Річмонда, четверо були викинуті на пустинний берег за шість тисяч миль від їхньої батьківщини. А той, кого не вистачало і на допомогу якому кинулися всі четверо, що лишилися живі після падіння аеростата, був саме їх природний командир—інженер Сайрус Сміт.

¹ 5 квітня Річмонд був узятий генералом Грантом, бунт сепаратистів був подавлений, генерал Лі відступив на захід і єдність Американських Штатів перемогла.

Розділ третій

П'ята година вечора.— Той, кого нема.— Розпач Наба.— Розшуки на півночі.— Острівець.— Тривожна ніч.— Туман уранці.— Наб пливе.— Вигляд з землі.— Убрід через протоку

Інженера, очевидно, змило ударом хвилі з уривків сітки аеростата, а собака, мабуть, кинулася за своїм хазяїном у воду.

— Вперед!— крикнув журналіст.

І всі четверо, що залишилися після катастрофи, кинулися шукати свого зниклого товариша, забувши про голод і втому. Бідолашний Наб гірко ридав від думки, що загинув той, кого він любив більше від усіх на світі.

Не минуло ще й двох хвилин відтоді, коли їх викинуло на берег і коли зник Сайрус Сміт. Тож вони мали надію вчасно встигнути, щоб його врятувати.

— Шукаймо! Шукаймо!— кричав Наб.

— Безперечно, Наб, — відповів Гедеон Спілет, — і ми його знайдемо!

— Живого?

— Живого!

— Чи вміє він плавати?— спитав Пенкроф.

— Так, — відповів Наб, — до того ж і Топ з ним...

Моряк, прислухавшись до реву океану, похитав головою.

Інженер упав у воду не далі як за півмилі від того місця, де були викинуті решта четверо. І якщо йому пощастило вибратись на берег, то це повинно було бути десь тут, поблизу, не більше як за півмилі.

Було близько шостої години вечора. Туман ще збільшував темряву. Потерпілі аварію пішли на північ уздовж того берега, на який їх викинув нещасний випадок. Це була земля зовсім невідома, географічного положення якої вони навіть не могли собі уявити. Вони йшли береговим

кам'янистим ґрунтом, без найменших ознак рослинності, поритим купинами й заглибинами. Іти було нестерпно важко.

Шокроку з цих заглибин спід їхніх ніг важким льотом зривалися великі птахи, розлітаючись в усі боки, але роздивитись їх у темряві було неможливо. Інші птахи цілими зграями злітали перед ними неначе хмари. Різкий свист їхніх крил нагадував матросові літ морських чайок.

Час від часу потерпілі спинялись і голосно гукали, прислухаючись потім, чи не почують з моря хоч би чогонебудь у відповідь. Навіть коли б інженер не мав сили відповісти на їх гукання, міркували вони, то принаймні Топ загавкає, якщо інженер вибрався десь тут поблизу. Але жодного звука в гуркоті хвиль та шумі прибою вони не чули. Тоді маленька група знову рушала вперед, обшукуючи ретельно найменші заглибини прибережної смуги.

Після двадцяти хвилин ходу четверо товаришів раптом спинилися. Далі йти було нікуди. Перед ними знову пінилася лінія прибою. Земля кінчалася тут. Вони стояли на розі мису, що простягся далеко в море, об який люто розбивалися морські хвилі.

— Це високий мис, — сказав моряк. — Доведеться вертатись назад нашими ж слідами, і ми знову вийдемо на відкриту землю.

— Ну, а що як він там? — озвався Наб, показуючи на океан, величезні вали якого білили своїми гребенями в темряві.

— Гаразд, погукаймо ще!

І всі хором закричали скільки було голосу. Але нічого у відповідь. Вони почекали, поки на мить затихне море, і знову закричали. Знов нічого.

Четверо товаришів повернули назад, ідучи тепер проти-лежним берегом миса; знову такий самий піщаний ґрунт, усіяний камінням Пенкроф звернув увагу на те, що берег підвищується, і висловив думку, що підвищення це переходить у гірську гряду, обриси якої темніли попереду. Птиці тут було менше. Море тут теж здавалося не таким бурхливим і навіть щодалі ставало спокійнішим. Хвилі ледве шурхотіли. Цей бік миса утворював, мабуть, затоку, і го-

стрий шпиль миса, що простягся далеко в океан, захищає цю затоку від навали хвиль відкритого моря.

Але, посуваючись цим напрямом, ідучи на південь, вони віддалялися від тої частини берега, куди міг би вийти з води Сайрус Сміт. Шукаючи змоги повернути знов на північ, вони пройшли уздовж берега ще милі з півтори. Та повернути було ніяк: з одного боку берег, з другого — висока гряда. Хоч і як їх сили були виснажені, проте вони посувалися невпинно вперед, шукаючи змоги повернути на північ.

Але серце їм стислося, коли вони, пройшовши приблизно милі зо дві, стали, знов зупинені морем, яке обмивало досить високу скелю.

— Ми — на острівці! — сказав Пенкроф, — і ми його обійшли навколо!

Зауваження моряка було правильне. Потерпілі аварію були викинуті не на материк, навіть не на острів, а на меленький острівець, довжина якого була не більша від двох миль, а ширина, мабуть, така сама.

Чи тож був поєднаний з якимсь більшим островом або архіпелагом цей скелястий острівець, безплідне, сумне пристановище морських птахів? Важко було сказати. Безталанні аеронавти, підчас аварії побачивши землю, не могли через густий туман більш-менш точно визначити її обрис. А втім, Пенкроф гострим зором моряка, що звик вдивлятися в нічну пільму, розгледів на заході якісь невиразні, схожі на гірські, масиви. Проте, через таку темряву зараз нічого певного не можна було сказати. Ясно одне: море навкруги. Тож доводилось відкласти на завтра дальші розшуки інженера, бо досі він не виявив своєї присутності жодним звуком.

— Ну, мовчання Сайруса ще нічого не значить, — зауважив репортер, — може він поранений або непритомний і не може зараз подати голосу. Не вдаваймось у розпач!

Репортер запропонував навіть розкласти хоч невеличке вогнище на найвищому шпилі острівця, щоб цим подати знак інженерові; але ні кущика, ні якоїсь там дровинячки не можна було знайти. Ніде нічого: тільки голий пісок та каміння — ось усе, що було на острові.

Часто спиняючись, вони разом гукали...

Зрозуміло, який сум охопив Наба та його товаришів.

Було занадто ясно, що нічим тепер вони вже не могли допомогти інженерові : або він здолав врятуватися власними силами, і тепер уже знайшов собі якесь пристановище на островці, або він зник, загинув навіки. Треба було почекати ранку.

Це були довгі, сумні години. Холод був нестерпучий. Усі були змучені, але думали не про це, і навіть ніхто не збирався заснути. Забуваючи про себе, всі думали тільки про нього — свого командира. Не вірили, не хотіли вірити, що він загинув, і, весь час ходячи туди й сюди по островцю, мимохіть поверталися до найближчого до катастрофи місця. Вони кричали, прислухалися, знов кричали, і їхні голоси чути було далеко, бо море майже зовсім заспокоїлось. Один момент навіть здалось, що на голос Наба щось відгукнулось. Але то була тільки луна. На це звернув увагу Пенкрофа Герберт, додавши:

— Це доводить, що десь поблизу на заході є земля.

Моряк кивнув головою : не могло бути інакше. Адже його очі, хоч у темряві, хоч і невиразно, але бачили землю, значить, вона там і є.

Але ця віддалена луна була єдиною відповіддю на крики Наба. Здавалося, весь безмежний простір, весь світ навколо них поринув у німоту.

Тимчасом трохи розгодинилось. Опівночі визирнули зорі і, якби Сайрус Сміт був з ними, він би помітив, мабуть, що ці зорі не ті самі, які миготять на небі північної півкулі. Справді, Полярної зорі не видно було на цьому новому горизонті, сузір'я були вже не ті, які вони звикли бачити в себе над головою в північній частині світу. Замість Полярної зорі над головою горів Південний хрест.

Ніч минула.

Приблизно о п'ятій годині ранку край неба зарожевів. Але разом з першим промінням сонця густий туман піднявся з моря й оповив усе навколо такою непроглядною запоною, що нічого не можна було побачити за двадцять кроків від себе.

Цілі хмари густого туману перекочувалися неначе важкі брили. Очі Наба й репортера, спрямовані на океан, силку-

валися щось там розглядіти, тимчасом як Герберт і моряк дивилися на захід. Та ні, жодного шматочка землі ніде.

— Байдуже, — сказав Пенкроф, — хоч я й не бачу ніякого берега, проте, я відчуваю землю. Вона там... там... це так же вірно, як те, що ми втекли з Річмонда!

Туман, проте, почав танути. Скоро це був уже не туман, а легенький серпанок, який не перешкоджав сонячному промінню нагрівати повітря і маленький острівець.

Справді о пів на сьому ранку зовсім розгодинилось, і в блиску погожого дня маленький острівець визирнув несподівано, неначе упав з хмар, потім помалу виринуло з туману навколишнє море — безмежне на сході, але обмежене на заході високим урвистим берегом.

Так! Земля була там. Там, очевидно, і більш-менш вірний порятунок! Але острівець був відокремлений від берега нової землі протокою на півмилі завширшки і з дуже швидкою, прямо навалною течією.

В цей момент один з потерпілих, не спитавши думки своїх товаришів, не кажучи нікому й слова, мовчки кинувся в бурхливу протоку. Це був Наб. Ніхто не встиг його затримати. Пенкроф покликав, та пізно. Репортер зібрався був кинутися за ним слідом. Але Пенкроф його спинив:

— Ви хочете перепливти цю протоку?

— Так, — відповів Гедеон Спілет.

— Добре! Тільки, послухайте мене, не поспішайте! — сказав моряк. — Досить буде і самого Наба, щоб подати допомогу інженерові. Якщо ми всі пустимось перепливати протоку, то неймовірно швидкою течією нас може занести у відкрите море. До того ж, коли я не помиляюсь, ця швидкість течії спричинена припливом. Дивіться, рівень води на піску знижується. Отже, трішки терпіння. Підчас відпливу ми, можливо, перейдемо вбхід цю протоку.

— Ви таки маєте рацію, — відповів репортер, — не варто нам розлучатись.

А Наб тимчасом змагався з навалною течією. Він перетинав протоку, але навскоси. Він плів з незвичайною швидкістю, та його зносило вбік. На ці півмилі, що відокремлювали острівець від берега, він витратив не менш як півгодини. Проте, Наб всетаки пристав до протилежного

берега, хоч і вийшов на кілька сот футів нижче того місця, звідки кинувся у воду.

Наб виліз на берег коло підніжжя високої гранітної стіни і, з силою обтрусившись, побіг. Він швидко зник за рогом скелі, висталої в море, приблизно на одному рівні з північним кінцем острівця.

Супутники Наба стежили сумним поглядом за його відважною спробою і, коли він уже зник з очей, перевели свої погляди на ту землю, на якій вони збиралися шукати собі притулку.

Вони підживилися трохи, з'ївши по кілька черепашок, якими був усіяний пісок. Це, правда, була жалюгідна їжа, але всетаки їжа.

Протилежний берег утворював широку бухту, обмежену на півдні дуже гострим шпилем. Це була частина без жодної рослинності, на вигляд зовсім дика. Маючи разом з прибережною смугою досить химерний, капризний обрис, вона впиралася у високі гранітні скелі. На півночі ж, навпаки, бухта заокруглювалася, розширюючись до кінців. Між цими двома кінцями бухти було, очевидно, миль з вісім. За півмилі від берега лежав маленький острівець, нагадуючи своєю формою остов величезної китовидної тварини, найширша частина якої була з чверть милі.

Перед острівцем прибережна смуга складалася на першому плані з плоского піщаного берега, усіяного чорнуватими уламками скель, які в цей час помалу виступали з щораз далі тікаючих хвиль відпливу. На другому плані — вимальовувався гострий шпиль, заввишки не менш трьох сот футів, що спускався стрімкими, урвистими громаддями до моря.

І знов таки жодного деревця. Зовсім голо! Принаймні так здавалося з маленького острівця. Правда, в далечині ніби маячили зелені масиви. Нарешті, понад усім цим сумним виглядом стирчала в небо висока гора, вкрита білою, блискучою у вранішньому промінні сонця, сніговою шапкою.

У всякому разі не можна було нічого сказати про те, що це таке. Чи земля — частина континенту, чи просто острів. Проте, дивлячись на ці громаддя, накопичені неначе в

конвульсіях, усякий геолог сказав би, що земля безперечно вулканічного походження.

Гедеон Спілет, Пенкроф і Герберт втопили свої погляди в цю землю, на якій, можливо, вони примушені будуть прожити довгі роки, а може навіть і померти, якщо вона не лежить на шляху кораблів.

— Ну, — озвався Герберт, — що скажеш ти, Пенкроф?

— Та що ж, — відповів моряк, — тут, як і всюди, є своє хороше і погане. Побачимо! Аж ось і відплив почався. Через три години ми спробуємо перебрести протоку; ну, а коли туди дістанемося, то там якось уже дамо собі раду і знайдемо містера Сміта!

Пенкроф не помилився в своїх сподіванках. Три години згодом, під час повного відпливу, більша частина дна протоки була майже вільна від води. Лишалася тільки невеличка смуга води між острівцем і скелястим берегом, яку дуже легко було перепливати.

Приблизно об одинадцятій годині ранку Гедеон Спілет і його двоє товаришів, поскидавши одяг і поскладавши його у вигляді пакунків собі на голови, пустилися перебродити протоку, глибина якої не досягала й п'яти футів. Герберт, для якого було всетаки занадто глибоко, примушений був пливати. А що плавав він, як риба, то без усякої напруги дістався на протилежний берег. Всі троє вийшли на землю, швидко повисихали на сонечку, одяглися і стали радитись.

Розділ четвертий

Літодами. — Гирло річки. — „Димарі“. — Продовження розшуків. — Цілий ліс зелених дерев. — Запас палива. — Чекають відпливу. — Згори берега. — Вантаж дров. — Повернення на берег.

Насамперед репортер, попередивши моряка, щоб той його почекав на цьому самому місці, не гаючи й хвилини, швидко пішов уздовж берегової лінії в тому самому напрямі, що й Наб кілька годин тому, і раптом зник за рогом однієї з скель. Так йому нетерпеливилось довідатись новини про інженера. Герберт зібрався був іти з ним.

— Залишся, мій хлопчику, — сказав йому Пенкроф. — Нам слід подбати про якесь житло та про те, щоб укинути в рот щось поживніше, ніж молюски. Нашим друзям, коли вони повернуться, треба буде чимсь підживитись. Кожному своє завдання!

— Я згоден, Пенкроф, — відповів Герберт.

— Так, почнім по порядку. Ми стомлені, нам холодно, ми голодні. Отже, треба знайти притулок, розкласти вогнище, роздобути їжу. У лісі є дрова, у гніздах — яйця; виходить, треба розшукати житло.

— Добре, — сказав Герберт, — я пошукаю грот або печеру в цих скелях, і я певен, що таки знайду хоч якусь розколину, де можна буде сховатись.

— От і гаразд, — мовив Пенкроф, — ходім, мій хлопчику!

І вони пішли уздовж підніжжя велетенської гранітної стіни по піску, що дедалі більше відкривався при відпливі. Але замість піти на північ, вони звернули на південь. Пенкроф помітив за кілька сот кроків вузьку щілину в гранітному масиві. Це могло бути, на його думку, гирло якоїсь річки або струмка. Не кажучи вже про те, що було добре розташуватись по сусідству з джерелом прісної води, можна

було б припустити, що швидкою течією сюди занесло Сайруса Сміта.

Висока гранітна стіна, заввишки до трьох сот футів, була щільна всюди; навіть біля основи, де море розмивало її, і то не було жодної заглибини, яку можна було б використати за тимчасове житло. Над вершиною її носилися галасливі хмари різної морської птиці, переважно з родини перетинчастолапих, з довгими гострими дзьобами. Ці пернаті зовсім не лякалися людей, бо, очевидно, це вперше людина потурбувала їх спокій. Споміж цих перетинчастолапих Пенкроф упізнав багато різновидностей морських чайок, що гніздилися в заглибинах гранітної стіни. Один тільки постріл з рушниці в гущу цієї птиці поклав би зразу чимало птахів. Але, щоб зробити хоч один постріл, треба було мати рушницю, а рушниці ні у Пенкрофа, ні у Герберта не було. До того ж ці чайки майже неїстивні, навіть їхні яйця дуже погані на смак.

Тимчасом Герберт, одійшовши трохи ліворуч, знайшов несподівано кілька невисоких скель, які підчас припливу через кілька годин будуть знову вкриті водою. На них між слизькими водоростями аж кишіло двостульчастих черепашок — добра їжа для голодних людей. Герберт покликав Пенкрофа, і той, не гаючись, прибіг.

— О! Та це ж муть — їстивні черепашки! — вигукнув зраділо моряк. — Ми їх і наберемо замість яець, яких нам бракує.

— Це не муть, — зауважив Герберт, уважно розглядаючи молюсків, — це літодоми.

— А їх можна їсти? — спитав Пенкроф.

— Якнайкраще!

— Ну, то давай їсти літодоми.

Моряк міг тут цілком довіритись Гербертові, бо хлопець був прекрасно обізнаний з природознавством і мав прямо пристрасть до цієї науки. Його батько прищепив йому цю любов, примусивши його пройти у Бостоні школу найкращих професорів, які були в захваті від успіхів цього розумного й працьовитого хлопця.

Тепер його пристрасне захоплення природознавством тут, на цьому пустинному березі, могло б дати неоціненну

користь. Перша спроба показала, що він не помилявся. Ці літодоми, довгуваті черепашки, гронами висіли, щільно притулившись до невисоких скель. Вони належали до того виду молюсків-свердлярів, які проточують найтвердіший камінь. Краї їхніх черепашок на обох кінцях заокруглювались, і це відрізняло цих Істинних черепашок від звичайних.

Пенкроф і Герберт добре наїлись літодомів, які на сонці напіврозкрили свої стулки. На смак літодоми нагадували устриць, тільки дуже наперчених, і тому не було чого скаржитись, що до цієї їжі бракувало перцю або іншої якоїсь приправи.

Наївшись літодомів, Пенкроф і Герберт відчули особливу—після природно наперченої їжі—спрагу. Треба було шукати прісної води. Отже, набравши з собою якнайбільше літодомів, вони пустилися на розшуки.

Пройшовши кроків з двісті, Пенкроф з Гербертом побачили ту розколину в гранітній стіні, в якій повинно бути, на думку Пенкрофа, русло річки або струмка. І справді, між двома сторчовими скелями, так, ніби в цьому місці стіна розкололася під впливом якоїсь підземної катастрофи, протікала невеличка повноводна річка. З півмилі вона текла між двома навислими скелями гранітної стіни, а потім, круто завернувши, зникла серед зеленого чагарника.

— Ось вода! Там — дрова! — вигукнув Герберт. — Лишається роздобути тільки житло!

Вода в річці була прозора. Покуштувавши зоду і переконавшись, що вона прісна, Пенкроф зробив висновок, що в цьому місці вода річки буває, очевидно, прісна тільки підчас відпливу, коли хвилі морського прибою не досягають гирла. Встановивши це, Герберт став старанно шукати, чи не знайде десь тут поблизу якоїсь заглибини, яка могла б їх прихистити. Але марно! Всюди ця висока гранітна стіна стояла стрімка, рівна, неблаганна.

А втім, коло самого гирла річки, трохи вище від лінії прибою, обвали утворили щось подібне до грота, вірніше, це було нагромування величезних уламків скель, званих на скелястих узбережжях європейських країн — „димарями“.

Пенкроф і Герберт пройшли далеко вглиб поміж цих нагромувань скель піщаними коридорами. Світла там було

вдосталь, бо воно вільно проходило крізь величезні щілини між брилами граніту, що з них деякі тримались тільки якимсь чудом еквілібристики. Але разом із світлом вільно гуляв по коридорах і вітер, а від вітру стояв і холод.

Тимчасом моряк вирішив, що, відгородивши внутрішні затишніші частини коридорів піском пополам з камінням, можна зробити „Димарі“ придатними для житла.

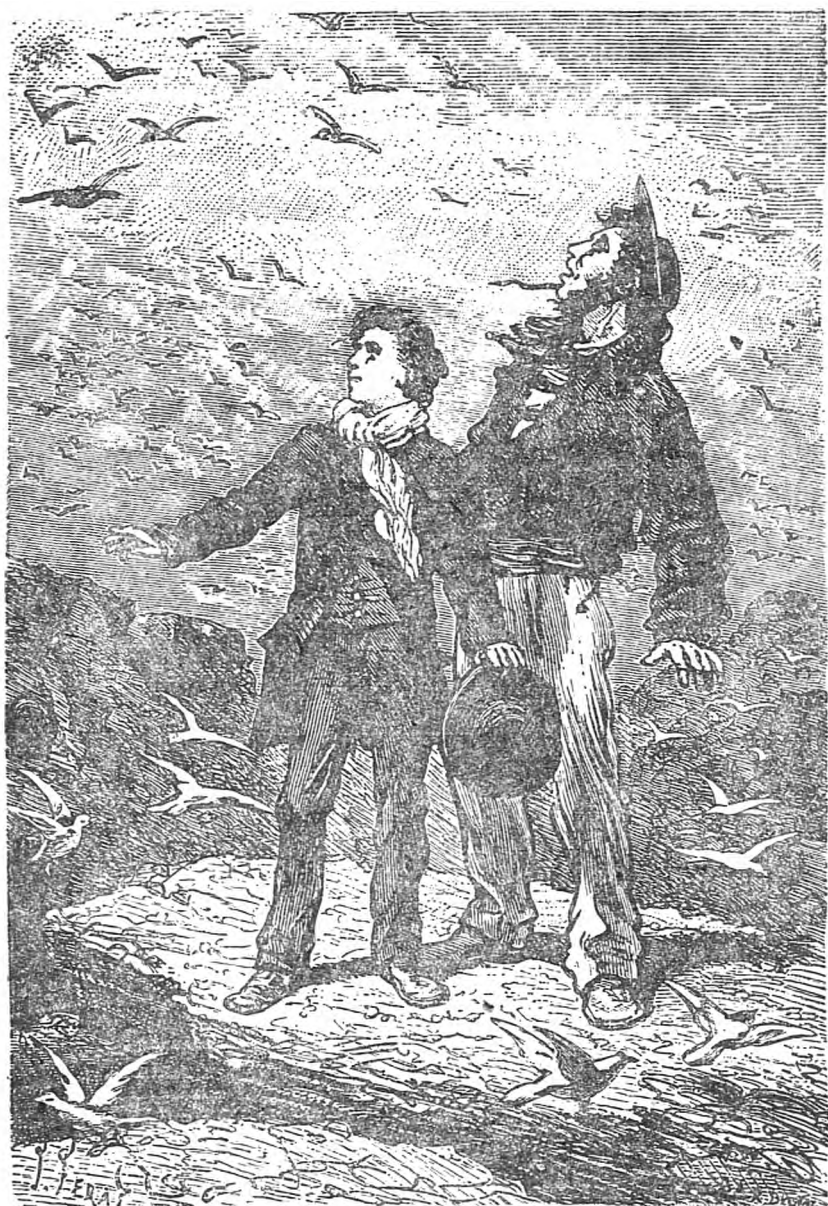
— Ну, за роботу, — сказав Пенкроф. — І, якщо нам прийдеться знов побачитись із Сайрусом Смітом, він зуміє використати цей лабіринт.

— Звичайно, ми його знову побачимо, Пенкроф, — скрикнув Герберт, — і, коли він повернеться, треба, щоб житло було хоч трохи зручне. Ми, приміром, можемо в одному з коридорів влаштувати щось подібне до печі, щоб розкладати огнище, і навіть припасувати до цього огнища димар.

— Ми це зробимо, мій хлопчику, — відповів моряк. — І з цих „Димарів“ (цю назву Пенкроф так і залишив за знайденим тимчасовим житлом) ми зробимо те, що нам потрібно. Але спершу роздобудьмо палива: хмизу й дров. Гадаю, що дрова нам не будуть зайві, бо в ці щілини страшенно дме, а з допомогою хмизу, каміння й піску ми поробимо перегородки в коридорах „Димарів“.

Герберт і Пенкроф залишили „Димарі“ і подалися вгору лівим берегом річки. Течія була бистра і повз них пропливали цілі стовбури вітролому. Моряк одразу ж зміркував, що швидко течію річки можна було б використати як транспортний засіб, коли потрібно буде переносити важкі речі.

Пройшовши уздовж річки з чверть години, Пенкроф і Герберт побачили, що річка робить несподіваний закрут і, починаючи звідси, тече далі під розкішними деревами чудового лісу. Ці дерева, не зважаючи на осінню пору, були зелені. Вони належали до виду дерев, поширених по всій земній кулі: від країн полярних до тропічних. Юний природознавець упізнав дерева з родини деодар, дуже поширеної в зоні Гімалаїв, які мали надзвичайно приємний запах. Поміж цими прекрасними деревами росли купки крилатих сосон. У високій траві під ногами Пенкрофа тріщав сушняк.

Навколо носилися комами птахи

— О, це добре, мій хлопчику! — сказав він Гербертові. — Коли я не знаю назви цих дерев, то, принаймні, я твердо переконаний, що вони належать до породи „дров“, а це зараз єдина, яка нам добре підходить.

— Тоді збираймо дрова! — озвався Герберт і старанно почав працювати.

Збирати було легко. Не треба було навіть ламати гілок, бо сухого ломаччя тріщало під ногами безліч. Але хоч дров назбирали більше, ніж треба, та як приставити їх до „Димарів“?

— Дрова сухі, горітимуть швидко, значить, їх треба багато; перенести двом людям назбирану кількість дров не сила, — висловив свої думки Герберт.

— Нічого, мій хлопчику, — сказав на це моряк, — якийсь транспортний засіб повинен існувати. Коли треба, то завжди знайдеш спосіб дати собі раду. Якби у нас був візок, це було б занадто просто.

— Алез у нас є річка! — сказав Герберт.

— Правильно! Річка послужить нам саморушним шляхом. Не дурно ж вигадали люди пліт. Ми його спустимо вниз за течією.

Не гаючи часу, вони взялися до праці. Зв'язавши до купи ліанами кілька повалених бурею стовбурів, вони на цей імпровізований пліт навалили таку кучу сухого ломаччя, яку не перенесли б і двадцятьоро людей. Через годину праця була закінчена.

А що за цей час почався приплив, і морські хвилі, набігаючи в гирло річки, перешкоджали їй швидко текти в море, то довелося почекати, поки почнеться відплив, бо „Димарі“, як нам відомо, розташовані були коло самого гирла річки.

Адже, маючи кілька годин вільних до початку відпливу, Пенкроф і Герберт с'як-так прип'яли ліанами свій пліт до берега і вирішили, вилізши на гранітну стіну, оглянути з вершка її довколишню місцевість.

Видершись на самий шпиль, вони перш за все глянули на океан, який перелетіли в таких страшних умовах. Схвилювані дивилися вони на північну частию берега, де сталася їх катастрофа. Це там загинув Сайрус Сміт. Вони вди-

влялися в далечинь, чи не плавають і досі десь на поверхні води уламки їхнього аеростата, до яких могла б причепитись людина. Та ні! Море лежало, як безмежна водяна пустиня; берег — така ж пустиня. Ні репортера, ні Наба ніде не помітно. А втім, можливо, вони так далеко в цю хвилину, що їх просто не можна побачити.

— Я не можу повірити, — сказав Герберт, — щоб людина така смілива й енергійна, як містер Сайрус, могла б утонуту, наче немовля. Напевно він добився десь до берега. Правда ж, Пенкроф?

Моряк сумно похитав головою. Він певен, що вже ніколи не побачить Сайруса Сміта, але, не бажаючи відбирати в Герберта останньої надії, додав:

— Безперечно! Безперечно! Наш інженер — чоловік, що вийде сухий з води там, де всякий інший загинув би.

Вони стали уважно розглядати узбережжя. На півдні гострий шпиль миса заступав обрій, і не можна було вгадати, чи є там далі за ним земля. На північ скільки сягало око півколом прослалася берегова лінія. Це була низька, плоска частина берега з широкою смугою пісків, оголених відпливом. На заході насамперед впадала в око висока гора з сніговою шапкою на вершині миль за шість-сім від берега. Від берега і до самого підніжжя цієї гори земля поросла прекрасним лісом.

— Острів це чи ні? — прошепотів моряк.

— Якщо й острів, то досить великий, — зауважив юнак.

— Хоч який великий буде острів, все одно він лишається островом, — відповів Пенкроф.

Цього питання, такого важливого, не можна було розв'язати зразу. Це треба було відкласти надалі. Щождо землі, як такої, нехай то буде континент чи острів, а справляла вона прекрасне вражіння — багатой, родючої, з красивими краєвидами.

— Нам пощастило, — сказав Пенкроф, — у нашій недолі, і за це вже слід дякувати!

Ще довго Герберт і Пенкроф не могли одвести очей від місць, куди лиха доля закинула їх. Чи то ж можна було з цього поверхового огляду передбачити все, що могло спіткати їх тут!

Вони повернули назад уздовж південного схилу гранітної стіни. Перескакуючи з каменя на камінь, Герберт сполохав цілу зграю якихось птахів.

— О, — скрикнув він, — та це ж не морські чайки!

— А що це за птахи? — спитав Пенкроф. — Слово честі, мені здається, що це голуби.

— Таки й справді; тільки це дикі голуби. А які ж вони смачні! Мабуть, і яйця їхні добрі на смак.

— От насмажемо яєшні! — зрадів Пенкроф.

— А в чому ж ти смажитимеш? Хібащо в твоєму кашкеті!

— Гаразд, погодьмося на тому, що ми їх просто спечемо.

Оглянувши уважно всі заглибини в гранітній скелі, вони справді назбирали кілька дюжин яєць.

Саме в цей час почався відплив, і вони вирушили назад до свого плоту з дровами. Пенкроф не зважився пустити пліт за водою напризволяще і побоювся сам сісти на таку непевну споруду. Отже, будши винахідливим, як кожний справжній моряк, надто коли йдеться про канат або керування човном, він враз зміркував, що робити. Зв'язавши з кількох л'ян довжелезний канат і прикрутивши його до плоту, пустив пліт за водою, тимчасом як Герберт під штовхував і направляв його з допомогою довгої жердини.

Все вийшло якнайкраще. Величезна купа дров, притримувана й керована з берега, спокійно пливла за течією, і не минуло й двох годин, як пліт благополучно прибув до гирла річки, за два кроки від „Димарів“.

Розділ п'ятий

Упорядження „Димарів“.— Невідкладне питання про вогонь.— Коробочок сірників.— Розшуки на пляжі.— Повернення репортера й Наба.— Єдиний сірничок.— Огонь палає.— Перша вечерея.— Перша ніч на цій землі.

Перше, до чого взявся Пенкроф, привізни й розвантаживши дрова, це упорядковувати „Димарі“, щоб надати їм жилого вигляду. Для цього він з допомогою переплетених гілок, піску, каміння й мокрої землі перегородив частину коридорів, ізолювавши цю частину від шалених продувів вітру. Один з вузьких і покручених заковулків з бічним виходом призначили під своєрідну піч, влаштувавши навіть з бічного ходу димар. Отже „Димарі“ були поділені на три або чотири кімнати, якщо можна назвати кімнатами цей напівтемний барліг, яким може не всякий дикий звір задовольнився б. Але тут хоч було сухо і можна було стояти на весь зріст, принаймні, в центральній головній кімнаті. Чистий дрібний пісок був замість долівки. Загалом, поки щось трапиться краще, можна буде тимчасово влаштуватися й тут.

Працюючи, Герберт з Пенкрофом перекидались час від часу словами:

— А може наші товариші знайшли щось краще, ніж наше житло?— промовив Герберт.

— Можливо,— відповів моряк,— але нехай сумніви не заважають тобі в роботі:— краще синиця в руках, ніж журавель у небі!

— Ой, тільки б вони знайшли містера Сміта, тільки б привели його,— сумно проговорив Герберт,— і нам би нічого більше не треба!

— Так,— прошепотів Пенкроф,— це таки справді була людина, що й казати...

— Була... Хіба ти вже втратив надію побачити його знову?

— Ні, ні! Що ти! — зніяковіло заперечив моряк.

Роботу закінчили, і Пенкроф залишився дуже задоволений з неї.

— Тепер наші друзі можуть вертатися. Вони знайдуть оселю готовою.

Лишилося тільки зробити щось подібне до печі і приготувати страву. Це вже було легко. Широкі плоскі камені склали у першому коридорі ліворуч під пристосованою під Димар розколиною скелі. Не все тепло, поширюване вогнищем, вилітатиме в розколину, лишатиметься його досить, щоб обігріти всі кімнати. Запас дров склали в одній з кімнат, і моряк заходився старанно готувати на каменях суху траву, мох і найсухіший хмиз та ломаччя для вогнища. Поки Пенкроф готував усе для вогнища, Герберт запитав моряка, чи є в нього сірники.

— Безперечно, — відповів Пенкроф, — я сказав би — на щастя, бо без сірників або без губки нам би прийшлося скрутно.

— Ну, ми могли б роздобути вогонь, як дикуни, потерши два бруски сухого дерева один об один.

— Коли б не так! Спробуй, мій любий хлопчику, і побачимо, чого ти досягнеш, крім розтертих до крові рук.

— А втім, цей спосіб дуже простий і дуже поширений на островах Тихого океану.

— Я не кажу ні, — відповів Пенкроф, — але напевно дикуни знають якийсь вірний спосіб здобувати вогонь та й дерево вони вживають для цього не всяке. Я вже не раз пробував цим способом добути вогонь, але ніколи в мене нічого не виходило. Я рішуче даю перевагу сірникам. До речі, де ж вони?

Пенкроф став шукати по всіх кишенях коробочок з сірниками, з якими ніколи не розлучався, бо був завзятий курець, але не знайшов. Обшукавши ретельно ще раз, він, на превелике своє здивовання, переконався, що коробочка не було.

— Оце так дурень, більш ніж дурень! — сказав він, розгублено дивлячись на Герберта. — Це ж коробочок сір-

ників, мабуть, випав з кишені і я його загубив. А в тебе, Герберт, часом, немає сірників?

— Ні, Пенкроф!

Моряк вийшов з Гербертом, тручи з досади лоба.

На піску, на березі річки, між уламками скель усюди старанно вишукали, але марно. В теперішніх обставинах це була глибока втрата, а в даний момент — непоправне лихо.

Пенкроф не приховував свого розпачу. Його лоб був наморщений, він зосереджено мовчав. Що його тепер робити? Герберт, бажаючи його розважити, потішив:

— Ми знайдемо безперечно якийсь спосіб роздобути вогонь. Може, містерові Сміту й містерові Спілету пощастить більше, ніж нам.

— Так то воно так, — відповів Пенкроф, — але тимчасом ми ж без огню, і наші товариші, повернувшись, знайдуть лише жалюгідну їжу.

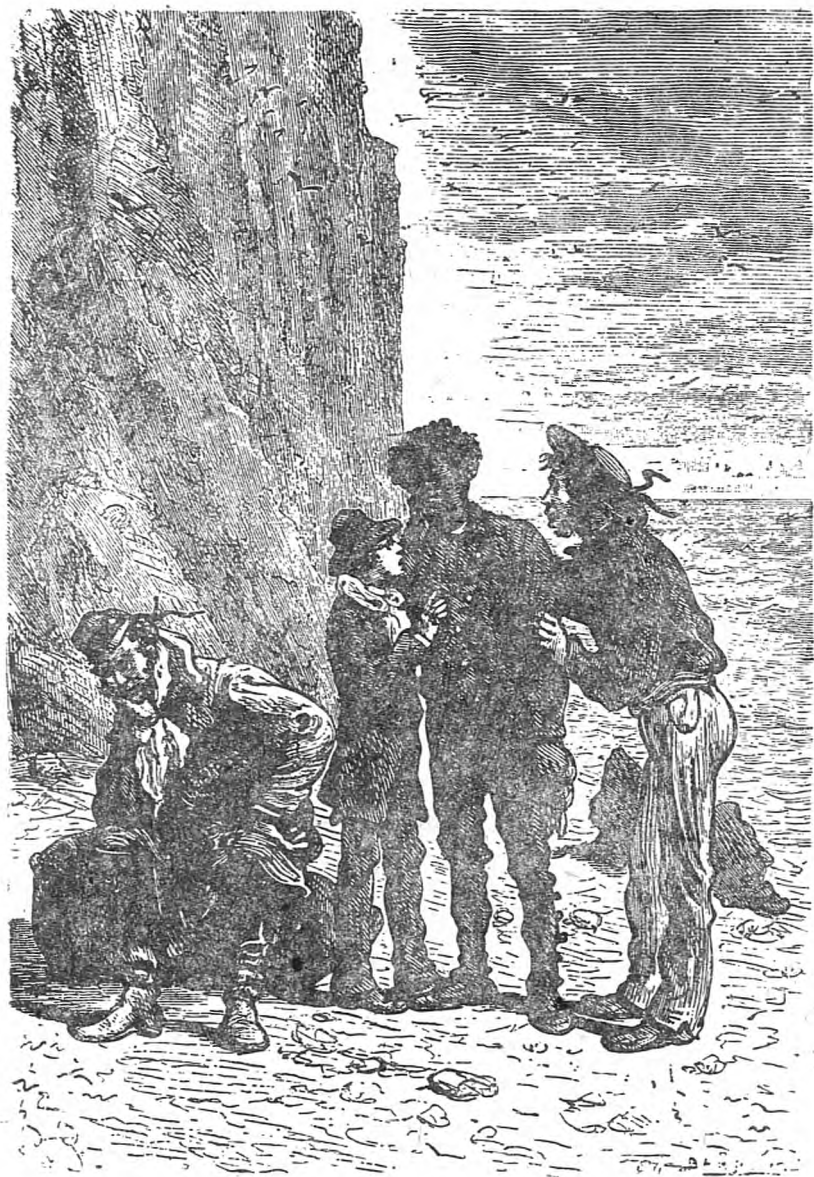
— Та не може ж бути, — скрикнув Герберт, — щоб у них не було ні сірників, ні губки!

— О, я зовсім не певен, що це так. Поперше, ні Наб, ні містер Сміт не курять, а містер Спілет швидше, мабуть, викинув за борт гондоли сірники, ніж свою записну книжку.

Герберт не відповів. Втрата сірників, безперечно, була дуже неприємна річ, але хлопець був певен, що так чи інакше, а вони здобудуть вогонь. Пенкроф, більш досвідчений, хоч і не звик розгублюватись від невдач, проте, не поділяв Гербертових надій. Та хоч як там буде, а покищо, до повернення Наба й репортера, нічого більше не лишалось, як знову підживитись сирими яйцями й молюсками, хоч це було не дуже то смачно.

Раніш як повернутися до „Димарів“, моряк з Гербертом на той випадок, коли б їм остаточно не пощастило роздобути вогонь, назбирали ще запас літодомів і мовчки попрямували до своєї нової домівки, дорогою все ще вдивляючись і собі під ноги і між камінням, чи не побачать часом того заповітного коробочка сірників. Нема чого й казати, що всі коридори „Димарів“ були перериті до найтемніших закутків. Але марно.

Перед шостою годиною вечора, коли вже сонце збира-

Репортер мовчки важко сів на уламок скелі

лося сідати, Герберт, вийшовши на прибережний пісок, побачив Гедеона Спілета й Наба.

Вони верталися самі... У бідного хлопця стислося серце Передбачення моряка справдилися : інженера Сайруса Сміта знайти не пощастило.

Ледве дійшовши, Гедеон Спілет, знесилений, важко сів на уламок скелі. Голодний, стомлений, він не міг вимовити й слова. Про Наба й говорити не було чого. Його почервонілі запалені очі, рясні сльози, що й зараз ще текли по обличчю, виразніше від усяких слів говорили про те, що він втратив усяку надію.

Перепочивши трохи, Гедеон Спілет розповів про свої марні розшуки інженера. Вони з Набом пройшли берегом понад вісім кілометрів і віде нічого не знайшли. Хоч би найменший слід або якась інша ознака вказували, що тут була недавно людина. Нічого! Море таке ж пустинне, як і берег. Було ясно одно, що інженер Сайрус Сміт знайшов свою передчасну могилу всього за якусь сотню футів од берега.

Хоч як був втомлений і виснажений Наб, проте, він відмовився від їжі, яку йому й Спілетові запропонував Герберт. Наб не міг уявити собі, як він житиме, коли той, кого він найбільше любив, загинув. Щождо Гедеона Спілета, то той жадібно ковтав молюски. Попоївши, репортер ліг на пісок біля підніжжя скелі. Він був знесилений, проте, спокійний.

Тоді Герберт підійшов до нього і, взявши за руку, промовив :

— Ми знайшли пристановище, де ви зможете відпочити краще, ніж тут. Заходить ніч. Ходім, спочиньте. Завтра побачимо...

Репортер слухняно встав і пішов слідом за хлопчиком до „Димарів“. В цей момент наблизився до них Пенкроф і найприроднішим у світі голосом запитав, чи не має той часом сірників при собі.

Репортер зупинився, пошарив по кишенях і, не знайшовши нічого, розгублено сказав :

— У мене були, але, мабуть, я їх викинув...

Моряк звернувся тоді з тим самим запитанням до Наба, та дістав і від нього таку ж відповідь.

— Прокляття! — вилаявся собі під ніс Пенкроф.

Спілет, почувши, перепитав моряка:

— Жодного сірника?

— Жодного, і значить, у нас не буде вогню.

— О! Якби мій хазяїн був з нами, він зумів би розпалити вогнище!

Четверо знедолених з сумом перезирнулися і змовкли. Герберт перший урвав мовчанку.

— Містер Спілет, — сказав він, — адже ви курите, завжди у вас були сірники. Може, ви не так добре шукали. Пошукайте ще. Хоч би один сірничок. Нам було б досить і одного!

Репортер знову перерив свої кишені, ретельно все обшукаючи, і на превелике своє здивовання, намацав у себе за підкладкою жілета сірничок. Він відчув під своїми пальцями цей крихітний кусочок дерева, але не міг його витягти. Це був єдиний сірник! Потрібна ж якнайбільша обережність, щоб не пошкодити фосфорної голівки!

— Може, ви дозволите мені це зробити? — спитав Герберт. Дуже обережно й спритно хлопчик витяг цей крихітний кусочок дерева, цю жалюгідну й безцінну соломинку, таку необхідну для цих бідолах. Сірничок був цілий і неушкоджений.

— Один сірник! — гукнув Пенкроф. — Це все одно, що цілий пароплав, навантажений сірниками!

Він узяв сірник і в супроводі своїх товаришів увійшов у „Димарі“.

Ця крихітна трісочка, на яку в населених країнах ніхто не звернув би уваги, і яка там була б нічого не варта, тут являла собою цілий скарб, і її треба було використати якнайобережніше. Моряк пересвідчився, що сірник сухий і сказав:

— Потрібно буде паперу.

— Ось, — відповів Гедеон Спілет, — видерши, після деякого вагання, одну сторінку з своєї записної книжки.

Пенкроф узяв папір, присів навкарачки перед складеними для огнища дровами і, згорнувши цей папір трубочкою, всунув його під сухий мох та траву. Потім узяв шорсткий плоский камінчик, старанно витер його і,

Яскравий огонь спалахнув у „Димарях“

затамувавши подих, — серце йому калатало, — легенько черкнув сірником по камінчику. Сірник не зайнявся. Боячись ушкодити фосфорну голівку, Пенкроф занадто легко натиснув на сірник.

— Ні! Не можу, рука тремтить! — сказав він і передав сірник Гербертові.

Безумовно, юнакові ще не доводилося за все своє життя так хвилюватися. Серце в нього забилося. А втім він рішуче натиснув сірник на камінчик і черкнув ним. Легенький тріск — і невеличке голубувате полум'я спалахнуло серед диму. Герберт обережно повернув сірничок, щоб він краще розгорівся, і підніс його до згорненого трубочкою паперу. Папір зайнявся і... вмить спалахнули мох, трава, сушняк.

Кілька хвилин згодом веселе яскраве огнище осяювало й огрівало „Димарі“.

— Нарешті! — скрикнув Пенкроф. — Я ще ні разу в житті так не хвилювався!

Але тепер треба було дбати про те, щоб увесь час підтримувати огонь і не дати йому згаснути, залишаючи завжди під попелом жевріти кілька великих головешок. Дров не бракувало, треба тільки пильнувати вогню.

Пенкроф, радіючи, що можна, нарешті, скористатися з огнища, заходився готувати вечерю, поживнішу, ніж літодами. Герберт приніс назбирані дві дюжини яєць.

Тимчасом репортер, спершись у кутку, дивився на все і мовчав. Три запитання свердлили його мозок: чи живий ще Сайрус; якщо він живий, де він може бути; коли він не загинув при своєму падінні, то як пояснити, що він не спромігся подати якомось вістку своїм товаришам, що він живий.

Щождо Наба, то він ходив як неприкаяний по піску понад берегом моря. Це була швидше тінь, а не людина.

П'ятдесят два способи готувати яйця знав Пенкроф, але цього разу йому довелося спинитися на... найпростішому: покласти їх у попіл і спекти. Через кілька хвилин вони були готові, і Пенкроф запропонував вечерю. Печені яйця були надзвичайно смачні, і що вони мали в собі цінні поживні властивості для людського організму, то потерпілі

аварію відчули себе прекрасно після їжі. Така була їх перша вечеря на новій землі.

О, якби замість чотирьох та п'ятеро сиділи навколо цієї вечері! Нічого б не хотіли вони кращого! Але найздібнішого, наученішого з них, їх природного ватажка не було. Він загинув, і навіть його тіла вони не знайшли, щоб поховати.

Так минув день 25 березня. Настала ніч. У „Димарях“ чути було, як надворі свистів вітер, як билося об берег море, як хвилі перекочували з оглушливим гуркотом каміння.

Герберт спав. Репортер, ретельно записавши у свою записну книжку всі події минулого дня, приліг у темному кутку коридору і, знеможений утомою, заснув. Моряк спав одним оком, пильнуючи огню. Він лишався всю ніч біля вогнища, підкидаючи ввесь час потроху сухих ломачок.

Тільки один, не зважаючи на втому, не спочивав у „Димарях“. Нещасний Наб, не слухаючись порад товаришів, блукав уночі понад берегом, шукаючи хазяїна, все ще не в силі скоритися дійсності, все ще маючи якусь надію.

Розділ шостий

Список майна потерпілих аварію.— Нічого.— Спалена хустка.— Експурсія в ліс.— Вічнозелені дерева.— Якамара втекла.— Сліди дикого звіра.— Куруку.— Тетеруки.— Дивовижна вудка.

Список речей, що належали потерпілим аварію в повітрі і викинутим на безлюдний берег, зробити було не важко. Вони не мали абсолютно нічого, крім одягу на них та записної книжки й годинника у Гедеона Спілета. Це все! Ніякої зброї, жодного інструмента! Навіть кишенькового ножика—і того не було. Щоб полегшити аеростат, все, рішуче все полетіло в море.

Вигадані герої Даніеля Дефо та інших авторів робінзонад ніколи не потрапляли в таке невимовно скрутне становище. Уламки їхніх або прибитих хвилями до берега чужих кораблів були для тих героїв рятівним джерелом постачання найнеобхіднішого. Вони не лишалися беззбройні віч-на-віч з дикою природою. Ні якогось інструмента, ні приладдя! Тут люди були позбавлені всього; з нічого вони мусли створити все!

І ще якби Сайрус Сміт був з ними! Коли б інженер міг на практиці прикласти всі свої знання, свою винахідливість! Можливо, не загинули б усі надії на порятунок!.. Але не було чого вже сподіватися побачити Сайруса Сміта. Ті, що залишилися, повинні були покладатися тільки на самих себе та хібащо на якийсь щасливий випадок.

Але насамперед чи треба їм було влаштовуватись на цьому березі, не довідавшись спершу, якому континентові належить цей берег, чи заселена ця земля, чи, може, це невеликий пустинний острів, загублений серед неосяжних просторів океану?

Хоч і як це було важливо знати, і до того якнайшвидше, куди їх закинула недоля, проте, всі одногolosно ухвалили,

що експедицію для вияснення їхнього становища треба відкласти на кілька днів. Треба було спочатку заготовити їжу поживнішу, ніж самі голубині яйця та молюски, і взагалі треба було добре набратися сил, бо попереду в них тільки тяжка праця й злигодні.

Як тимчасове житло „Димарі“ були досить зручні: огонь горів і не важко тут було його підтримувати; деякий час вистачатиме їм і голубиних яєць та молюсків, можна було навіть примудритись і вбити каменем або дрючком кілька диких голубів, можливо, що в сусідньому лісі є такі дерева, плоди яких можна споживати, нарешті, прісна вода під боком. Отже, й ухвалили лишитися в „Димарях“ кілька днів, щоб приготуватися й вирушити в експедицію для дальшого дослідження чи то берегової лінії, чи то внутрішньої, глибинної частини землі.

Ця ухвала найбільше припала до серця Набові. Опанований своєю невідступною думкою про те, що така людина, як Сайрус Сміт, не могла так по-дурному загинути, Наб ніяк не хотів залишати цієї частини берега, поблизу якої сталася катастрофа.

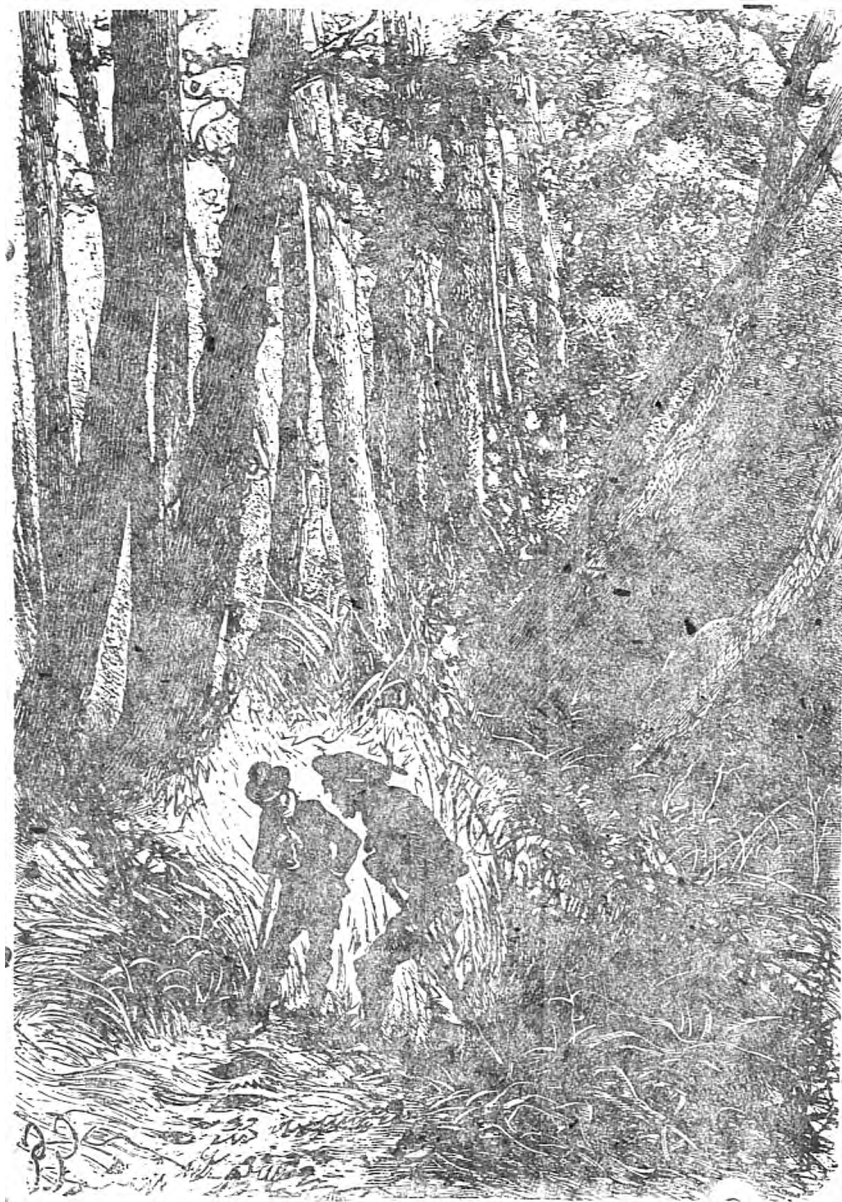
26 березня удосвіта, тільки стало розвиднятися, Наб знову пішов у напрямі на північ, все на те саме місце, де, можливо, море зімкнуло свої хвилі над трупом інженера.

Вранішній сніданок того дня складався з печених голубиних яєць і літодомів. Гербертові пощастило знайти в заглибинах скель трохи солі, що відклалася в цих заглибинах у наслідок випаровування морської води; і це було саме те, чого їм бракувало.

Після сніданку Пенкроф запропонував був репортерові піти з ним і Гербертом у ліс спробувати полювати. Але зразу похопився, бо треба ж комусь було залишатись у „Димарях“ доглядати вогню. Вирішили, що залишиться Спілет, бо можливо, що й Набові потрібна буде допомога.

— Ну, ходім полювати, Герберт! — сказав моряк. — Наше бойове спорядження ми знайдемо по дорозі, а рушниці виламаємо в лісі.

Та перед тим як вийти Герберт зауважив, що на всяк випадок не завадило б зробити щось подібне до губки або трута.

Пенкроф помітив свіжі сліди якихось тварин

— Але що? — запитав моряк.

— Ну, хоч звуглена ганчірка, це в разі потреби може придатись замість губки.

Моряк погодився. Правда, не дуже йому сподобалось те, що доведеться пожертвувати на це частину свого носовичка, але жертва варта була того. І скоро частину своєї великої картатої носової хустки Пенкроф перетворив у звуглену губку — речовину, що моментально загорається. Цю губку обережно сховали в одну з розколин угорі гранітної стіни центральної кімнати, куди не могли досягти ні волога, ні вітер.

Була дев'ята година ранку. Погода псувалась, дув південно-східний вітер. Герберт і Пенкроф, завернувши за ріг від „Димарів“, не могли не спинитися й не глянути на синюватий димок, що струменів з вершини скелі над „Димарями“. Потім вони попрямували лівим боком річки.

Прийшовши в ліс, Пенкроф насамперед відломив дві величезні ломаки, а Герберт підточив кінці їх об уламок скелі. Ех! Що б дав він зараз за ніж! Потім обоє мисливців подалися в глиб лісу уздовж берега річки. Боячись заблудитись, Пенкроф вирішив іти понад річкою, хоч це було досить важко: то великі дерева нависали над самою водою, часом зовсім перетинаючи шлях, то ліани так переплітали річковий чагарник і дерева, що пройти було можна, тільки роздираючи ліани і відбиваючи віття. Часто Герберт продирався крізь навалений сушняк із спритністю кішки і несподівано зникав у кущах. Тоді Пенкроф злякано його гукав, просячи не відходити далеко.

Моряк тимчасом уважно придивлявся до навколишньої природи. Грунт у лісі був подекуди такий вогкий, що на низьких місцях переходив у болотистий. По другий бік болота терасами здіймалися невисокі гори, вкриті старим лісом. Нема чого й говорити, що ліс навкруги був незайманий, правічний. Пенкроф, хоч і як уважно придивлявся, не помітив ніде ніяких ознак присутності людини. Єдині сліди, відзначені Пенкрофом, були сліди якихось великих диких чотириногих тварин, зустрінутись з якими було б не зовсім безпечно. Але ніде ніяких позначок на деревах, ні згаслого вогнища, нічого, що могло б виявити присут-

ність людини. І з цим, на думку Пенкрофа й Герберта, можна було себе тільки вітати, бо зустріч з жителями тихоокеанських країн теж небезпечна.

Майже не розмовляючи, бо дорога була занадто важка, Герберт і Пенкроф посувалися вперед дуже повільно і за годину пройшли не більш як милю. Покищо полювання їх не було щасливе: хоч безліч птахів пурхало поміж гіллям дерев, але вони здавалися дуже полохливими, ніби інстинктом відчуваючи, що присутність людини для них небезпечна. Поміж іншим птаством Герберт упізнав у болотистій частині лісу птаха з гострим довгуватим дзьобом, що нагадував зимородка або рибалочку, тільки з трохи іншим металічним відтінком пір'я.

— Це, мабуть, якамар, — зауважив Герберт, намагаючись наблизитись до птаха на таку віддаль, щоб можна було його влучити.

— Оце буде нагода, щоб покуштувати смаженого якамара, — сказав моряк, — коли птах цей буде такий ввічливий, що дозволить себе засмажити.

В цей момент каменяка, вдало й сильно кинута Гербертом, влучила птахові в основу крила; але удар не був смертельний, і наляканий підбитий птах кинувся в кущі і в одну мить зник.

— Ой, незграба ж я! — скрикнув Герберт.

— Та ні, мій хлопчику! — відповів моряк. — Удар був добрячий. Нічого, не горюй! Ми його спіймаємо іншим разом!

Вони пішли. Що далі посувалися мисливці, то розкішніший ставав ліс, але ні на одному дереві не видно було плодів, які можна було їсти. Пенкроф марно придивлявся, чи не побачить де неоціненну в господарстві кокосову пальму, — поширену в північній півкулі до 40° широти, а в південній півкулі до 35°. Але ліс цей складався тільки з хвойних дерев, серед яких Герберт упізнав уже бачених тут раніше деодар; відзначив так званих „дуглас“, подібних до тих, що ростуть на східно-північному узбережжі Америки, струнких красунь ялин на сто п'ятдесят футів заввишки.

Несподівано над їх головами пурхнула зграйка маленьких тендітних пташок, різнобарвних, як пелюстки квітів.

Ура! — вигукнув моряк

Вони розлетілися по найближчих до мисливців деревах, усяпаючи землю своїм пір'ячком. Герберт підняв з землі кілька пір'їнок і, придивившись, скрикнув:

— Та це ж куруку!

— На мою думку, було б краще, якби це був півень або цесарка, — відповів Пенкроф. — Але, принаймні, чи хоч добрі вони на смак?

— Вони надзвичайно смачні. До того ж, коли я не помиляюся, вони не полохливі: до них легко можна підійти і бити просто палицею.

Моряк і Герберт, скрадаючись у високій траві, підійшли зовсім близько до дерева, нижні віття якого були вкриті пташками. Увага пташок була зосереджена зараз на висліджуванні комашок, на яких вони полювали. Непомічені, підійшли мисливці і влучними ударами своїх ломак стали десятками збивати пташок з дерева. Куруку дурнувало сидіти, дозволяючи себе бити, і, коли вже з сотню набитих лежало на землі, тоді тільки вони знялись і полетіли.

— Оце дичина саме для таких мисливців, як ми! — засміявся Пенкроф. — Просто хоч голими руками бери!

Вони нанизали куруку, як жайворонків, на гнучкий прутик і рушили далі. Тут річка робила велике коліно, завертаючи на південь.

Як відомо, завдання цієї екскурсії було якнайбільше промислити дичини. Але не можна сказати, щоб досі їм дуже щастило. Пенкроф почав уже лягати, коли якийсь птах або тварина, яку вони не встигали навіть добре розглянути, кидались раптом повз них і зникали в кущах. От якби з ними був Топ! Але Топ зник одночасно з своїм хазяїном і, очевидно, разом з ним і загинув.

О третій годині дня вони натрапили знов на зграю птахів, що, розсівшись на невисоких кущах ялівцю, дзьобали запашні ягоди.

Раптом справжній звук труби розлігся в лісі. Дивний звук голосної фанфари валежав тетерукам. Скоро мисливці і справді побачили їх кілька пар. З кольору їх пір'я Герберт пізнав, що це тетеруки, і навіть розпізнав самців і самиць.

Пенкроф вирішив на чому б не стало роздобути хоч

одного з цих птахів з курку завбільшки, але далеко смачнішого від звичайної свійської курки. Та це була не легка справа! Тетеруки страшенно полохливі і ніколи не підпускають мисливців близько. Після багатьох марних спроб, які тільки остаточно настрахали птахів, моряк сказав Гербертові:

— Ні, таки справді їх не можна вбити, доведеться ловити вудкою!

— Як рибу? — отетерів Герберт.

— Як рибу, — спокійно відповів моряк.

Пенкроф розшукав у високій траві до півдюжини гнізд тетеруків з двома-трьома яйцями в кожному гнізді, але старанно обминув ці гнізда, щоб навіть не доторкнутись до них, тетеруки бо могли кожної хвилини повернутись. Одійшовши трохи, Пенкроф розшукав кілька тонких міцних ліан завдовжки в п'ятнадцять-двадцять футів кожна, зв'язав їх до купи, а на кінці кожної ліани прив'язав по міцній довгій зігнутий колючці з акації. Замість приманки він настромив по великому червоному черваку, яких багато було навколо в густій траві. З цілком зрозумілим зацікавленням стежив Герберт за всіма готуваннями, хоч і мав великі сумніви щодо успіху.

Розклавши спритно свої вудки непомітно в траві навколо гнізд, Пенкроф зв'язаний кінець ліан узяв у руки і сів, сховавшись за деревом, наказавши й Гербертові теж сховатись позад товстого дерева. Обое стали терпляче ждати, хоч Герберт, по правді сказати, не дуже то вірив в успіх Пенкрофовой вигадки.

Мисливці сиділи. Минуло добрих півгодини, поки, як це й передбачав моряк, кілька пар тетеруків вернулися до своїх гнізд. Птахи стридали навколо гнізд, дзьобаючи щось у траві, і, здавалося, жодної гадки не мали про те, що на них чигає лихо. Пенкроф з Гербертом сховалися з підвітряного боку.

Що далі, то все більше цікавило Герберта це полювання. Він аж дух затамував. А Пенкроф — з блискучими очима, з напівроззявленим ротом і витягнутими вперед губами, наче вже збирався покуштувати шматочок смаженого тетерука — насилу дихав.

А тетеруки спокійнісінько собі походжали поміж акаційними гачками вудок, не звертаючи на них жодної уваги. Тоді Пенкроф сіпнув злегенька ліани, і черваки на кінцях здригнули, як живі. Це привернуло увагу тетеруків. Вони кинулися на черваків і дзьобнули. Троє, безперечно найпожадливіші з них, вмить проковтнули і принаду і гачки. Спритним рухом руки Пенкроф „підсік“ вудку. Лопотіння крил довело, що птахи піймалися.

— Ура! — скрикнув моряк, кидаючись до своєї дичини.

Герберт аж у долоні заплескав. Він уперше в житті бачив, як полюють, власне ловлять птицю вудкою. Але Пенкроф скромно зауважив, що це не новина, що вигадав цей спосіб не він і полював тим способом він уже не раз.

— У нашому становищі, — додав він, — нам доведеться не раз вдаватися до подібних способів.

Тетеруків зв'язали за ноги, і Пенкроф, радіючи, що не повертаються з порожніми руками, вирішив їти додому, бо вже стало смеркати.

Зворотну путь їм вказувала течія річки. Ідучи берегом її, вони швидко добралися, хоч і дуже потомлені, до своїх „Димарів“.

Розділ сьомий

Наб ще й досі не вернувся. — Міркування репортера. — Вечеря. — Неспокійна ніч. — Страшна буря. — Нічна дорога. — Боротьба з вітром і дощем. — За вісім миль від „Димарів“.

Гедеон Спілет, схрестивши на грудях руки, стояв нерухомо на березі моря, втопивши очі перед себе. На обрії з сходу вставала велика чорна хмара і, швидко несучись до zenіту, закривала собою півнеба. І без того міцний вітер, щохвилини дужчав. Все небо мало погрозлиивий вигляд, відчувалися вже перші ознаки бурі.

Герберт попрямував до „Димарів“, а Пенкроф підійшов до репортера, так захопленого своїми думками, що навіть не почув, як наблизився моряк.

— Ой погана буде ніч сьогодні, містер Спілет, — сказав Пенкроф. — То-то ширятимуть у бурю й дощ буревісники!

Репортер швидко обернувся до моряка, і з його губ зірвалися слова :

— Як, на вашу думку, чи далеко від берега збило хвилею з аеростата нашого друга?

Моряк, від несподіваного запитання, на хвилину замислився, а потім відповів :

— Не більше, як за два кабельтова.

— А що таке кабельтов? — спитав Спілет.

— Сто двадцять морських сажнів приблизно або шістсот футів.

— Виходить, Сайрус Сміт зник найбільше за тисячу двісті футів від берега?

— Приблизно так, — відповів Пенкроф.

— І його собака таксамо?

— Таксамо.

— Що мене найбільш дивує, — додав репортер, — так це

ось що: припустімо, ніби наш друг загинув, і навіть Топ пішов за своїм хазяїном на дно, то чому ж море не викинуло на берег ні тіла Сайруса Сміта, ні його собаки?

— Нема нічого дивного, коли море таке бурхливе і крім того, хвилі могли їх занести, викинувши десь в іншому місці берега, далеко від нас.

— В такому разі, ви переконані, що наш друг загинув у морі? — ще раз запитав репортер.

— Так, це моя думка.

— А моя думка,— сказав Гедеон Спілет,— хоч як я považаю вашу досвідченість, Пенкроф, але я гадаю, що це подвійне зникнення Сайруса Сміта та його собаки — живі вони чи мертві — якесь дивне і навіть неймовірне.

— Хотів би я так думати, як ви, містер Спілет, та, на жаль, я переконаний, що воно так, як я сказав!

З цими словами Пенкроф повернувся й пішов до входу в „Димарі“.

Яскраве вогнище вже палало. Вернувшись додому, Герберт підкинув сухих дров, і тепер веселе полум'я освітлювало найтемніші закутки коридорів.

Пенкроф зараз же заходився готувати вечерю, бо всі були виснажені і потребували доброї їжі, щоб відновити свої сили. В'язку куруку залишили про запас на завтра, а обскубли тетеруків. Трохи згодом тетеруки, настроєні на вертел, підсмажувалися вже на веселому тріскотливому вогні.

Всім годин вечора Наба все ще не було. Ця довга відсутність починала турбувати Пенкрофа. Він боявся, що з негром щось трапилося на цій недослідженій землі. Але Герберт з цієї тривалої відсутності робив зовсім протилежні висновки. На його думку, Наб не повертався тому, що трапилася йому якась нова подія, і це примусило його, не зважаючи на вечір, продовжувати розшуки, бо все нове могло бути тільки на користь Сайрусові Сміту. Справді, що могло затримати Наба, як не нова подія? Може, він натрапив на відбиток ноги на піску, може, на якусь річ свого хазяїна, і це його навело на слід? Може, він саме й іде цим слідом? А може вже й знайшов свого хазяїна?

Так міркував хлопчик. Ніхто його не перебивав. Репортер навіть потакуючи кивав головою. Але Пенкроф держався іншої думки: найімовірніше, що Наб у своїх розшуках зайшов набагато далі, ніж напередодні, і, звичайно, не міг ще повернутись.

Тимчасом Герберт, охоплений невиразним передчуттям, кілька разів уже зривався, щоб бігти назустріч Набові. Але Пенкроф зупиняв його, доводячи, що в такій темряві та ще під таку негоду було б безглуздя шукати слідів Наба, — треба краще перечекати. А коли й уранці Наба не буде, то він, Пенкроф, разом з Гербертом обов'язково вирушать на розшуки Наба.

Гедеон Спілет підтримав моряка, бо таки не варто було розлучатись, і Герберт примушений був скоритись, хоч дві великі сльозини скотилися з його вії.

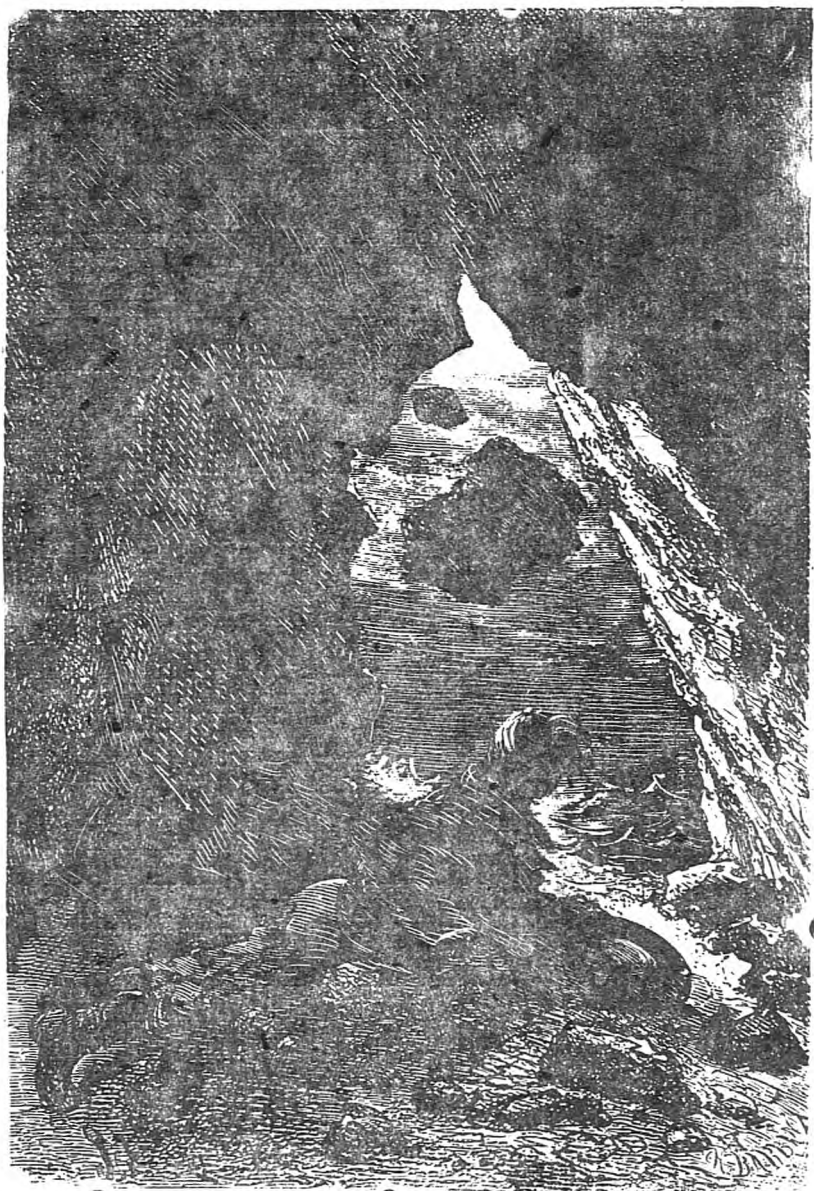
Репортер не міг утриматися, щоб не поцілувати цього відважного, але чулого хлопчика.

Негода остаточно розлютувалась. Страшний шквал пронісся ураганом над берегом. Хоч і був час відпливу, та море скажено насакувало на прибережні скелі. Дощ, розпорошений шаленим вітром, густою мрякою затягнув безпросвітний обрій. Смуга води аж кипіла білою піною, уламки скель, галька й велике каміння з гуркотом перекочувалось. Цілі хмари піску впереміш з мрякою крутилися вихорем у повітрі. Вітер із свистом гасав по ущелині, на дні якої текла річка. Задуваючи в „Димарі“, він носився по коридорах, сповнюючи їх димом з пригаслого вогнища.

Тому, як тільки тетеруки підсмажилися, Пенкроф зовсім загасив вогнище, лишивши тільки жевріти глибоко під попелом кілька головешок.

І восьма година, а Наба все ще нема! Щоправда, тепер можна було цілком природно пояснювати його відсутність тим, що в таку лиху негоду він не зважився йти, а вирішив перечекати шторм у якійсь заглибині між скель до ранку. Щождо того, щоб піти йому назустріч у таких умовах, то не могло бути й мови.

Вечера з дичини вийшла на славу. Пенкроф та Герберт після своєї довгої екскурсії, яка додала сили їхньому апетитові, накинулися жадібно на їжу.

Генкроф, плазуючи, доліз до отвору „Димарів“

Після вечері кожен пішов у свій куток, де почували попередню ніч, і Герберт зразу ж заснув побіч моряка, що простягся поруч огнища.

Що пізнішою ставала ніч, то страшнішала буря. Це був майже такий самий ураган, як і той, що заніс полонеників з Річмонда аж до цієї землі в Тихому океані. Урагани, часті тут о цій порі року, особливо страшні на цьому березі, серед безмежної водяної рівнини. Ніякого захисту, ніщо не затримає шаленого вітру! Тут уже він гасає з неперевершеною люттю!

На щастя, накопичене громаддя уламків скель, що створювали „Димарі“, було досить солідне. Величезні брила граніту, проте, здавалося хитались на своїй основі, готові рухнути; рука Пенкрофа, обіперта на підніжжя одної з них, відчувала тремтіння. Враз розлігся оглушливий шум. Це, зірвавшись з вершини гранітної стіни, ринуло під натиском вітру величезне каміння прямо через „Димарі“ на береговий пісок. Кілька з них упали перед самісіньким входом до „Димарів“. Двічі Пенкроф плазом пробирався до входу подивитись, що там робилося. Але притулок їх був такий міцний, що ці обвали їм безпосередньо не загрожували, і Пенкроф повертався до вогнища, де жеврили під попелом головешки.

Не зважаючи на виття урагану, на грім морських валів та гуркіт обвалів, Герберт міцно спав. Сон знеміг, нарешті, і Пенкрофа, звиклого за своє морське життя до всіх шаленств стихії. Не спав тільки Гедеон Спілет, уболіваючи за долю Наба: він дорікав собі, чому не пішов разом з Набом, навіщо пустив його самого. Слабий вогник надії ще не згас у нього, а міркування Герберта знов розворушили цю надію. Чого Наб не повернувся? Що трапилось? Він перевертався з боку на бік на своїй піщаній постелі і майже не звертав уваги на лютування урагану. Кілька разів він уже зовсім майже засинав, але несподівана швидка думка вмить розганяла сон.

Ніч тимчасом помалу минала. Була вже друга година ночі. Раптом Пенкроф серед глибокого сну схопився, почувши, що хтось його штовхає.

— В чім річ, що трапилось? — скрикнув він, вмить про-

кидаючись від сну із зовсім ясними думками людини, що звикла до всяких несподіванок морського життя.

Репортер, схилившись над ним, шепотів:

— Слухайте, Пенкроф, слухайте!

Моряк послухав, але не почув нічого, крім виття бурі.

— Це вітер, — сказав він.

— Ні, — відповів Гедеон Спілет, знову прислухаючись, — мені здалося...

— Що саме?

— Собака гавкає...

— Собака?! — скрикнув Пенкроф, зірвавшись на ноги.

— Так... гавкає...

— Це неможливо! — шепотів моряк. — Та ще в таку бурю... виття вітру...

— Та слухайте ж... Чуєте?

Пенкроф напружив слух і справді в момент втихомирення бурі почув далекий гавкіт собаки.

— А що?! — скрикнув репортер, стискаючи руки моряка.

— Так .. так... — відповів Пенкроф.

— Це Топ! Це Топ!.. — закричав Герберт, теж прокинувшись і схопившись на ноги.

Всі троє кинулись до виходу з „Димарів“.

Але не легко було вийти. Вітер відкидав їх назад, валив з ніг. Посуватися можна було, тільки хапаючись руками за виступи скель. Вони не могли навіть розмовляти.

Темінь хоч око виколи! Море, небо, земля — все змішалось в якийсь темний, безпросвітний хаос.

Кілька хвилин репортер і його двоє товаришів стояли приголомшені бурею, захлинаючись дощем, засліплені піском. Коли знов посеред хвилинного втихомирення бурі пролунало собаче гавкання. Тепер ясно було, що воно долітало здалеку.

Це тільки Топ міг так гавкати! Чи тож він сам чи, може, в супроводі когось? Найшвидше він сам, бо коли б з ним був Наб, то він ішов би найкоротшою доріжкою до „Димарів“.

Моряк, схопивши за руку репортера, ніби просячи його зачекати хвилину, бо слів все одно не можна було роз-

Страшна буря валила їх з віг

чути, кинувся назад у „Димарі“. Через хвилину він виско-
чив звідти, тримаючи в руках палаючу головешку, і голосно
пронизливо свиснув. У відповідь почулося гавкання вже
голосніше, і невдовзі в коридор „Димарів“ ускочила со-
бака. Всі троє кинулись до неї.

В'язка сухих дров, підкинута у вогонь, освітила своїм
полум'ям коридор.

— Це Топ! — крикнув Герберт.

Це справді був Топ, прекрасний англо-нормандський
пес, що дістав від двох схрещених порід швидкість ніг і
тонкий нюх — найцінніші властивості мисливського пса.

Це була собака інженера Сайруса Сміта.

Але вона була сама! Ні Наба, ні інженера не було з
нею!

А втім, як же вона могла добитися до „Димарів“, де
ніколи раніш не була? Це здавалось незрозумілим, до того ж
у таку бурю, найнепрогляднішої ночі! Але була риска,
ще більш незрозуміла: Топ, здавалося, був зовсім не ви-
снажений і не втомлений, навіть не видно було на ньому
ні бруду, ні піску...

Герберт притяг до себе собаку і ласково пестив, схо-
пивши її голову між долонями. Собака охоче відповідала
на ласку, тицяючись мордою в руки хлопчиків:

— Собака знайшлася, значить, знайдеться й хазяїн! —
зауважив репортер.

— От якби! — відповів Герберт. — Ходіте! Топ поведе
нас!

— У путь! — сказав Пенкроф.

Дбайливо прикривши попелом жевріюче вугілля в огнищі,
Пенкроф поклав під попіл ще кілька сухих ломак, щоб,
повернувшись, знайти свіжеобвуглені поліна. Потім, захо-
пивши рештки вечері, разом із Спілетом і Гербертом ви-
рушили в дорогу на чолі з собакою. Топ потихеньку то
гавкав, то скімлив, ніби кличучи їх іти слідом за собою.

Буря, здавалось, набула найвищої сили. Місяць не міг і
на хвилину прозирнути крізь чорні низько навислі над зе-
млею хмари. Шукати зручної дороги не було чого й думати;
довелося довіритися інстинктові Топа. Репортер і Герберт
ішли слідом за собакою, а закривав цей своєрідний похід

Пенкроф. Дощ уже ніби не йшов, бо шалений вітер, перетворивши зливу на суміш водяного пилу з піском, хльостав ним вічних мандрівників.

Проте, одна обставина полегшувала їх трудну дорогу: ураган дув з південного сходу, тобто прямо їм у спину, і тому не тільки не гальмував їхнього руху вперед, а навіть, штовхаючи в спину, підганяв. Та хоч як було важко йти, проте, велика надія скоро знайти свого товариша подвоювала їхні сили. Вони були певні, що Наб знайшов свого хазяїна і відрядив по них вірного пса. Чи то ж живий інженер, чи, може, Наб послав по них Топа, щоб тільки віддати останню шану тілові безталанного Сайруса Сміта?

Через чверть години вони мали змогу трохи перепочити під захистом навислої скелі і перекинутись кількома словами.

Вийшовши зза скелі, вони звернули праворуч, ідучи слідом за Топом. Враз ураган ніби ще з більшою силою став валити їх з ніг. У непроглядній темряві не можна навіть було собі уявити, який вигляд мала місцевість навколо. Вони відчували тільки, що це, очевидно, рівне, голе місце, бо гранітна стіна, уздовж якої вони раніше посувалися і яка хоч трохи стримувала шалений вихор, скінчилася.

О четвертій годині ранку вони пройшли близько п'яти миль. Хмари трохи піднялись угору, і вже не здавалося, що вони несуться, чіпляючись за землю. Дощ майже перестав, але похолодало, і вітер став ще дощукульніший. Не дуже тепло одягнені мандрівники промерзли до кісток, але жодна скарга не злетіла з їхніх губ. Вони були ладні йти за Топом, куди тільки схоче їх повести розумна тварина.

— Врятований твій хазяїн, Топ? Адже врятований? — питав Герберт, цим підохочуючи собаку.

І Топ, неначе у відповідь, злегка гавкав.

Незадовго до п'ятої години почало розвиднятись. О шостій було вже зовсім видно. Хмари навально неслися високо в небі. Моряк із своїми супутниками були вже миль за шість від „Димарів“. Вони йшли тепер уздовж низького рівного берега. Море гнало на нього величезні вали з білим шумовинням на гребенях. Праворуч тягся довгий кряж скель, ледве видних спід води повного припливу.

Ліворуч простелилася плоска узбережна смуга пісків, порослих будяками, з невисокими дюнами попереду. Подекуди росли окремі спотворені морським вітром дерева: різкий південно-західний вітер назавжди пригнув їх віття до землі. Все разом справляло вражіння дикої піщаної пустині. Тільки дуже віддалік майорів ліс.

Тут Топ став виявляти ознаки особливого збудження. То він швидко пускався бігти, то раптом повертав назад, кидаючись до моряка, наче бажаючи його підігнати. Потім він звернув від берега і попрямував без найменшого вагання до піщаних дюн. Всі пішли слідом за ним.

Місцевість була мертва, пустинна. Жодна жива істота не радувала око.

Досить високі піщані дюни, мальовничо нагромаджені, утворювали справжню маленьку піщану Швейцарію. Дюни були такі поплутані й покручені, що виплутатися звідти без гострого чуття собаки було б неможливо.

П'ять хвилин згодом репортер і його товариші спинилися перед великою заглибиною у високій дюні. Тут Топ став і голосно загавкав. Спілет, Герберт і Пенкроф кинулись в цю, схожу на грот, заглибину.

Наб був тут. Він стояв навколюшках перед тілом, розлістертим на підстилці з трави...

Це був інженер Сайрус Сміт.

Розділ восьмий

Чи живий Сайрус Сміт? — Розповідь Наба. — Сліди. — Нез'ясоване питання. — Перші слова Сайруса Сміта. — Порівняння слів. — Повернення до „Димарів“. — Пенкроф приголомшений.

Наб не поворухнувся. Моряк тільки скрикнув одне слово:

— Живий?!

Наб не відповів. Гедеон Спілет і Пенкроф пополотніли. Герберт, стиснувши руки, скам'янів. Проте, було ясно, що бідний негр, прибитий своїм горем, не бачив нікого і не почув слів моряка.

Репортер став на коліна і, схилившись над недвижним тілом інженера та розстібнувши його одяг, приклав до його грудей вухо. Ціла хвилина, що здалася всім вічністю, минула раніше, ніж він почув ледве помітне биття серця.

Наб трохи випростався і повів навколо невидючим поглядом. Виснажений утомою й горем, Наб був на себе не схожий. Він був певен, що його хазяїн помер.

Гедеон Спілет після довгого й уважного огляду підвівся.

— Він живий, — сказав репортер.

Пенкроф, і собі теж ставши на коліна коло тіла інженера, прислухався. Його вухо схопило також ледве чутне биття серця і ледве помітне дихання.

Не встиг репортер вимовити й слова, що треба б добути води, як Герберт уже вискочив і побіг шукати її. Кроків за сотню від грота біг струмочок прозорої профільтрованої піском дощової води, мабуть, після нічної зливи. Але під руками нічого, щоб набрати її! Жодної черепашки навколо! Герберт схопив свою носову хусточку і, добре намочивши її у струмочку, пустився бігом до грота.

На щастя, цієї змоченої водою хусточки, цілком вистачило, бо Гедеон Спілет тільки обтер нею губи інженера і ця крихта свіжої води враз цілюще вплинула на Сайруса Сміта. Легкий подих вихопився в нього з грудей; навіть губи його затремтіли так, ніби він силкувався щось промовити.

— Ми його врятуємо! — сказав репортер.

Від цих слів у Наба відродилися всі його надії. Він роздяг свого хазяїна, щоб оглянути його, чи не поранений він часом. Але ні на голові, ні на тілі, ні на ногах ніде не було найменшого й натяку на рану або навіть синьця. Це було дивно. Адже Сайрус Сміт мусів був боротися з хвилями посеред прибережних скель; навіть руки в нього були абсолютно цілі, ніде не ушкоджені. Важко було пояснити, як це інженер міг витримати боротьбу з бурунами і перехопитися через лінію підводних рифів, і ніде ніяких ознак цієї боротьби!

Та розгадка цього дивного явища прийде пізніше, коли Сайрус Сміт зможе розповісти все, що з ним трапилось. Зараз же треба було якнайшвидше повернути його до життя. На пропозицію моряка тіло інженера взяли розтирати. Зігрітий цим масажем, Сайрус Сміт ледве помітно поворухнув руками, його дихання почало помалу ставати рівномірніше. Він помирав од виснаження, і нема чого й казати, що коли б не прибули вчасно репортер та його товариші, Сайрус Сміт загинув би.

— А ви вважали, що ваш хазяїн помер? — спитав моряк у Наба.

— Так! — відповів Наб. — І коли б Топ не знайшов і не привів вас сюди, я б поховав мого хазяїна.

Виходить, життя Сайруса Сміта висіло на волосинці.

Наб розповів усе, що з ним трапилось. Напередодні ранком, тільки зійшло сонце, Наб подався берегом моря знов на північ, знов у тому самому напрямі, де був уже раніше. Там без ніякої вже надії — Наб щиро в тому признався — він почав шукати якихнебудь щонайменших слідів поміж скелями та на прибережному піску, надто ж вище того місця, куди сягали хвилі припливу, бо припливи й відпливи змивали всякі сліди з піску. Та Наб і не сподівався вже

знайти свого хазяїна живим. Він хотів одного: відшукати його труп і поховати власними руками.

Наб довго і марно шукав. Непомітно було, щоб цю пустинну частину берега відвідала колинебудь людина. Черепашки, до яких не досягало море, лежали недоторкані. Ніде ні одної роздавленої! На двісті-триста ярдів¹ не помітно було ні старих, ні нових слідів присутності людини.

Наб вирішив тоді пройти ще кілька миль уздовж берега. Трапляється ж, що течією заносить тіло на досить велику віддадь. Коли труп плаває недалеко від рівного низького берега, то дуже рідко буває, щоб море рано чи пізно не викинуло його.

— Я пройшов берегом ще дві милі, обійшов уже всі рифи, що їх оголив відплив, оглянув уважно пісок вище лінії припливу, коли раптом годині о п'ятій вечора я помітив на піску відбитки ніг.

— Відбитки ніг? — скрикнув Пенкроф.

— Так, — відповів Наб.

— І ці відбитки починались коло самих рифів? — спитав репортер.

— Ні, — відповів Наб, — вони починалися там, де кінчається лінія припливу, всі інші, мабуть, зітерлися при відпливі.

— Продовжуй, Наб, — сказав Гедеон Спілет.

— Коли я побачив ці сліди, я неначе збожеволів: сліди були зовсім чіткі і прямували до цих дюн. Я йшов по тих слідах з чверть милі, біг навіть, але дбав, щоб не зітерти їх. Пять хвилин згодом, коли вже починало сутеніти, я почув собаче гавкання. Це був Топ. Топ і привів мене до мого хазяїна.

Наб закінчив свою розповідь словами про те, якого горя він зазнав, побачивши це нерухоме тіло. Марно шукав він якихось ознак життя в інженера. Тепер, коли Наб побачив хазяїна мертвим, він схотів його мати живим. Та всі його силкування повернути хазяїнові життя лишилися без наслідків. Єдине, що тепер можна було зробити, це — віддати йому останню шану.

¹ Яр д — англійська міра довжини, дорівнює приблизно 1 м. (0, 9144 м).

Тоді Наб згадав про своїх товаришів. І вони, мабуть, схочуть побачити востаннє свого нещасного командира. Топ був тут. Чи не можна б довіритись інстинктові цієї розумної вірної тварини? Наб кілька разів чітко вимовив ім'я Гедеона Спілета, того з товаришів інженера, кого Топ найкраще знав. Потім, показавши йому на південь, махнув рукою. Собака побігла в тому напрямі, який їй показали. Читачеві вже відомо, як Топ, керований надприродним інстинктом, бо він же ніколи раніше не був у „Димарях“, розшукав їх.

Товариші Наба з великою увагою вислухали цю його розповідь. Було в ній дещо незрозуміле. Як це так могло трапитися, що Сайрус Сміт після жорстокої боротьби з бурунами, коли мусів був перепливати через рифи, абсолютно ніде нічого собі не ушкодив, жодної подряпини не мав на тілі? А що було ще більш незрозуміло, так це: як міг інженер добратися до цього гроту за милю від берега, загубленого серед дюн.

— Так це не ти, Наб, приніс сюди твого хазяїна? — спитав репортер.

— Ні, це не я, — відповів Наб.

— Ясна річ, містер Сміт прийшов сюди сам, — обізвався моряк.

— Це справді річ ясна, тільки зовсім незрозуміла, — зауважив Гедеон Спілет.

З'ясувати все це міг тільки сам інженер. Треба тільки було почекати, поки він зможе говорити.

На щастя, життя в ньому помітно прокидалося. Дужий масаж допоміг кровообігові поволі прийти до норми. Сайрус Сміт знову поворухнув спершу руками, потім головою і, нарешті, знову невиразно прошепотів кілька незрозумілих слів.

Наб, схилившись над ним, покликав його, але інженер, очевидно, не почув, і його очі лишалися заплющені. Життя виявлялося в ньому тільки слабими, ледве помітними рухами. Свідомість усе ще не поверталася.

Пенкроф пожалкував, що в нього не було вогню, і навіть не було чим розпалити його. Він не догадався захопити зроблену з носовичка губку, яку легко було б запалити,

викресавши іскру з двох камінців - кресал. Шождо кишень інженера, то вони були абсолютно порожні, за винятком однієї — жилетної, в якій залишився годинник. Тож треба було перенести Сайруса Сміта в „Димарі“ і якнайшвидше. Така була загальна думка.

Тимчасом інженер від дбайливого піклування своїх друзів помалу опритомнював. Вода, якою йому весь час змочували губи, цілюще впливала на нього. Пенкрофові спала на думку щаслива ідея дати до води соку із смаженого тетурука. Герберт, збігавши до самого моря, приніс дві великі двостульчасті черепашки, моряк зробив у них щось подібне до мікстури і підніс її до губ інженера. Сайрус жадібно випив і майже зразу розплющив очі.

Наб і репортер стояли, схилившись над ним.

— Хазяїне! — скрикнув Наб.

Інженер його почув. Він пізнав Наба й Спілета, а потім перевів погляд на Герберта й моряка. Легенько він потиснув усім руки.

В нього вирвалося кілька слів, які він уже шепотів раніше і які виказували те, що, очевидно, мучило його. Але цього разу слова, хоч тихо, але ясно були вимовлені.

— Острів чи континент?

— Ет! — скрикнув Пенкроф, не мігши стриматись, — чорт забирай, однаковісінько це нам, аби лиш ви були живі, містер Сміт! Острів чи континент? Потім довідаємось!

Інженер злегка кивнув головою, ніби згоджуючись, і, здавалося, задрімав. Всі замовкли, щоб не тривожити його сну. Але репортер запропонував негайно ж узятися до спорудження чогось, якихось носилок, щоб можна було перенести інженера в кращі умови. Наб, Герберт і Пенкроф вийшли з грота і попрямували до вершини одної високої дюни, де росло кілька чахлих спотворених дерев. Дорогою моряк не міг заспокоїтись і все повторював:

— Острів чи континент? Думати про це тоді, коли людина вже совсім доходить! Що за чоловік?!

Прийшовши на вершину дюни, Пенкроф і його двоє товаришів без ніякого інструмента, голими руками обламали гілки чахлої прибережної сосни, покрученої морським

Наб стояв навколюшках над тілом Сайруса Сміта

вітром і, поскручувавши та переплівши їх, зробили щось подібне до носилок. Коли б ще помостити зверху трави або листя, то можна було б зовсім добре перенести інженера.

Вони вправились хвилини за сорок. Було близько десятої години, коли моряк, Наб і Герберт повернулися в грот, де коло хворого залишався репортер.

Інженер прокинувся від сну, правдивіше, від забуття, в якому він ввесь час був. Легенький рум'янець проступив у нього на щоках, зігнавши трупну блідість. Він трішки підвівся й повів очима навколо, ніби питаючись, де він.

— Чи зможете ви мене вислухати, не дуже втомлюючись, містер Сайрус? — спитав репортер.

— Так, — відповів інженер.

— На мою думку, — перебив моряк, — містер Сміт краще вас вислухає, коли підживиться трохи цим желе з тетерука. Бо це ж тетерук, містер Сайрус, — додав він, подаючи інженерові трохи згуслого соку, до якого він додав кілька шматочків тетерукового м'яса.

Сайрус Сміт пожував кілька шматочків тетерука, запропонованих моряком, а решту моряк поділив між усіма товаришами, які вже добре зголодніли за цей час і яким цей сніданок здавався досить мізерним.

— Нічого, — сказав моряк, — ми маємо що попоїсти в „Димарях“. Можу вас поінформувати, містер Сайрус, у нас там, на півдні, є житло з кімнатами, постелями й огнищем, а в комірчині кілька дюжин пташок, що їх Герберт зве куруку. Ваші носилки готові, і, як тільки ви почуватимете себе в силі, ми вас перенесемо в наше житло.

— Дякую, друже, — відповів інженер, — ще година - друга, і ми можемо вирушити... А тепер говоріть, Спілет!

Тоді репортер розповів усе, що трапилося досі і чого не міг знати, будши відсутнім, інженер. Розказав про останнє падіння аеростата, власне його оболонки, про те, як їх викинуло на цю невідому землю — байдуже острів це чи континент, — але цілковито безлюдну, як знайшли „Димарі“, як шукали інженера, розповів про самовідданість Наба, про роль у порятунку інженера розумного й вірного пса — Топа і т. д.

— Але, — запитав слабим ще голосом Сайрус Сміт, — хіба не ви підняли мене на березі?

— Ні, — відповів репортер.

— Хіба не ви принесли мене сюди, в цей грот?

— Ні.

— А на якій віддалі від рифів цей грот?

— Приблизно з півмилі, — відповів Пенкроф, — і коли ви здивовані, містер Сайрус, то ми просто вражені тим, що знайшли вас саме тут.

— Справді, — відповів інженер, що далі, то більше зацікавлюючись подробицями, — справді, як це дивно!

— Але, — продовжував моряк, — чи не могли б ви нам розповісти все, що сталося з вами після того, як хвилею вас збило з оболонки аеростата?

Сайрус Сміт напружено став пригадувати. Він мало що пам'ятав. Ударом хвилі його зміло з сітки аеростата. Спершу він поринув глибоко у воду. Потім, опинившись на поверхні у цій темряві, він відчув поруч живу істоту. Це був Топ, що кинувся у воду слідом за ним. Звівши вгору очі, він уже не побачив більше решток аеростата; позбувшись ваги його й собаки, полегшена куля шугнула в небо, як стріла. Навколо себе він бачив тільки клекочучі хвилі і на відстані з півмилі — берег. Він спробував був боротися проти хвиль, пливучи до берега; Топ підтримував його, схопивши зубами за край його одягу. Але раптом навальна течія підхопила їх і віднесла далеко на північ, і після півгодинної нелюдської боротьби з хвилями він пішов на дно, тягнучи за собою в прірву й Топа. З того моменту він більше нічого не пригадує аж доти, доки не опритомнів отут серед своїх друзів.

— Тимчасом, — зауважив Пенкроф, — вас безперечно викинуло на цей берег і, очевидно, ви мали досить сили, щоб добрести сюди, бо Наб знайшов відбитки ваших ніг.

— Так... мабуть, — відповів інженер, роздумуючи. — А ви не помітили слідів інших людей у цій частині берега?

— Жодних слідів, — сказав журналіст. — Але коли навіть припустити, що хтось вас урятував, трапившись тут саме вчасно, то чому ж він, витягнувши вас із води, покинув тут безпорадного?

Інженер на превелику силу звівся на ноги

— Правда ваша, мій любий Спілет. Скажи мені, Наб,— додав інженер, повертаючись до свого слуги,— так це не був ти... може, якось несвідомо... у забутті... Ні, це абсурд. Чи існують ще сліди—відбитки ніг?—запитав Сайрус.

— Так, так, стійте, ось тут біля входу до гроту, у затишному місці, куди не досягали ні дощ, ні вітер, на піску зберігся слід—відбиток ноги. Решту слідів знищила буря.

— Пенкроф,— сказав Сайрус Сміт,— будь ласка, візьміть мої черевики і перевірте точно, чи збігається слід з черевиками.

Моряк зробив те, що просив інженер. У супроводі Наба, який показував дорогу, Пенкроф з Гербертом пішли туди, де збереглися сліди.

Тимчасом Сайрус Сміт казав репортерові:

— Тут трапилося щось нез'ясовне!

— Справді, нез'ясовне,— ствердив Гедеон Спілет.

— Не наполягаймо на з'ясування зараз, мій любий Спілет. Пізніше ми ще поговоримо про це.

Хвилину згодом увійшли Герберт, Наб і моряк.

Не було ніяких сумнівів. Сліди точнісінько були відбитком черевиків інженера. Значить, це Сайрус Сміт сам власними ногами залишив слід на піску.

— Так це, виходить, я сам був у тому забутті, яке хотів приписати Набові. Ішов, як лунатик, майже непритомний, ніби не своїми ногами. І це, значить, Топ, витягши мене з води, привів сюди... Топ! Іди сюди, моя собачко! Іди, Топ!

Чудова тварина підскочила до свого хазяїна і, гавкаючи, почала лащитись.

Всі пристали на думку, що інакшого пояснення і не можна дати всім фактам, і що це Топові належить честь урятування свого хазяїна.

Перед полуднем Пенкроф спитав інженера, чи можна його вже переносити. Замість відповіді інженер з великим зусиллям, що виявляло всю його непохитну волю, звівся на ноги, але в ту ж мить мусів спертися на Пенкрофа, бо впав би.

— Гарзд, гарзд! — пожартував Пенкроф. — Носилки панові інженерові!

Носилки подали. На поперечні гілляки намостили моху й трави, поклали на них Сайруса Сміта і вирушили до „Димарів“. Несли — на одному кінці носилок Пенкроф, на другому — Наб.

Хоч треба було йти не більш як вісім миль, проте, йдучи помалу і, можливо, часто зупиняючись, доведеться на цю відстань до „Димарів“ витратити не менш від шести годин.

Вітер бушував, як і раніше; але, на щастя, дощ перестав. Хоч і лежачи, інженер, спершись на руку, уважно оглядав берег. Він не розмовляв, але невідривно дивився і безперечно рельєф місцевості з її горами, лісами та іншими вартими уваги моментами так і врзалися в його пам'ять. Проте, після двох годин подорожі він утомився і заснув на носилках.

О пів на шосту маленька процесія прибула до „Димарів“. Всі спинилися, носилки поставили на пісок; але Сайрус Сміт спав глибоко, він навіть не прокинувся.

Пенкроф, на превелике своє здивовання, помітив, що вчорашня шалена буря змінила зовнішній вигляд місцевості. Сталися досить великі обвали. Величезні уламки скель валялися на березі, товстий килим з морської трави та водоростей укривав прибережний пісок. Ясно було, що море залило вчора далеко весь берег і добиралось аж до самого підніжжя гранітної стіни.

Коло входу до „Димарів“ ґрунт був глибоко поритий навальними хвилями.

Пенкрофові стислося серце, ніби передчуваючи щось лихе. Він бігцем кинувся в коридори „Димарів“.

Через мить Пенкроф вийшов; недвижний він стояв і дивився на своїх товаришів...

Вогнище погасло. Залитий водою попіл перетворився в грязюку.

Припалена ганчірка, яка могла б правити за трут або губку, зникла. Море докотилося до самісіньких коридорів „Димарів“, все понівечило там, все знищило.

Розділ дев'ятий

Сайрус тут. — Спроби Пенкрофа. — Тертя ломак. — Острів чи континент? — Проекти інженера. — В якому саме місці Тихого океану? — У глиб лісу. — Полювання на водосвинку. — Вісник добробуту — дам.

Кількома словами Пенкроф повідомив Гедеона Спілета, Герберта й Наба про становище. Цей нещасний випадок, який міг мати серйозні наслідки, — так, принаймні, думав Пенкроф, — справив неоднакове враження на товаришів моряка.

Наб, безмірно щасливий врятуванням свого хазяїна, не дуже то й слухав Пенкрофа, вірніше, не був стурбований його словами.

Герберт, здавалося, поділяв до певної міри розпач моряка.

Щождо репортера, то на слова Пенкрофа він тільки відповів:

— Ну, якраз, Пенкроф, це мене найменше турбує.

— Алез я повторюю вам, що у нас немає більше вогню.

— Не велике лихо.

— І ніякої змоги запалити його знову.

— Дурниці.

— Але, містер Спілет...

— Та хіба ж Сайруса немає з нами? — відповів репортер. — Хіба він не живий, наш інженер? Не турбуйтеся, він то вже знайде спосіб розпалити вогонь.

— Чим?

— Нічим!

Що міг відповісти Пенкроф? Він не відповів, бо, правду кажучи, він поділяв віру своїх товаришів у Сайруса Сміта. Інженер був для них втіленням розуму, всіх знань і вмінь людства. Краще було опинитися з Сайрусом

на безлюдному острові, ніж без нього в найбільшому промисловому центрі Штатів. З ним у них усе буде. З ним не можна впадати в розпач. Коли б цим супутникам Сайруса хтось сказав, що вибухом вулкана розшматує цю їхню землю, що її поглине океан, — вони безтурботно відповіли б: „Сайрус тут, скажіть Сайрусові!“

Тимчасом інженер, втомлений транспортуванням, знов був у глибокому забутті, і не можна було вдаватися зараз до його геніальної допомоги.

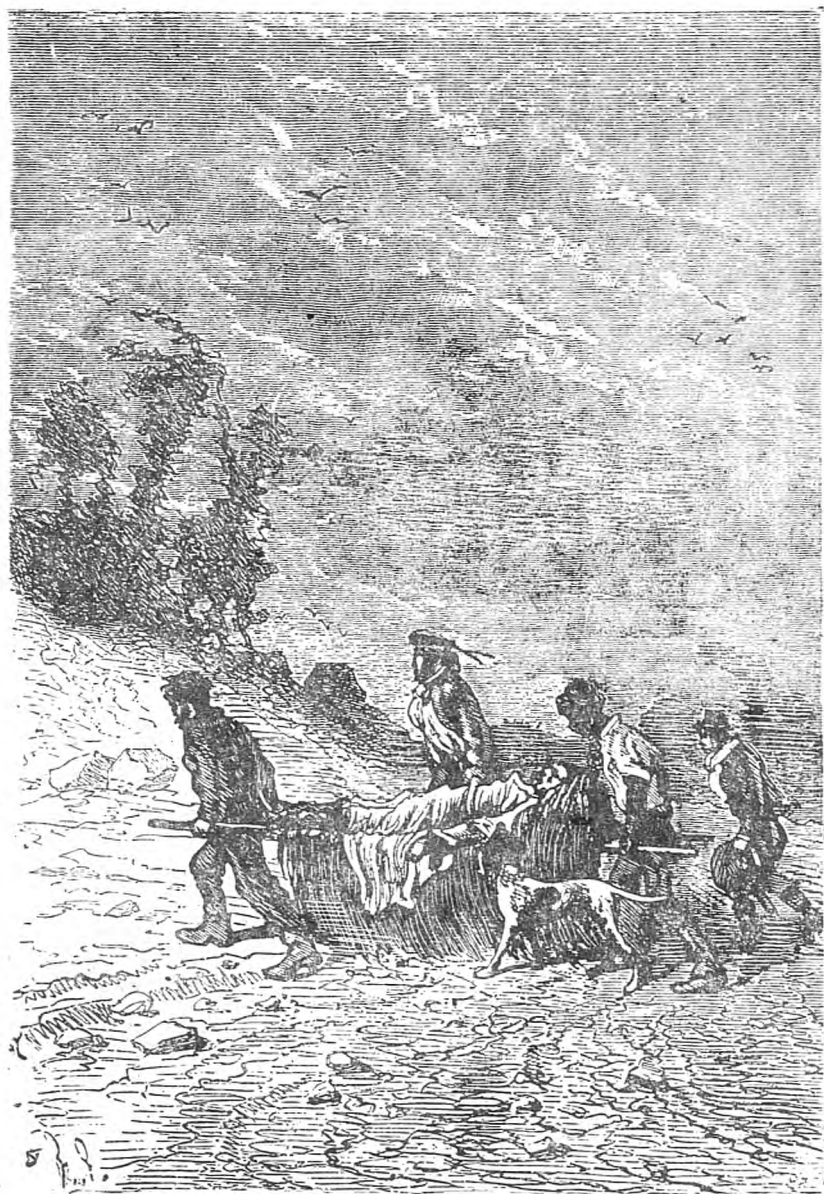
Їхня вечеря мала бути жалюгідною. Справді, тетеруків поїли, та їй не було ж змоги підсмажити якоїсь дичини, до того ж і в'язка куруку — останній запас — кудись зникла. Треба було якось собі дати раду.

Насамперед Сайруса Сміта перенесли в центральний коридор „Димарів“. Там йому спорудили постіль, намостили вже просохлих водоростей та морської трави. Глибокий сон інженера міг швидше відновити його сили, ніж навіть добра їжа.

Настала ніч. Температура упала, бо повіяв північно-східний вітер і похолодало. А що море зруйнувало всі перегородки, пороблені Пенкрофом у кількох місцях коридорів, то вітер вільно гуляв коридорами і робив з „Димарів“ суцільний протяг. Інженер попав у дуже несприятливі умови і його товариші, покидавши з себе куртки й пальта, дбайливо вкрили його.

Вечеря того дня складалася з неминучих літодомів, яких безліч назбирали Герберт з Набом на березі моря. Правда, до цих молюсків Герберт додав ще деяку кількість їстівних морських водоростей, знайдених ним випадково на верхівках скель, які море заливало тільки підчас дуже великих припливів. Ці водорості, з родини фукусів, були близькі до саргасів, що в сухому вигляді являли собою желатинозну масу, багату на поживні речовини. Репортер з товаришами, проковтнувши солідну порцію літодомів, взялися до саргасів, на смак досить приемних. Слід додати, що ці водорості на азійських узбережжях досить поширена їжа серед тубільців.

— Всетаки вже пора б містерові Сміту прийти нам на допомогу, — сказав моряк.

Сайрус Сміт заснув на носилках

А холод тимчасом ставав дедалі дошкульніший, не було ніякої змоги врятуватись від нього. Пенкрофа розібрала справжня досада,— він взявся шукати всіляких засобів, щоб роздобути вогонь. Наб старанно допомагав йому: він знайшов трохи сухого моху і, б'ючи камінь об камінь, намагався іскрою підпалити мох. Та мох не був досить займистою речовиною і до того ж іскри від камінців були не більше як скалочки їх, розігріті на біле, а не справжньою іскрою, яка буває, коли бити шматочком сталі об кресало. Спроба не вдалася.

Хоч не дуже то й вірив Пенкроф в успіх, проте, взявся— за способом дикунів— з усіх сил терти один кусок сухого дерева об другий. Наб його змінював; і якби енергію, витрачену ним і Набом, перетворити в теплову, то її вистачило б довести до кипіння казан пароплава. Але ніяких наслідків. Куски дерева нагрілися,— оце й усе, і нагрілися вони далеко менше, ніж самі оператори.

Після години праці Пенкроф, обливаючись потом, на-решті, кинув од себе ломаки.

— Швидше я повірю в те, що взимку може бути спека ніж у те, що дикуни запалюють огонь таким способом. Легше, мабуть, запалити мої руки, тручи їх одну об одну!

Проте Пенкроф помилявся, заперечуючи дійсність цього способу. Дикуни справді вміють дуже швидким тертям двох брусочків дерева запалювати їх. Але, поперше, не всяке дерево придатне до цього, а подруге— вони мають ще особливу в цьому вмілість, а її якраз і бракувало Пенкрофові.

Поганий настрій Пенкрофа не довго тривав. Обидва куски дерева, кинуті Пенкрофом, підняв Герберт і заходився знов люто їх терти. Кремезний моряк не міг не зареготати бачачи, як підліток намагається здобути успіх там, де провалився він, Пенкроф.

— Три, три, мій хлопчику!— підбадьорював він.

— Я тру, — відповів Герберт, сміючись. — Але я не маю інших намірів, як тільки зігрітись замість ловити дрижаки. Скоро мені стане так само тепло, як і тобі, Пенкроф!

Так і вийшло. Як би там не було, а на цю ніч довелося відмовитись від можливості роздобути вогонь. Гедеон Спілет удвадцять повторював, що для Сайруса Сміта така

дурниця не забере багато часу. Покищо ж він простягся в одному з коридорів на піщаній постелі. Герберт, Наб і Пенкроф зробили те саме. Топ спав у ногах свого хазяїна.

На другий день, 28 березня, як тільки інженер прокинувся о восьмій годині ранку, першими його словами, з якими він звернувся до своїх товаришів, що стерегли його сон, як і напередодні, були:

— Острів чи континент?

Очевидно, це була у нього невідступна, настирлива думка.

— Та ми про це нічого ще не знаємо, містер Сміт.

— Ще не знаєте?

— Знаємо тоді, — додав Пенкроф, — коли ви будете в силі вести нас по цій землі.

— Здається, я вже почуваю в собі досить сил, щоб спробувати це, — відповів інженер і без великого напруження підвівся на ноги.

— Оце добре! — вигукнув моряк.

— Я був би помер насамперед од виснаження, — сказав Сайрус Сміт. — Друзі мої, трішки їжі — і від моєї хвороби не лишиться й сліду. Адже у вас є вогонь?

Спершу всі помовчали, а потім відповів Пенкроф:

— На жаль, у нас немає вогню, власне, більше немає, містер Сайрус.

І моряк докладно розповів усе, що трапилося напередодні, і насмішив інженера, розповівши йому про випадок з єдиним сірником та про свої спроби добути вогонь способом дикунів.

— Побачимо, — сказав інженер, — якщо не знайдемо чогось подібного до губки...

— Ну?.. — спитав моряк.

— Ну, то зробимо тоді сірники.

— Справжні?

— Справжні.

— От бачите, це зовсім не так важко, — сказав репортер, поплескавши моряка по плечах.

Правда, моряк не думав, що це вже так легко, проте, не став заперечувати.

Всі вийшли з „Димарів“. Зовсім розгодинилось, і погода

Пенк роф спробував роздобути вогонь, тручи два бруски дерева...

стояла прекрасна. Яскраве сонце вставало зза обрію і розсипало золоті лелітки на призматичну шереховатість гранітної стіни.

Кинувши швидкий погляд навколо себе, інженер сів на уламок скелі. Герберт йому запропонував жменю літодомів та сàргаси, кажучи :

— Це все, що ми маємо, містер Сайрус!

— Дякую, мій любий, — відповів інженер, — цього досить, принаймні, на сьогоднішній ранок.

Він з апетитом поїв усе, запивши свіжою водою, принесеною з річки у великій черепащі. Поснідавши, Сайрус запитав:

— Виходить, друзі мої, ви й досі не знаєте, куди нас закинуло: на острів чи на континент?

— Ні, містер Сайрус, — відповів хлопчик.

— Ми про це довідаємося завтра, — зауважив інженер, — а покищо нічого робити.

— Е, ні! — буркнув Пенкроф.

— А що саме?

— Огонь, — сказав моряк, як і інженер, маючи свою невідступну, настирливу думку.

— Зробимо, Пенкроф, — відповів Сайрус Сміт. — Вчора, коли ви мене несли, мені здалося, ніби я бачив на заході високу гору, що домінує над усією місцевістю. Чи правда це?

— Так, вірно, — відповів Гедеон Спілет, — гора, здається, досить висока...

— Добре, — продовжував інженер. — Завтра ми виліземо на вершину і звідти побачимо, чи острів ця наша земля чи континент. Ну, а тимчасом, повторюю, нема чого нам робити.

— Ні, є, — огонь, — уперто напосідав моряк.

— Та буде в нас огонь, потерпите трохи, Пенкроф, — сказав репортер.

Моряк подивився на нього поглядом, що, здавалося, промовляв: „ой, коли б це від вас залежало роздобути вогонь, то не швидко б довелось нам поїсти смаженого!“ Але він промовчав.

Сайрус же Сміт не відповів нічого. Було таке вражіння, ніби він не дуже дбав про справу з огнем. На якийсь час він заглибився в свої думки, а потім заговорив.

— Друзі мої, — сказав він, — наше становище, може, дуже жалюгідне, проте, в усякому разі, дуже просте. Або ми на континенті, і тоді ціною більших або менших зусиль ми дістанемося до якогось населеного пункту, або ми — на острові, і тоді одно з двох: якщо острів населений, то ми з допомогою тутешніх людей виплутаємося з лиха, коли ж безлюдний, ну, тоді вже нам самим доведеться давати собі раду.

— Найпростіша річ, — зауважив Пенкроф.

— Ну, нехай це буде острів чи континент, як, на вашу думку, Сайрус, куди саме заніс нас ураган? — спитав Гедеон.

— Точно я не можу сказати, — відповів інженер, — але деякі ознаки вказують, що ми в Тихому океані. Справді, коли ми вилетіли з Річмонда, вітер дув з північного сходу і з такою силою, що навряд він міг змінити напрям. Якщо цей напрям держався з північного сходу на південний захід, то ми пролетіли понад штатами Північної Кароліни, Південної Кароліни, Георгії, пролетіли Мексиканську затоку, саму Мексіку в найвужчій її частині, потім частину Тихого океану. Я не поручуся, але, на мою думку, ми пролетіли не менш як шість або сім тисяч миль. І нехай навіть вітер збочив приблизно на якихось 5°, він приніс би нас на Маркізові острови або на Паумоту, і навіть коли швидкість вітру була б більша, ніж я беру, то заніс аж на землі Нової Зеландії. Якщо ця остання гіпотеза вірна, то вернутися додому в такому разі нам було б легко. З англійцями й маорійцями ми враз зговорилися б. Але коли припустити, що цей берег належить якомусь пустинному острову Мікронезійського архіпелага, — а ми можемо в цьому переконаватися з вершини цієї гори, — то нам доведеться влаштуватися так, ніби ми лишаємося тут навіки і ніколи звідси не виберемося.

— Ніколи! — аж скрикнув репортер. — Ви кажете — ніколи, мій любий Сайрус?

— Краше вже зразу передбачити найгірше, — відповів інженер, — і лишити щасливі несподіванки про запас.

— Добре сказано! — зауважив Пенкроф. — Не втрачаймо надії, що цей острів, якщо це острів, лежить принаймні

недалеко від рейсів кораблів. Коли ж це інакше, то тоді справді нам гірко не пощастило!

— Тоді тільки ми знатимем, що робити, коли виліземо передусім на вершину он тієї гори, — відповів інженер.

— Але, містер Сайрус, чи будете ви в силі вже завтра витримати труднощі сходження на гору? — спитав Герберт.

— Сподіваюся, — відповів інженер, — тільки при умові, що шановний Пенкроф і ти, мій хлопчику, виявите себе як спритні мисливці.

— Містер Сайрус, — відповів моряк, — раз ви заговорили про дичину, то дозвольте мені сказати вам, що коли б я був так певен у тому, що нам буде на чому її посмажити, як у тому, що я її принесу, то...

— Принесіть тільки, принесіть, Пенкроф! — перебив Сайрус Сміт.

Вирішено було, що інженер і репортер залишаться в „Димарях“ на цілий день, щоб краще роздивитись і дослідити узбережжя та вершину гранітної стіни. Пенкроф же, Герберт і Наб подалися в ліс, щоб, поперше, поновити запас дров, а подруге — промислити все живе, що потрапить їм під руку, хай то буде птах чи тварина.

Вирушили о десятій годині ранку — Герберт повний віри Наб сяючий, а Пенкроф бубонів собі під ніс:

— Якщо, повернувшись, я побачу у нас огонь, то не інакше, як це блискавка упала з неба спеціально, щоб запалити його!

Ідучи берегом річки, дійшли до крутого коліна, що його в цьому місці робить річка. Тут Пенкроф зупинився й запитав:

— Ну, з чого почнемо — будемо спершу мисливцями чи дроворубами?

— Мисливцями, мисливцями, — вихопився Герберт, — он, вже й Топ кинувся на розшуки!

— Гаразд, нехай буде так, — відповів моряк, — а тоді повернемося сюди, щоб назбирати дров.

Всі троє, виламавши по добрій ломаці, в супроводі Топа, який гасав у високій траві, попрямували далі.

Цього разу замість іти й далі берегом річки вони звернули вбік і подалися в саму гушавину лісу. Ліс був пере-

важно сосновий. Подекуди там, де сосни росли не так густо, а букетами, окремі дерева досягали величезної товщини. Це наводило на думку, що ця земля лежала під далеко вищими градусами широти, ніж то гадав інженер. Кілька галявин у лісі, усяних спорохнілими пеньками, приваленими зверху вітроломом, являли собою невичерпні склади палива. За пройденими галявинами ліс переходив у непролазні хащі.

Орієнтуватися в цій непрохідній, незайманій лісовій гушавині було досить важко. Тим то моряк час від часу робив усякі позначки, щоб полегшити собі змогу вернутись, бо він уже жалкував, що звернув убік від річки: вже понад годину йшли вони лісом, а ще ніякої дичини й не бачили. Топ, бігаючи під нижніми гілляками, полохав тільки птахів, до яких і наблизитись було не можна. Куруку — і тих не бачили. Виходило, треба було вертатися в ту болотисту частину лісу, де минулого разу їм так добре пощастило впіймати тетеруків.

— Ет, містер Пенкроф, — ущіпливим тоном зауважив Наб, — якщо оце вся та дичина, яку ви наобіцяли принести моему хазяїнові, то не треба великого вогню, щоб її посмажити!

— Потерпи, Наб, — відповів моряк, — коли б не було так, що бракуватиме якраз не дичини, коли ми повернемось!

— То, виходить, у вас немає довір'я до містера Сміта?

— Ні, е.

— Але ви всетаки не вірите в те, що він здобуде вогонь?

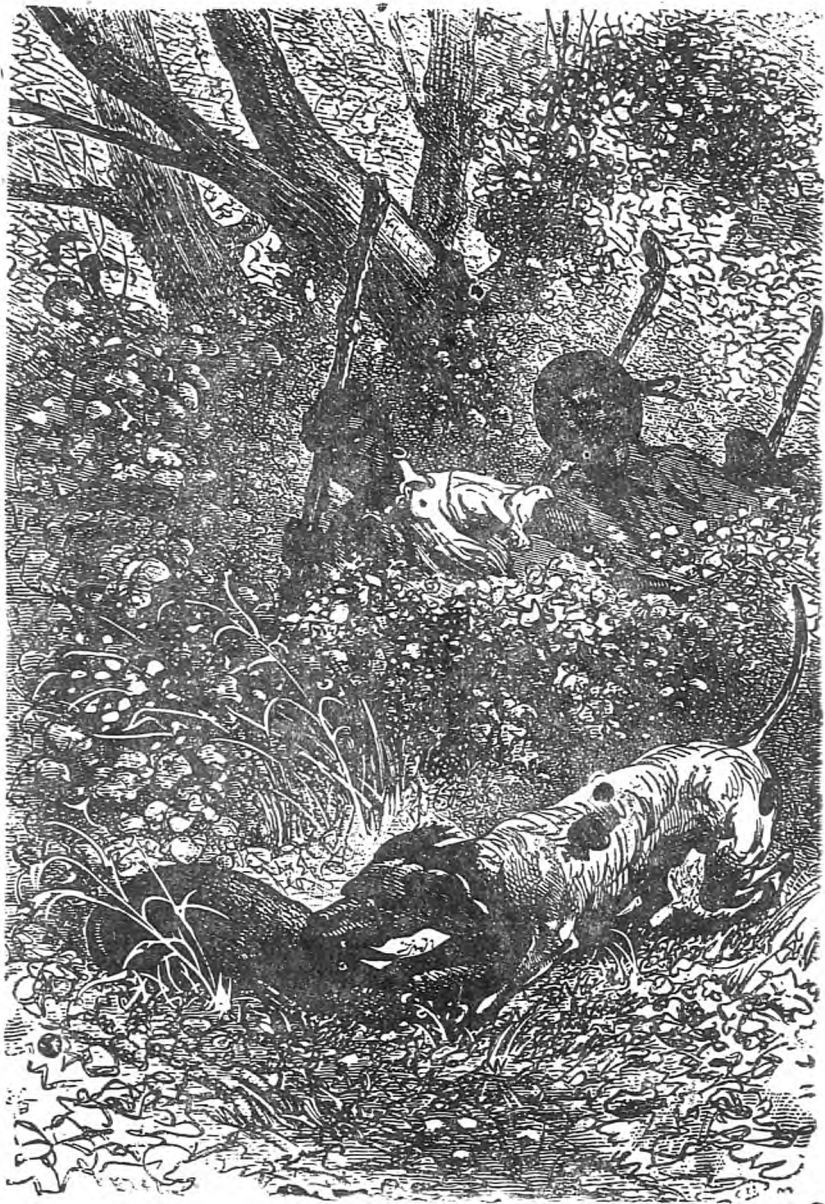
— Я повірю, коли побачу, що дрова палахкотять на вогнищі.

— Вони палахкотітимуть, раз мій хазяїн сказав!

— Побачимо!

Сонце ще не дійшло до zenіту. Мисливці посувалися далі. Несподівано натрапили на приемну річ. Герберт наткнувся на дерево з їстівними плодами. Це була особлива порода сосни — кедра, шишки якого мають надзвичайно смачні зернята — горішки. Смаком своїм вони нагадують мигдаль і дуже поширені й улюблені ласощі в помірній смузі Америки й Європи. Вони були саме достиглі, і Герберт показав їх своїм супутникам. Ті охоче попоїли.

— Атож, — сказав Пенкроф, — водорості замість хліба

Топ схопив за вухо тварину...

сирі молюски замість м'яса і соснові зернята замість ласощів—оце саме обід для людей, у яких немає жодного сірничка в кишені!

— Не треба скаржитись, — зауважив Герберт.

— Та я не скаржуся, мій хлопчику, — відповів Пенкроф. — Я тільки хочу сказати, що такому обідові не завадив би шматочок м'яса!

— Топ щось побачив!.. — гукнув Наб, кїдаючись до густих кущів, де зник гавкаючи Топ. До його гавкання прилучилося якесь дивне рохкання.

Моряк з Гербертом і собі кинулися в кущі. Якщо це справді була дичина, то не було чого зараз сперечатися про те, як саме її засмажити, а треба було краще подбати, щоб її піймати.

Мисливці, вскочивши в кущі, побачили Топа, який тяг за вухо якусь тварину. Ця чотиринога тварина, подібна до поросяти, була приблизно в два з половиною фути завдовжки, мала рідку темнокоричневу грубу щетину на спині і світлішого кольору на черевці. Її лапи, кігтями яких вона впиралася в цей момент в землю, були з перетинками. Герберт пізнав у цій тварині водосвинку — найбільшого представника з породи гризунів.

Водосвинка навіть не дуже й боролася проти Топа, а дурнувато вирячивши маленькі оченята, глибоко сховані в товстих згортках жиру, дивилася на людей, яких бачила, мабуть уперше.

Але не встиг Наб замахнутись своєю палицею, як тварина рвонулася з усієї сили і, лишивши в зубах Топа шматок свого вуха, з страшним вереском кинулася на Герберта. Збивши його з ніг, водосвинка прожогом проскочила повз нього і зникла в кущах.

— Ой, негідне! — скрикнув Пенкроф.

Всі троє побігли слідом за Топом. І в той момент, коли вже ось-ось мали наздогнати тварину, вона шубовснула у воду невеликого болота, облямованого віковичними соснами, і пірнула на дно.

Наб, Герберт і Пенкроф остовпіли на березі. Топ кинувся й собі у воду, але водосвинка, пірнувши на дно болота, не впливала на поверхню.

— Почекаймо, — сказав хлопчик, — бо вона мусить виринути, щоб подихати.

— А не втопиться? — спитав Наб.

— Ні, — відповів Герберт, — адже вона має плавальні перетинки на ногах і живе так само добре у воді, як і на землі. Але підстережімо її!

Топ плавав у болоті. Мисливці розташувалися на березі болота так, щоб не дати водосвинці втекти.

Герберт не помилився. Через кілька хвилин тварина виплила на поверхню. Топ одним скоком опинився на ній і вчепився зубами, не даючи змоги водосвинці знов пірнути на дно. Ще хвилину згодом водосвинка, притягнена Топом до берега, була оглушена дужим ударом Набової палиці.

— Ура! — крикнув Пенкроф. — Тепер тільки б доброго жару — і цього гризуна ми б згризли до кісточки.

Пенкроф підкинув собі на плече водосвинку і дав знак вертатись. Як на висоту сонця було певно коло другої години дня.

Інстинкт Топа став у пригоді мисливцям ще раз: тільки дякуючи розумній собаці знайшли вони дорогу, бо, захопившись полюванням, загубили були напрям. Півгодини згодом вони вже підходили до коліна річки. Тут, як і в перші свої відвідини, швидко змайстрували пліт, навантажили його дровами, хоч, на думку Пенкрофа, це була марна праця, бо не було ж огню.

Спустивши пліт за водою до моря, вони швидко прибули до „Димарів“.

Та не дійшовши ще до „Димарів“, кроків за п'ятдесят, Пенкроф раптом спинився і, простягаючи руку в напрямі скель, закричав:

— Ура! Герберт, Наб, дивіться, дивіться!..

Вихоплюючись споміж скель і пориваючись до неба, струменів дим.

Розділ десятий

Винахід інженера. — Питання, що турбує Сайруса Сміта. — Сходження на гору. — Ліс. — Вулканічний ґрунт. — Трагопани. — Муфлони. — Перше плоскогір'я. — Отаборення на ночівлю. — Вершина конуса.

Через хвилину мисливці вже стояли перед палаючим огнищем. Сайрус Сміт і репортер сиділи тут же. Пенкроф, тримаючи в руках свою водосвинку, мовчки переводив погляд з одного на другого.

— Ну, що тепер скажете, друже? — гукнув до Пенкрофа репортер. — Огонь, справжній огонь, який чудово засмажить вашу прекрасну дичину!

— Але хто запалив його?

— Сонце!

Відповідь Гедеона Спілета була чистісінькою правдою. Це таки було сонце, що запалило вогонь, на який тепер з захватом дивився Пенкроф.

Моряк не вірив власним очам, він до того був спантеличений, що навіть не догадався розпитати інженера.

— Значить, у вас було запальне скло? — спитав Сміта Герберт.

— Ні, дитинко, — відповів той, — але я його зробив.

І він показав прилад, який йому прислужився замість запального скла. Це протісінько були два скельця, зняті з годинників Сміта й Спілета. Наливши води між скельцями й обмазавши їх по краях мокрою глиною, Сміт змайстрував справжнє запальне скло, і воно, сконцентрувавши сонячне проміння на купці сухого моху, вмить запалило його.

Моряк, не відриваючись, дивився на прилад, потім мовчки перевів погляд на інженера. Цей погляд був красномовніший від слів. Таки справді, Сайрус був для нього могут-

ніший, сильніший від усякої людини. Нарешті, здатність говорити вернулася до нього і він скрикнув:

— Запишіть це, містер Спілет, запишіть у вашій записній книжці!

— Вже записав, — відповів репортер.

Потім з допомогою Наба Пенкроф приготував вертел, і невдовзі обсмалена водосвинка вже смажилася на вертелі над палаючим вогнищем, наче звичайнісіньке молочне порося - сисунець.

Знов „Димарі“ набули затишного вигляду не тільки тому, що від веселого вогнища поширювалося світло й тепло в коридорах, але й тому, що всі перегородки з каміння й піску були відновлені. Очевидно, інженер і репортер не просиділи марно цілий день у „Димарях“.

Сили Сайруса Сміта також настільки відновилися за цей день, що він навіть спробував зійти трохи на плоскогір'я, що домінувало над „Димарями“, і звідти трохи роздивився навколо. З цього пункту його погляд, звиклий до визначення висоти й відстані на око, довго лишався прикутий до конуса гори, куди він хотів вирудитися завтра, щоб вилізти на самісіньку вершину. Гора, розташована миль за шість на північний схід, здавалася йому заввишки в три тисячі п'ятсот футів над рівнем моря. Отже, спостережник, дивлячись з вершини цієї гори, може бачити навколо себе радіусом не менш, як у п'ятдесят миль. Було, виходить, цілком імовірним, що Сайрус Сміт, нарешті, розв'яже питання, яке ввесь час мучило його: острів чи континент, і якому, не без підстав, він надавав такої величезної ваги.

Вечеря вийшла на славу. Всі одногolosно схвалили, що м'ясо водосвинки на смак чудове. Водорості — саргаси і зернята соснових шишок, знайдені Гербертом сьогодні в лісі, доповнили вечерю. Але підчас її інженер був небалакучий. Він усе обмірковував свій завтрашній план. Раз або двічі Пенкроф намагався повернути розмову на те, що їм далі робити, але Сайрус Сміт тільки хитав головою.

— Завтра, — повторював він, — завтра ми знатимем, де ми, і залежно від цього що саме нам робити.

Після вечері, підкинувши сухого ломаччя в огонь, усі

РАЙБАЛГ.

— Герберт, Наб, дивіться. — крикнув Пенкроф

пожилці „Димарів“, у тому числі й вірний Топ, полягали спати і через кілька хвилин уже поринули в глибокий сон. Ніщо цієї ночі не порушило їхнього спокою. На ранок, 29 березня, всі прокинулися, добре відпочивши, з свіжими силами, готові розпочати цю екскурсію, яка мала визначити їх дальшу долю.

Все було готове, можна було вирушати. Водосвинки залишилося від вечері напередодні стільки, що нею можна було прохарчитися ще цілий день Сайрусові Сміту і його товаришам. Та вони, крім того, сподівалися ще промислити якоїсь дичини і в дорозі. А що скельця були вставлені назад у годинники репортера й інженера, то Пенкроф, знов спаливши клаптик свого носовичка, приготував з нього губку, а кресал на цій землі вулканічного походження було скільки хочеш.

О пів на восьму ранку дослідувачі, озброєні палицями, залишили „Димарі“.

За порадою Пенкрофа, обрали шлях навпростець лісом, яким уже ходили раніше, бо так було найближче до гори, з тим, проте, щоб назад піти новою дорогою. Тож пішли лівим берегом річки аж до південного її коліна. З того ж місця, де річка завертає на південний захід, звернули вбік. Тут знайшли ту стежечку під зеленими деревами, якою вже раз ішли, і о дев'ятій годині маленьке товариство вийшло на західне узлісся.

Ґрунт, спочатку болотистий і вогкий, ставав далі сухий і піщаний, помалу підвищуючись, чим далі посувався маленький гурт від берега океану в глиб країни. В кущах миготіли й одразу ж зникали якісь полохливі тварини. Топ прудко кидався за ними, але щоразу хазяїн відкликав його назад, бо не було зараз часу полювати. Пізніше, там видно буде, але не тепер. Інженер був чоловіком, що завжди зосереджував усю свою увагу на тій ідеї чи думці, яка в даний момент була для нього найважливішою. Не можна навіть було сказати з певністю, чи він бачив добре країну, якою це йшли, чи хоч помічав її рельєф та природні багатства навколо, — такий він був захоплений, здавалося, єдиною думкою, єдиним бажанням швидше зійти на заповітну гору.

Коло десятої години спинилися на кілька хвилин перепочити. Вийшовши з лісу, вони були вражені виглядом гори, що постала перед їх очима. Гора складалася з двох конусів. Перший, зрізаний на висоті приблизно двох тисяч п'ятсот футів, був підтримуваний химерними відрогами гірського хребта, що розгалужувався подібно до кігтів велетенської клешні, спертої на землю. Поміж цими відрогами постелилися вузькі долини, порослі купами дерев, що з них деякі збігали аж на самий зріз першого конуса. Проте, рослинність, здавалося, не така була багата на північно-східному схилі гори, де по черезно рослинність і голі зовсім смуги створювали якісь дивоглядні узорі. Очевидно це було наслідком вибухів вулкана, де потоки вулканічної лави знищували все на своєму шляху.

На перший конус спирався другий, злегенька заокруглений на верхівці. Цей другий конус сидів на першому трохи боком. Здавалося, наче неймовірних розмірів кругла шапка, одягнена трохи набакир. Вершина другого конуса була абсолютно гола, безплідна, подекуди покопирсана червонуватими скелями.

Оце саме на вершину другого конуса й треба було лізти і найкращою дорогою для цього мали бути прискалки гірського хребта першого конуса.

— Ми на землі вулканічного походження, — зауважив Сайрус Сміт, коли його товариші, ідучи слідом за ним, почали підійматися на не дуже стрімкі прискалки відрогів, що досягали першого високогір'я, тобто зрізу першого конуса.

Численні нерівності — неначе пухлини на землі — свідчили про діючу тут вулканічну силу, як і розкидані навколо уламки базальту, пемзи, обсидіану. На цій висоті були розкидані купами хвойні дерева, що кількома сотнями футів нижче створювали густі, непролазні нетрі, майже непроникливі для сонячного проміння.

Підчас цієї першої частини сходження на гору Герберт звернув увагу на свіжі сліди якихось великих тварин, можливо, навіть хижаків.

— Не дуже то охоче, мабуть, ці звірі відступлять нам свої володіння! — зауважив Пенкроф.

Стаючи один одному на плечі, вони видиралися вгору

— Ну, що ж, — сказав репортер, якому доводилося вже полювати на тигрів в Індії і на левів в Африці, — якось то впораємося з ними. Але покищо тримаймося напоготові!

Потроху видиралися вгору. Дорога, покручена й звивиста через безліч перешкод, які доводилося обминати, здавалася неймовірно довгою. Часом несподівано земля зникала у них сперед очей і під самісінькими ногами раптом розкривалася безодня; треба було повертати назад, шукаючи змоги обійти прірву, — марно витрачений час і зусилля.

Опівдні маленька група спинилась і розташувалася снідати під великими соснами на березі невеличкого струмка, що каскадами збігав з гори. Від цього місця лишалося якраз півдороги до першого високогір'я, якого можна було досягти, очевидно, не раніше, як смерком.

З цього місця горизонт уже розширювався, море можна було бачити далеко навкруги. Але праворуч, на південному сході, вставала висока шпичаста гора, закриваючи від ока те, що було далі за нею. Може, там берег, загинаючись крутим поворотом, був продовженням якоїсь землі? Ліворуч же око могло сягати на багато миль на північ. А втім, від того місця, де стояли спостережники, і далі на північний схід перетинали їм горизонт вибагливо окреслені відроги центрального конуса. З цього місця ще ніяк не можна було навіть передбачити, що там далі. Отже, запитання, яке так мучило Сайруса Сміта, ні трохи не посувалося вперед, так і лишаючись нерозв'язаним.

О першій годині знов почали дертися вгору. Треба було трохи збочити на південний захід і продиратися густими хащами. Під розлогими деревами літало багато птахів. Це були з породи курячих — з родини фазанів — великі, з півня завбільшки, птахи - трагопани. Самиці скромні, темнокоричневі на колір, а самці — в пишному червоному з білими цяточками вбранні.

Гедеон Спілет дужим і метким ударом каменюки поклав великого трагопана. У Пенкрофа, що зголоднів на свіжому гірському повітрі, аж слинки потекли від одного погляду на м'ясистий підгрудок трагопана.

Вийшовши з густої хащі дерев, туристи почали видиратися на крутий, футів на сто заввишки, ускіс, стаючи один

одному на плечі. Це скоротило шлях і прискорило їх сходження на перше високогір'я. Тут уже дерев росло небагато і ґрунт мав явні ознаки вулканічності. Треба було тепер знов трохи повернути на схід, бо через стрімкі скелі не можна було посуватися вперед. Отже, треба було йти зигзагоподібною стежкою, вибираючи щоразу місце, де б можна ступити ногою. Наб і Герберт ішли попереду, Пенкроф позаду, а в середині Сайрус і репортер.

Тварини, що відвідують ці висоти, — слідів яких навкруги було чимало, — повинні мати дужі ноги і стрункий легкий тулуб дикої кози або піренейської сарни. Справді, кількох з них здалеку побачили дослідники, і навіть в одному місці Пенкроф аж скрикнув:

— Дивіться, вівці!

Та, звичайно, з півдюжини тварин, що спинилися кроків за п'ятдесят від них, були не вівці. Це були високі тварини з великими загнутими на спину і плоскими на кінчиках рогами, з довгою шовковистою вовною. Цих тварин, поширених у гірських місцевостях помірної зони, Герберт назвав муффонами.

— А жіго¹ й котлети з них можна робити? — запитав моряк.

— Ще й як! — відповів Герберт.

— Ну, то значить — це вівці, — зробив свій висновок Пенкроф.

Тварини, непорушно стоячи серед уламків базальту, здивовано поглядали на двоногих істот, яких, очевидно, вперше бачили. Потім враз, наче підкинуті страхом, шарпнулись убік і зникли, перестрибуючи з скелі на скелю.

— До побачення! — крикнув їм услід Пенкроф таким комічним тоном, що всі мимохідь зареготали.

Знов лізли вгору. Часто на схилах траплялися сліди лави, що застигла в дуже дивовижно химерних формах. Часом доводилось обминати маленькі димуючі сірчані сопки, що перетинали шлях туристам. Подекуди сірка в чистому вигляді кристалів була вкраплена у вулканічних породах, які звичайно викидає вулкан перед своїм вибухом, такі, як

¹ Жіго — бараняча задня нога, засмажена особливим способом.

пуццоланова земля, кристали польового шпату і білуватий попіл.

Наближаючись до зрізу першого конуса, подорожні відчували особливо тягар сходження. Перед четвертою годиною перейшли найвищу зону поширення дерев. Тепер уже тільки де-не-де маячили низенькі сосни, жалюгідні, покручені вітрами, з якими їм доводилось боротися на такій висоті. На щастя інженера та його супутників, година стояла хороша, найменший вітрець не порушував спокою атмосфери, бо коли б на висоті трьох тисяч футів та розгулявся бриз, то вони не в силі були б устояти на ногах. Тепер же чисте небо над головами і прозоре повітря навколо навівали безмежний спокій. Сонця вони вже не бачили, бо, схилившись до заходу, воно сідало за другим, вищим конусом, і величезна тінь від конуса простяглася аж до самого моря, щохвилини довшаючи в міру того, як сяюче світило кінчало свою денну путь. Густий туман, як їм здавалося, а не хмари став скупчуватись на сході, забарвлений в усі кольори радуги промінням надвечірнього сонця.

Тільки п'ятсот футів відокремлювали дослідників від бажаного високогір'я першого конуса, де вони збиралися отаборитись на ніч. Але ці п'ятсот футів навпростець дорівнювали не менш як двом тисячам, коли рахувати всі ті зигзаги, які довелося перемогти, щоб вилізти на перший конус. Земля, так би мовити, тікала у них спід ніг. Часом нічого іншого не лишалося, як ковзти по затверділих потоках лави, відшліфованих вітром, наче на ковзанці, коли треба було спускатися з занадто стрімких скель.

Нарешті, настав вечір. Вже було зовсім поночі, коли Сайрус Сміт з товаришами, потомлені, змучені семигодинним сходженням на гору, долізли до високогір'я першого зрізаного конуса.

Час був подбати вже про відпочинок та вечерю. Посеред уламків скель не важко було знайти зручне місце для вочівлі. Палива, правда, майже не було. Проте, назбиравши моху й сухого розкиданого на цьому майданчику хмизу, мабуть, занесеного сюди вітром, можна було б розкласти вогонь. Наб з Гербертом узялися збирати паливо, а Пенкроф, налагодивши вогнище, викресав огонь, і з допомогою

своєї губки з носовичка роздув яскраве, веселе полум'я під захистом навислих скель.

Ніч була холодна на такій висоті, і призначення вогнища було тільки зігріти мандрівників. Трагопана ж вирішили залишити на завтра, бо лишалося ще трохи смаженої водосвинки та кілька шишок із смачними горішками-мигдалем. О пів на сьому вся недовга вечера була закінчена.

Сайрус Сміт вирішив тепер же, не зважаючи на майже повну темряву, раніше ніж лягти спочити, в'яснити, чи не можна б знайти якогось іншого способу вилізти на саму вершину другого конуса, коли б, скажім, дуже стрімкі його схили були зовсім неприступні.

Отже, інженер, хоч який був стомлений, залишивши Пенкрофа з Набом організовувати нічліг, а Гедеона Спілета записувати свої вражіння за день, подався на північ цього високогір'я. Герберт пішов за ним.

Ніч була тиха і не така вже темна. Сайрус Сміт і хлопчик мовчки йшли поруч. Подеколи все гірське високогір'я розстелялося перед ними, як рівнина, іноді ж скелі так громадилися перед ними, що не можна навіть було йти двом поруч, і, нарешті, пройшовши хвилин із двадцять, Сайрус з Гербертом мусіли спинитись. Перед ними під кутом у 70° звисала скеля, що сполучала обидва конуси. Далі йти було вже ніяк: ні обминути цієї перешкоди, ні вилізти на неї.

Коли вже інженер ладен був повернути назад, раптом він помітив розколину в скелі. Скеля безперечно була раніше діючим вулканом, а крізь розколину, очевидно, колись витікала лава. В розколину видно було порожнє нутро вулкана, що тяглося аж до самої вершини. Брили застиглої лави утворювали природні приступки, по яких несподівано й порівняно легко можна було вилізти на саму верхівку гори, тобто на другий зрізаний конус.

Досить було інженерові одного лише погляду, як він без найменшого вагання кинувся в середину цього велетенського дупла і в майже цілковитій пітьмі почав лізти вгору. Герберт ледве встигав за ним. Треба було перемогти ще не менш як тисячу футів.

Вибираючися вгору цими приступками в середині кратера, Сайрус переконався, що вулкан погас. Не чути було

не те що ніякого підземного гуркоту чи поштовхів або тремтіння гори, а навіть не відчувалося найменшого запаху газів або диму. Ясно було, що вулкан погас і погас назавжди. Лишалось тільки це бездонне дупло, що простяглося, здавалося, до самого центра землі.

Вигадка Сайруса Сміта обіцяла успіх. Помалу, пересуваючися з приступки на приступку, Герберт і він побачили у себе над головами, що кратер все більшає, ніби розсуваючись, і що дедалі більшає світла пляма неба, видного в його отвір. З кожним кроком вгору дедалі більше зірок з'являлося в полі їх зору. Розкішні сузір'я південної півкулі сяяли над ними. В зеніті горіло яскравим чистим світлом Скорпіонове серце, недалечко від нього *B* з сузір'я Центавра, яку вважають найближчою зорею до Землі. Далі, в міру наближення Сайруса й Герберта до отвору кратера, вимальовувались на небі сузір'я Південної Риби, Південного Трикутника і, нарешті, майже на самому Південному полюсі велично грав огнями Південний Хрест, якому в північній півкулі відповідає Полярна зоря.

Була вже восьма година вечора, коли Сайрус Сміт і Герберт ступили на найвищу точку гори, на вершину конуса. Нічна пітьма вже не давала змоги роздивитися довкола. Хмари на заході ще збільшували темряву, і око відмовлялося розрізнити, де на обрії вода, а де небо. Все зливалось. Тільки в одному місці неба тоненька смужка молодика вже сідала за горизонт. Але цього тьмяного останнього проміння місяця, що тільки на один момент блиснув над морем, було досить, щоб світло відбилось у воді. Навколо була вода. І в той момент, коли останній відблиск місячного сяйва потонув у хвилях, Сайрус Сміт схопив за руку хлопчика і занепалим голосом сказав:

— Острів!

Розділ одинадцятий

На вершині конуса. — Всередині кратера. — Кругом море. — Ніякої землі. ніде. — Узбережжя з пташиної висоти. — Водна система і гори. — Безлюдний чи заселений острів? — Як назвати всі місця острова? — Острів Лінкольна.

Півгодини згодом Сайрус Сміт і Герберт повернулися до табору. Інженер обмежився коротким повідомленням про те, що нещасливий випадок закинув їх на острів і що завтра вони роздивляться краще. Сьогодні ж „острів'янам“ не лишалося нічого більш, як уместитися на ніч зручніше в базальтовій печері, розташованій на висоті двох тисяч п'ятсот футів над рівнем моря. Через кілька хвилин усі міцно спали.

На другий день, 30 березня, після доброго сніданку смаженим трагопаном, інженер вирішив знов зійти на вершину конуса, щоб звідти ще раз при денному світлі роздивитися уважніше на острів, полоненими якого він і його супутники лишалися, можливо, на все своє життя, якщо острів лежав на дуже великій відстані від якоїсь землі або далеко від шляху кораблів, що відвідують архіпелаги Тихого океану. Цього разу пішли вже всі. Всі хотіли на власні очі побачити й переконатись.

Було вже близько сьомої години ранку, коли вони залишили місце своєї ночівлі. Здавалося, ніхто з них не був пригнічений становищем, в якому опинились. Кожен з вірою дивився в майбутнє. Але не всі мали однакові джерела цієї віри.

Інженер був певен, що він здолає взяти у цієї дикої природи все, що йому й його товаришам буде потрібно для існування. Решта ж були спокійні і з надією дивилися в майбутнє саме тому, що Сайрус Сміт був з ними. Звідси різні відтінки упевненості. Пенкроф же, особливо після

Що вище вони підіймалися, то ширше ставав верхній отвір кратера

випадку з розпаленням огню, не впав би у розпач навіть тоді, коли б опинився на зовсім голій скелі, аби лиш на цій скелі поруч був Сайрус Сміт.

— Атож, — сказав він, — вибралися ж ми з Річмонда без дозволу на те влади! А тепер ми були б справжнісінькими йолопами, коли б не змогли одного чудового дня вибратися й звідси, де ніхто нас, ясна річ, і не триматиме.

Сайрус Сміт пішов тією ж дорогою, що й напередодні. Обійшовши по зрізу першого конуса майже довкола підніжжя другого, заглибилися, нарешті, в отвір згаслого вулкана. Внутрішній вигляд вулкана був справді такий, яким учора його встиг роздивитися в сутінках інженер, тобто кратер мав форму лійки, широкий край якої підносився на висоту принаймні тисячі футів над рівнем зрізу першого конуса.

Починаючись від бічної розколини вулкана, куди заглибилися мандрівники, і до самого низу гори аж до долин у південній частині острова, зміїлися схилами широкі потоки застиглої лави.

Внутрішні схили вулкана під кутом не більш як у 35 - 40° не становили особливих перешкод та труднощів для сходження. Всюди була затверділа лава — сліди давніх вибухів вулкана, коли лава ще виливалася через кратер на горі конуса, а не в той бічний, очевидно, пізнішого походження, отвір, крізь який мандрівники увійшли. Глибока, бездонна прірва, що губилася десь у непроглядній темряві земного нутра, була під ногами у дослідників. Але в чому вони добре переконалися, так це в тому, що вулкан був згаслий і не являв собою ніякої небезпеки.

Ще не було восьмої години ранку, коли Сайрус Сміт з товаришами добралися до вершини кратера.

— Море! Море навкруги! — скрикнули всі разом, наче не в силі стримати слово, яке відтепер визначало їхнє становище — острів'яни.

Справді, скільки сягало око навколо була вода. Вилізавши вдруге на гору, Сайрус Сміт ще плекав слабеньку надію, що вчора він гаразд не роздивився в п'їтмі, що, може, таки десь є близько земля. Але тепер уже ніякої надії! Море безкрає навкруги! Наскільки сягало око,

тобто радіусом у п'ятдесят миль, ніде не можна було помітити на горизонті якоїсь цяточки, навіть паруса. Безмежна мертва водяна пустиня і цей острів у центрі.

Інженер і його товариші мовчазні, пригноблені кілька хвилин дивилися на океан. Потім вони перевели свої погляди на острів, що простягся у них під ногами, і в усіх виникла думка, яку висловив уголос Гедеон Спілет:

— А який завбільшки може бути цей острів?

Насправді, вигляд його, порівняно з безмежністю океану був жалюгідний.

Сайрус Сміт подумав хвилиночку і, оглянувши уважно острів, виражував на око його периметр, зробивши поправку на висоту, на якій вони були.

— Друзі мої, — сказав він, — я, мабуть, не дуже помилюся, коли скажу, що довжина його берегової лінії дорівнює приблизно ста милям.

— І, виходить, його площа?..

— Важко це зразу сказати, бо берегова лінія острова дуже порізана.

Якщо Сайрус Сміт не помилявся у своїх обчисленнях, то острів був завбільшки з острів Мальту або Занте в Середземному морі, тільки далеко більш неправильної, химерної форми.

Коли Гедеон Спілет, за порадою інженера, зарисовував контур острова у своїй записній книжці, то всі визнали, що формою своєю острів нагадував якусь фантастичну тварину, щось подібне до неймовірно великого доісторичного птеропода, який ніби заснув на поверхні Тихого океану.

Ось карта острова, досить детально нарисована тут же Гедеоном Спілетом (див. карту наприкінці книжки).

Східна частина узбережжя, на яку були викинуті потерпілі аварію мандрівники, являла собою величезну затоку, обмежену на південному сході гострим мисом, а на північному сході — двома мисами, подібними до напівроззявленої пащі акули.

Від північного сходу до північного заходу берег заокруглювався, стаючи подібним до приплесканого черепа якогось хижака, і переходив далі спершу у високі горби, а потім у той самий вулкан, на вершині якого стояли дослідники.

Починаючи звідси берегова лінія йшла далі на південь досить правильним угнутих півколом, перерізаним на західному боці вузькою бухтою. За бухтою, дедалі вужчаючи, острів простягся довгою стьожкою, подібною до хвоста алігатора. Цей хвіст утворював справжній півострів, що вривався в океан миль на тридцять завдовжки. З південного заходу на північний схід обриси берегової лінії острова також лежали півколом, утворюючи ще одну бухту, північно-східний край якої межував з мисом, від якого почалося описання острова.

Найвужча частина острова — між „Димарями“ на східному і бухтою на західному боці острова — мала не більш як десять миль завширшки. Але завдовжки острів мав не менш тридцяти миль, коли брати віддаль між найдальшою точкою північного сходу — кінець пащі акули — і найдальшою точкою південного заходу — кінець хвоста алігатора.

Щождо загального вигляду поверхні острова, то він являв собою майже суцільні ліси в південній його частині і майже цілковиту пустиню — піски та каміння — в північній. Між вулканом і східним берегом Сайрус Сміт і його товариші з превеликим здивованням побачили озеро в зеленій рамці густих великих дерев, існування якого в цьому місці вони не могли навіть уявити собі. Правда, дивлячись з цієї висоти, можна було подумати зразу, що озеро лежить на одному рівні з морем. Але Сайрус Сміт, добре придивившись, пояснив своїм товаришам, що висота його над рівнем моря, очевидно, не менш від трьох сот футів, бо плоскогір'я, яке служить озеру басейном, є, власне, продовженням гранітної стіни східного узбережжя.

— Виходить, це озеро прісної води? — запитав Пенкроф.

— Безперечно, — відповів інженер, — бо в нього повинні стікати всі струмки з гір.

— Он видно й річечку, що впадає в нього, — показав Герберт вузьеньку стьожку води, джерело якої ховалося десь серед західних відрогів гори.

— Справді, — зауважив Сайрус Сміт, — і раз існує цей струмок, що несе воду з гір до озера, то, очевидно, десь є з протилежного боку озера і такий струмок, через який виливається в море зайвина води з озера. Це ми побачимо, коли йтимем назад.

Оцей струмок, озеро і вже відома потерпілим аварію річка — оце й уся водна система острова. Так, принаймні, здавалося дослідникам. А втім, можливо під зеленим шатром дерев, що на три чверті вкривали густим лісом острів, текло до моря чимало струмків та невеличких річок. Це, напевно, так і було, бо занадто вже прекрасні були тут зразки пишної рослинності помірної зони.

В північній же частині острова не було ніяких ознак річок або струмків. Можна було, щоправда, припускати, що є стояча вода в північно-східній — болотистій частині острова. Оце й усе. Загалом же тут тільки піски, сухі дюни, каміння — цілковита протилежність з пишнотою розкішної південної, більшої частини острова.

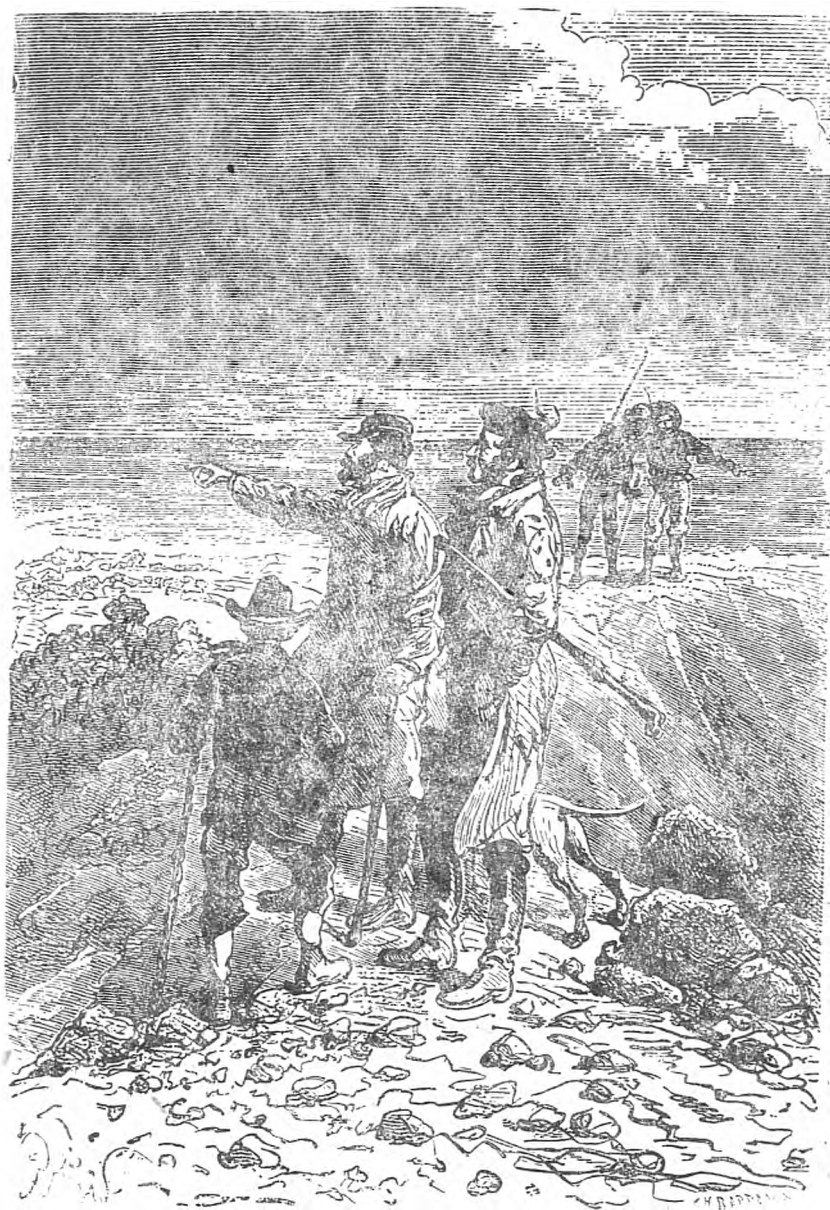
Вулкан був розташований не в центрі острова, а ближче до північно-західної частини його, він ніби стояв на межі двох зон. Увесь південний захід, південь і південний схід зникали під навалою соковитої зелені; а вся північ, північний захід і північний схід були голі, мертві піски. Це якраз сюди, в північний бік острова, спрямовувалися смертоносні потоки лави за тих часів, коли вулкан ще діяв. Видно було широкий шлях лави від вулкана і до самого берега моря аж до вузької затоки у формі щелепи.

Сайрус Сміт і його товариші не менш як годину пробули на вершині вулкана. Острів лежав у них перед очима, наче рельєфна розфарбована карта: зеленим — ліси, жовтим — піски і голубим — води. Дослідники звідси могли одним поглядом охопити весь цілком острів.

Лишалось тепер розв'язати тільки одне, найважливіше для потерпілих аварію, питання: чи населений цей острів?

Репортер поставив це запитання, на яке, здавалося, можна було вже відповісти негативно після щойно проведеного детального огляду острова.

Ніде не було ніяких слідів діяльності людини. Не видно було ні селищ, ні окремих жител, ні навіть рибальської халупки на березі моря. Ніде ніякої цівочки диму, що виявляла б присутність людини. Щоправда, відстань принаймні у тридцять миль відокремлювала дослідників від найдавшої частини острова, куди навіть найбездоганніший зір Пенкрофа не міг досягти. Таксамо не могло око про-

— Море навколо, — сказав сумно Сайрус Смит

зирнути і крізь непроглядно густе зелене шатро дерев, що вкривало три чверті острова, і подивитись, чи не ховаються під верховіттям дерев цілі людські селища. На таких вузьких смугах землі, як цей острів, жителі селяться переважно на узбережжях, а якраз берег тут був абсолютно безлюдний. Отже, поки більш детальне ознайомлення з островом не доведе протилежного, можна було зробити висновок, що на острові людей нема.

Але, може, цей острів одвідували, нехай навіть тимчасово, якісь тубільці з сусідніх островів? На це запитання важко було відповісти одразу. Навколо не було ніякої землі на обрії, хоч видно було навкруги радіусом у п'ятдесят миль, не менше. Але п'ятдесят миль — відстань, яку легко перепливають і полінезійські великі, і невеличкі малайські піроги. Все, виходить, залежало від положення острова, тобто від його ізольованості в Тихому океані або од наближеності його до якогось архіпелага.

Чи то ж зможе Сайрус Сміт без потрібних інструментів визначити положення острова — його довготу й широту? Навряд! Проте треба було вжити заходів на випадок несподіваної висідки тубільців з сусідніх островів.

Дослідження острова було закінчене. Приблизно були обчислені його площа, довжина берегової лінії, познайомилися з характером його гір і водної системи; розташування, розміри й обриси лісів, річок, рівнин і плоскогір'їв були навіть зарисовані репортером у його записній книжці на зразок справжньої карти. Не залишалось більше нічого, як спуститися з вершини вулкана і взятися тепер уже за докладне дослідження природних багатств острова — його ресурсів тваринних, рослинних і мінеральних.

Але, раніш як вирушити з вершини гори вниз, Сайрус Сміт промовив спокійним, але значущим голосом:

— Ось, друзі мої, вузький клаптик землі, куди нас закинув нещасливий випадок. Тут нам доведеться жити і, можливо, дуже довго. Щоправда, може трапитися несподіваний порятунок, коли якийсь судно пропливатиме повз наш острів випадково... Випадково — я вжив навмисне, бо острів цей надто вже незначний і навіть стоянки для кораблів більш-менш пристойної тут нема. До того ж є під-

стави боятись, що острів наш лежить далеко від тих місць, де відбувають звичайні свої рейси кораблі, тобто він занадто далеко на південь для кораблів, що йдуть до архіпелагів Тихого океану, і занадто далеко на північ для кораблів, що йдуть до Австралії в обхід миса Горн. Я не хочу нічого ховати від вас щодо нашого становища...

— І дуже добре робите, — перебив його репортер. — Ви маєте справу з чоловіками. Ми віримо вам і ви можете цілком покладатися на нас. Правда ж, друзі?

— Я слухатимусь вас у всьому, містер Сміт, — скрикнув Герберт, схопивши руку інженера.

— З вами, хазяїне, всюди і завжди! — сказав Наб.

— Щождо мене, — сказав моряк, — то не будь я Пенкроф, коли я хоч раз поскаржуся на те, що доведеться працювати. Коли ви того забажаєте, містер Сміт, ми перетворимо цей острів на маленьку Америку: ми побудуємо тут міста, прокладемо залізницю, проведемо телеграф. І одного прекрасного дня, коли вже все буде збудовано, влаштовано і впорядковано, ми запропонуємо острів урядові Штатів. Тільки в мене є одне прохання...

— Яке? — спитав репортер.

— Це — щоб ми вже себе більше не вважали за потерпілих аварію. Ми — колоністи, що прийшли сюди колонізувати цей острів.

Сайрус Сміт не міг стримати посмішки, але на пропозицію моряка всі пристали.

— А тепер у дорогу, додому, в „Димарі“! — гукнув Пенкроф.

— Одну хвилиночку, друзі, — затримав інженер. — На мою думку, добре було б дати назви і всьому острову в цілому, і окремим його частинам, як гори, миси, затоки, ріки, всьому, що ми маємо зараз перед очима.

— Прекрасно, — сказав репортер. — Це надалі полегшить нам змогу давати їй виконувати розпорядження.

— А й справді, — зауважив моряк, — це вже не абищо, коли маєш змогу сказати, куди йдеш або звідки прийшов. Принаймні, скидатиметься на те, ніби живеш у пристойному місці.

— „Димарі“, наприклад, — сказав Герберт.

— Правильно! — відповів Пенкроф. — Цю назву вигадав я, і вона дуже зручна. Залишмо її для нашої першої домівки. Згода, містер Сайрус?

— А чому ж ні, коли вже ви її назвали так!

— Прекрасно! А решті дамо назви в одну мить, — скрикнув моряк у справжньому захваті.

— Назвімо частини нашого острова так, як Робінзон, про якого мені не раз читав Герберт: „Бухта Провидіння“, „Шпиль Кашалотів“, „мис Зрадженої Надії“!..

— Або краще іменами містера Сміта, — перервав Герберт, — містера Спілета, Наба ...

— Моїм ім'ям! — вигукнув Наб, показуючи в сяючій усмішці свої чудові білі зуби.

— А чому й ні? — зауважив Пенкроф. — „Порт Наба“ — це навіть звучить красиво — або „мис Гедеон“ ...

— А я б вважав за краще запозичити назви з нашої батьківщини, — озвався репортер, — це нам нагадувало б нашу Америку ...

— Так, для головних частин острова охоче, я згоден, — відповів інженер. — Назвімо, наприклад, велику затоку на сході „бухтою Союзу“, затоку на півдні — „бухтою Вашингтона“, гору, власне вулкан, на якому оце стоїмо, назвімо „горою Франкліна“, а озеро, щойно нами відкрите серед зелені, назвімо „озеро Гранта“. На мою думку, що може бути кращого! Ці назви нам нагадуватимуть і нашу батьківщину і ті імена, якими вона вславилась. Але річкам, затокам, мисам, плоскогір'ям, що ми їх бачимо з вершини цієї гори, підшукаймо краще назви, які відповідали б їх конфігурації, тобто обрисам їх. Ці назви в такому разі легше буде запам'ятати, вони будуть практичніші. Дивний обрис острова сам підкаже нам його назву. Щождо невідомих ще нам річок, недосліджених лісів та новознайдених бухточок, то ми їм даватимем назви в міру того, як натраплятимем на них. Що ви на це скажете, друзі мої?

Пропозиція інженера була ухвалена одноголосно. Лишалось тільки дати назви всім цим горам, долинам, річкам та затокам острова, що лежав у них перед очима, наче розгорнена карта. Гедеон Спілет одразу ж записував у своїй записній книжці всі остаточно ухвалені назви.

Насамперед дали назви : затокам — бухти Вашингтона й Союзу, гору назвали ім'ям Франкліна, так, як і запропонував інженер.

— А тепер, — сказав репортер, — цьому півострову, що простягся далеко в море на південному заході острова, дамо назву „Зміїного півострова“, а його загнутий хвіст назвімо „мис Рептилії,¹ бо він таки й справді нагадує хвіст плазуна.

— Схвалено ! — сказав інженер.

— А тепер, — озвався Герберт, — оцей протилежний кінець острова, ця затока, що нагадує так дивовижно щелепи акули, так і назвімо „затока Акули“.

— Здорово сказано ! — вигукнув Пенкроф. — А ми ще більш деталізуємо картину, назвавши обидва миси, що утворюють цю затоку, „мисами Щелеп“.

— Алеж їх два, — зауважив репортер.

— Ну, і що ж, у нас буде мис „Південної Щелепи“ і мис „Північної Щелепи“.

— Записано ! — сказав Гедеон Спілет.

— Лишається дати назву тільки південно-східній точці острова, — сказав Пенкроф.

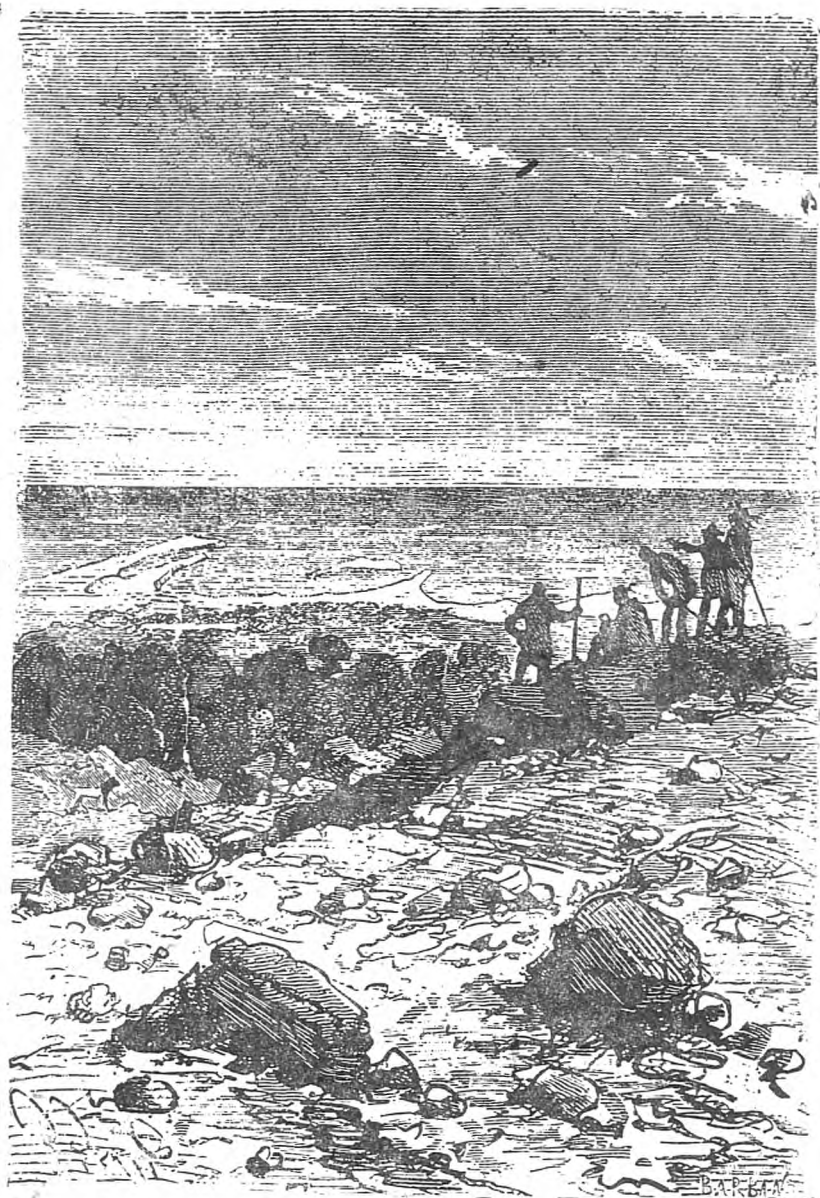
— Тобто крайній точці бухти Союзу? — запитав Герберт.

— „Мис Кіготь“, — гукнув Наб, бажаючи й собі вигадати хоч одну назву в своїх володіннях.

І справді таки Наб дав дуже вдалу назву. Мис, здавалося, нагадував величезний кіготь велетенської потвори, обриси якої нагадував своїми формами острів.

Пенкроф з захопленням вигадував назви. Піднесений настрій усіх учасників невдовзі дав такі наслідки : річку, біля якої повітряна куля викинула на берег потерпілих аварію і з якої вони брали питну воду, названо „річкою Подяки“ ; острівець, на який уперше вони ступили ногою на цій землі — „острівцем Порятунку“, плоскогір'я на вершині гранітної стіни, понад „Димарями“, звідки можна було далеко бачити затоку, назвали „плоскогір'ям Далекого краєвиду“. Нарешті, ті непроглядні ліси, що вкривали весь Зміїний півострів, назвали лісами „Далекого заходу“.

¹ Рептилія — плазун.

Геден Спілет записував назви в свою книжку

Нарешті, з цим покінчили. Всі видні й знані частини острова мали назви. Пізніше, залежно від нових відкрить, список назв поповнюватиметься.

Краї світу — північ, південь, захід, схід — інженер визначав досі на око, але назавтра він вирішив узяти точно час і місце сходу сонця і заходу його з тим, щоб, відзначивши положення сонця, якраз посередині між сходом його і заходом, визначити точно, де на острові буде північ, бо в південній півкулі сонце точно опівдні буде в zenіті — в північній, а не в південній частині неба, як у країнах північної півкулі.

Все вже було закінчено. Колоністи почали збиратися рушати в дорогу, коли Пенкроф скрикнув:

— Ой, роззяви ж ми!

— Чому це? — спитав Гедеон Спілет, що вже сховав був свою записну книжку і підвівся йти.

— А наш острів? Та ми ж забули дати йому назву!

Герберт запропонував назвати острів ім'ям інженера, і всі вже зустріли пропозицію оплесками, коли Сайрус Сміт спокійно сказав:

— Назвімо його краще, друзі мої, ім'ям великого громадянина, що б'ється в цей момент за оборону єдності американської республіки: назвімо його „острів Лінкольна“.¹

Трикратне „ура“ було відповіддю на пропозицію інженера.

І цього вечора, лягаючи спати, нові колоністи довго згадували про свою далеку батьківщину, розмовляли про жахливу війну, що залила кров'ю країну, про те, що справедливе діло Півночі не може не перемогти Півдня, що південні рабовласницькі штати не довго зможуть устояти проти таких вождів, як Лінкольна і Грант.

Розмова ця відбулася 30 березня і колоністи не могли, звичайна річ, знати, що шістнадцять днів згодом страшний злочин станеться у Вашингтоні: Аврам Лінкольна впаде від кулі фанатика.

¹ Аврам Лінкольна — північноамериканський політичний діяч, що був президентом республіки підчас війни Північних штатів з Південними (Прим. перекл.).

Розділ дванадцятий

Перевірка годинників. — Пенкроф задовольнився. — Підозрілий дим. — Течія Червоного струмка. — Флора острова Лінкольна. — Фауна. — Гірські фазани. — Переслідування кенгуру. — Агуті. — Озеро Гранта. — Повернення до „Димарів“.

Колоністи острова Лінкольна кинули останній погляд кавколо, обійшли довкола кратера і півгодини згодом уже спустилися порожниною вулкана на перше плоскогір'я зрізаного конуса, де отаборювалися минулої ночі.

На думку Пенкрофа, пора вже було снідати. Одночасно Сайрус Сміт і Гедеон Спілет глянули на свої годинники, і тут постало питання про перевірку годинників. Годинник репортера не був пошкоджений морською водою. Це був чудовий хронометр і Гедеон Спілет щовечора якнайстаранніше заводив його. Годинник же Сайруса Сміта, ясна річ, зупинився тоді, коли інженер лежав у дюнах.

Завівши свій годинник, Сайрус Сміт поставив його, дивлячись на висоту сонця над горизонтом, на дев'ять годин. Гедеон Спілет і собі хотів був перевести свій годинник, але інженер вчасно його зупинив:

— Ні, ні, любий Спілет, зачекайте! Адже ваш годинник іде за Річмондським часом, чи не так?

— Так, Сайрус.

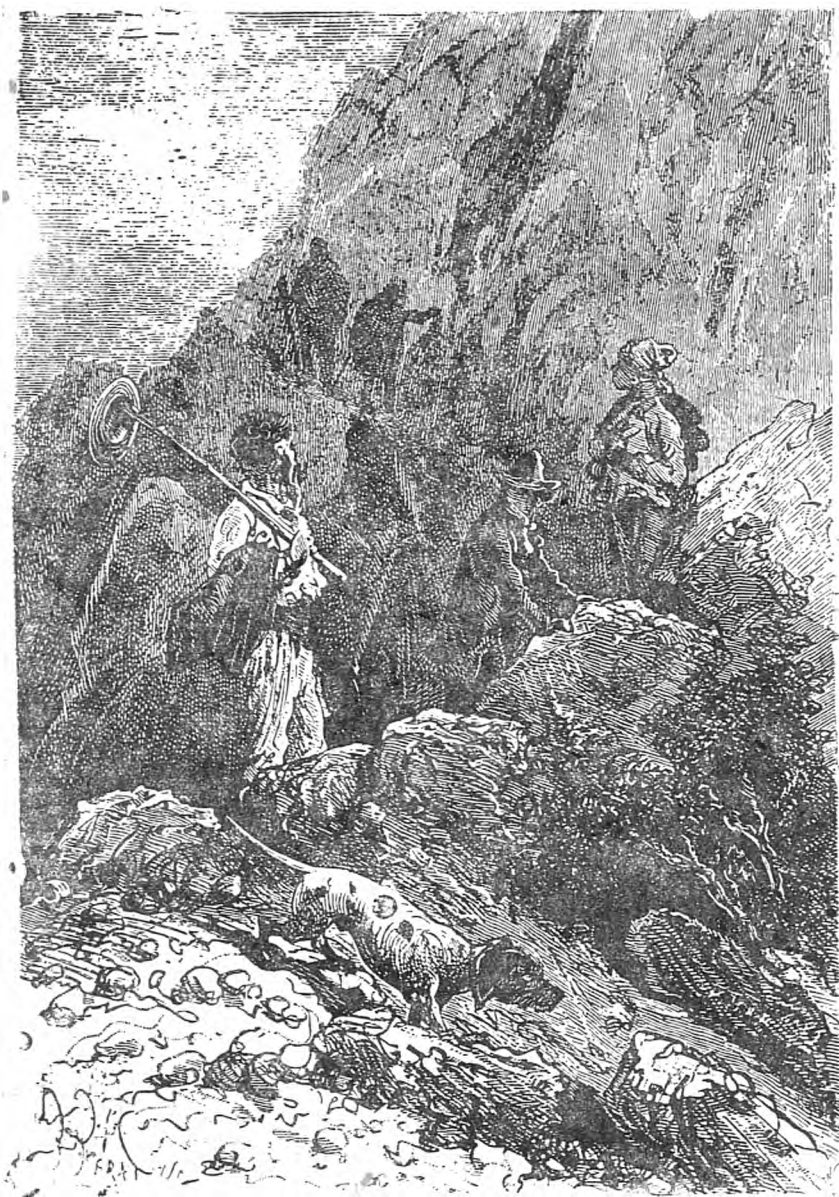
— Отже, виходить, ваш годинник відрегульований за меридіаном цього міста, що стоїть приблизно на тому ж меридіані, як і Вашингтон?

— Безперечно.

— Гарзд. В такому разі лишіть годинник так, як є. Акуратно заводьте його, але не чіпайте стрілок. Це нам може стати дуже в пригоді.

„Навіщо це?“ — подумав моряк.

Поснідали і з таким апетитом, що вже нічого більше не

Колоністи спускалися в гори

лишилося. Але тепер це Пенкрофа більше не турбувало. Дорогою вони напевно пополюють добре, бо, до речі, на частку Топа за сніданком припало дуже мало, то ж голод піджене собаку, і Топ безперечно щось та знайде в кущах. Між іншим, моряк збирався просто собі попросити інженера сфабрикувати пороху та одну або й дві мисливські рушниці. На його думку, для Сайруса Сміта це не становитиме великих труднощів.

Зійшовши з першого високогір'я, Сайрус запропонував своїм супутникам піти другою дорогою до „Димарів“, а не тією ж самою. Він хотів краще роздивитися на озеро Гранта в його розкішному вінку з старих крислатих дерев.

Мандрівники спустилися схилом гори, яким збігав гірський струмок, беручи свій початок, очевидно, десь поміж скель цієї гори. Розмовляючи дорогою, колоністи вживали щойно вигаданих назв, і це дуже полегшувало обмін думками. Особливо це звеселяло Герберта й Пенкрофа: першого — як ще дитину, а другого — як трохи екзальтованого. Моряк ідучи казав:

— Ого, Герберт, тепер не можна навіть заблудитись, бо все одно, куди б ми не пішли: чи повз озеро Гранта, чи лісами Далекого заходу — однаково вийдемо на плоскогір'я Далекого краєвиду, а значить — і до бухти Союзу.

Колоністи умовилися не віддалятися один від одного, хоч і йти всім купкою не обов'язково. Безумовно, на острові водились хижі звірі, тому треба було весь час матись на обережності. Здебільшого Пенкроф, Герберт і Наб ішли попереду в супроводі Топа, який увесь час нишпорив по кущах, далі йшли інженер з Гедеоном Спілетом поруч. Репортер завжди з своєю записною книжкою, готовий ту ж мить записати все варте уваги. Інженер ішов мовчки замислений, часто нахилився, придивляючись, навіть трохи збочував з дороги, а потім брав то якийсь камінчик, то галузку якоїсь рослини і ховав це все в кишеню.

— На якого чорта він увесь той мотлох збирає? — мурмотів собі під ніс Пенкроф. — Я таки добре дивлюся, але нічогосінько не бачу такого, по що варт було б нахилитись.

Не було ще й десятої години ранку, коли маленький загін уже сходив з останніх уступів гори Франкліна. Нав-

круги ріс тільки чагарник та подекуди були розкидані рідкі дерева. Під ногами був жовтуватий перепалений ґрунт вузької, завдовжки з милю, долини; далі починалось узлісся. Величезні брили базальту були розкидані по всій дуже поритій долині. Проте, ніяких слідів лави, таких частих на північних схилах, тут не було.

Сайрус Сміт збирався вже заглибитись під зелене склепіння дерев, де, на його думку, мав протікати струмок, коли раптом побачив, що Герберт, який ішов попереду, стрімголов мчить до них назад, а Пенкроф і Наб притаїлися за скелею.

— Що трапилося, мій хлопчику? — спитав Гедеон Спілет.

— Дим! — відповів Герберт. — Ми побачили дим, що в'ється поміж скелями за сотню кроків звідси.

— Люди, і в цьому місці? — скрикнув репортер.

— Уникаймо їм показуватись, доки не взнаємо, з ким маємо справу. Якщо є тут на острові тубільці, то я скоріше боюся зустрічі з ними, ніж бажаю її. Де Топ?

— Топ побіг уперед.

— І він не гавкає?

— Ні.

— Дивно! Проте, спробуймо його покликати.

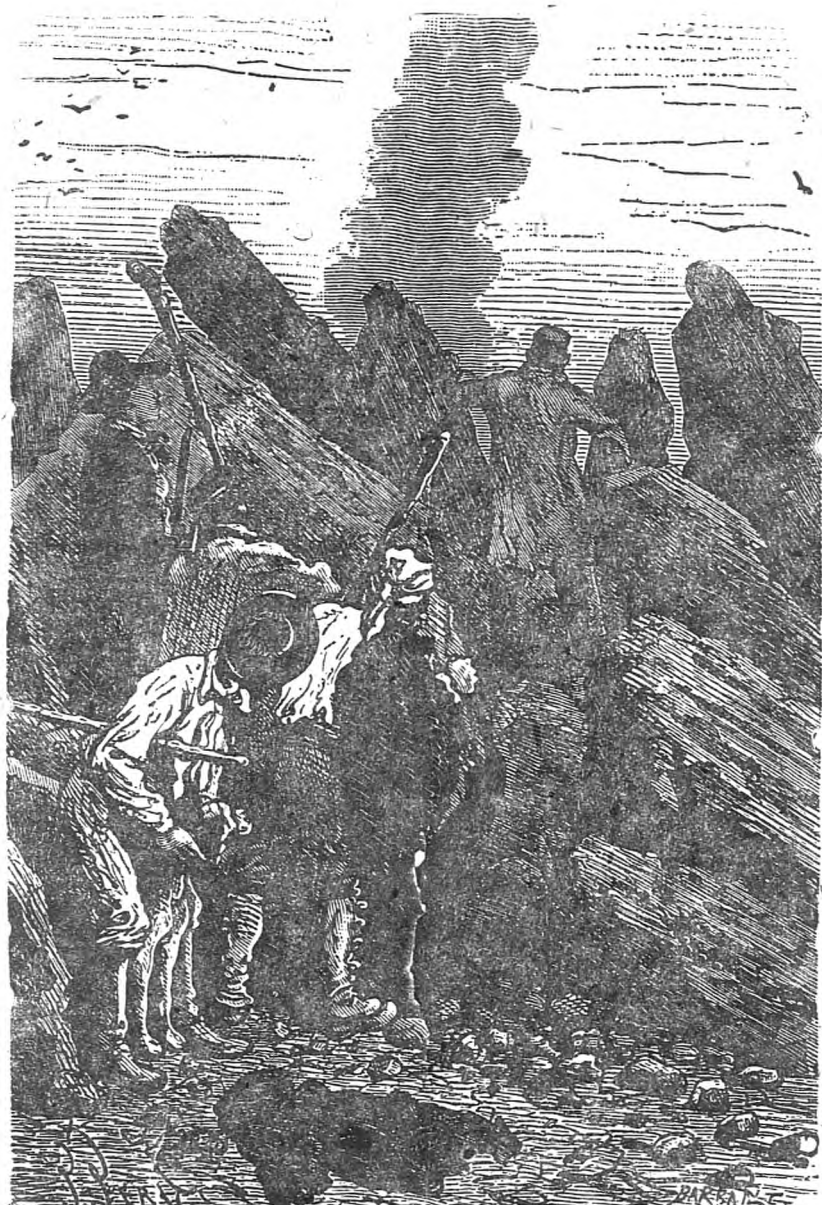
Через хвилину інженер, Гедеон Спілет і Герберт приєдналися до двох своїх товаришів і, як і вони, сховалися поза базальтовим прискалком. Звідси вони ясно побачили цівку характерного жовтуватого диму, що виляся в повітрі.

Інженер тихеньким посвистом покликав до себе Топа, а тоді, зробивши знак товаришам почекати його, зник безшумно між скелями.

Колоністи завмерли на місці, стурбовано чекаючи наслідків, коли раптом Сайрус Сміт покликав їх. Не встигли вони добігти, як неприємний специфічний запах ударив їм у ніс. Цей же самий запах враз з'ясував інженерові, в чім річ.

— Цей огонь, — сказав він, — правдивіше, цей дим, витьвір самої природи і є не що інше, як тепле сірчисте джерело, яким ми зможемо прекрасно лікувати ларингіт,¹ коли це буде потрібно.

¹ Ларингіт — запалення гортані.

Звідси їм видно було дим

— От здорово, — гукнув Пенкроф, — шкода, що я не застудився!

Підійшовши ближче до того місця, звідки йшов дим, колоністи побачили досить велике джерело, вода якого навіть на віддалі дуже тхнула сірководнем (водень - сульфідом).

Умочивши у воду руку, Сайрус Сміт відзначив, що вода масляниста, а покуштувавши — що вона солодкувата, температура ж її була не менше як 95° (за Фаренгейтом), 35° за Цельсієм.

Герберт поцікавився, як це інженер міг визначити температуру.

— Це дуже просто, дитинко. Зануривши руку у воду, я не відчув ні холоду, ні особливого тепла. Виходить, вода має таку ж температуру, як і моя рука, тобто 35 — 36° за Цельсієм.

Не потребуючи лікування цілющим джерелом, колоністи попростували далі в напрямі до узлісся. Тут, як це й передбачав інженер, за кілька кроків натрапили на швидкий струмок прозорої, чистої води поміж високими, крутими берегами червонуватого ґрунту. Червоне забарвлення землі ясно вказувало на велику насиченість її залізо-оксидом. Цей червоний колір дав привід колоністам назвати струмок „Червоним“. Він біг у напрямі до озера і вода в ньому була прісна, а, значить, і озеро таксамо мало прісну воду. Це була важлива обставина, бо, коли на березі озера вдасться знайти житло, зручніше, ніж „Димарі“, то можна буде тут і оселитись, маючи під рукою ціле озеро чистої питної води.

Дерева, що росли навколо, належали до порід, поширених у помірній смугі Австралії й Тасманії. Не видно було зовсім хвойних дерев, що вкривали густим лісом уже оглянуту частину острова. О цій порі року — на початку квітня, що відповідає жовтню в північній півкулі — дерева тут стояли зелені, листя ще не починало опадати. Переважали казуарини та евкالیпти. Величезні кедри купами росли на галявинах. Але ніде не видно було кокосової пальми, такої поширеної по інших островах Тихого океану. Очевидно, широта цього острова була нижче тої зони, де вільно росте ця корисна пальма.

— Яка досада, — зауважив Герберт, — що тут нема цього корисного дерева з такими чудовими горіхами.

Численні птахи пурхали поміж рідким віттям казуаринів та евкаліптів. Тут були чорні, білі й сірі какаду, папуги з найрізноманітнішим — всіх кольорів радуги — забарвленням пір'я; райські пташки сліпучозеленого кольору з червоними гребінцями і сотні інших птахів. Все це літало, пурхало, носилось серед оглушливого пташиного гамору.

Раптом у верескливий пташиний концерт увірвалися чудернацькі крики, що вихоплювалися з горла не то тварини, не то людини-тубільця. Колоністи почули водно-раз і спів птаха, і ричання звіра, і ніби якесь белькотання. Наб і Герберт, забувши найелементарніші в лісі правила обачності, кинулися притьмом у кущі. На щастя, це не були ні хижаки, ні такі ж небезпечні тубільці, а простісінько з півдюжини птахів-пересмішників, відомих під назвою „гірських фазанів“. Кілька влучних ударів палицею припинили концерт і постачили колоністам смачну дичину на обід.

Герберт помітив у гущавині розкішних бронзовокрилих голубів. Деякі з них мали яскраві чубчики, деякі здавалися розкішно задраповані в зелене. Але до них не можна навіть було доступитись, не то що вбити палкою: такі вони по-лохливі. Коли б тільки рушницю колоністам, одного б пострілу дробовика було досить, щоб покласти десятки цих птахів! Але замість рушниці в їх руках самі палиці та каміння. Цього занадто мало!

Особливо ж гостро це відчули колоністи, коли на них зза кущів вилетіло ціле стадо чотириногих. Стадо цих досить великих тварин в одну мить пронеслося перед очима колоністів і зникло далеко в лісі.

— Кенгуру! — скрикнув Герберт.

— А їх можна їсти? — спитав Пенкроф.

— Нема нічого кращого від засмаженого на вертелі кенгуру...

Не встиг Гедеон Спілет закінчити своїх слів, як моряк, Наб і Герберт кинулися навздогін за кенгуру. Сайрус Сміт покликав їх, але марно. Даремна була справа переслідувати цих швидконогих тварин, не маючи навіть рушниці,

коли Топ — і той не міг їх наздогнати. П'ять хвилин згодом невдалі мисливці повернулися з порожніми руками.

— Містер Сміт, — сказав відсапуючись Пенкроф, — ви тепер самі бачите, що нам конче потрібні рушниці. Чи не могли б ви їх сфабрикувати?

— Побачимо, — відповів інженер, — але зробимо спершу луки й стріли, і я певен, що невдовзі ви зумієте орудувати ними не гірше австралійців.

— Стріли й лук! — озвався Пенкроф з презирливою гримасою. — Але це добре тільки як забавка для дітей.

— Не робіть презирливої міни, друже Пенкроф, — зауважив репортер. — Протягом багатьох сторіч з допомогою оцих самих стріл та луків людство заливало світ кров'ю. Порох винайшли недавно, а війна така ж стара, як людський рід, на нещастя наше!

— Це таки й справді так, містер Спілет, — відповів моряк, — я все вихоплююся словом раніше, ніж подумаю; треба пробачити це мені.

Тимчасом Герберт звернув розмову на своє улюблене природознавство, згадавши знову кенгуру.

— Між іншим, стадо кенгуру, щойно зустрінете нами, належить до найбільших представників їхньої породи з сірою довгою шерстю; взяти їх голіруч дуже важко. Але, коли я не помиляюся, є ще кенгуру чорні й червоні, гірські кенгуру і кенгуру-пацюки. Всього є не менш дюжини різновидностей кенгуру...

— Герберт, — поважно перебив його моряк, — на мою думку, існує тільки єдина порода кенгуру, це — „кенгуру смажене“, і якраз цього кенгуру у нас сьогодні не буде.

Не можна було не засміятись, почувши цю нову наукову класифікацію Пенкрофа. Бідний моряк не міг приховати свого щирого жалю з приводу того, що доведеться обмежитись сьогодні самими гірськими фазанами. Але несподівано йому пощастило.

Топ, добре розуміючи, що його обід набагато залежить од нього самого, старанно нишпорив по кущах, бо вже й зараз був такий голодний, що попадись тільки йому до лап якась дичина, то мисливцям навряд чи довелося б її побачити. А втім, Наб не спускав з нього ока.

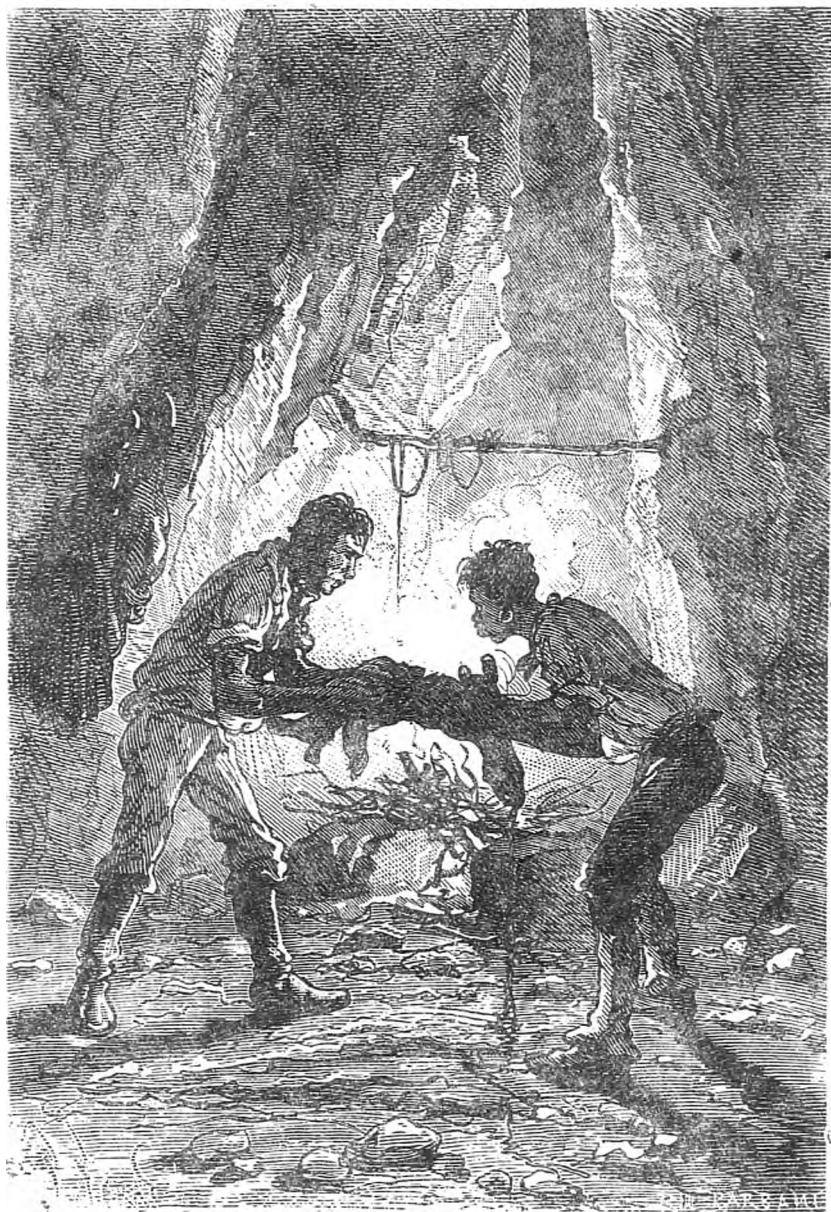
Коло третьої години дня Топ зник у заростях чагарника і раптом звідти залунало його глухе гарчання. Ясно було, що він натрапив на якусь тварину. Наб кинувся за Топом і побачив, що той уже доїдає якусь дичину. Спізнісь Наб на десять секунд, і вже не можна було б пізнати, яку саме дичину заповлював Топ, — з такою неймовірною швидкістю голодна собака ковтала свою здобич. На щастя, Топ натрапив на цілу родину якихось гризунів і двоє з них задулені лежали поруч, поки він управлявся з третім. Через хвилину Наб виліз з кущів, тримаючи в кожній руці по гризуну з доброго зайця завбільшки. Їх жовте хутречко покраплено було зеленуватими плямами, а хвіст — у зародковому стані. Це були звірята з породи агуті — справжні-сінькі родичі американського зайця.

— Ура! — гукнув Пенкроф. — Печеня є, тепер уже ми можемо вернутися додому.

Після хвилинної зупинки знов рушили в путь. Червоний струмок увесь час котив свої прозорі, чисті хвилі у зелених сутінках навислих дерев — казуаринів, банксій та гігантських камедних дерев. Чудові квіти велетенських лілій похитували своїми голівками на висоті двадцяти футів, деревовидні папороті схилялися над струмком, майже ховаючи воду під своїм зеленим густим накриттям, чути було тільки її плюскіт і булькотіння. Тимчасом струмок усе ширшав. І хоч Сайрус Сміт і передбачав, що скоро має бути його гирло, проте всі зупинилися вражені, коли за одним з поворотів струмка розкішне зелене шатро дерев раптом розступилось і перед очима колоністів розгорнулась казкова панорама озера Гранта.

Дослідники прийшли на західний берег озера Гранта. Місцевість варта була того, щоб замилуватись. Дзеркальна поверхня води гектарів на двісті була облямована густим зеленим лісом різноманітних дерев. На сході крізь мальовничу зелень дерев прозирала на обрії блакить океану. На півночі озеро завертало півколом, тоді як південний його край був загострений.

Безліч водяної птиці обсіли обидва береги цього озера та його острівці з уламків скель і великих каменів за сотню-другу кроків від його південного берега. На них, поважно

Наб з Пенкрофом заходилися білувати агуті

розсівшись парами, ловили рибу зимородки або мартини-рибалки. Непорушно й зосереджено сиділи вони, потім раптом, зірвавшись з каменя, з верескливим криком блискавкою пірнали і враз виринали з рибою в дзьобі. На берегах озера і цих крихітних острівців гордовито походжали дикі качки, водяні куріпки, червонодзьобики та красуні — птахи-ліри.

Чиста, прозора вода озера була прісна; від великої глибини вода здавалася аж темною. Часті й широкі кола на поверхні води вказували на те, що озеро дуже рибне.

— Таки й справді чарівно красиве озеро, — сказав Гедеон Спілет. — Було б добре оселитися тут.

— Ми й оселимось тут! — відповів Сайрус Сміт.

Колоністи, бажаючи вернутись додому якнайкоротшим шляхом, попрямували на південний гострий кінець озера. На превелику силу, продираючись крізь непрохідні хащі чагарника, якого не торкалася ще ніколи людська рука, вони, нарешті, виплутались і вийшли на північний бік плоскогір'я Далекого краєвиду.

Щоб вернутися до „Димарів“, досить було перетнути навскоси плоскогір'я і спуститися до першого коліна річки Подяки. Але інженер хотів неодмінно дізнатися, як і куди витікає зайвина води з озера. Тому дослідження тривало й далі. Пройшли ще милі з півтори на північ. Було ясно, що десь та повинен існувати стік, яким вибігала в море вода з озера, і знов таки для цього мала існувати якась розколина або щілина в граніті плоскогір'я.

Озеро це, як і можна було зробити такий висновок, являло собою, очевидно, величезну глибоку улоговину, яку помалу наповнив водою Червоний струмок. А втім, коли води стало повно, вона ж мала неодмінно кудись витікати? Інженерові кортіло знайти це місце, щоб подивитись, чи не можна б використати силу падіння води. Але, пройшовши ще з милю берегом озера Гранта, вони ніде нічого не знайшли.

Було вже пів на п'яту вечора — час, щоб подбати про обід. Довелося припинити дослідження і вернутися до річки Подяки. Звідси, тримаючись увесь час її лівого берега, мандрівники швидко повернулись до „Димарів“.

Розпаливши огонь, Наб і Пенкроф удвох швидко приготували обід з печеного агуті, яке всіма було визнане за невимовно смачне.

Після вечері, коли всі вже збиралися лягти спати, Сайрус Сміт витяг з кишені назбирані маленькі різноманітні грудочки й кусочки і обмежився тим, що коротко сказав:

— Друзі мої, це — залізна руда, це — пірит, це — глина, це — вапно, це — кам'яне вугілля. Ось що дає нам природа. Це — її участь у спільній праці, від завтра черга за нами!

Розділ тринадцятий

Нахідка на Топі. — Виготовлення стріл і луків. — Цегельний завод. — Ганчарі. — Кухонний посуд. — Перший суп. — Полин. — Південний хрест. — Важливе астрономічне відкриття.

— Ну добре, містер Сайрус, з чого ж ми почнемо? — звернувся на другий день ранком моряк до інженера.

— З самого початку, — відповів Сайрус Сміт.

І таки справді колоністам треба було починати все „з самого початку“. Вони не мали жодного інструмента, навіть найпростішого, а потрібно їм було абсолютно все. Це все необхідно було створити якнайшвидше. Щоправда, їм нічого не треба було винаходити, бо вони мали в своєму розпорядженні нагромаджений людством досвід, але вони мусіли власноручно виготовити все для свого існування. Потрібні їм залізо й сталь лежали ще в руді, кухонний посуд — у сировій глині, білизна й одяг — у волокнах рослин.

Але колоністи були людьми в найкращому розумінні слова. Інженер Сайрус Сміт ніде не міг би собі знайти кращих помічників і відданіших товаришів.

Гедеон Спілет, найталановитіший з репортерів, високо освічена людина, залюбки згоджувався працювати так само добре фізично, як і інтелектуально на загальну користь.

Герберт, хоч і дитина ще, але через своє захоплення природознавством міг стати в неоціненній пригоді своїми знаннями.

Про Наба й говорити не доводилось: це — втілена само-відданість.

Пенкроф же, з малого мальства моряк, був, як то кажуть на зсі руки майстер.

Трудно навіть собі уявити більш вдального, хоч і цілком випадкового, добору людей. Наче навмисно один одного доповнював.

„Початком“, про який говорив Сайрус Сміт, повинно було стати збудування ганчарної печі.

— А навіщо потрібна ця піч? — спитав моряк.

— Щоб випалювати горщики та глиняний посуд, яких нам так бракує.

— А з чого ж ми складемо ту піч?

— Із цегли.

— А звідки візьмемо цеглу?

— Зробимо з глини. Ну, ходімо, друзі мої. Щоб зайво не переносити тягару, ми зробимо нашу майстерню на тому місці, де знайдемо глинище. Наб постачатиме нам харчі, а вогню в нас буде, скільки схочемо.

— А от чи буде нам що смажити, коли через брак зброї нічого не заповнюємо? — зауважив репортер.

— Ех, коли б у нас хоч ніж був! — зітхнув моряк.

— Ну, і що було б? — запитав Сайрус Сміт.

— А те, що я змайстрував би лук і стріли, і тоді б у нас дичини було вдосталь.

— Так, ніж, гостре лезо... — промимрив ніби сам до себе інженер.

В цей момент погляд його впав на Топа, що ганяв птахів на березі. Очі інженера засвітилися.

— Топ, сюди! — крикнув він.

Топ вмить примчав на голос хазяїна. Інженер розстебнув нашійник з собаки, розломив його пополам і, простягаючи їх морякові, сказав:

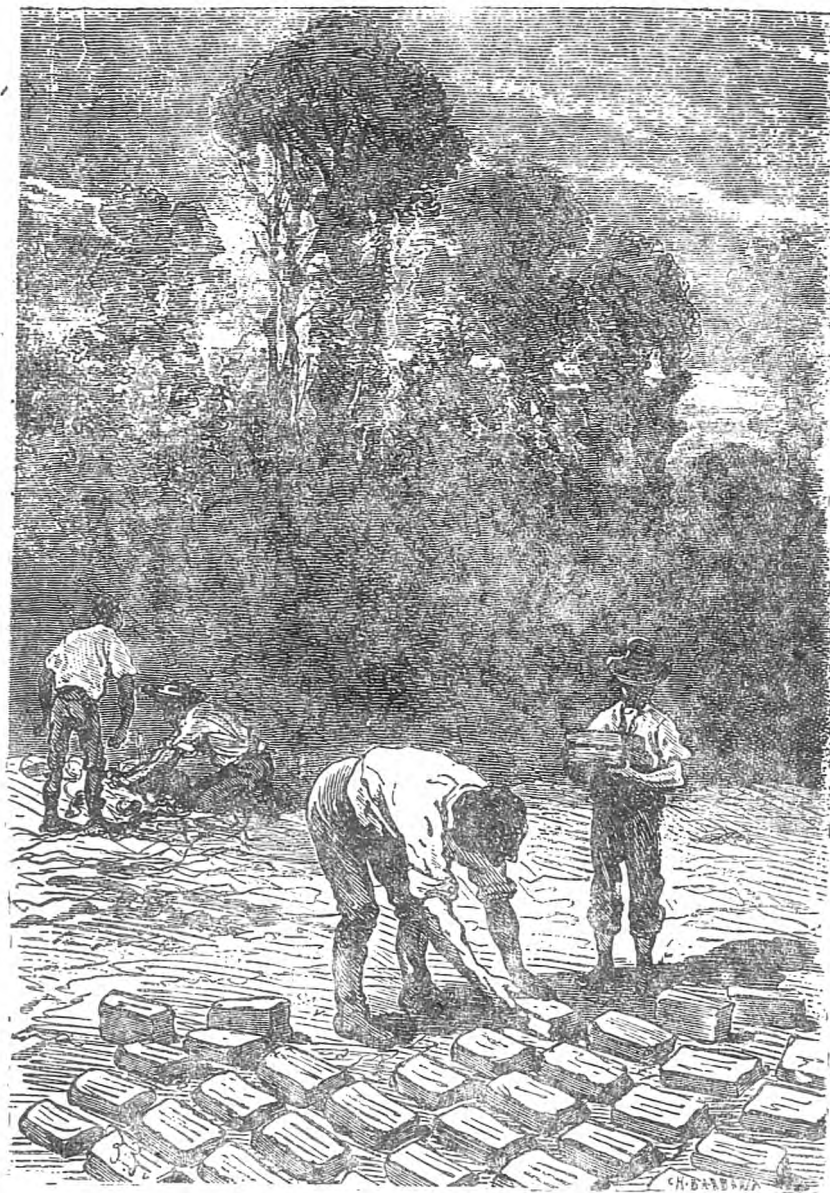
— Ось маєте два ножі, Пенкроф!

Двократне „ура“ моряка було йому відповіддю. Нашійник Топа був зроблений з пластинки тонкої прекрасної сталі. Треба було тільки добре підгострити їх, а потрібного каменя було досить на березі моря. Години через дві колоністи мали два прекрасні ножі з міцними дерев'яними колодочками.

Ці перші два знаряддя були зустрінуті справжньою овацією, — надто вже вони були потрібні.

Вирушили. Сайрус Сміт мав на увазі податись знову на західний берег озера Гранта, туди, де він учора побачив глину, грудочку якої привіс у кишені.

Ідучи берегом річки Подяки і перетнувши плоскогір'я

Три тисячі цеглин були готові...

Далекого краєвиду, пройшли миль, мабуть, із п'ять, поки вийшли на галявину кроків за двісті від озера Гранта.

На дорозі Герберт побачив дерево, з гілок якого південноамериканські індіанці роблять свої луки. Це була порода пальмових з довгими, рівними й тонкими гілками. Колоністи вирізували кілька гілок, обстругали їх так, щоб середина була товща, а кінці — тонші. Тепер потрібна була тятива.

Незабаром знайшлася й тятива. Це була рослина з родни калачиків або проскурників, волокна якої щодо міцності не гірші від сухожилок тварин. Луки були готові. Не вистачало тільки стріл, але їх не важко було зробити з тих же таки пальмових міцних і абсолютно рівних гілочок.

Та тут виникла майже непереборна обставина: не було з чого зробити наконечників, твердих як залізо. Проте, Пенкроф не занепадав духом. Він був певен, що раз все зроблено, то з наконечниками він уже якось дасть собі раду, а може й якийсь щасливий випадок, якась знахідка йому допоможуть.

Колоністи прибули на те місце, де були вчора. Грунт тут складався з того сорту глини, з якої звичайно виробляють цеглу й черепицю. Виходить, це якраз було те, чого їм саме треба. Праця, власне, була нескладна: досить було знежирити глину, домішавши до неї піску, добре замісити, виліпити руками цеглини і випалити їх на вогні.

Звичайно цеглу виробляють у спеціальних формах, але що ніяких форм, крім власних рук, у колоністів не було, то їм довелося надавати глині форму цеглинок просто руками.

Цілих два дні витратили вони на цю роботу. Один досвідчений робітник без допомоги машин за дванадцятигодинний день може виробити приблизно десять тисяч цеглин; наші ж п'ять колоністів, працюючи два дні, виробили гуртом тільки три тисячі цеглин. Вони їх розклали рядами сушитись, бо тільки зовсім суху цеглу можна випалювати. Це сушіння могло тривати три-чотири дні.

Отже, користаючись цим вільним часом, Сайрус Сміт узявся до визначення географічного положення острова. Це було 2 квітня.

Напередодні увечері він записав точно годину, хвилину й секунду, коли сонце сіло за горизонт, зробивши поправку на рефракцію.¹ Ранком другого дня він таксамо точно записав момент сходу сонця. Між моментом сходу сонця і заходом його минуло точно дванадцять годин двадцять чотири хвилини. Отже, рівно через шість годин дванадцять хвилин того дня сонце пройшло над меридіаном² і та точка в небі, в якій воно стояло в цей момент, була точно північчю.² Рівно в шість годин дванадцять хвилин після сходу сонця Сайрус Сміт визначив напрям півночі і позначив два дерева, що стояли на одній прямій з меридіаном, здобувши таким чином для дальших своїх спостережень постійну меридіональну лінію.

Два дні, що лишалися ще досихати цеглі, витратили на збирання палива. Трохи полювали. І навіть дуже успішно, бо, як того й сподівався Пенкроф, випадок допоміг їм здобути наконечники для стріл. Топ заполював дикобраза-їжатця, і хоч їжатець, як дичина, і не вартий уваги, проте, міцні голки, якими він укритий, були неоціненною знахідкою для колоністів. Враз приладнали вони їжатцеві голки як наконечники до стріл з одного кінця, а до другого — пір'я какаду для більшої точності польоту стріл.

Виявилося, що Герберт і репортер скоро стали прекрасними лучниками — стрільцями з лука. Отже, з цього моменту дичини у колоністів стало невпоїд.

Найбільше дичини колоністи вбивали в лісі на лівому березі річки Подяки, який вони звали „лісом Якамари“ на спогад про перше невдале полювання на якамар.

Тепер було стільки дичини, що всю навіть не поїдали, а лишали про запас. Приміром, окости водосвинок закопчували над вогнем свіжозрубаного зеленого гілля, подержавши перед тим у запашному листі. Їжа загалом була у них поживна й смачна, проте, смажене й смажене м'ясо їм обридло і страшенно хотілось гарячої страви. Але зварити щось можна було тільки тоді, коли будуть горщики, а гор-

¹ Рефракція — заломлення сонячного проміння в земній атмосфері, що змінює видиме положення світил, підіймаючи їх над горизонтом.

² У північній півкулі це був би південь.

щики можна випалювати тоді, коли буде готова піч. Отже, треба було ждати.

Підчас своїх екскурсій та полювань, навіть поблизу свого цегельного заводу, колоністи не раз натрапляли на свіжі сліди якихось великих тварин. Відбитки їх кігтів і розміри самих слідів свідчили про силу й міць тварин, але до якої саме породи вони належали важко було визначити з тих слідів. Сайрус Сміт радив усім бути якнайобачнішими бо, очевидно, в лісі водилися небезпечні хижаки. І він таки мав рацію. Бо Гедеон Спілет і Герберт натрапили, нарешті, на тварину, зовні дуже схожу на ягуара. Добре, що хижак не кинувся на них, бо їм, не маючи іншої зброї, крім луків, важко було б відборонитися. Але Гедеон Спілет заприсягся, що як тільки він здобуде соліднішу зброю, тобто одну з тих рушниць, яких так домагався Пенкроф, то він оголосить нещадну війну всім хижакам і звільнить від них острів.

„Димарі“ всі ці дні лишалися в такому стані, як були. Колоністи не витрачали марно часу на те, щоб удосконалити їх упорядкування, бо інженер вирішив або підшукати нове краще житло, або навіть збудувати його. Вони задовольнялися тим, що намостили в коридорах „Димарів“ краще й більше сухої трави та моху і на цих трохи примітивних ліжках потомлені роботою колоністи висиплялись якнайкраще.

Відновивши в пам'яті всі дні, проведені на острові Лінкольна, встановили, що сьогодні — п'ятого квітня, в середу, минуло дванадцять день, як вони на острові після катастрофи.

Шостого квітня ще вдосвіта інженер з товаришами прийшли на ту галявину, де збиралися випалювати цеглу. Ясна річ, саме випалювання мало відбутися просто на вільному повітрі, а не в печі, або, правдивіше, цегла, складена у величезну купу, власне і являла собою природну піч, яка сама себе і випалювала.

Сухий хмиз та гілляки, акуратно пов'язані, були складені у величезну купу, а поверх дров була покладена рядами підсохла цегла. Вийшов величезний куб з багатьма продухами, щоб краще проходило повітря. Цілий день

оилися над цією роботою. Тільки пізно ввечері закінчили, і можна було запалювати. Цієї ночі ніхто не лягав спати, весь час пильнуючи, щоб огонь у кубі не згасав.

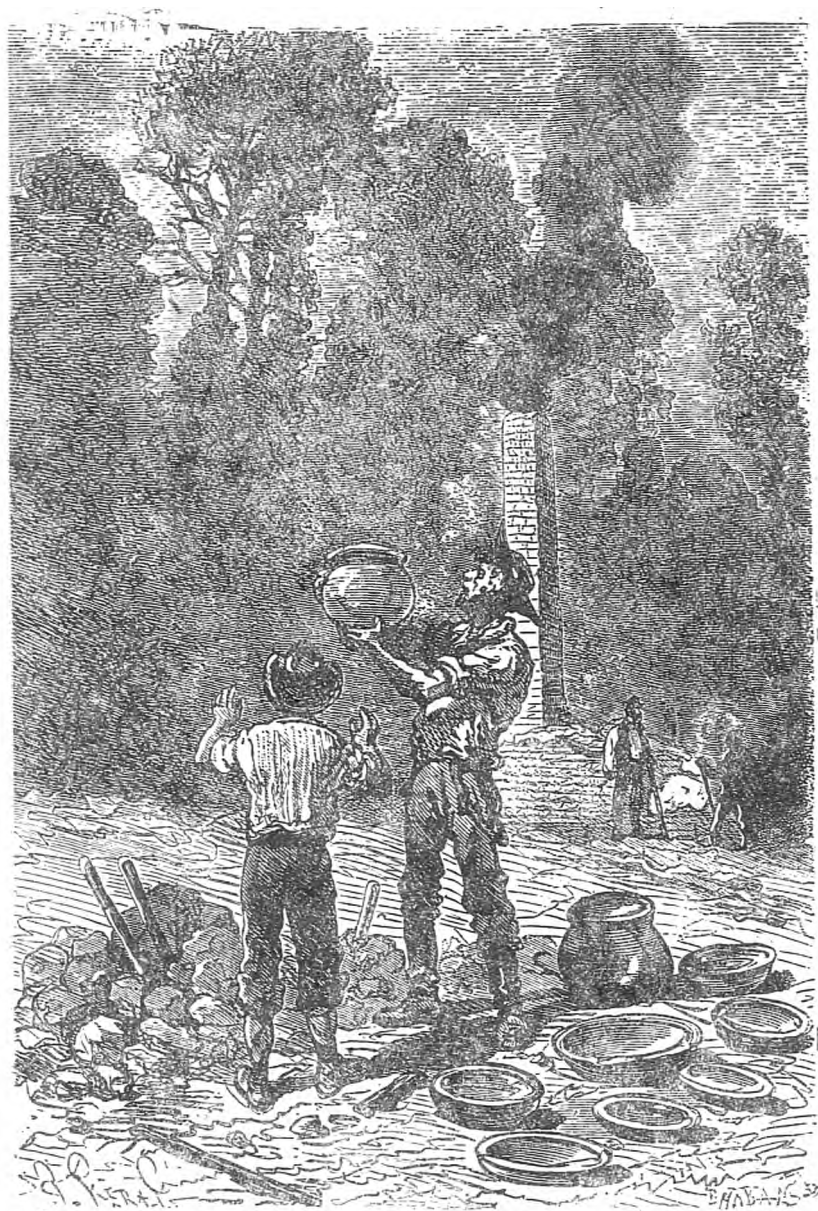
Випалювання тривало дві доби і вдалося якнайкраще. Поки димуюча маса цегли вихолоняла, Наб і Пенкроф за вказівками Сайруса Сміта натягали цілу купу каміння — вапнякового шпату, якого безліч було на північному березі озера. Прожарені на доброму вогні, ці камені виділяли сніжнобіле чисте негашене вапно, яке можна було б здобути тільки способом кальцинації з крейди або мармуру. Змішане з водою й піском, щоб зменшити осідання маси це негашене вапно давало прекрасний вапняний розчин.

Як результат усіх цих різноманітних робіт, 9 квітня колоністи мали в своєму розпорядженні досить велику кількість зовсім готового вапняного розчину і кілька тисяч доброї цегли.

Не втрачаючи й хвилини, взялись будувати піч, яка мала служити для випалювання всього потрібного для господарства глиняного посуду. Піч збудували без особливих труднощів та перешкод і через п'ять днів уже завантажили її тим кам'яним вугіллям, яке знайшов інженер просто на поверхні землі коло гирла Червоного струмка. Перший дим весело вихопився з димаря печі в двадцять футів заввишки. Галявина перетворилася на фабрику, і Пенкроф у своєму захопленні, здається, щиро вірив, що оця сама піч здатна випускати які завгодно вироби сучасної промисловості. Покищо ж колоністи почали з того, що зробили й випалили кілька найпростіших грубих горщиків, щоб варити страву. Горщики вони зробили з тої самої глини, що й цеглу, тільки Сайрус Сміт додав до неї трохи вапна й кварцу.

З цієї так приготовленої маси, відомої під назвою ганчарної глини, нарobili, крім звичайних горщиків, ще й тарілок, чашок, глечиків, великих глеків на воду тощо. Вони вийшли, щоправда, незграбні, кривобокі, некрасиві, проте, добре випалені, прекрасно виконували своє призначення, не гірше фаянсових. Кухня „Димарів“ відразу збагатилася на всілякий кухонний посуд.

Пенкроф, знаючи, що з такої глини роблять і люльки,

Глеки й горщики були хоч грубі, але міцні

спробував і собі зліпити й випалити кілька люльок. Він був у цілковитому захваті від першої здоровезної невковирної люльки, яка здавалася йому просто лялечкою. Тільки й бракувало, на його думку, до такої люльки тютюну. А треба сказати, що бажання покурити здорово мучило Пенкрофа.

— Але тютюн буде, буде, як все інше!— повторював він, сповнений довір'я до здібностей інженера.

Ганчарні роботи тривали аж до 15 квітня. Працювали щиро й завзято. Зробившись ганчарями, вони вкладали в роботу всі сили, але, коли б Сайрус Сміт сказав їм стати ковалями, вони були б такими ж завзятими ковалями, як тепер ганчарями.

Увечері 15 квітня повернулися остаточно додому в „Димарі“, перенісши туди всі свої закінчені ганчарні вироби. Повертаючись додому, по дорозі натрапили на дві дуже важливі знахідки.

Поперше, губчастий бархатистий гриб-трутовик, сама назва якого вказує на його властивість заміняти трут або губку, будучи відповідно оброблений. Коли ж його натерти порохом або проварити в розчині азотної кислоти й висушити, то цей гриб стає незвичайно легкозаймистим. Він займається від найменшої іскри. Колоністи вже не раз бралися шукати його, але безуспішно. А тут несподівано інженер на нього наткнувся.

Подруге, трохи далі Сміт помітив рослину з родини полинових, близьку родичку тургуна і, нарвавши цілий жмут її, подав морякові, додаючи:

— Візьміть, Пенкроф, цій рослині ви повинні зрадіти.

Пенкроф уважно придивлявся до рослини, вкритої шовковистим довгим пушком.

— А що це таке, містер Сайрус?— запитав Пенкроф.— Невже тютюн?

— Ні,— відповів Сайрус Сміт,— це чорнобиль, китайський полин по-вченому, а по-нашому—це трут, губка.

Справді, чорнобиль після того, як його висушили, виявив себе легкозаймистою речовиною, надто ж коли інженер ще змішав його з селітрою, якої багато було на острові.

Цього вечора колоністи, зібравшись у центральній „кімнаті“ „Димарів“, уперше по-справжньому вечеряли. Наб приготував суп з агуті, окіст з водосвинки з вареними коренеплодами особливої рослини, що зветься по-ботанічному „saladium macgoghizum“. Ці коренеплоди були чудові на смак і до певної міри заміняли собою хліб, якого так прикро бракувало колоністам. Ця рослина смаком і природою своєю нагадувала ті плоди, що в Англії зветься „портлендським саго“.

Після закінчення вечері, перед сном Сайрус Сміт з товаришами пішли пройтися на берег моря. Була восьма година вечора. Заходила розкішна ніч. Місяць, будучи в повні п'ять день тому, ще не сходив, але, посріблений близьким його сходом, обрій відсвічував тими м'якими блідими тонами, які можна було б назвати місячним світанком. З високого неба лилося миготливе сяйво сузір'їв південної півкулі, і між ними особливо глибоким світлом сяяв Південний хрест, яким Сайрус Сміт милувався кілька днів тсму з вершини гори Франкліна.

Інженер протягом кількох хвилин не відриваючись дивився на це сузір'я, яке складають дві зорі першої величини — вгорі і внизу, ліворуч — другої величини і праворуч — третьої.

Потім, трохи подумавши, він звернувся до Герберта:

— Герберт, чи не п'ятнадцяте квітня сьогодні?

— Так, містер Сміт.

— В такому разі завтра — один з тих чотирьох днів року, коли середній час збігається з сонячним. Інакше сказати, дитино моя, завтра сонце пройде через меридіан рівно опівдні. Якщо буде хороша година, я сподіваюся, що мені пощастить більш-менш точно визначити довготу острова. Помилка можлива буде тільки на один-два градуси.

— Без інструментів? Без секстанта? — здивувався Гедеон Спілет.

— Так, — відповів інженер. — А тепер, користаючись ясною ніччю, я спробую визначити нашу широту, обчисливши висоту схилення Південного хреста, тобто південного полюса, над горизонтом. Ви розумієте, друзі мої, що

раніш, як влаштуватися тут ґрунтовно, недосить переконатися, що земля ця — острів; треба ще якнайточніше встановити, де саме лежить цей острів, на якій відстані від Америки, Австралії або найважливіших архіпелагів Тихого океану.

— А що ви думаєте, — сказав репортер, — можливо, замість будувати нове житло краще б збудувати таке судно, на якому можна було б переплисти сотню-другу миль, коли, на наше щастя, острів наш лежить недалеко від якогось населеного берега.

— Ось чому, — перебив Сайрус Сміт, — я й хочу цього вечора спробувати визначити широту острова Лінкольна, а завтра опівдні — довготу його.

Якщо інженер мав би секстант, прилад, з допомогою якого можна обчислювати з якнайбільшою точністю кутові відстані між предметами, то обчислення це було б найпростішою річчю. Вночі, беручи висоту Південного хреста, вдень — висоту сонця в момент його проходження через меридіан, інженер здобув би координати острова. Але в тім то й лихо, що секстанта не було, і його треба було чимсь замінити.

Сайрус Сміт вернувся в „Димарі“. При світлі вогнища він вистругав дві плоских лінійки і, не маючи гвіздка, з'єднав їх з допомогою колючки з акації так, щоб можна було розсувати й зближати їх вільні кінці на зразок циркуля.

Змайструвавши цей свій „прилад“, інженер пішов знову на берег моря. Але тому, що ці виміри треба було провадити, тільки маючи перед очима чіткий і ясний горизонт, то довелося шукати зручнішого місця. Найкраще, звичайно, було б влаштуватись на плоскогір'ї Далекого краєвиду, маючи на увазі поправку на висоту його над рівнем моря. Цю висоту інженер мав на увазі обчислити на другий день дуже простим способом, відомим з початкової геометрії.

Отже, всі колоністи пішли разом з інженером на плоскогір'я Далекого краєвиду і розташувалися на краю гранітної стіни, звідки відкривався широкий горизонт від миса Кігтя до миса Плазуна (Рептилії). Ніщо не перешкоджало бачити всю лінію горизонту. Південна частина неба,

освітлена знизу першим промінням місяця, яскраво окреслювала лінію горизонту і давала змогу досить точно зробити спостереження, а значить і обчислення. В цей час сузір'я Південного хреста уявлялося спостережникові у перевернутому догори вигляді, і його зоря — Альфа, найближча до південного полюса, була коло самої основи сузір'я.

Це сузір'я трохи більше віддалене від південного полюса, ніж наша Полярна зірка від північного. Альфа Південного хреста віддалена від полюса майже на 27° ; але Сайрус Сміт, знаючи це, врахував цю відстань у своїх обчисленнях. Він провадив свої спостереження в момент, коли Альфа переходила меридіан нижче полюса, і це ще спрощувало йому роботу.

Сайрус Сміт спрямував одну ніжку свого саморобного циркуля на горизонт моря, а другу — на Альфу Південного хреста. Кут, утворений ніжками циркуля, і давав кутовий вимір відстані Альфи від горизонту. Для того, щоб зберегти точно здобутий кут, він закріпив його з допомогою третьої поперечної лінійки знову ж таки колючками з акації.

Тепер лишалося тільки обчислити здобутий кут і зробити поправку на висоту спостережного пункту над рівнем моря, що вимагало також вимірити висоту плоскогір'я. Обчислена таким способом величина кута дасть висоту Альфи Південного хреста, тобто полюса над горизонтом, і цим самим визначатиме широту місцевості, бо широта цієї місцевості є не що інше, як висота полюса над її горизонтом.

Обчислення відклали на завтра на ранок, і о десятиї годині вечора всі колоністи спали глибоким сном.

Розділ чотирнадцятий

Вимірювання висоти гранітної стіни. — Практичне застосування теореми про подібність трикутників. — Широта острова. — Мандрівка на північ. — Устрична обмілина. — Плани на майбутнє. — Проходження сонця через меридіан. — Координати острова Лінкольна

На другий день, 16 квітня, колоністи, вставши вдо-світа, заходилися прати білизну і лагодити свій одяг. Інженер збирався варити мило, як тільки роздобуде потрібну сировину — соду або поташ, олію або тваринний жир. Невідкладна справа поновлення одягу знов таки залежала від часу й місця. Одяг їх ще міцний і протримається якийсь час, може, навіть і півроку, але все залежатиме від того, як саме віддалений їхній острів від населених земель. І це мало вирішитися завтра, якщо сприятиме добра погода.

А сонце вставало на чистому, безхмарному небі, провіщаючи чудовий день, один з тих осінніх теплих днів, якими літо ніби востаннє вітається з землею.

Треба було ще доповнити здобуті дані вчорашнього спостереження, тобто виміряти висоту плоскогір'я Далекого краєвиду над рівнем моря.

— А сьогодні теж вам буде потрібний інструмент такий приблизно, як і вчора? — спитав Герберт інженера.

— Ні, дитинко, — відповів інженер, — сьогодні ми зробимо інакше, але з такою ж точністю.

Допитливий і охочий до всяких наук, Герберт пішов слідом за Сайрусом Смітом до підніжжя гранітної стіни, аж туди, де вона спускається до самої води моря. Тимчасом Пенкроф, Наб і репортер кожен робив якусь свою справу.

Сайрус Сміт озброївся довгою рівною жердиною точно дванадцяти футів завдовжки. Він її виміряв з допомогою

власної висоти, бо знав свій зріст з точністю до одної лінії.¹ Герберт ніс доручений йому Сайрусом висок — простісінько камінець, прикручений до міцної тонкої ліани.

Кроків за двадцять від лінії припливу і приблизно кроків за п'ятсот від сторчової гранітної стіни Сайрус Сміт забив свою жердину на два фути в пісок і з допомогою свого примітивного виска вирівняв її перпендикулярно до лінії горизонту.

Потім він відійшов трохи назад, ліг на пісок і вмовстився так, щоб його зір одночасно міг схопити кінець жердини і гребінь гранітної стіни. Цю точку він відзначив, вбивши кілочок у пісок. Зробивши це, він звернувся до Герберта:

— Ти добре знаєш перші основи геометрії?

— Трохи знаю, містер Сайрус, — скромно відповів Герберт.

— Чи добре ти пам'ятаєш властивості двох подібних трикутників?

— Так, їх відповідні сторони пропорційні.

— Гаразд, хлопчику мій, я тількищо побудував два прямокутні трикутники. Один з них, маленький, має катетами відстань від кілочка до жердини і саму жердину, а гіпотенузою буде промінь мого зору. Другий, великий, має катетами відстань від того таки кілочка до підніжжя гранітної стіни і саму перпендикулярну стіну, висоту якої ми й мусимо оце визначити, а гіпотенузою йому буде таксамо промінь мого зору, власне продовження його через кінчик жердини до верхівки гранітної стіни.

— Ага, містер Сайрус, я зрозумів! — скрикнув Герберт. — Тобто виходить, як відстань між кілочком і жердиною пропорційна відстані між кілочком і підніжжям гранітної стіни, так і висота жердини пропорційна висоті гранітної стіни.

— Оце саме й потрібно, — відповів задоволено інженер. — Тепер, коли ми виміряємо дві перші відстані, знаючи висоту жердини, ми можемо за потрібним правилом обчислити висоту гранітної стіни так, ніби ми її виміряли безпосередньо.

¹ Лінія — міра довжини, приблизно 0,002 метра.

Увесь ранок котоністи прали свою білизну

Обидва горизонтальні катети були виміряні з допомогою жердини, висота якої над піском дорівнювала точно десяти футам.

Перший катет — від кілочка до того місця, де була вбита в пісок жердина, — дорівнював п'ятнадцяти футам.

Другий катет — від кілочка до підніжжя гранітної стіни — дорівнював п'яти стам футам.

Закінчивши вимірювання, Сайрус Сміт з Гербертом повернулися до „Димарів“: Там Сайрус Сміт узяв принесений ним з однієї з екскурсій гладенький плоский камінь м'якої породи, гостру черепашку і став робити свої обчислення. Він склав таку пропорцію :

$$15 : 500 = 10 : x ;$$
$$x = \frac{500 \cdot 10}{15} ; x = \frac{5000}{15} = 333,3$$

тобто висота гранітної стіни дорівнювала трьом стам тридцяти трьом футам¹ з третиною.

Потім Сайрус Сміт узяв свій кутомір — прилад, вчора ним змайстрований — і став виміряти зафіксований третьою — поперечною — лінійкою кут схилення Альфи Південного хреста над горизонтом. Цей кут інженер старанно виміряв з допомогою круга, який він поділив на триста шістдесят рівних частин. Виявилось, що, коли Сайрус додав до цього кута 27°, відстань Альфи від антарктичного полюса, і привів до рівня моря висоту плоскогір'я, з якого роблено спостереження, то у нього вийшло 53°. Віднявши ці 53° від 90° — відстань від полюса до екватора, Сайрус вивів 37°. Інженер, отже, дізнався, що острів Лінкольна лежить на тридцять сьомому градусі південної широти. Але, беручи на увагу недосконалість його саморобних „приладів“, він зробив поправку на п'ять градусів і оголосив своїм товаришам, що острів Лінкольна лежить між 35 і 40 градусами південної широти.

Тепер лишалось ще обчислити довготу, і тоді координати острова будуть відомі. Це збирався зробити інженер сьогодні рівно опівдні, коли сонце проходить через меридіан.

¹ Англійський фут дорівнює 30 сантиметрам.

Було вирішено присвятити цей день мандрівці, вірніше, дослідженню тієї частини острова, що лежить між північним берегом озера і затокою Акули, а якщо встигнуть, то дійти аж до північного кінця миса Південної щелепи. Збиралися поспішати в дюнах і повернутися додому тільки ввечері.

О пів на дев'яту ранку маленька група вже йшла берегом протоки. На протилежному боці, на острівці Порятунку, поважно виступали, прогулюючись, морські птахи. Це були нирки. Розпізнати їх можна дуже легко вже з одного їх неприємно пронизливого гострого крику, що нагадує крик осла. Пенкроф передусім поквапився дізнатись, чи їх можна їсти, і був вельми задоволений, узнавши, що хоч м'ясо їх і чорне, проте, дуже смачне.

На піску виднілися якісь морські тварини, очевидно, тюлені, що, здавалось, облюбували острівець для лежбища. Як дичива, вони зовсім непридатні, бо м'ясо їх, хоч і надзвичайно сите, проте, одворотне на смак. А втім, Сайрус Сміт довго й уважно придивлявся до них, а потім, не пояснюючи нічого своїм супутникам, сказав, що найближчими днями треба буде неодмінно відвідати цей острівець.

На березі моря під ногами у колоністів було як насипано всіляких черепашок, чимало з яких викликали б справжній захват у колекціонера-природознавця. Але й колоністи знайшли щось дуже корисне для себе.

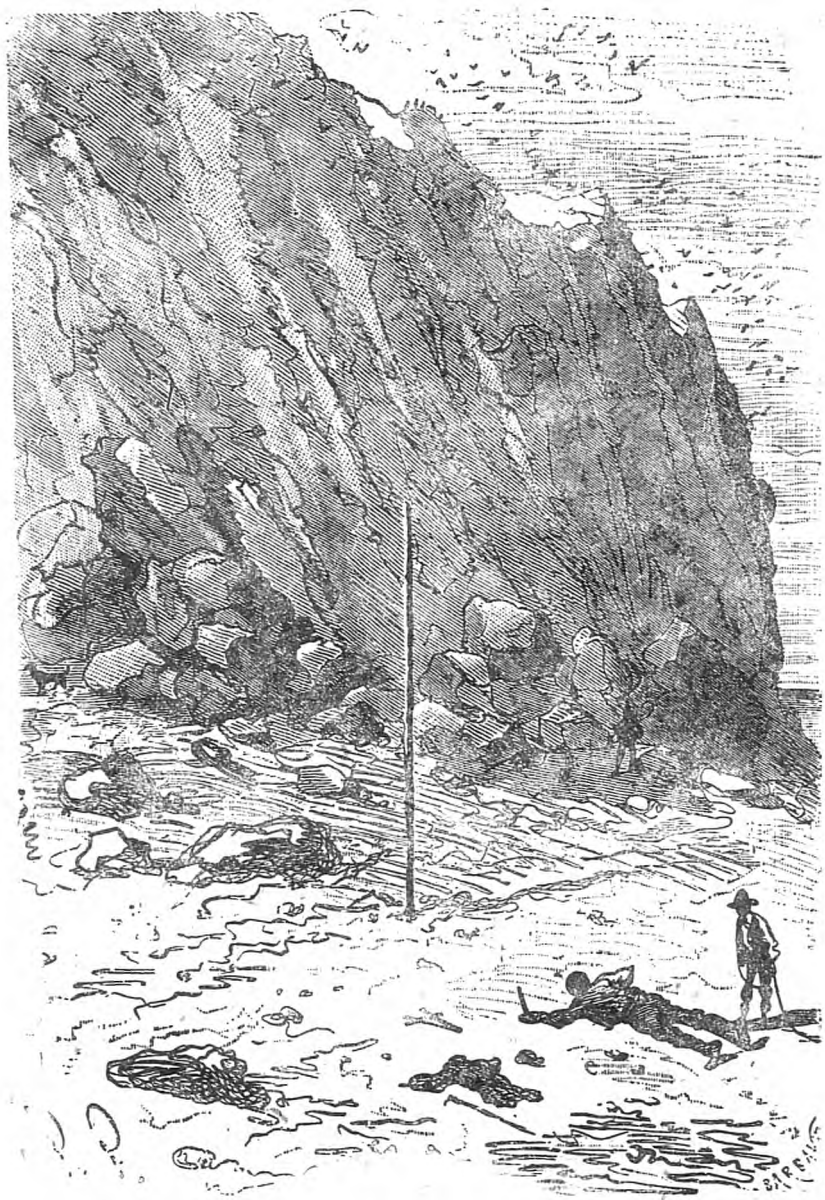
Це була велика обмілина, усіяна устрицями, яку несподівано побачив Наб поміж скелями, приблизно милі за чотири від „Димарів“.

— Наб не змарнував дня, — зраділо вигукнув Пенкроф, роздивляючись обмілину.

— О, це справді шаслива нахідка! — сказав репортер. — І коли правда, що кожна устриця приносить щороку від п'ятидесяти до шестидесяти тисяч яець, то у нас буде невичерпний запас устриць.

— Тільки, здається, устриці не такі то вже й поживні, — зауважив Герберт.

— Правда, — озвався Сайрус Сміт, — устриці мають дуже мало азотистих речовин, і людині, що харчуватиметься виключно самими устрицями, доведеться їх з'їдати не менш, як п'ятнадцять-шістнадцять дюжин щодня.

Інженер ліг на пісок

— Ну, і що ж, — втрутився в розмову Пенкроф, — це ще не велике лихо; ми могли б ковати їх щодня дюжинами дюжин і всетаки не виснажили б запасів. А чи не захопити з собою кілька устриць сьогодні на сніданок?

І, не чекаючи відповіді, бо цілком був певен, що запечень не буде, моряк з допомогою Наба набрав цілу купу молюсків і поклав у плетеницю, подібну до кошика, змайстровану Набом. Там уже лежав деякий запас їжі на сніданок. Потім колоністи знову рушили в дорогу, ідучи берегом між дюнами й морем. Час від часу Сайрус Сміт поглядав на свого годинника, щоб не спізнитись і встигнути приготуватись до спостереження, яке збирався провести точно о дванадцятій годині дня.

Вся ця частина острова була гола пустиня аж до Південної щелепи. Крім пісків, черепашок та брил затверділої лави нічого не було. Небагато морських птахів — чайок, альбатросів та диких качок — трохи звеселяли цей сумний куток. Але апетит Пенкрофа і тут розгорівся, коли він побачив диких качок. Він пустив був кілька стріл, але не вбив ні одної, бо качки близько до себе не підпускали, а влучити стрілою на льоту було для нього ще не так просто. Досада його розібрала і він кілька разів сказав інженерові:

— Сами ж бачите, містер Сайрус, поки у нас не буде однієї або й двох мисливських рушниць, доти наш добробут буде незабезпечений!

— Так, правда ваша, Пенкроф, — відповів на це репортер, — але все це залежить від вас самих. Роздобудьте заліза на ствол, сталі на курок, селітри, вугілля й сірки на порох, ртуті й азотної кислоти для пістонів і, нарешті, свинцю для куль — і Сайрус нам зробить рушницю першої марки.

— О, — сказав інженер, — все це ми можемо знайти на острові, але вогнепальна зброя — річ тонка і для того, щоб виготовити її, потрібні дуже точні й складні прилади. А втім, подивимось, може пізніше щось і зробимо.

— І навіщо тільки, — скрикнув у розпачі Пенкроф, — і навіщо тільки ми викидали геть з гондоли всю зброю, весь інструмент, навіть кишенькові ножики наші?!

— Ну, коли б ми не викидали всього того, то аеростат нас самих викинув би в море, — зауважив Герберт.

— А це таки вірно, що ти кажеш, мій хлопчику! — погодився моряк і тоді, згадавши аеростат, додав: — Я тільки уявляю собі, як отетеріли Джонатан Форстер та його супутники, коли на ранок вони побачили, що майдан порожній, а машина полетіла...

— Найменше мене турбує те, що вони можуть думати! — сказав репортер.

— А всетаки це я вигадав, це мені спала на думку така ідея, — сказав Пенкроф із самозадоволеним виглядом.

— Хороша ідея, нічого й казати, — засміявся Гедеон Спілет, — вона й запроторила нас сюди!

— На мою думку, краще вже бути тут, ніж у лапах південців, — спалахнув моряк, — особливо з того часу, як містер Сміт приєднався до нас...

— І я такої ж думки, правда! — озвався репортер. — Чого нам, власно кажучи, не вистачає?

— Боюсь, що всього... — докінчив, регочучись, Пенкроф. — Але я певен, що не сьогодні, так завтра ми знайдемо спосіб вибратися звідси.

— І можливо швидше, ніж ви сподіваєтесь, друзі мої, — сказав інженер, — якщо тільки острів Лінкольна лежить недалеко від якогонебудь населеного архіпелага або континенту. Через годину ми про це знатимемо. У мене немає карти Тихого океану, але в мою пам'ять добре врізалися точні контури південної частини цього океану. Здобута вчора широта острова Лінкольна говорить мені, що він лежить на одній паралелі з Новою Зеландією на заході і Чілі — на сході. Але відстань між цими двома землями майже шість тисяч миль. Лишається, отже, тільки визначити, де саме між цими землями розташований наш острів. Відповідь, і, сподіваюся, досить точну, дасть нам через годину визначення довготи.

— Адже правда, по широті найближче до нас лежить архіпелаг Паумоту? — спитав Герберт.

— Так, — відповів інженер, — але віддаль між нами все-таки не менш як тисяча двісті миль.

— А там?.. — показуючи рукою на південь, спитав Наб, з великим зацікавленням прислухаючись до розмови.

— А там нема нічого, — відповів Пенкроф.

— Справді, нічого, — ствердив інженер.

— Ну, а коли від острова Лінкольна до Нової Зеландії або Чілі не більше як дві-три тисячі миль? — спитав репортер.

— Тоді замість будувати житло збудуємо судно, і капітан Пенкроф поведе його...

— А чому й ні? — скрикнув моряк. — Я готовий стати капітаном ту ж хвилину, як тільки ви здолаєте побудувати посудину, здатну триматися на воді.

— Ми її й зробимо, якщо буде потрібно! — відповів Сайрус Сміт.

А поки розмовляли колоністи, помалу наближався час, коли треба було готуватись до спостереження. Але, як саме зможе Сайрус Сміт без ніяких приладів встановити точний момент проходження сонця через меридіан, Герберт не міг цього зрозуміти.

Спостережники були за шість миль від „Димарів“, недалеко від тієї частини дюн, де вони знайшли інженера після того, як він якимось так дивно врятувався. Тут вирішили спочити і розташувались поспіяти, бо було вже пів на дванадцяту. Герберт пішов набрати прісної води із струмочка, що протікав недалечко, взявши кухоль, який Наб не забув захопити з собою в мандрівку.

Поки готували сніданок, Сайрус Сміт і собі теж приготувався до свого астрономічного спостереження. Він вибрав на березі чисту, гладеньку місцинку, бездоганно вирівняну хвилями відпливу. Щоправда, не мало великого значення те, чи горизонтальне це місце чи ні, так само, як і те, чи перпендикулярно до нього стоїть жердина футів на шість заввишки, вбита інженером у пісок. Навпаки, інженер навіть сам нахилив жердину трохи на південь, тобто в бік, протилежний сонцю, бо не слід забувати, що для колоністів острова Лінкольна в південній півкулі південь був те, що в північній півкулі північ.

Герберт раптом збагнув, як саме інженер збирається визначити момент проходження сонця через зеніт, тобто

через меридіан острова, а ще простіше, коли саме буде прямо над головою і по сонцю буде рівно дванадцята година дня. Він, значить, використає тінь, що падає від жердини на пісок.

Справді, той момент, коли тінь від жердини стане найкоротшою, і буде полуднем, або по сонцю це буде дванадцята година дня. Вся техніка спостереження полягала в тому, щоб уважно стежити за послідовним коротшанням тіні і відзначити саме той момент, коли вона після найкоротшої почне знов довшати. Нахиливши жердину трохи в бік, протилежний сонцю, Сайрус Сміт зробив цим тінь від неї довшою, а значить — і легшою для спостереження. Справді, що довша годинникова стрілка, то легше простежити її рух на циферблаті. Тінь від жердини була не що інше, як стрілка на циферблаті.

Коли, на думку Сміта, вже був час, він став навколюшки і з допомогою маленьких кілочків, які він встромляв у пісок в ті точки, де кінчалася тінь від жердини, відзначав послідовне зменшення її на піску. Його супутники, посихлявшись над ним, з великим зацікавленням стежили за його роботою.

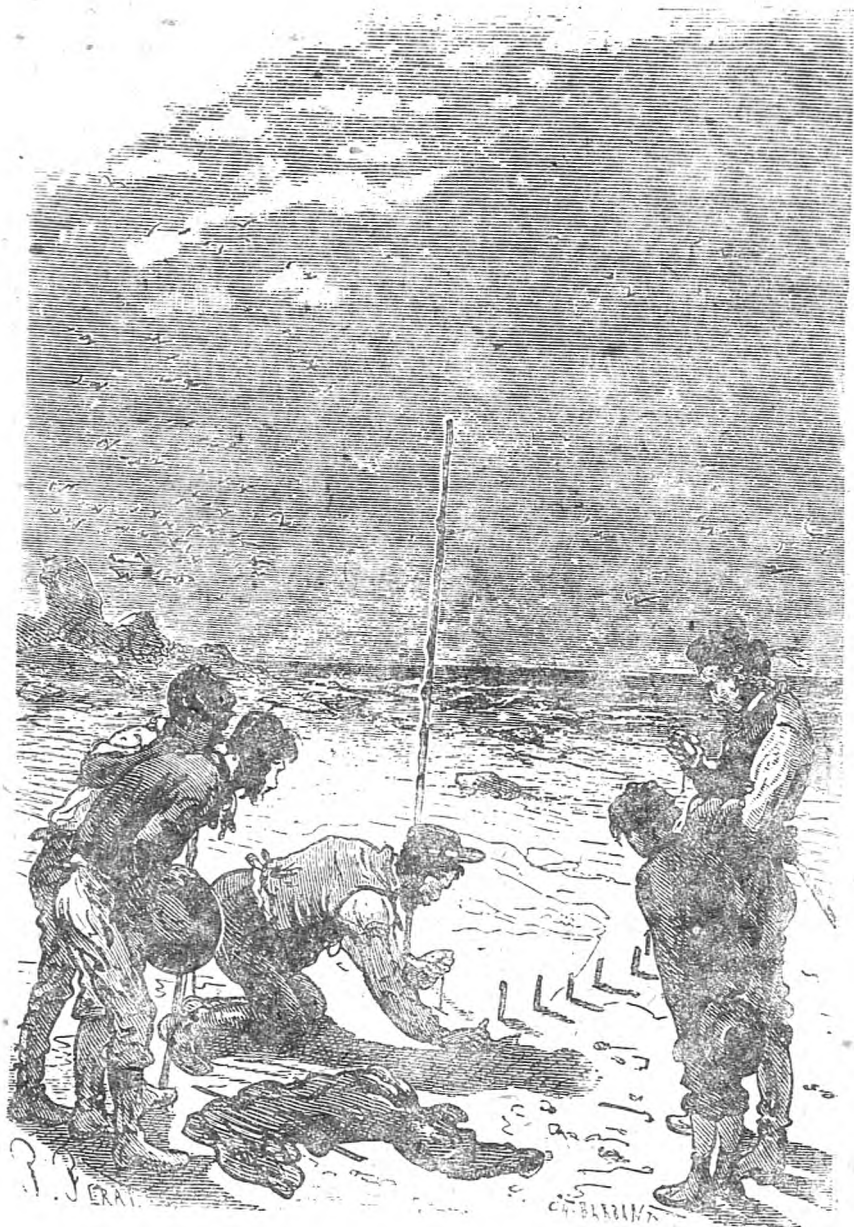
Репортер, тримаючи свій хронометр у руці, був весь увага, щоб не прогавити моменту, коли тінь буде найкоротшою. Між іншим, тому, що Сайрус Сміт вибрав день 16 квітня, коли час сонячний або вірний збігається з середнім, то хронометр журналіста повинен був точно вказати котра година у Вашингтоні, коли на острові Лінкольна полудень. Це набагато спрощувало всі обчислення.

Тимчасом сонце повільно посувалося; тінь від жердини ставала щораз коротшою, і, коли Сайрусові Сміту здалося, що вона починає довшати, він спитав репортера:

— Котра година?

— П'ята година і одва хвилина, — ту ж мить відповів Гедеон Спілет.

Спостереження було закінчене. Лишалася тільки зробити обчислення. Це вже була простіша річ. Як виявилось із спостереження, між меридіанами острова Лінкольна й Вашингтона в круглих цифрах була різниця в п'ять годин, тобто, коли на острові Лінкольна була дванадцята година

Тимчасом тінь від жердини все коротшала ...

дня — полудень, у Вашингтоні була вже п'ята година вечора. Відомо, що сонце у своєму добовому русі навколо землі проходить один градус за чотири хвилини, або п'ятнадцять градусів за годину. П'ятнадцять градусів, помножені на п'ять годин, дадуть сімдесят п'ять градусів. Звідси ясно, що коли Вашингтон розташований на $77^{\circ}3'11''$ або округлено на сімдесят сім градусів на захід від Грінвічського меридіана, то острів Лінкольна лежить західніше від Грінвіча ще на сімдесят п'ять градусів, тобто сімдесят сім плюс сімдесят п'ять, матимем 152° західної довготи.

Сайрус Сміт повідомив своїм товаришам наслідки обчислення; але, беручи на увагу знов таки примітивність і недосконалість самого спостереження, як і при визначенні широти, зробив певну поправку на п'ять градусів, тобто він виголосив, що острів Лінкольна лежить між тридцять п'ятою і сороковою паралеллю і між сто п'ятдесятим і сто п'ятдесят п'ятим меридіаном на захід від Грінвіча.

Неминуча похибка спостереження й обчислення в п'ять градусів, коли перевести їх на милі, беручи по шістдесят миль на градус, дасть можливу похибку в триста миль і для широти і для довготи. Але така неточність все одно не могла вплинути на долю колоністів. Ясно було одно: острів Лінкольна лежав так далеко від найближчої населеної землі, що гинула вся надія на можливість добратися до неї на маленькому саморобному суденці.

Справді, географічне положення острова Лінкольна показувало, що він був за тисячу двісті миль від Таїті та архіпелага Паумоту, більше як за тисячу вісімсот миль від Нової Зеландії і за чотири тисячі п'ятсот миль від американського узбережжя. Але, хоч як напружував Сайрус Сміт свою пам'ять, стараючись пригадати карту, він так і не міг пригадати, щоб був у цій частині Тихого океану під координатами острова Лінкольна якийсь відомий острів.

Розділ п'ятнадцятий

Зимівля остаточно вирішена. — Справа металургії. — Дослідження острівця Порятунку. — Полювання на тюленів. — Піймана ехидна. — Те, що звуть каталонський спосіб. — Фабрикування заліза. — Як зробили сталь.

Ранком 17 квітня перші слова, з якими звернувся моряк до Гедеона Спілета, були:

— Ну, ким ми будемо сьогодні?

— А це вже як скаже Сайрус, — відповів репортер.

Після того, як вони були вже цегельниками й ганчарями, сьогодні вони мали стати металургами.

Напередодні після сніданку й визначення довготи острова колоністи дійшли аж до крайньої точки миса Щелеп, що був на відстані семи миль від „Димарів“. Тут кінчалася довга смуга дюн і ґрунт набував яскравого вулканічного вигляду. Це не були вже суцільні гранітні стіни, як на плоскогір'ї Далекого краєвиду, але покручена капризно облямівка скель, вулканічного походження, стискала в міцних обіймах своїх скель вузьеньку смужку води гольфа.

Дійшовши сюди, колоністи повернули назад і вже зовсім смерком прийшли додому в „Димарі“. Не зважаючи на те, що були дуже потомлені, колоністи не могли поснути, поки не вирішили остаточно, як їм бути далі: чи залишатися на острові Лінкольна чи спробувати вибратися звідси.

Занадто вже була далека відстань, — тисячу двісті миль, — що відокремлювала острів Лінкольна від архіпелага Паумоту. Ніяка шлюпка, звичайно, не може покрити такої віддалі, особливо ж коли ось-ось настане бурхлива зимова пора року. Так категорично заявив Пенкроф. Вже саме спорудження доброї шлюпки — справа не легка, навіть маючи в руках увесь потрібний інструмент; а колоністам же доведеться починати з виготовлення найпростішого інстру-

менту — молотків, сокир, пилок, рубанків тощо. Отже, колоністи вирішили зазимувати на острові, підшукавши для цього приміщення зручніше й затишніше, ніж „Димарі“.

Насамперед треба було використати залізну руду, родовища якої інженер знайшов майже на поверхні землі в північно-західній частині острова, і перетворити цю руду в залізо та сталь.

Рідко в землі трапляються метали в чистому вигляді. Здебільшого вони бувають у сполуках з киснем або сіркою. Якраз ті два зразки, які приніс Сайрус Сміт із собою, і були магнітний залізняк та залізний колчедан. Інженер вирішив обробляти магнітний залізняк, тобто вилучати з руди кисень з допомогою вугілля, і відновлювати її в чистому вигляді. Це відновлення провадиться з допомогою топлення суміші руди з вугіллям при високій температурі. Є два способи топлення: один — простіший і швидший, так званий „каталонський“ спосіб, який має ще ту перевагу, що руда зразу перетворюється на залізо; другий спосіб — доменного топлення — полягає в тому, що руда спершу перетворюється в чавун, а потім уже з чавуну, після вилучення з нього вуглецю, в залізо, при чому вуглецю в такому чавуні дуже мало, не більше як три-чотири проценти.

Але інженерові потрібен був не чавун, а залізо і до того ж якнайшвидше. Та й сама руда, знайдена Сайрусом, була дуже багата на залізо. Темносіра маса з правильних кристалів - октаєдрів і була та руда магнітного залізняка, з якої виробляють природні магніти. В Європі з цього сорту руди виготовляють високосортне залізо, яким уславилися Швеція і Норвегія.

Недалеко від родовищ залізної руди були вже раніше використані колоністами поклади кам'яного вугілля, що виходили прямо на поверхню землі. Близькість покладів руди й вугілля набагато спрощувала й полегшувала завдання.

— Виходить, містер Сміт, ми стаємо металургами? — спитав Пенкроф.

— Так, мій друже; але спершу, і з цього ви, мабуть, будете задоволені, ми пополюємо на тюленів на острівці Порятунку.

— Полювання на тюленів! — скрикнув моряк, повертаючись до Гедеона Спілета. — Хіба для виготовлення заліза потрібні тюлені?

— Мабуть, потрібні, раз Сайрус так каже, — відповів репортер.

Але інженер уже вийшов з „Димарів“, залишивши Пенкрофа готуватися до полювання без дальших пояснень.

Невдовзі колоністи зібралися на тому місці берега, де підчас відпливу можна було вброд перейти цю невелику протоку. А що якраз був найбільший відплив, то колоністи легко перебрели протоку, навіть не замочивши ніг вище колін.

Кілька сотень пінгвінів спокійно дивилися на наближення людей. Колоністи, озброєні ломаками, могли б легко кількох з них повбивати, але відмовилися від цього безглузкого побою, щоб не налякати тюленів, які безтурботно лежали на піску за кілька кабельтовів од них. Таксамо вони не зачепили й дурнуватих нирків, недорозвинені, наче одрубані, крила яких подібні були до плавців і навіть вкриті були пір'ячком, схожим на риб'ячу луску.

Колоністи якнайобачніше посувалися вперед, на північний кінець острівця, ідучи по піску, поритому заглибинками, які служили гніздами водяним птахам. Там, де кінчався острівець, виднілися великі чорні плями, що плавали на поверхні води, як пловучі підводні камені.

Ще були амфібії, на яких і прийшли полювати колоністи. Але мисливцям треба було почекати, поки тюлені виберуться на берег спочивати, бо в морі не було чого й думати здобути цих ластоногих, таких прудких і рухливих у воді завдяки своїм міцним сильним лапам, короткій і густій шерсті та веретеноподібній формі тулуба. Але на суші ці тварини ставали незграбні, неповоріткі, рухаючись повільно й мляво, бо перетинчасті їх лапи могли тільки плазувати і то помалу.

Пенкроф знав звички цих тварин, і він порадив почекати, поки припече сонце. Тоді тюлені повилазять на прибережний пісок і, вигрівшись під сонячним промінням, глибоко поснуть. Отже, треба буде тоді так обійти, щоб перетяти їм шлях назад до моря і бити їх прямо по ніздрях.

Колоністи обережно посувалися, наближаючись до тюленів

Мисливці поховалися поза дюнами і, причаївшись, мовчки ждали. Минуло не менш години равіше, як тюлені вилізли на пісок. Було їх з півдюжини. Пенкроф з Гербертом пішли в обхід, щоб непомітно зайти від моря і напасти на них тоді, коли тюлені кинуться рятуватись до води. Сайрус Сміт, Гедеон Спілет і Наб плазом поза скелями й дюнами підбиралися до посулих тюленів — театру майбутнього бою.

Раптом Пенкроф випростався на весь свій зріст і пронизливо крикнув. Інженер і його двоє товаришів кинулися на тюленів, і через хвилину два з них під страшними ударами ломак лежали непорушно, але решта тюленів встигла рятуватись, кинувшись у море.

— Тюлені до ваших послуг, містер Сміт! — сміючись відрапортував Пенкроф.

— Чудово, ми з них зробимо ковальські міхи.

— Ковальські міхи? Оце так пощастило тюленям! — зареготав Пенкроф.

Інженерові потрібно було влаштувати якийсь пристрій для нагнітання повітря в піч підчас топлення руди, і він вирішив зробити його з тюленячих шкір. Убиті ластоногі були середні на зріст. Від морди, схожої на собачу, і до хвоста вони мали не більше як шість футів.

Щоб не тягти на собі такої солідної ваги, Пенкроф і Наб узялися тут же на місці здирати шкури з тюленів, а решта колоністів пішли оглянути острівець.

Моряк з негром прекрасно впоралися з своєю роботою, і години через три Сайрус мав у своєму розпорядженні дві тюленячі шкури, придатні до використання навіть не дубленими.

Дочекавшись відпливу, колоністи перебрели знов протоку і повернулись до своїх „Димарів“.

Виготовати міхи було справою не легкою. Спершу треба було натягти шкури на дерев'яну раму, а потім зшивати їх рослинними волокнами так, щоб вони по змозі не пропустили повітря. Кілька разів колоністи бралися до цієї роботи, поки, нарешті, без усякого інструменту, крім вже відомих двох ножів, зроблених з нашійника Топа, вони через три дні спільними зусиллями зробили ковальський міх.

Господарство колоністів з того дня могло пишатися справжньою повітродувною машиною для нагнітання повітря в піч підчас топлення руди.

Зранку 20 квітня почався у колоністів „металургійний період“, як назвав його у своїх щоденних нотатках репортер. Як відомо, інженер вирішив працювати на тому місці, де залягатимуть поклади руди й кам'яного вугілля. Після уважного дослідження інженер виявив, що ці поклади розташовані коло самого підніжжя відрог гори Франкліна, тобто на відстані шести миль від „Димарів“. Не було чого й думати, звичайно, повертатися щовечора до „Димарів“. Вирішили збудувати курінь з гілок і отаборитись на самому місці робіт, бо ця важлива справа потребувала пильного догляду і вдень і вночі.

Вирушили раннім ранком. Наб і Пенкроф тягли на плетениці свою повітродувну машину і невеличкий запас харчів, який можна було поновлювати по дорозі.

Вони пішли лісом Якамари, перетинаючи його навскоси з південного сходу на північний захід у найгустішій його частині. Колоністам довелося прокладати собі стежку, яка мала згодом стати найкоротшим шляхом сполучення між плоскогір'ям Далекого краєвиду і горою Франкліна.

Серед розкішних екземплярів дерев уже відомих їм порід Герберт помітив і кілька нових, а зокрема упізнав велетня - драцену. Пенкроф її тут же назвав, сміючись, „порей - задавака“, бо, не зважаючи на розміри й вигляд дерева, драцена всежтаки належала до тієї ж родини лілійних, що й цибуля і порей. Варені кореневища цієї драцени дуже смачні, а після певної ферментації з них можна робити чудовий напитек. Колоністи набрали цього коріння цілий запас.

Ця подорож лісом була дуже довга. Ішли цілий день. Але зате мали змогу вдосталь надивитись на навколишню фауну й флору. Топ, звичайно, цікавився тільки фауною: бігаючи у високій траві і нишпорячи по кущах, він полохав безліч всілякої дичини. Герберт і Гедеон Спілет вбили з лука двох кенгуру та ще якусь тварину, схожу одночасно і на дикобраза-їжатця і на мурахоїда. До першого вона була подібна, бо згорталася клубком, вистромляючи свої голки, як їжак, а до другого — бо мала великі пазури й

З страшною силою били коловісті тюленів своїми палицями

морду, схожу на дзьоб птаха з довгим твердим язиком, уतिकаним колючками, якими легко затримувати схоплену здобич — мурах.

— А коли ця тварина кипітиме в горщику, — серйозно запитав Пенкроф, — на кого вона буде схожа?

— На чудовий шматок яловичини, — відповів Герберт.

— Нам нічого більше й не треба від нього! — виголосив моряк.

Підчас подорожі колоністи помітили здалеку кількох диких кабанів, але вепри і спроби навіть не зробили напасти на людей. Здавалося, що хижаків зовсім не було. Коли раптом Гедеон Сплет побачив на нижніх гілляках великого дерева звіра, схожого на ведмедя, і почав його змальовувати в своїй книжці. На щастя журналіста, це був не небезпечний хижак - ведмідь, а лагідний лінивець — нешкідлива тварина завбільшки з собаку, брудносіра на колір. Гострі дужі кігті дозволяли їй вільно лазити на дерева і живитися соковитим листям та паростками. Встановивши „особу“ тварини, Гедеон Сплет закреслив під своїм малюнком підпис „ведмідь“, написав „лнівець“, і всі рушили в дальшу путь.

О п'ятій годині вечора Сайрус Сміт вирішив спинитися. Вже вийшли з лісу і були майже коло підніжжя могутніх відрогів гори Франкліна. Це був східний сторчовий схил гори. Кроків за триста - чотириста протікав Червоний струмок, прісна вода була під боком.

Зразу ж розташували табір. Не минуло й години, як на узліссі під деревами виріс курінь з гілляк, перевитих ліанами й обмазаних глиною. Захисток вийшов пристойний.

Геологічні розшуки відклали на завтра. Заходив чарівний вечір. Перед куренем спалахнуло весело вогнище, на ньому шкварчала, підсмажуючись, дичина. О восьмій годині вечора колоністи, добре повечерявши, вже спали міцним сном, залишивши одного на варті пильнувати вогню і стерегти табір від нападу хижаків.

На другий день, 21 квітня, Сайрус Сміт у супроводі Герберта пішов на розшуки залізних руд. Він натрапив на родовища руди коло витоків Червоного струмка. Ця руда, дуже багата на залізо, була в легкотопкій породі і якнайкраще підходила до того каталонського способу, який зби-

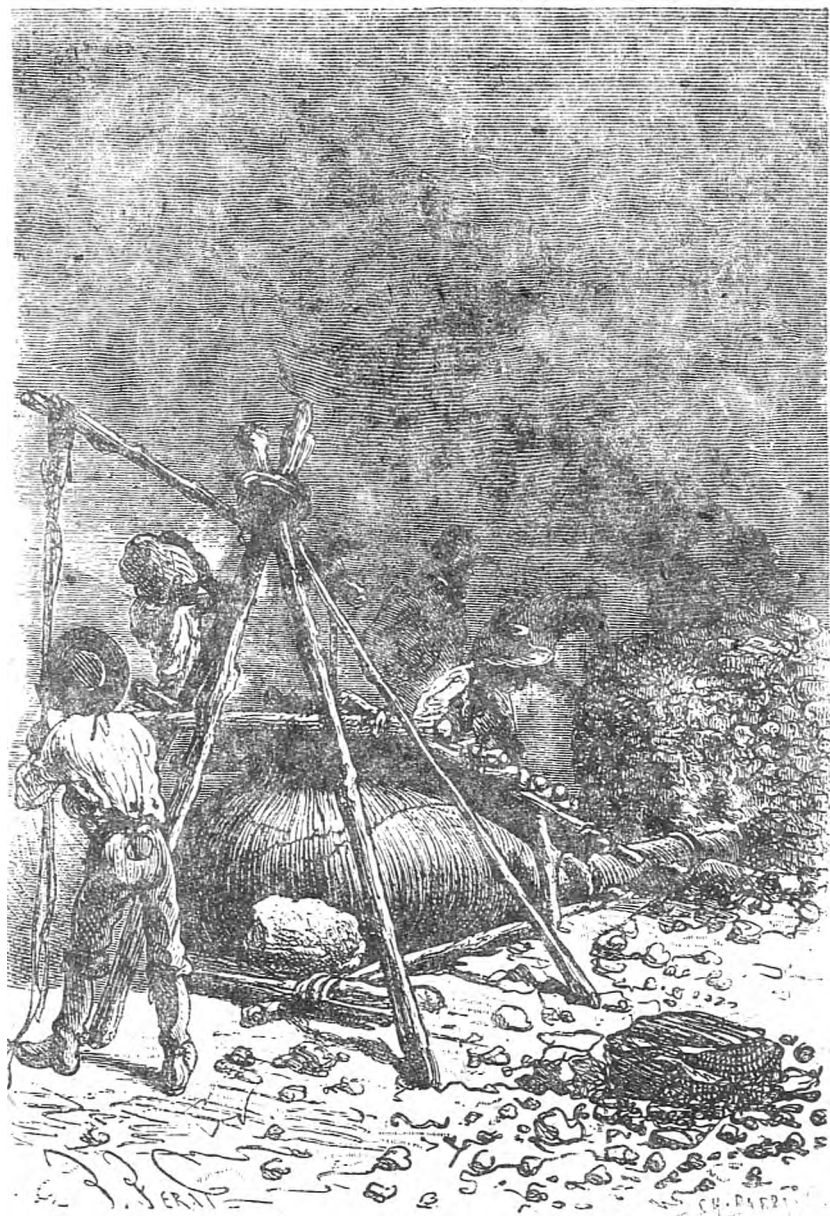
рався застосувати інженер. Це, власно, був не каталонський спосіб, а полегшений і спрощений, вживаний селянами по глухих закутках острова Корсіки, каталонський бо спосіб вимагав спорудження спеціальних печей і тиглів, в яких руду й вугілля, накладених шарами один на один, топлять при високій температурі. Але Сайрус Сміт, заощаджуючи свої сили й час, вирішив не будувати ніякої печі, а просто скласти великим кубом упереміж шари руди й вугілля, і в саму середину куба провести трубу від повітродувної машини. Це був справді найпримітивніший спосіб, але в умовах острова Лінкольна він був єдиний, який міг дати швидкий і вірний успіх.

І вугілля і руду без особливих зусиль набрали прямо на поверхні землі. Руду побили на маленькі кусочки, перебравши її руками, щоб очистити від усіляких домішок. Потім склали шарами: шар вугілля і шар руди. Склавши отакими шарами великий куб, треба було тільки запалити в центрі його вогонь. Мав відбутися такий процес топлення: вугілля, згораючи, перетворюється на вуглекислоту; вуглекислота діє на залізо - оксид, поглинаючи з нього частину кисню і залишаючи чисте залізо.

Але, щоб процес відбувався інтенсивніше, треба було підтримувати, поперше, якнайжаркіший огонь, а подруге — треба було впровадити в середину куба якнайбільше кисню, тобто весь час нагнітати туди повітря. Саме для цього й потрібна була Сайрусові Сміту повітродувна машина, або, як він казав, ковальський міх.

Цю машину поставили поруч куба; приборлену на кінці її ганчарну трубу, випалену в горні разом з горщиками, провели в центр куба. Машину цю, власно ковальський міх, приводили в рух найпростішим механізмом, що складався з рами, через яку була перекинута мотузка, сплетена з рослиних волокон, з кам'яною противагою. Міх нагнітав у куб сильний струмінь повітря, і це одночасно підвищувало температуру топлення і прискорювало хемічні процеси в самій руді.

Справа була важка. Потрібно було все терпіння, вся винахідливість колоністів, щоб довести справу до успішного кінця. Але кінець - кінцем в результаті мали велику

Ковальський м'яч із телячих шкір

болванку пористого, наче губка, заліза. Тепер, щоб відокремити чисте залізо від розтопленої породи, треба було цю болванку кувати. Але у колоністів не було молота. Тоді їм довелося зробити те, що, очевидно, мусів зробити перший у світі металург: взяти першу болванку, насадити її на держак і, підклавши замість наковальні гранітну брилу, кувати нею інші болванки. Так вони й зробили. Метал у них вийшов на вигляд грубий, але цілком придатний для їхніх потреб.

Нарешті, після довгої і втомної кількадечної праці, 25 квітня колоністи виробили досить велику кількість залізних брусів, з яких нарobili собі всілякого інструменту та знарядь: кирок, ломів, лопат, щипців, кліщів тощо. Пенкроф і Наб у цілковитому захваті повторювали, що таких делікатних, тонких речей вони ще зроду не бачили.

Але здобуте залізо і вироблені з нього речі не могли цілком задовольнити колоністів. Їм потрібна була сталь. Сталь—це сполука заліза з вуглецем. Здобувають її або з чавуну, вилучаючи з нього зайвий вуглець, або з заліза, додаючи до нього певну кількість вуглецю. Перший спосіб дає натуральну або пудлінгову сталь, другий — цементовану.

Отже, маючи чисте залізо, Сайрус Сміт вирішив скористатися з другого способу. Спершу в спеціальному вогнетривкому тиглі інженер розжарив залізо разом з розтертим у порошок деревним вугіллям, а потім, за вказівками інженера, Наб з Пенкрофом почали кувати здобуту цим способом сталь.

Насамперед вони порobili сокири. Розжаривши свої сокири на червоне, вони зразу занурювали їх у холодну воду. Після цього сокири вийшли добре загартовані. Потім виготовували інші знаряддя й інструменти, щоправда, грубуваті на вигляд, але цілком придатні для вжитку: маленькі сокири, рубанки, сталеві полоси, з яких можна було нарбити пилок, ножиць, наконечників для списів, молотків, цвяхів тощо.

Нарешті, 5 травня закінчився на острові перший металургійний період. Ковалі повернулися до „Димарів“; але нові невідкладні роботи мали невдовзі перетворити їх з ковалів на робітників іншої першої-ліпшої спеціальності.

Розділ шістнадцятий

Звоу питання про житло. — Фантазія Пенкрофа. — Дослідження північного берега озера. — Північний закрайок плоскогір'я. — Змії. — Край озера. — Стурбованість Топа. — Топ кидається пливти. — Боротьба під водою. — Дюгонь.

Було 6 травня — день, що відповідає 6 листопада в країнах північної півкулі. Вже кілька днів хмарило. Треба було якось подбати про зимівлю. Проте, було ще досить тепло. Коли б на острів Лінкольна потрапив стоградусний термометр Цельсія, то він показав би в середньому від десяти до дванадцяти градусів вище нуля. В такій високій середній температурі не було нічого дивного, бо острів Лінкольна, розташований, як ми знаємо, між 35 і 40 паралелями південної півкулі, відповідає своїм географічним положенням Греції й Сіцилії в північній півкулі. Значить, і кліматичні умови у них повинні бути однакові. Але, як у Греції та Сіцилії взимку бувають холоди і, навіть сніг та морози, так і на острові Лінкольна можна було сподіватися того самого.

У всякому разі, коли холод і не загрожував безпосередньо зараз, проте, слід було підготуватися до цього заздалегідь. Наступала дощовита пора року, і на цьому самотньому острові, закинутому серед безмежних просторів Тихого океану, зимові бурі та негоди, очевидно, бувають часті й страшні, не гірші, ніж в відкритому океані.

Отже, не можна було гаятися з підшуканням житла, зручнішого й затишнішого від „Димарів“.

Пенкрофові, зрозуміла річ, не хотілося кидати „Димарі“, які він сам знайшов і впорядкував. Але й він розумів, що це житло не дуже зручне та й ненадійне. Вже раз море залило „Димарі“ і накоїло, як пригадує читач, не мало лиха, отже, зазнати ще раз того самого нікому не хотілося.

— Крім того, — додав Сайрус Сміт, обговорюючи з товаришами цю справу, — нам треба ще вжити і заходів безпеки.

— Навіщо? Адже на острові немає людей! — перебив репортер.

— Можливо, що це й так, хоч ми й не дослідили ще його цілком, — відповів інженер. — Але коли й припустити, що на острові нема людей, то я не певен, що тут немає хижаків, і це якраз мене й лякає. Краще заздалегідь вжити всіх заходів, ніж вартувати щочасі комусь з нас біля вогню. А потім треба все передбачати, друзі мої. Ми в такій частині Тихого океану, яку часто відвідують малайські пірати...

— Як! — здивувався Герберт. — На такій віддалі від усякої землі?

— Так, мій хлопчику, — відповів інженер. — Ці пірати такі ж прекрасні мореплавці, як і люті злочинці, і нам слід це мати на увазі.

— Гаразд, — сказав Пенкроф, — ми влаштуємо фортецю проти двоногих і чотириногих хижаків. А чи не краще було б, на вашу думку, містер Сайрус, раніше, як починать щось робити, спершу дослідити весь чисто острів?

— Це було б непогано, — підтримав моряка Гедеон Спілет. — Хто може поручитись, що на протилежному березі ми не знайдемо такої печери, яку марно шукали на цьому?

— Згоден, — відповів інженер, — але ви забуваєте, друзі мої, що нам треба влаштовуватись поблизу прісної води і що ми з вершини гори Франкліна не бачили на заході ні струмка, ні річки. Тут же, навпаки, у нас по один бік річка Подяки, а по другий — озеро Гранта; перевага не мала, якою не треба нехтувати. І ще, крім того, наше східне узбережжя менше, ніж західне, терпітиме од пасатів, що дують у південній півкулі з північного заходу.

— В такому разі, містер Сайрус, — сказав моряк, — чому б нам не збудувати собі будинку на березі озера Гранта? Ні цегли, ні знаряддя нам не бракує тепер. Після того, як нам довелося вже бути і цегельниками, і ганчарями, і топильниками, і ковалями, невже ми не зможемо бути й добрими мулярами?

— Безперечно, мій друже, але раніше ніж щось вирішити остаточно, треба ще пошукати. Житло, збудоване самою природою, заощадить нам час і сили і буде далеко безпечнішим захистком проти всіляких ворогів, ніж будинок, збудований нашими руками.

— Ви маєте слухність, Сайрус, — озвався репортер, — алеж ми обшукали на цьому березі чистісінько весь цей гранітний масив і ніде не знайшли не то що печери, а навіть і невеликої заглибини.

— Жодної! — підтримав Пенкроф. — От, якби ми змогли видовбати житло в цій гранітній стіні на певній висоті, ото була б ловка штука! Я вже звідси, здається, бачу фасадом на море нашу квартиру в п'ять-шість кімнат...

— З вікнами, щоб їх освітлювати! — засміявся Герберт.

— І з мармуровими сходами, щоб туди підійматись, — додав регочучи Наб.

— Ви смієтесь! — огризнувся моряк. — А що ж такого неможливого в тому, що я пропоную? Хіба ми не маємо кирок і ломів? Хіба містер Сміт не зможе виготувати пороху, щоб висадити в повітря скелю? Адже правда, містер Сміт, ви зробите порох того ж дня, як він нам стане потрібний?

Сайрус Сміт мовчки слухав ентузіаста Пенкрофа. Атакувати цей гранітний масив, навіть маючи вибухові речовини, була б надлюдська праця. Яка шкода, що природа не виконала сама найважчої частини роботи... Замість відповіді Пенкрофові інженер запропонував товаришам ще раз уважно оглянути всю стіну — від гирла річки до північного її краю.

Але найуважніше дослідження стіни завдовжки не менш як дві милі не виявило ніяких ознак печери. Всюди рівна суцільна стіна без єдиної навіть щілини.

Хоч і як було досадно, проте, довелось відкинути пропозицію моряка — не було чого й думати навіть з допомогою кирок та пороху пробити в цій гранітній твердині заглибину достатню, щоб зробити житло. Тільки якийсь дивний випадок наштотував Пенкрофа зразу на єдине на всьому узбережжі місце, придатне для житла — на „Димарі“, але й цю домівку приходилось тепер кинути.

Дослідники дійшли до самого північного кутка стіни

де вона переходила в положистий схил. Від цього місця і до самого берега це вже була не стіна, а безладне накопичення каміння, землі, піску, переплетених травою й чагарником. Де-не-де ще стирчали спід землі, як гострі зубці, гранітні брили. Дерев невеликими купками, острівцями, росли по окремих уступах. Ближче до моря рослинність щораз біднішала і, нарешті, далі до самого моря простягалася неродюча, мертва, піщана смуга.

Сайрус Сміт думав, і не без підстав, що десь саме тут повинен бути струмок, яким має стікати лишок води з озера Гранта. Справді, куди ж дівається та вода, яку приносить в озеро Червсний струмок?

Колоністи оглянули все довкола озеро Гранта, від гирла ріки і до плоскогір'я Далекого краєвиду, — і ніде не знайшли ніяких ознак водостоку. А втім, десь він має бути тут, тільки тут!

Інженер, отже, запропонував своїм товаришам вилізти на схил гранітної стіни і вернутися до „Димарів“ горою, уважно оглянувши дорогою східний і північний береги озера Гранта.

Пропозиція була ухвалена і в одну мить Герберт з Набом видерлися на вершину стіни. Сайрус Сміт, Гелеон Спідет і Пенкроф невдовзі наздогнали їх, підіймаючись повільніше.

За двісті кроків од краю стіни крізь листя дерев миготіла, виблискуючи на сонці, дзеркальна поверхня води. Звідси вигляд на озеро був чарівний. Купи пожовклих уже дерев стояли, ніби засмучені, над озером. Кілька величезних стовбурів, повалених старістю й бурею, лежали на зеленому килимі прибережної трави, здалека чорніючи своєю темною корою. В повітрі стояв пташиний гамір. Тисячі різнобарвних какаду, перепурхуючи з гілки на гілку, здавалися летючими призмами, що розкладали сонячне проміння на основні кольори.

Замість піти навпростець до північного берега озера колоністи звернули до краю плоскогір'я і пішли до лівого берега гирла Червоного струмка. Це накидало зайвого шляху з милою або й півтори, але прогулянка під розлогими старими деревами, які росли не дуже густо, була дуже

приємна. Щоправда, тут рослинність була вже бідніша, як між Червоним струмком і річкою Подяки; відчувалося, що тут уже кінчається родюча зона.

Колоністи обережно посувалися цією ще невідомою їм частиною острова.

Луки, стріли й списи з залізними наконечниками були їх єдиною зброєю. Проте, вони не зустріли жодного хижака. Очевидно, ці великі тварини водилися більше у непрохідних хащах південної частини лісу. Але колоністам трапилася таки неприємна зустріч: Топ раптом став, як укопаний, перед величезною змією, футів на чотирнадцять-п'ятнадцять завдовжки; Наб ударом ломаки вбив змію, яка, до речі, належала до неотруйних. Це була одна з так званих алмазних змій, яких тубільці Нової Південної Галлії навіть їдять. Але не була виключена можливість натрапити на отруйних змій, укуси яких смертельні, приміром, на кобру, що може вмиг вихопитись спід ніг, або на рогату змію, названу так за пару ріжок на голові. Ці змії, як блискавка, кидаються на своїх ворогів і одним укусом убивають їх.

Топ, отямившись трохи від здивовання, взявся ганяти змій і так завзято, що Сайрусові Сміту весь час доводилось його відкликати назад, боячись за життя самого Топа.

Невдовзі мандрівники підійшли до гирла Червоного струмка, до того місця, де він вливається в озеро. На протилежному березі вони пізнали ту галявину, де вже раз були, повертаючись з гори Франкліна.

Сайрус Сміт переконався, що Червоний струмок ніс в озеро занадто багато води; і для того, щоб вода з озера не переливалася через береги, неодмінно мав існувати якийсь стік. І стікати вода з такої висоти до моря повинна була б водопадом. Отже можна було б використати й механічну силу падіння води.

Колоністи, йдучи вільно, хоч тимчасом не дуже й віддаляючись один від одного, повернули на берег озера, яке, здавалося, було надзвичайно рибне. Пенкроф дав собі слово честі якнайшвидше виготувати вудки і скористатися з рибних багатств озера.

Топ завмер перед величезною змією

Треба було обійти довкола північного, гострого кута озера. Здавалося, що саме тут десь мав бути стік, бо якраз тут озеро майже впритул підходило до сторчового краю гранітної стіни плоскогір'я. Але й тут нічого не побачили — ніякого стоку не було, і берег, після північного закрута, вирівнювався і простягався далі паралельно берегові океану.

Ця частина берега була не така лісиста, але кули дерев, розкиданих подекуди, звеселяли краєвид. Звідси озеро Гранта розстелялося перед очима і вздовж і вшир. Найменший вітрець не хвилював його рівної світлої поверхні. Топ своїм шарудінням у кущах положав зграї птахів, з яких чимало вбили вдалими пострілами з своїх луків Гедеон Спілет і Герберт.

Колоністи посувалися східним берегом озера і невдовзі підходили до добре вже відомих їм місць. Інженер був невимовно здивований, так ніде й не побачивши ніякого стоку лишків води з озера. Розмовляючи з репортером та моряком, він поділився з ними своїм здивуванням.

В цей момент спокійний досі Топ раптом кинувся з виявами збудження до берега озера: почав бігати туди й сюди, раптово зупиняючись над водою і, пильно вдивляючись у неї, робив стійку, ніби учувши під водою дичину. Собака починала люто гавкати, наче загрожуючи комусь, потім таксамо раптово замовкла.

Ні Сайрус Сміт, ні його супутники не звертали спершу уваги на поведінку Топа, але, коли гавкання стало майже безупинне, інженер зацікавився.

— Що там таке, Топ? — гукнув він.

Собака підбігла до хазяїна, потім знову кинулася до берега, видимо чимсь серйозно стурбована. Потім з усього розмаху стрибнула у воду.

— Топ, назад! — крикнув інженер, боячись за собаку в цих непевних водах озера.

— Що там таке робиться під водою? — спитав зацікавлений Пенкроф, пильно вдивляючись у поверхню води.

— Топ, мабуть, почув якийсь земноводне, — зауважив Герберт.

— Може, алігатора? — сказав репортер.

— Не думаю,— відповів Сайрус Сміт,— алігатори водяться в далеко вищих широтах.

Тимчасом Топ, скоряючись наказові хазяїна, вернувся на берег, але не міг довго заспокоїтись. Він то бігав, нишпорячи у високій прибережній траві, то біг понад водою берегом, ніби зірко стежачи за рухами якоїсь невидимої тварини, що пливла під водою паралельно берегові. А втім, вода зверху лишалася абсолютно спокійною, жодної зморшки не було на поверхні. Кілька разів колоністи спинялися над берегом і уважно оглядали його. Але нічого, рішуче нічого не могли помітити. Собака поводитися якось таємниче.

Інженер був вкрай зацікавлений такою загадковою поведінкою Топа.

— Ну, що ж, кінчаймо наше дослідження,— сказав товаришам Сайрус Сміт.

Через півгодини вони вже дійшли до південно-східного кутка озера і знов опинилися на плоскогір'ї Далекого краю. Можна сказати, що огляд озера закінчився; обійшли весь берег озера, а так і не знайшли ніякого стоку зайвинної води з озера.

— І всежтаки, не зважаючи ні на що, я переконаний, що вода десь витікає, що, коли не видно цього стоку зовні, то він десь є в самому гранітному масиві берега,— бубонів собі під ніс інженер.

— А чому ви надаєте такої великої ваги цьому стокові, Сайрус? — спитав Гедеон Спілет.

— Це таки дуже важливо, бо коли немає зовнішнього стоку, то він неодмінно має бути десь усередині гранітного масиву, і якщо припустити, що там є вимита водою печера, то ми її легко можемо перетворити на житло, відвівши воду десь в інший бік.

— А не може бути так, містер Сміт, що вода витікає з озера крізь саме його дно, підземною, річкою? — спитав Герберт.

— Дуже можливо, і в такому разі — на наш превеликий жаль! Бо тоді нам самим доведеться будувати будинок, а так ми просто використали б уже приготоване самою природою спорудження.

Топ, наче кимсь підкинутий, злетів у повітря.

Колоністи вже збиралися повернути до „Димарів“, бо була вже п'ята година вечора, коли Топ знов почав виявляти незрозуміле збудження. Він люто гавкав, кидався до води, і не встиг інженер його затримати, як Топ удруге стрибнув в озеро і швидко поплив.

Всі підбігли до берега. Собака вже відпливла не менш як на двадцять футів. Сайрус став кричати, наказуючи Топові вернутись, коли з води, очевидно, неглибокої в цьому місці, виринула величезна голова якоїсь тварини. Герберт в одну мить пізнав цю конічну форму голови з здоровезними очима і товстою короткою щетиною вусів.

— Ламантин! — крикнув він.

Але це, власне, був не ламантин, а дюгонь — один з представників китовидних.

Не встигла тварина визирнути над водою, як Топ оскаженіло кинувся на неї і вчепився мертвою хваткою. Тварина пірнула назад у воду і потягла собаку за собою. Всі остовпіли. Здавалося, Топ загинув.

Наб кинувся був до води із своїм списом рятувати собаку, але Сайрус крикнув йому:

— Сій, ні з місця, Наб!

Наб неохоче скорився.

Тимчасом вируюче на поверхні води місце свідчило про підводну боротьбу, яка мала, безумовно, закінчитися загибеллю Топа. Вода наче кипіла в цьому місці, широкі кола далеко розбігалися навкруги. Нараз Топ, як підкинутий невидимою, але могутньою рукою, вилетів з води в повітря і, впавши у воду недалеко від берега, легко доплив і вискочив на землю цілий, ніде навіть не поранений, таємниче рятований.

Колоністи стояли приголомшені, нічого не розуміючи. Знов щось нез'ясовне, таємниче.

А тимчасом підводна незрозуміла боротьба продовжувалась. Мабуть, на дюгоня напала ще сильніша тварина, ніж Топ, і дюгонь знов мусів боронитися.

Але це вже тривало недовго. Раптом вода в місці боротьби почервоніла. Велика руда пляма стала швидко розпливатися і в центрі її показався мертвий дюгонь.

Через кілька хвилин його прибило до берега. Всі під-

бігли подивитись. Це була величезна тварина футів на п'ятнадцять - шістнадцять завдовжки і вагою в три - чотири тисячі фунтів. На шиї тварини юшила кров'ю велика рана, яку можна було заподіяти тільки гострою зброєю.

Яка ж повинна бути та друга тварина, щоб убити таким способом величезного дюгоня?

Відповіді не було. Розгублені, вражені цією подією, вернулися колоністи додому, в „Димарі“.

Розділ сімнадцятий

Повернення до озера. — Течія. — Проект Сайруса Сміта. — Сало дюгоня. — Використання залізного колчедану. — Залізний купорос. — Як зробили гліцерин. — Мило. — Селітра. — Сірчана або сульфатна кислота. — Азотна кислота. — Новий стік.

Ранком другого дня, 7 травня, Сайрус Сміт і Геден Спілет, залишивши Наба готувати сніданок, а Герберта з Пенкрофом відрядивши в ліс по дрова, вибралися самі на плоскогір'я Далекого краєвиду.

Вони знов попрямували до того місця на березу озера, де вчора був убитий дюгонь. Зграї птахів обсіли вже труп, і довелося розганяти їх камінням, бо інженер хотів зберегти сало дюгоня для потреб колоністів. М'ясо ж його має чудовий смак і по деяких малайських країнах вважається за винятково цінний продукт, яким можуть ласувати тільки малайські князьки. Але про м'ясо мав подбати Наб; у Сайруса ж було інше на думці.

Вчорашній випадок не переставав хвилювати його. Він не міг позбутися бажання розгадати таємницю підводного бою і довідатись, який родич доісторичного мастодонта або яка інша морська потвора могла заподіяти дюгоневі таку рану. Замислений стояв Сайрус над німими водами спокійного озера, в якому, наче в дзеркалі, відбивалися перші промені вранішнього сонця.

На краю берега, де лежав мертвий дюгонь, вода була неглибока, але далі від берега озеро ставало щораз глибше і, очевидно, на самій середині його глибина була дуже велика. Це гірське озеро можна було вважати за велетенську глибоку улоговину, яку помалу наповнив водою Червоний струмок.

— Ну, Сайрус, мені здається, що в цьому озері нема

нічого підозрілого,— одірвав інженера від думок Гедеон Спілет.

— Справді нема, мій любий Спілет, і я таки рішуче нічим не можу пояснити вчорашньої події.

— Я згоджуюсь,— почав знову Гедеон Спілет,— що рана, заподіяна дюгоневі, в усякому разі дивна, і я зовсім не можу пояснити правдоподібно, як це могло статись, що Топ з такою неймовірною силою був викинутий геть з води. Слово честі, можна подумати, що це якась могутня рука так його підкинула і що ця ж сама рука, озброєна кинжалом, убила дюгоня.

— Так,— відповів інженер, знову поринаючи в свої думки,— щось тут є таке, чого я ніяк не можу зрозуміти. Візьміть хоч би моє власне врятовання. Як це так сталося, що я був витягнений з води і перенесений у дюни? Неправдоподібно, чи не так? Якась таємниця! Але я певен, що рано чи пізно, а ми розкриємо її. Давайте до всього додивляйтесь, усього пильнувати, але уникаймо привертати увагу наших товаришів до цих подій. Тільки ми сами про це знатимем; а тимчасом продовжуймо нашу справу.

Як уже знає читач, інженерові не пощастило й досі розшукати того стоку, що виводив зайвинну воду з озера. Але тому, що ніде не видно було ніяких слідів, щоб вода колинебудь переливала через береги, то стік цей мав неодмінно десь існувати. Пильно вдивляючись у воду, Сайрус Сміт несподівано побачив досить сильну течію на поверхні. Він кинув кілька галузок і побачив, що течією їх швидко несе в напрямі на південь. Не спускаючи ока з течії, він ішов берегом, аж поки дійшов до найдалшого південного кутка озера. Тут течія раптово уривалась, ніби зникаючи в якійсь розколіні на дні.

Сайрус Сміт прислухався, навіть приклав ухо до поверхні води. Так, він ясно почув плюскіт води, шум підземної течії.

— Це тут,— сказав він зраділо, підводячись з землі,— це саме тут витікає вода з озера. Вона тече крізь якусь щілину в гранітному масиві, промивши в ньому, очевидно, підземний хід. Тепер треба тільки розшукати цей підземний хід. Я так і знав! Я розшукаю його!

Інженер виламав довгу гілку, обчистив з неї листя і поширяв нею в тому місці, де була найбільша течія. Вода з такою силою рвонула гілку з рук, що він не встиг отямитись, як гілка зникла. Але він успів всетаки відчувти, що отвір підземного ходу, якого вони так довго й марно шукали, лежить не більше як на один фут під поверхнею води і що отвір цей досить великий.

— Ніяких сумнівів! Це безперечно тут отвір стоку, — повторював Сайрус Сміт. — І не я буду, коли я його не відкрию.

— Як саме? — спитав Гедеон Спілет.

— Знизивши на три фути рівень води в озері.

— А як же ви знизите?

— Відкривши новий стік, ще ширший, ніж цей.

— Де саме, Сайрус?

— Там, де берег озера найближче підходить до краю стіни.

— Алеж це гранітна стіна, Сайрус!

— Ну й що ж, — відповів інженер, — висаджу в повітря цей граніт, і вода, ринувши в отвір, знизить свій рівень, відкриє отвір...

— І утворить водопад... — перебив репортер.

— Водопад, який ми використаємо, як механічну силу, — закінчив інженер думку Спілета. — Так, так, чудово!

Інженер зовсім захопив своїми проектами Гедеона Спілета, і у репортера навіть не виникли законні сумніви щодо можливості здійснити їх. А втім, стіна монолітна й величезна. Як висадити її в повітря, як зруйнувати її без пороху, з недосконалим знаряддям? Як розбити її скелі? Чи не занадто бере на свої сили інженер?

Коли Сайрус Сміт і Гедеон Спілет повернулися додому, Герберт і Пенкроф розвантажували вже свій пліт з дровами.

— Дроворуби вже закінчили свою роботу, містер Сайрус! — відрепортував жартівливо Пенкроф. — І коли вам потрібні будуть мулярі...

— Мулярі ні, але мені потрібні хеміки, — відповів інженер.

— Так, — додав репортер, — хеміки, бо ми висадимо в повітря острів.

— Острів? — вигукнув Пенкроф.

— Слухайте, друзі мої, — сказав інженер, — у мене такі проекти...

І він розповів їм про результати своїх досліджень. На його думку, у гранітному масиві, що служить базою для всього плоскогір'я Далекого краєвиду, є підземний хід, значить, повинна існувати більш-менш велика порожнина, якою тече вода з озера до моря. Можна б у той хід про-братись. Але для цього треба звільнити від води отвір, знизивши рівень води в озері. Знизити ж в озері рівень води можна тим, щоб зробити новий, ширший проти старого, стік. Отже, необхідно приготувати вибухові речовини. А їх — Сайрус Сміт був певен того — можна буде сфабрикувати з тих природних мінералів, якими повен острів.

Цей проект інженера зустріли не то що з захопленням, а просто з ентузіазмом усі колоністи, особливо ж Пенкроф. Моряк був у захваті від грандіозності задуму. Чи то ж легко сказати: висадити в повітря гранітний масив, створити водопад! Це йому до вподоби! О, він охоче стане хеміком, мулярем, чоботарем — усім, чим тільки потрібно буде інженерові, „навіть професором танців і вишуканої поведінки“, — сказав він Набові, коли б це, скажім, раптом тут знадобилося.

Наб і Пенкроф дістали розпорядження зрізати й перетопити сало дюгоня, а м'ясо його зберегти для харчування. Вони зразу ж подалися на берег озера, навіть не спитавши пояснення для чого — таке безмежне було їх довір'я до Сайруса Сміта.

Трохи згодом, тягнучи за собою плетеницю, вирушили річкою і Сайрус Сміт з Гедеоном Спілетом та Гербертом у напрямі тих родовищ кам'яного вугілля, біля яких Сайрус Сміт знайшов уламки залізного колчедану.

Цілий день тягали на собі цей колчедан у „Димарі“, поки ввечері не назбиралось його чимало, кілька тонн.

Ранком 8 травня інженер налагодив своє виробництво. У принесеному залізному колчедані, крім самого колчедану, складовими частинами ще були: вуглець, кремнезем та алюміній. Отже, треба було виділити сам чистий залізний колчедан, потім перетворити його в залізний купорос, а з нього вже здобути сульфатну або сірчану кислоту.

Сірчана кислота — найпотрібніша річ у промисловості. З того, скільки яка країна споживає сірчаної кислоти, можна зробити висновок про рівень розвитку її промисловості.

Колоністам сірчана кислота потрібна була для багатьох потреб: і для виготовлення свічок, і щоб вичинити шкіру і т. д., але цього разу вона була необхідна інженерові для виготовлення вибухових речовин.

Сайрус Сміт вибрав позад „Димарів“ рівний чистий майданчик. На цьому майданчику поклали купу сухого хмизу й дров, поверх яких насипали шар роздрібненого завбільшки з горіх залізного колчедану.

Потім запалили дрова. Загорівся й пірит або залізний колчедан, бо в породі його багато вуглецю й сірки. Коли вогонь пробивався назовні, насипали знову побитого колчедану, а поверх утоптували землею й травою, лишаючи тільки небагато продуховин або димових вікон, так само, як це робиться, коли перепалюють купу дров на деревне вугілля.

Тепер лишалося подождати десять - дванадцять днів; сірчисте залізо мало за цей час перетворитися в залізний купорос, алюміній же в алюміній - сульфат. Ці дві солі розчинні у воді, а такі речовини в складі руди, як зола кам'яного й попіл деревного вугілля та кремнезем, нерозчинні.

Поки відбувався цей хемічний процес, Сайрус Сміт узявся до іншої роботи.

Працювали, мало сказати, старанно: працювали шалено.

Наб з Пенкрофом зрізали й стопили все сало з дюгоня у великі глиняні глечики. З цього сала або жиру можна було вилучити гліцерин, обробляючи його вапном або содою. Вапна, як читачеві вже відомо, було на острові більш ніж треба, але жир, оброблений вапном, дає кальциноване мило, нерозчинне у воді. У колоністів же давно відчувалася пекуча потреба на мило. Тому Сайрус Сміт вирішив обробляти зібраний жир содою, щоб, крім гліцерину, мати ще й добре розчинне у воді, а, значить, і дуже потрібне в їхньому господарстві мило.

Але як же добути соду? Виявилось, що це зовсім не важко. Ввесь берег був устелений усілякими водоростями. Колоністи назбирали їх цілі купи, висушили, а потім, ви-

копавши спеціальні ями, склали туди сухі водорості і запалили. Горіння цих водоростей підтримували кілька днів, доводячи його до температури топлення золи. В наслідку мали на дні ям тверду масу сіруватої речовини, з давніх давен відомої під назвою „натуральної соди“.

Здобутою содою інженер став обробляти жир дюгоня і здобув, поперше, хороше, придатне в господарстві, розчинне мило, а подруге — нейтральну речовину — гліцерин.

Але це ще було не все. Сайрусові Сміту для його проєктів потрібна була ще одна речовина — калій - нітрат (азотно-кислий калій) або інакше — селітра.

Селітру можна здобути, діючи азотною кислотою на калій - карбонат, якого багато в рослинному попелі. Але якраз азотної кислоти й не було, її саме й хотів здобути Сайрус Сміт.

Виходило наче безпорадне становище. Але щасливий випадок допоміг. Герберт зненацька натрапив на цілі поклади майже готової селітри біля самого підніжжя гори Франкліна, — треба було тільки нахилитись, щоб набрати її та трохи очистити.

Ці різноманітні роботи забрали днів з вісім і закінчилися, отже, раніше, ніж сірчисте залізо (залізоII-сульфід) перетворилося в залізний купорос. Протягом дальших днів колоністи встигли приготувати й випалити вогнетривкі тиглі і збудувати особливу піч, призначену для перегонки залізного купоросу. Всі ці роботи колоністи закінчили до 18 травня, майже одночасно з закінченням хемічного процесу в руді.

Гедеон Спілет, Наб, Пенкроф і Герберт зробилися якнайкращими, бездоганними робітниками. Та й не дивно, пекуча потреба — найвірніший учитель, її найбільше слухаються і вона найкраще вчить.

Коли купа залізного колчедану остаточно вся перепалилася на вогні, те, що лишилося від неї, тобто: залізний купорос, алюміній - сульфат, кремнезем, золу і попіл зібрали й насипали у величезні глеки з водою. Добре перемішавши її жердинами, залишили, щоб відстоялась, а тоді прозору, чисту рідину злили. На дні лишилися всі нерозчинні речовини. Розчин же мав у собі алюміній - сульфат і залізний купорос.

— Ось, маєте, нітроглицерин, — урочисто сказав інженер

Тепер цю зливу в тиглі рідину поставили на не дуже жаркий огонь, щоб вона випаровувалася. В міру того, як вона випаровувалась, утворювались і осідали кристали залізного купоросу. Лишок рідини, те, що вже не випаровувалося більше, було розчином алюміній-сульфату, або так званий маточний розсіл. Його просто вилили геть.

Сайрус Сміт, отже, мав у своєму розпорядженні чималу кількість кристалів залізного купоросу; треба було тепер тільки приготувати з них сірчану кислоту.

У заводській практиці для продукування сірчаної або сульфатної кислоти потрібні спеціальні будівлі, устаткування й апаратура. Все це, між іншим, колосально дорого коштує. Потрібні, наприклад, платинові апарати, навіть цілі кімнати або камери з свинцю, що не бояться впливу кислоти.

Звичайно ж Сайрус Сміт не міг нічого збудувати й зробити такого, що б хоч до певної, дуже навіть далекої, міри нагадувало заводську сірчано-кислотну установку. Але він знав, що в Богемії, та й по інших країнах, виробляють сірчану кислоту простішими й приступнішими способами. І навіть виходить вона міцніша, вищої концентрації, ніж фабрична. Це так звана нордгаузенська кислота, спосіб виготовлення якої і застосував Сайрус Сміт.

Цей спосіб полягає в тому, що кристали залізного купоросу, власне, залізо-сульфат, прожарюються в закритій посудині. Підчас прожарювання утворюються залізоIII-оксид та пара сірчаної кислоти, яка після охолодження конденсується в рідку сірчану кислоту.

Для цього саме й готував Сайрус Сміт вогнетривкі тиглі та спеціальну піч.

Процес удався якнайкраще, і 20 травня, на дванадцятий день після початку всіх цих робіт, інженер мав у своєму розпорядженні чималу кількість тієї речовини, яку пізніше йому довелося використовувати часто на різноманітні потреби.

Але чому він так домагався цієї речовини? Простісінько, щоб здобути азотну кислоту. І він її здобув уже без великого клопоту, взявши селітру й обробивши її сірчаною кислотою, яка після перегонки дає азотну кислоту.

Але, кінець - кінцем, навіщо йому потрібна була азотна кислота? Цього якраз товариші Сайруса Сміта не знали, бо останнього слова про кінцевий результат усіх цих робіт інженер ще їм не сказав.

А тимчасом Сайрус уже доводив своє завдання до кінця: останні маніпуляції дали інженерові, нарешті, те, чого він домагався такою упертою і важкою працею.

Випаривши для більшої концентрації гліцерин в одкритих посудинах, Сміт прилив до нього азотну кислоту. У глеках вийшла якась жовтувата масляниста рідина.

Все це Сайрус Сміт проробив сам, далеко від „Димарів“, бо найменша необережність могла спричинити вибух. Вернувшись до своїх, інженер приніс у кухлику трохи цієї рідини і спокійно сказав:

— Ось нітрогліцерин!

Це справді була та страшна вибухова речовина, здесь-теро сильніша від пороху, яка накоїла вже стільки лиха через необережне поводження з нею. Проте, як тільки хіміки винайшли спосіб перетворювати нітрогліцерин у динаміт, насочуючи ним пористі речовини, приміром, цукор, то небезпечну рідину стало можливим легше й спокійніше вживати, не боячись страшної небезпеки для робітників. Але динаміт не був ще відомий тоді, коли наші колоністи потрапили на острів Лінкольна.

— І оця рідина висадить у повітря наші скелі? — спитав Пенкроф, недовіжливо поглядаючи на кухоль.

— Так, мій друже, — відповів інженер, — і цей нітрогліцерин дасть тут особливий ефект, бо граніт незвичайно твердий, а, значить, і опір становитиме великий; а що більший опір, то сильніше діє нітрогліцерин.

— А коли ми це побачимо, містер Сайрус?

— Завтра ж, як тільки ми просвердлимо діру для міни, — відповів інженер.

Ранком другого дня, 21 травня, ще вдосвіта мінери вирушили на роботу. Вони прийшли до східного берега озера Гранта, в те місце, де його берег підходить не більш як кроків на п'ятдесят до краю плоскогір'я. Берег тут був майже на одній висоті з рівнем води в озері, і тільки тому, що це була тверда гранітна стіна, вода не могла її розмити

Пенкроф, озброївшись киркою, почав добати твердий граніт

і перелитись через край плоскогір'я. Ясно було, що коли висадити в повітря цю природну загорожу, то вода рине з висоти на берег моря, рівень води в озері знизиться і відкриється отвір підземного ходу, — це й було кінцевою метою проекту Сайруса Сміта.

За вказівками інженера Пенкроф, озброївшись киркою, якою він навчився вже прекрасно орудувати, став довбати гранітну стіну. Заглибину або діру для міни треба було Пенкрофові пробивати так, щоб, починаючись з зовнішнього краю стіни, вона була б скерована навкоси і кінчалася б на внутрішньому — озерному — боці, значно нижче від рівня води.

Працювати треба було важко й довго, бо інженер, бажаючи за одним заходом досягти максимального успіху, вирішив закласти велетенську міну з нітрогліцерину не менш як десять літрів. Але Пенкроф і Наб, змінюючи один одного, так шалено, спритно працювали, що надвечір, приблизно о четвертій годині, мінна діра була закінчена.

Лишалось тільки розв'язати питання, як саме примусити вибухнути цю вибухову речовину. Якщо запалити вогнем нітрогліцерин, то він просто собі помалу горітиме, поки згорить; для того ж, щоб він вибухнув, потрібен удар. Звичайно ж нітрогліцерин вибухає від детонації, тобто від попереднього вибуху гримучої ртуті.

Ясна річ, Сайрус Сміт міг би виготовити коли не гримучу ртуть, то щось подібне до неї, скажімо, взяти ту ж азотну кислоту, намочити в ній вату, спресувати її в патрон і, вклавши в нітрогліцерин, запалити з допомогою довгого гнота, а детонація цього невеликого вибуху вже спричинить вибух нітрогліцерину.

Справді, досить було вдарити молотком по каменю, на якому розлито кілька крапель нітрогліцерину, щоб суміжний запас нітрогліцерину вибухнув від детонації. Але цей спосіб такий небезпечний для того, хто зважиться вдарити молотком, що можна з певністю сказати: першою жертвою вибуху неминуче стане він сам.

Тоді Сайрус Сміт вигадав новий спосіб зробити вибух. Прямо над приготованою для міни дірою до дрючків підвісили на рослинній мотузці важкий залізний брус; до першої

мотузки посередині її, трохи вище від залізного бруса, прив'язали одним кінцем другу довгу мотузку, перед тим насочену сіркою; вільний же край її провели по землі на кілька десятків футів. Сайрус Сміт розрахував правильно: якщо підпалити першу мотузку, то вона, догорівши до першої, запалить і її, а перша, перегорівши, лопне і важкий залізний брус усією своєю вагою упаде на нітрогліцерин.

Коли весь цей пристрій був готовий, інженер одіслав геть якнайдалі всіх своїх товаришів, а сам наповнив щерть нітрогліцерином приготувану діру, розливши його трохи і безпосередньо під повішеним уже залізним брусом.

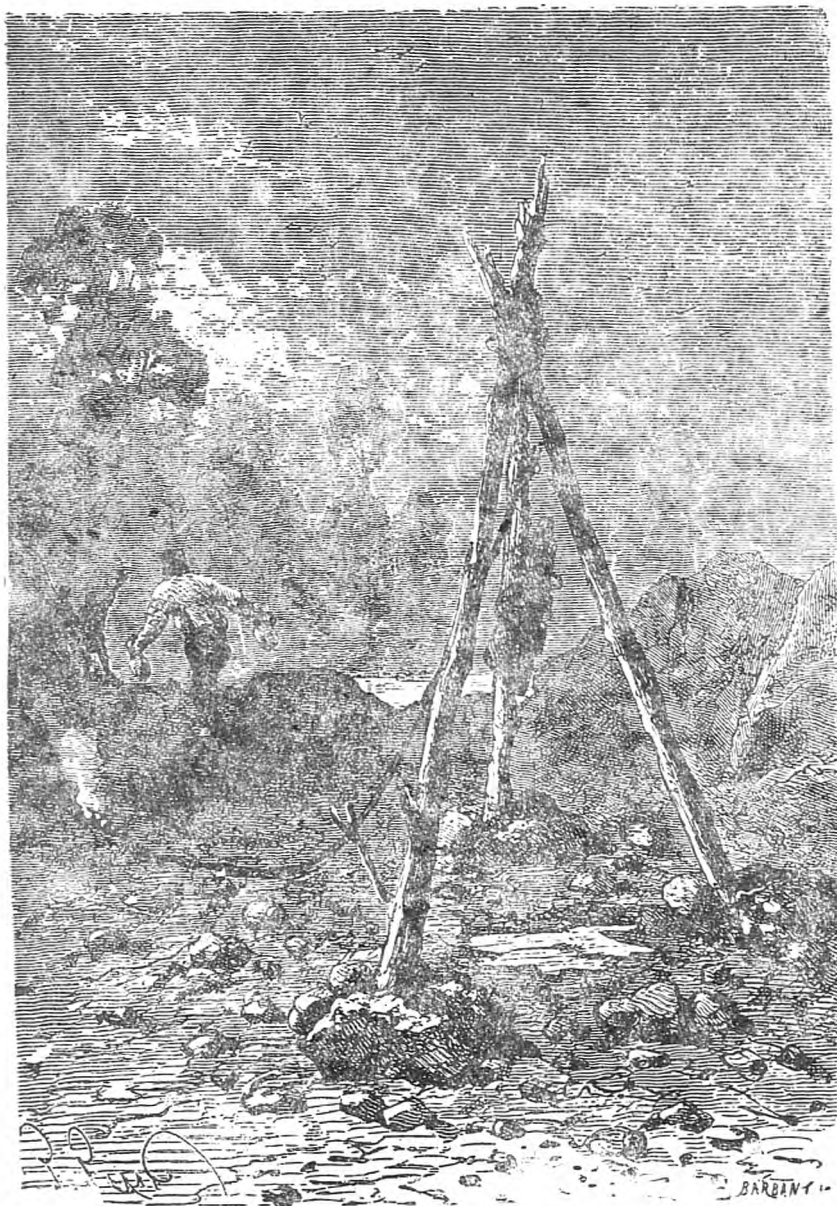
Приготувавши все, інженер запалив край довгої мотузки і бігом кинувся тікати.

Мотузка мала горіти протягом двадцяти п'яти хвилин. Сайрус Сміт з товаришами встигли добігти до „Димарів“. Рівно через двадцять п'ять хвилин стався такий вибух, що його важко передати словами. В перший момент було таке вражіння, ніби весь острів розколовся й затремтів на своїй основі; каміння й скелі в місці вибуху злетіли в повітря на таку висоту, наче їх викинув діючий вулкан; скелі „Димарів“ захитались і здригнули; колоністи, хоч вони були в цей момент не ближче, як за дві милі від місця вибуху, попадали на землю.

Схопившись на ноги, всі кинулись бігом до озера.

Трикратне „ура“ розітнуло повітря.

Гранітний бар'єр берега зяв широким проломом. Навальний потік, вихоплюючись з озера крізь проломину, вируючи біг, увесь запінений, до краю плоскогір'я і звідти з висоти трьох сот футів ринув водопадом на берег океану.

Підпаливши мотуз, інженер кинувся бігти

Розділ вісімнадцятий

Пенкроф не має більше ніяких сумнівів.— Старий стік.— У підземний хід.— Дорога крізь гравітний масив.— Топ зник.— Центральна печера.— Підземний колодязь.— Таємниця.— Ударом кирки.— Повернення.

Проект Сайруса Сміта був здійснений бездоганно. Але інженер, як завжди, нічим не виявляв свого задоволення: спокійний, твердий погляд, міцно стиснені губи. Зате Герберт був у цілковитому захваті, Наб тільки-тільки не сказав від радості, а Пенкроф — той лише хитав своєю великою головою й усе мурмотів під ніс:

— Ну, ну! От молодчина наш інженер!

Могутня дія нітрогліцерину виконала своє завдання. Перебоїна в береговій стіні озера принаймні втричі більше пропускала води проти старого стоку. Значить, через якийсь час можна було сподіватись, що рівень води в озері знизиться щонайменше на два фути.

Колоністи вернулися до „Димарів“, щоб забрати кирки, списи з залізними наконечниками, трут або губку, кресало й мотузи. Забравши все потрібне, вони вернулися до озера. Топ біг слідом за ними.

Дорогою моряк не міг утриматися, щоб не сказати інженерові:

— Знаєте, містер Сміт, вашою чудесною рідиною, мабуть, можна висадити в повітря весь острів.

— Безумовно! І не тільки цей острів,—відповів інженер.— Це залежатиме тільки від кількості вибухової речовини.

— А чи не можна б використати цей нітрогліцерин, щоб заряджати ним вогнепальну зброю?—спитав моряк.

— Ні, Пенкроф, це занадто небезпечно. Але ми могли б приготувати бавовняний і навіть справжній порох,—адже

ми маємо азотну кислоту, селітру, сірку й вугілля. Справа не в цьому, а в тому, що немає самої зброї.

— О, містер Сайрус! — скрикнув моряк. — Коли б тільки ви трішки схотіли!..

Пенкроф, очевидно, рішуче викреслив слово „неможливо“ з ужитку колоністів острова Лінкольна.

Вилізши на плоскогір'я Далекого краєвиду, колоністи попрямували до тієї частини озера, де був раніше старий стік. Минуло вже досить часу, щоб він міг опинитися над поверхнею води в озері. А що вода з озера витікала тепер іншим стоком, то, значить, цей був вільний, і можна було пролізти в нього.

За кілька хвилин колоністи дійшли до цього місця озера і з першого ж погляду вони переконалися, що їх розрахунки й сподіванки справдилися.

Так, у гранітній стіні озерного басейна над рівнем води з'яв давно жданий і бажаний отвір. Звільнений від води, він наче запрошував заглибитись у нього. Вхід був шириною з двадцять футів, а висотою всього футів зо два, не більше. Це нагадувало отвір каналізаційних стоків на вулицях великого міста. Навіть пролізти в такий отвір колоністи не могли. Тоді Наб і Пенкроф, озброївшись кирками, протягом не більше години продовжали потрібну висоту отвору.

Інженер, заглянувши в цей отвір, переконався, що найменні тут, скраю, спуск не дуже крутий: градусів тридцять-тридцять п'ять, не більше. Отже, якщо й далі він не стане стрімкіший, то можна буде спуститися ним до самого моря. А коли — і це дуже ймовірно — у граніті цей хід розширюється в печеру, то її можна буде використати на житло.

— Ну, містер Сміт, чого ж ми стоїмо на місці? — нетерпляче спитав моряк. — Дивіться, Топ уже побіг уперед.

— Добре, — відповів інженер, — тільки потрібно ж світла. Наб, біжи — нарубай соснових гілок.

Наб з Гербертом побігли на той берег озера, де купами росли розкішні сосни, і в одну мить нарубали цілу купу гілок, з яких поробили щось подібне до факелів або смолоскипів. Засвітивши їх, усі колоністи на чолі з Сайрусом увійшли в темний отвір, ще так недавно повний води.

Колоністи помалу посувалися підземним ходом униз

Всупереч передбаченням, підземний хід дедалі більш розширювався, і не відійшли колоністи ще й сотні кроків, як уже могли йти, випроставшись на весь зріст і навіть не нахилити голови. Поверхня цієї підземної галереї, споконвіку вкривана водою, була неймовірно слизька, і потрібні були вся увага й обережність колоністів, щоб не падати. Вони прив'язали себе один до одного мотузами, як це роблять гірські туристи, видираючися на стрімкі скелі. На щастя, земля під ногами була не рівна, а спускалася наче приступками, що давало змогу посуватись без особливої небезпеки. Блискучі при світлі факелів маленькі крапельки води вкривали сталактити, що звисали з виступів унутрішніх скель і справляли таке вражіння, ніби стеля й стіни галереї вкриті незліченними алмазами.

Інженер уважно оглядав чорний граніт навколо. Ніде ні щілинки, ні розколини. Тверда монолітна маса. Ясно було, що не вода вимила цей підземний хід, а найправдивіше він існував від самого початку виникнення острова.

Плутон, бог землі, а не Нептун, бог моря, збудував його власними руками. Ще й досі можна було помітити на стінах сліди вулканічної роботи, яких не могли навіть зовсім стерти безупинні потоки текучої води.

Колоністи ледве-ледве посувалися. Вони не могли стримати в собі певного хвилювання, зважившись на таку підземну мандрівку, де, ясна річ, ніколи ще не бувала людська істота. Вони йшли мовчки, але кожен таїв про себе думку, що якийнебудь спрут або якесь інше головоноге, може, живе в нижніх частинах галереї, ближчих до моря. Отже, треба було посуватись якнайобережніше.

А втім, Топ біг попереду, і можна було вільно поклатись на прекрасне чуття цього вірного пса, який не загаїться подати голос, коли б щось трапилося небезпечного.

Зійшовши вниз ще на сотню футів покрученим ходом, Сайрус Сміт, що йшов на чолі, спинився. Те ж зробили і його товариші. Місце, де вони опинилися, було подібне до видовбаної в граніті печери. Краплі з глухим шумом падали з її-склепіння, але зовсім не тому, що вода могла б проходити крізь суцільний граніт: це були ще залишки тих

потоків, які вирували тут ще так недавно. Повітря в печері було злегка вогкувате, але чисте й цілком придатне для дихання.

— Ось, мій любий Сайрус, — сказав Гедеон Спілет, — маєте печеру, сховану від усіх і всього в надрах землі, але... непридатну для житла.

— Чому непридатну? — спитав моряк.

— Бо вона дуже мала і зовсім темна.

— А хіба не можна її збільшити, продовбати отвори для повітря й світла? — знов спитав Пенкроф, не маючи тепер ніяких сумнівів.

— Давайте підемо ще далі, роздивимось ще, — перервав їх Сайрус Сміт, — можливо, там, унизу, природа нам приготувала щось краще, де не потрібна буде наша праця.

— Ми ж спустилися ще не більш як на третину висоти озера над рівнем моря, — зауважив Герберт.

— Приблизно так, — відповів інженер, — адже ми пройшли якихось з сотню футів від входу. Нема нічого неможливого в тому, що, пройшовши ще з сотню футів нижче...

— А де ж Топ? — перебив свого хазяїна Наб.

Обшукали печеру, Топа нема.

— Мабуть, він побіг далі, — сказав Пенкроф.

— Ходімо за ним, — запропонував інженер.

Знову рушили спуском униз. Інженер пильно стежив за всіма звивинами підземного ходу, і, хоч як вони були покручені, він всежтаки досить ясно собі уявляв загальне їх розташування і напрям до моря.

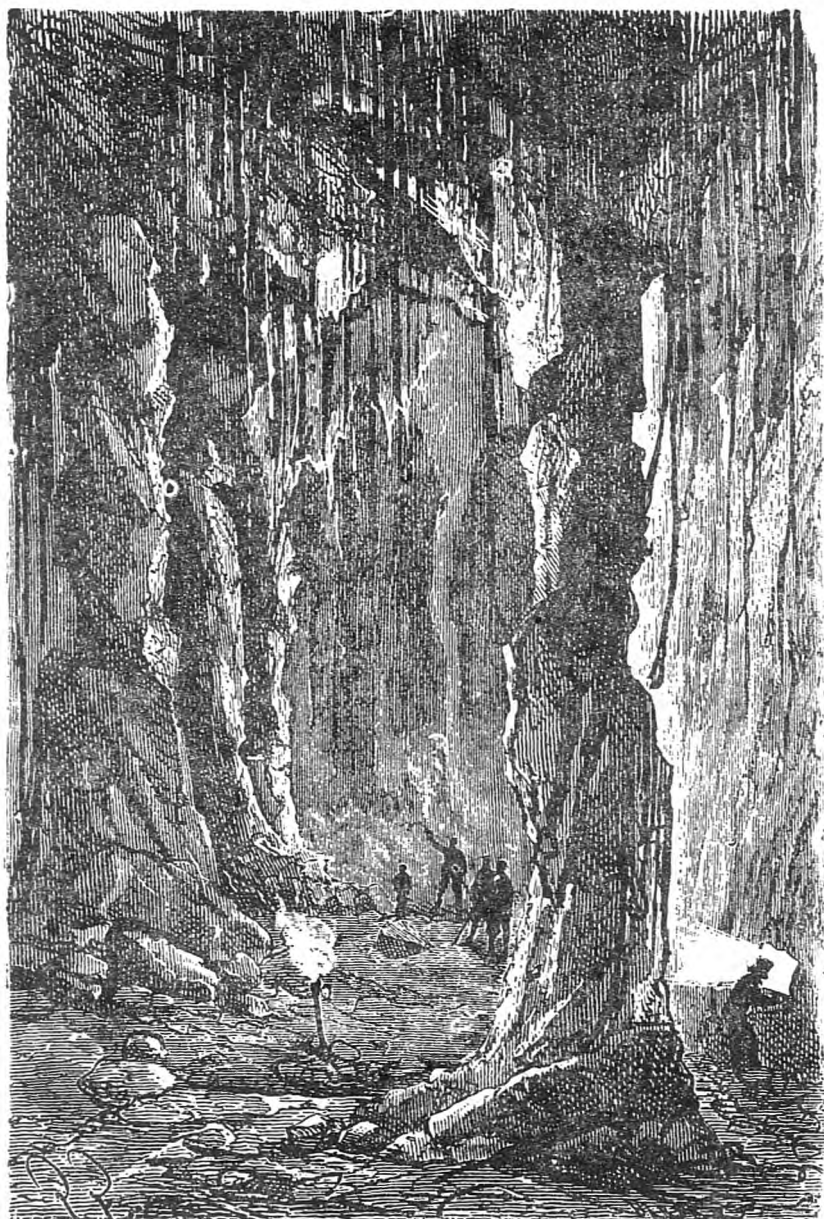
Колоністи спустилися на півсотні футів, коли увагу їх притягли до себе якісь звуки, що долинали з глибин гранітного масиву. Вони спинились і прислухались. Гранітний тунель, наче слухова труба, цілком ясно, хоч і приглушено, здалеку ніс ці звуки.

— Це Топ гавкає! — вигукнув Герберт.

— Так, — потвердив Пенкроф, — і навіть наш вірний пес оскаженіло на когось кидається.

— Ану, наготуймо наші гострі залізні списи і швиденько вперед! — скомандував Сайрус. — Тільки обережно!

— Що далі, то все стає цікавіше, — прошепотів у саме вухо Пенкрофові Гедеон Спілет.

Велетепська печера була порожня

Той ствердливо кивнув головою.

Сайрус Сміт, а за ним і всі поквапливо посувались на голос Топа. Гавкання Топа ставало чим далі, тим лютіше. Може, на нього напала якась сполохана ним у її схованці тварина? З ким він зчепився? Колоністи в цей момент забули й про небезпеку, так були зацікавлені. Вони вже не йшли, а бігли, власне і не бігли, а ковзали по похилій слизькій площині тунелю. За кілька хвилин вони спустились футів на шістдесят нижче і наздогнали Топа.

Тут тунель урвався, а перед ними розкрилась величезна червіної краси печера. Топ метався по ній і люто гавкав. Пенкроф і Наб, піднявши високо факели, освітили більшу частину печери, а Сайрус Сміт, Гедеон Спілет і Наб, наставивши свої списи, приготувалися зустрінути небезпеку.

Але велетенська печера була порожня. Колоністи обійшли її всю: нічого! Ні тварини, ні взагалі ніякої живої істоти! А тимчасом Топ усе гавкав і кидався по печері. Ні ласкою, ні погрозами й криками — нічим не можна було його примусити замовкнути.

— Тут десь має бути той стік, яким озерна вода витікала звідси в море,— замислено сказав Сайрус Сміт.

— Безперечно! — підтримав інженера Пенкроф. — Треба бути обережними, щоб не потрапити в прірву.

— Топ, вперед! — крикнув Сайрус Сміт.

Собака, почувши наказ хазяїна, кинулася з усіх ніг до краю печери і з подвійним гавканням спинилася в кутку. Всі підійшли до неї. Підняті факели освітили в кутку круглий вузький отвір, справжній колодязь, наче просвердлений у граніті печери. Очевидно, крізь цей колодязь вода, яка вчора ще наповнювала печеру, стікала в море. Але це був уже не злегка похилий тунель, цілком приступний дослідженню, — це був бездонний стрімкий колодязь, спуститися в який не було ніякої змоги.

Колоністи посвітили над ним факелами. Але його глибочинь тільки зяяла чорнотою. Тоді Сайрус Сміт запалив соснову гілку і кинув у чорну прірву. Смолиста гілка спалахнула ще яскравіше від швидкості падіння, але в колодязі не вдалося нічого роздивитися. Через мить полум'я

згасло з легеньким тріском так, ніби огонь попав у воду,— очевидно, гілка долетіла до поверхні води в морі.

Інженер, приблизно вирахувавши, скільки летіла гілка до води, сказав, що, мабуть, глибина колодязя не менша від дев'яносто футів.

Виходить, печера розташована на висоті дев'яносто футів над рівнем моря.

— Ось наша домівка! — сказав Сайрус Сміт.

— Але вона тількищо була домівкою якоїсь іншої істоти,— зауважив Гедеон Спілет, зацікавлення якого так і лишилося незаспокоєним.

— Ну, то й що? — відповів інженер.— Хто б там не був, а воно ж утекло в той колодязь і відступило нам свої володіння.

— О! Я б дорого дав за те, щоб чверть години тому бути на місці Топа,— додав моряк.— Не дурно ж він гавкав, справді!

Сайрус Сміт подивився на свою собаку; і, коли б хто з його товаришів наблизився в цей момент до нього, той почув би, як інженер прошепотів:

— Так, так! Я гадаю, що Топ знає дещо такого про тутешні події, чого ми й на думці не маємо.

А втім, всі бажання й мрії колоністів на три чверті здійснилися. Випадок, якому набагато допомогла геніальна прозірливість інженера, щасливо увінчався повним успіхом. Вони мали тепер у своєму розпорядженні широчезну печеру, розмірів якої вони собі гаразд і не уявляли ще через недосконалість освітлення. Але для них було вже ясно, що печеру можна поділити перегородками з цегли на кімнати. Якщо це й не був справжній „будинок“, то принаймні цілком пристойне житло. Вода назавжди витікла звідси і не могла вже повернутись. Місце було вільне.

Лишалися дві труднощі: поперше, як бути з освітленням печери, що лежить усередині гранітного масиву, і по-друге — як полегшити змогу входити й виходити з неї?

Не було чого й думати про те, щоб пробити вікно вгорі. Над склепінням печери громадилися ще цілі скелі твердого граніту. От чи не можна б у бічній стіні печери, що обернена до моря, пробити якийсь отвір? Сайрус Сміт,

добре стеживши підчас спуску за напрямом і нахилом підземного ходу, тепер прийшов до висновку, що до моря вже недалеко, а, значить, і зовнішня гранітна стіна тут не повинна бути занадто товста.

Якщо ж справу з освітленням можна буде розв'язати таким способом, то чому, прорубавши вікно, не можна пробити й дверей? А до дверей зовні можна буде приробити драбину.

Сайрус Сміт поділився своїми міркуваннями з товаришами.

— В такому разі, містер Сайрус, починати? — спитав Пенкроф. — Моя кирка при мені і я нею зумію пробити першу-ліпшу стінку. Де накажете бити?

— Тут! — простяг руку Сміт, показуючи Пенкрофові досить велику заглибину в стіні, що зменшувала цим її товщину.

Дужий Пенкроф завзято накинувся на стіну з своєю киркою. З півгодини при світлі факелів він люто бив, аж іскри летіли в усі боки. Нарешті, його змінив Наб, а Наба Гедеон Спілет.

Понад дві години невпинно працювали колоністи і вже були почали турбуватись, чи не марна ця надлюдська праця, коли раптом Гедеон Спілет, ударивши з усієї сили в стіну, пробив отвір, а разом з уламками розбитого граніту вилетіла в дірку і його кирка.

— Ура! Ура! — крикнув Пенкроф.

Стіна в цьому місці була не товща від трьох футів.

Сайрус Сміт заглянув у пробитий у стіні отвір на висоті дев'яносто футів над землею. Перед його очима простелився берег, далі виднівся острівець Порятунку і аж ген на обрії синіла неозорна гладінь океану.

Сонячне проміння линуло в досить велику пробоїну і затопило своїм світлом розкішну печеру. Її наче поділив цей отвір на дві частини. Ліворуч вона була не більша від тридцяти футів висоти й ширини, а довжиною не менше ста футів. Права ж, більша частина, була велетенських розмірів. Склепіння її підносилося на висоті восьмидесяти футів. Подікуди безладно розкидані гранітні стовпи підтримували це склепіння, як колони в храмі. Круглі, овальні,

стрілчасті арки, пілястри, оздоблені тонким різьбленням і прикрашені сяючими на сонці крапельками води, ще збільшували урочисту грандіозність печери.

Візантійський, романський, готичний — всі стилі, відомі досі людству — мали тут найкращі свої зразки. І все це створила сама природа без усякої участі людини. Вона сама збудувала цю феєричну Альгамбру¹ в глибинах гранітного масиву.

Колоністи остовпіли зачаровані. Те, що в темряві їм здавалося вузькою печерою, насправді було розкішним, дивно прекрасним палацом.

Надпоривний крик захвату, замилування вихопився з усіх грудей. Кілька громових „ура“ прокотилося по печері і, перекочуючись луною, завмерло в найдальших темних кутках.

— О, друзі мої, — схвильовано проговорив Сайрус Сміт, — коли ми дамо як слід освітлення цій печері, коли ми поробимо наші кімнати, наші склади й комори, наші майстерні й кухню, у нас лишиться ще ця прекрасна зала, де можна хоч музей влаштувати.

— А як ми її назвемо? — спитав Герберт.

— Гранітний палац, — запропонував Сайрус Сміт.

І знову пролунало веселе „ура“.

Але тут стали пригасати факели. Не можна було гаяти часу, бо повертатись тим слизьким і вузьким підземним ходом не можна було без світла. Отже, ухвалили відкласти на завтра упорядкування своєї нової домівки.

Перед тим, як вийти, Сайрус Сміт ще раз підійшов до сторчового колодязя. Він схилився над ним, прислухаючись. Але ніякого шуму не долиняло звідти, навіть плюскоту води він не почув. Він ще раз кинув запалену соснову гілку, але так, як і вперше, гілка спалахнула, освітила на один момент стінки колодязя і все. Нічого підозрілого в ньому не було. Якщо одній з морських потвор і не пощастило вибратись у море разом з останніми хвилями озерної води старого стоку, то тепер уже напевно вона десь далеко в морі.

¹ Альгамбра — палац халіфів у Гренаді (Іспанія), відомий своєю красою й розкішшю.

Інженер усе ще стояв над кодолязем мовчки; утопивши зір у прірву і напружено прислухаючись.

Морякові довелося підійти і торкнути за руку інженера.

— Містер Сміт! — покликав він.

— В чім річ, друже мій? — відгукнувся інженер, наче прокидаючись або відриваючись від далеких мрій.

— Факели ось-ось згаснуть.

— Ходім, ходім, — відповів Сайрус Сміт.

Маленька купка колоністів вийшла з печери і почала підійматись угору слизьким схилом тунелю. Топ ішов ззаду і час від часу, повертаючись, злегка гарчав. Іти вгору було страшно тяжко. Вони зупинилися на кілька хвилин у верхньому гроті, що був ніби природний майданчик для спочинку на половині дороги цього гранітного підземного ходу. Потім знову рушили вгору.

Скоро повітря посвіжішало. Мерехтливі краплі на стінках тунелю більше не вилискували алмазами, вони висохли. Кіптяве полум'я факелів примерхло, зблідло. Факел у Наба загас. Отже, щоб не опинитись у цілковитій темряві, треба було поспішати.

Колоністи прискорили ходу. Не було ще четвертої години вечора і якраз в ту хвилину, коли останній факел погас, вони підійшли до отвору старого стоку.

Розділ дев'ятнадцятий

План Сайруса Сміта.— Фасад Гранітного палацу.— Мотузьяна драбина.— Мрії Пенкрофа.— Ароматичні трави.— Природний кролятник.— Водопровід у новому житлі.— Краєвид перед вікнами Гранітного палацу.

Ранком другого дня, 22 травня, почалися роботи над упорядженням нового житла. Справді, пора вже було колоністам змінити їх тісний, убогий притулок у „Димарях“ на зручне, широке й здорове житло, забезпечене від небесної й морської вологи в середині гранітного масиву. Проте, інженер не хотів зовсім занедбати свою стару домівку; він вирішив, що вони влаштують у „Димарях“ майстерню для всяких важких, грубих робіт.

Насамперед Сайрус Сміт хотів довідатись, де і як саме розташований фасад Гранітного палацу. Він пройшовся на березі моря коло підніжжя гранітної стіни, міркуючи, що вчора кирка, випавши з рук Гедеона Спілета крізь вирубаний отвір, напевно упала прямо під тим місцем у стіні, де рубали отвір.

Справді, він легко знайшов кирку на піску і, поставивши у думці перпендикуляр з тої точки, де підняв кирку, Сайрус Сміт легко знайшов на висоті дев'яносто футів учора пробитий отвір. Кілька голубів уже вилися навколо отвору так, ніби це спеціально для них відкрили Гранітний палац.

Інженер мав намір поділити ліву частину печери на кілька кімнат з переднім коридором - передпокоєм, пробити п'ять вікон для освітлення їх і одні двері на передньому фасаді. Пенкроф цілком схвалював цей проект в частині вікон, але не розумів, навіщо потрібні двері, коли старий стік являв собою природні східці і легкий доступ до Гранітного палацу.

— Мій друже, — зауважив Сайрус Сміт, — коли нам легко увійти в нашу домівку цим стоком, то таксамо легко буде це зробити і всім, крім нас. Я ж вважаю, навпаки, що треба неодмінно зовсім закрити цей хід, більше того, так йдго замаскувати, щоб і не помітно було ніяких слідів старого ходу: навіть з допомогою греблі можна б підняти рівень води в озері.

— А як же ми входитимемо? — спитав моряк.

— Зовнішньою мотузяною драбиною. Як увійшов, підняв її за собою, і край, — ніякого більш доступу до нашої домівки!

— Але навіщо стільки застережних заходів? — спитав Пенкроф. — Покищо нам зовсім не траплялися тут хижі звірі; щождо тубільців, то острів же наш безлюдний.

— А чи ви певні того, Пенкроф? — спитав інженер, пильно дивлячись в очі Пенкрофові.

— Остаточо упевнимось, звичайно, тільки після дослідження всього цілком острова, — відповів Пенкроф.

— Це так, — сказав Сайрус Сміт, — бо ми знаємо тільки маленьку частинку його. Але коли припустити навіть, що тут не живуть тубільці і ми не маємо ворогів унутрішніх, то хто може поручитись, що завтра тут не висадяться вороги зовнішні? Ніхто не може! Бо ці місця Тихого океану — погані місця, і треба вжити заходів проти всіляких несподіванок.

Слова Сміта були такі переконливі, що Пенкроф без жодних більше заперечень приготувався виконувати всі його розпорядження.

На передньому фасаді збирались прорубати п'ять вікон і двері, щоб освітлювати власне тільки „приміщення“; для освітлення ж правої — розкішної сторони печери — треба було пробити ще один великий просвіт і кілька вузьких довгастих. Фасад палацу був обернений на схід, і перше сонячне проміння мало ранками вітати колоністів. Для захисту од вітрів і дощу тимчасово, поки будуть зроблені рами й шибки, інженер мав намір зробити міцні дерев'яні віконниці, які можна було в разі потреби знімати.

Отже, насамперед треба було починати з отворів для вікон. Коли б пробивати ці отвори у твердій гранітній

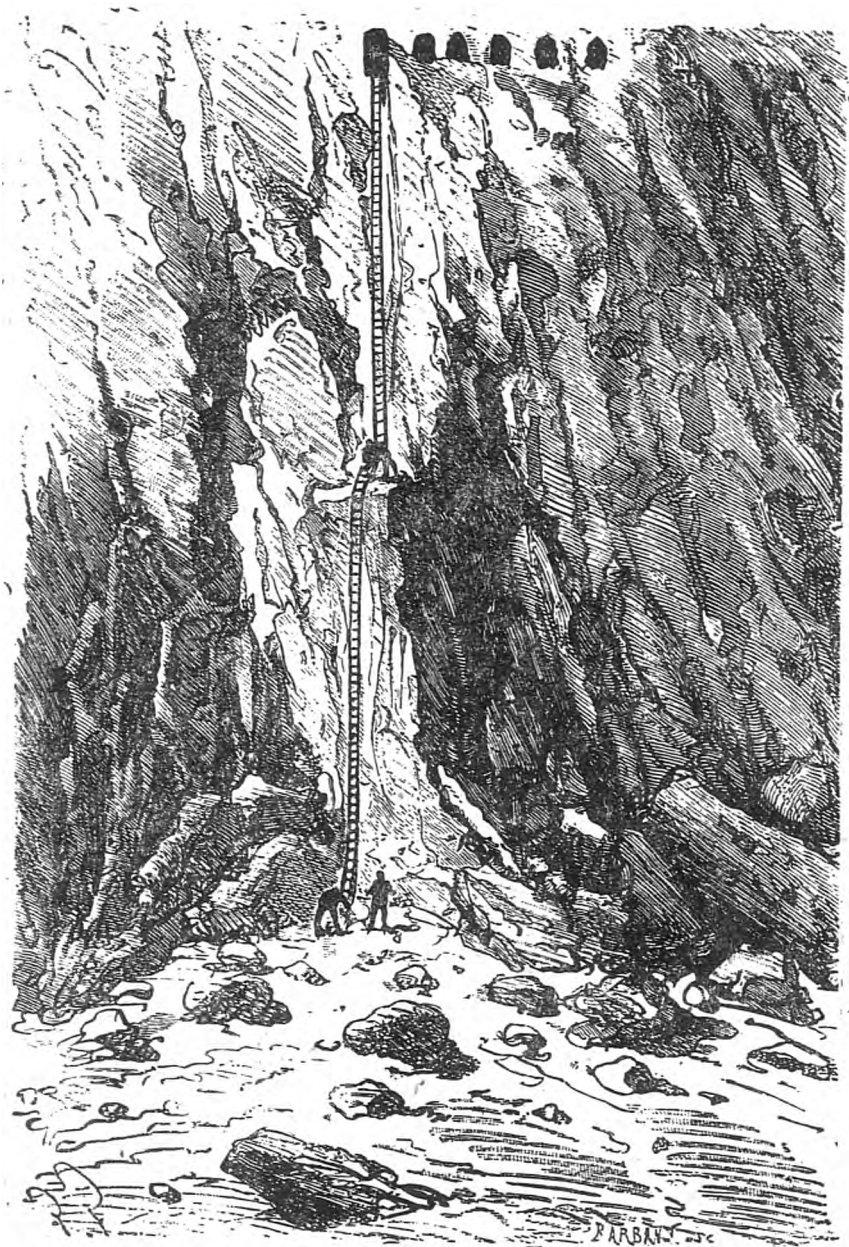
стіні довелося тільки кирками, то робота ця затяглася б надовго. Але, як відомо, Сайрус Сміт був здібною й винахідливою людиною. У нього ще залишався невеличкий запас нітроглицерину, і він його вдало використав. Дотепно локалізуювши вибухову силу цієї речовини, він спромігся висадити в повітря гранітні брили лише стільки і так, як це йому було потрібно. А потім уже кирками й ломами докінчували грубо вибиті отвори, надаючи їм досить чепурної стрільчастої форми. Через кілька день після початку роботи Гранітний палац був широко освітлений сонячним промінням, яке досягало тепер до якнайдалших і найтемніших закутків.

За планом Сайруса Сміта, приміщення мало складатися з п'яťох кімнат вікнами на океан. Першою була прихожа або передпокій з надвірними дверима й підвісною драбиною; поруч — кімната - кухня на тридцять футів шириною, далі — їдальня — сорок футів ширини, потім спальня — така ж завширшки і, нарешті, на домагання Пенкрофа, „кімната друзів“ — суміжна з великим залом.

Ці кімнати, правдивіше, ця анфілада кімнат Гранітного палацу, мали бути розташовані не на всю глибину печери, а тільки в передній її частині. Широкий коридор мав відокремлювати ці кімнати від довгого складу для інструменту, матеріалів і харчових продуктів. Всі запаси як рослинні, так і тваринні, зібрані колоністами на острові, могли якнайкраще зберігатись у прекрасних умовах, цілковито забезпечені від вологості. Місця було стільки, що все можна було не тільки вмістити, а навіть розкласти в методичному порядку. Крім того, колоністи мали в своєму розпорядженні ще й верхній маленький грот, що був подібний до горища в їх новому житлі.

План, отже, був остаточно ухвалений. Лишалося тільки його виконати. Підричники й гірники перетворилися знову на цегельників. Потім готову цеглу перетягали на власних плечах до Гранітного палацу і покладали її коло його підніжжя.

Досі Сайрус Сміт і його товариші входили й виходили з Гранітного палацу старим стоком. Але для цього їм потрібно було спершу видиратися на плоскогір'я Далекого

Фасад Гранітного палацу з могузяною драбиною

краєвиду, накидаючи досить великого круга берегом річки, і потім знов спускатися підземним ходом на двісті футів вниз; виходячи ж назад, доводилось у зворотному порядку повторювати важку дорогу. Звідси марна витрата часу й сил і надмірна втома. Тому інженер вирішив, не гаючись же, взятися до виготовлення міцної мотузяної драбини.

Ця драбина була виготовлена надзвичайно старанно й дбайливо. Сплели її з особливої породи очерету з допомогою коловороту і вийшла вона товщиною й міцністю не гірше сталюого каната. Щаблі ж поробили з гілок червоного кедра — пружних і міцних. Справжнім майстром-виконавцем виявив себе у цій роботі Пенкроф.

Одночасно сплели й ще кілька таких же міцних канатів та мотузів. Біля дверей Гранітного палацу влаштували хоч примітивну й грубу, але міцну й зручну підойму. Нею швидко й легко перетягли всю цеглу та будівельний матеріал до дверей Гранітного палацу і, не гаючись, почали будувати й упорядковувати своє житло. Вапна не бракувало, кілька десятків тисяч цегли були під руками. Найперше виконали мулярську частину роботи — побудували солідної міцності муровані з цегли перегородки; потім поділили все приміщення на кімнати, склади і комори згідно з ухваленим планом.

Ці різноманітні роботи провадилися під безпосереднім керівництвом інженера, який і сам не випускав з рук лопати або молотка. Не було ремества, якого б не знав Сайрус Сміт, даючи прекрасний приклад своїм розумним і старанним помічникам. Працювали завзято й весело. Пенкроф, тешучи дерево, плетучи канати або вмуровуючи цеглу, завжди мав жартівливе слово на язиці і заражав сміхом свій маленький гурток робітників. Його віра в інженера була безмежна, ніщо не могло її захитати. Він вважав, що Сайрус, взявшись за першу-ліпшу роботу, здатний виконати її бездоганно. Питання про одяг і взуття, про освітлення зимовими вечорами, про перетворення дикої рослинності острова в культурну — всі ці важливі питання, здавалося морякові, легко й просто можна буде, коли настане час, розв'язати, раз Сайрус Сміт з ними.

Він вірив, що всю водну систему острова можна з'єднати каналами і транспортувати нею всі здобуті на острові ба-

гатства: рослинні, тваринні, копальні; він мріяв про експлуатацію рудників і шахт, де працюють найскладніші машини; про залізницю... так, так — про залізницю, рейки якої переплетуть острів Лінкольна.

Інженер не перебивав Пенкрофа. Він не заважав мріяти цій мужній і трохи наївній людині. Розуміючи, що всі колоністи мимохіть заражаються його вірою, Сайрус Сміт тільки усміхався, слухаючи балаканину моряка, і ні словом не прохопився про ту тривогу, яку породжувало в ньому майбутнє. Справді, закинуті в цей куток Тихого океану, що лежить далеко від звичайних морських шляхів, вони не могли сподіватися на порятунок, на чиюсь допомогу. Це тільки на самих себе вони мусять покладати всі надії, бо острів Лінкольна такий далекий від усякої населеної землі, що зважитись плисти суденцем власного виробу, а, значить, і недосконалим, була річ неможлива й згубна.

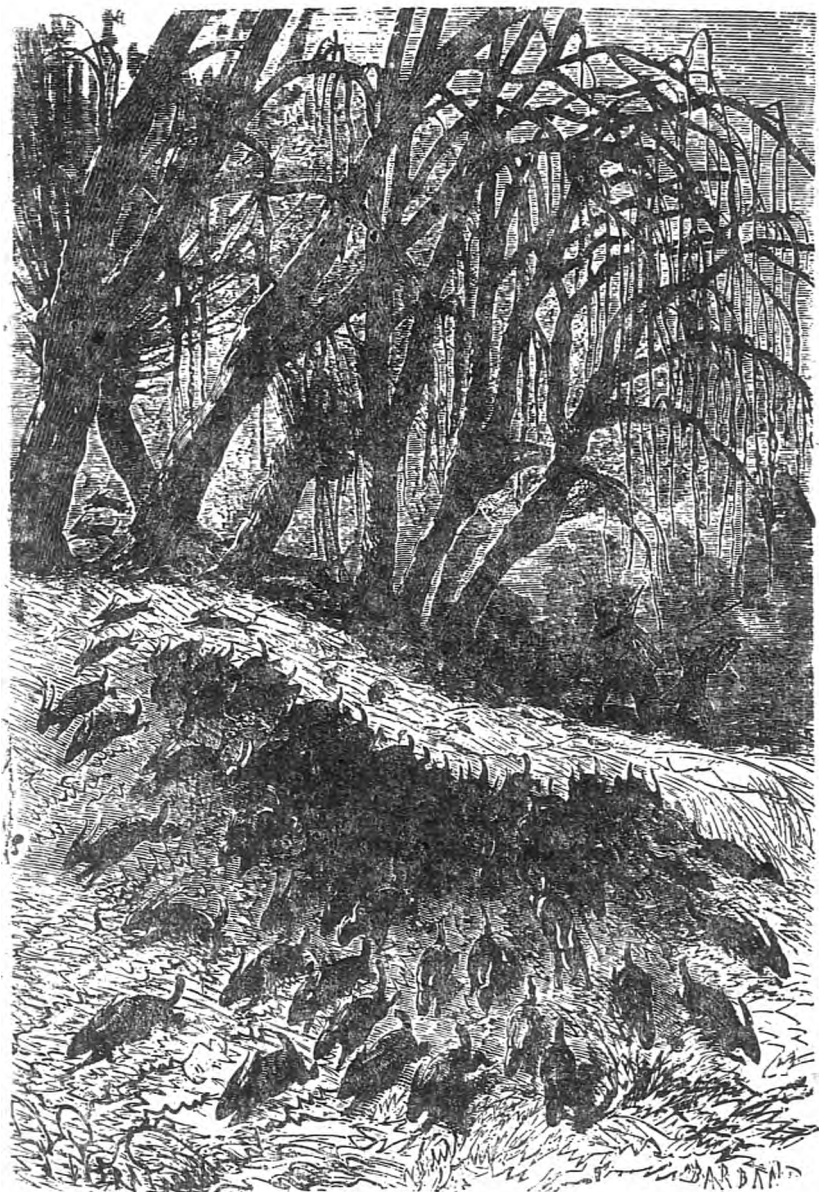
— Ми, — повторював моряк, — на сто голів вище від усяких старих Робінзонів, яким зробити якунебудь дурницю здавалося чудом!

Бо справді колоністи „знали“, „уміли“. А той, хто знає й уміє, завжди буде переможцем там, де інший тільки животітиме, а то й зовсім загине.

В усіх цих роботах Герберт відзначився. Здібний, працюючий, він усе розумів з одного слова і виконував свою частину роботи бездоганно. Серце Сайруса Сміта що далі, то все більше приверталося до хлопчика. Герберт і собі ставився з шанобливою повагою до інженера і гаряче полюбив його. Пенкроф бачив ростущу приязнь між ними, але не ревнував.

Наб був Наб. Він був тим, чим був завжди: втіленням відваги, скромності й старанності. Він, як і Пенкроф, був певен віри в свого хазяїна, але не виявляв цього так галасливо. Коли моряк бурхливо виявляв свій захват інженером, Наб усім своїм виглядом ніби говорив йому: „Але це ж цілком природно!“ Пенкроф і він дуже заприятелювали.

Щождо Гедеона Спілета, то він брав завжди активну участь у виконанні всіх робіт, і це навіть дивувало Пенкрофа: як це так, щоб журналіст не тільки міг усе написати, але й усе зробити!

Сотні кролів сипнулi врозтiч

Остаточно прилаштували канатну драбину 28 травня. В ній було не менш від ста щаблів на вісімдесят футів її довжини.

На щастя, Сайрус Сміт мав змогу поділити драбину на дві частини, використавши для цього чималий виступ у гранітній стіні, приблизно на сорок футів від землі, який утворював щось подібне до природної міжсхідцевої площадки.

Колоністи вирівняли, навіть збільшили цей виступ і до нього наглухо прикріпили верхню частину своєї драбини, а до нижнього її кінця, що вільно звисав униз, прив'язали канат, так що, коли треба було припинити доступ до палацу, її просто підтягали за нижній край угору. Перша ж, верхня, драбина була наглухо прикріплена і біля дверей палацу і на виступі - площадці. Отже, підійматись до Гранітного палацу стало набагато легше. Але надалі, щоб остаточно полегшити сходження до палацу, Сайрус Сміт вирішив збудувати гідравлічну підймальну машину, і це набагато мало заощадити сили та час мешканцям Гранітного палацу.

Колоністи швидко навчились користатися цією драбиною. Вони були меткі й моторні, до того ж і Пенкроф, як колишній моряк, що добре вмів лазити по вантах, був їм за доброго вчителя. Але треба було також вчити й Топа. Бідна собака ніяк не могла упоратись із своїми чотирма лапами. Перший час Пенкрофові навіть довелося тягати Топа на своїй спині, проти чого, здавалося, не дуже протестував розумний пес. Але Пенкроф виявив себе таким старанним учителем, що скоро Топ бігав драбиною вгору й униз не гірше, ніж його муштровані родичі в цирку. Нема чого й казати, що Пенкроф був страшенно гордий з таких успіхів свого учня.

Не зважаючи на те, що працювали дуже важко й напружено над улаштуванням нового житла, бо ось-ось уже мала стати холодна пора року, колоністи не забували також педбати й про харчові запаси. Репортер з Гербертом, ставши справжніми постачальниками колонії всіляких харчів, щодня обов'язково йшли на полювання.

Правда, вони відвідували весь час тільки ліс Якамари,

бо, не маючи ні мосту через річку Подяки, ні човна, щоб її переплисти, вони примушені були ходити все тільки на лівому березі річки. Всі ж величезні ліси Далекого заходу по правий бік річки Подяки лишалися ще недосліджені. Це вирішили зробити тільки наступної весни. А втім, і ліс Якамари був повен дичини: кенгуру та диких кабанів було безліч, списи з залізними наконечниками та луки й стріли в руках Герберта й Гедеона Спілєта робили чудеса.

Якось раз Герберт вийшов у південно-західній частині лісу на чудову трішки вогкувату галявинку, порослу густою соковитою травою. Тут росли васильки, чебрець, кмин та інші ароматичні трави, які так приваблюють кролів. І хоч кролів ніде не було видно, проте, з певністю можна було сказати, що вони десь тут близько: занадто вже було багато навколо їх улюбленої поживи. Уважно оглянувши цю галявинку, Герберт і репортер, крім уже перелічених ароматичних трав, знайшли ще чимало лікарських рослин, як, приміром: ромашка, меліса або ройовик, буквиця тощо, яких уживають від пропасниці, ревматизму, шлункових хвороб і якими загоюють рани.

Коли Герберт приніс додому цілий сніп назбираних лікарських трав, то Пенкроф здивовано запитав, навіщо потрібно було нести всю оту траву.

— А щоб лікуватись, коли хто з нас захворіє.

— А чого ж ми хворітимем, адже на острові немає лікарів? — цілком серйозно запитав моряк.

На це Герберт не міг нічого відповісти, але він всежтаки дуже дбайливо зберіг усі ці лікарські трави і навіть продовжував їх збирати й далі з загальної згоди всіх колоністів. Мало того, шукаючи цих трав, він натрапив на рослину, відому в Північній Америці під назвою „чай Освего“, з якої виготовляють ароматичний смачний напитек.

Того ж дня, шукаючи свої цінні рослини, мисливці наткнулися, нарешті, в затишному куточку галявинки на самий кролятник. Вся земля довкола була порита, як решето.

— Дивіться, нори! — скрикнув Герберт.

— Так, так, бачу, — відповів репортер.

— Чи то ж живуть тут кролі?

— В тім то й річ...

Маленький струмочок води...

Не встиг Гедеон закінчити, як з вірок вискочило безліч маленьких тварин, виглядом схожих на кролів. Але вони метнулися так швидко, що не тільки мисливцям, а навіть і Топові не пощастило здобути хоч одного. Та репортер твердо вирішив не рушити з місця, поки не піймає хоч з півдюжини цих гризунів. Поперше, він хотів забезпечити сьогодні добрим обідом колоністів, а подруге — хотів неодмінно зробити кілька пар з них свійськими. Для цього треба було тільки поставити пастку або тенета біля вірок — і звірят цих легко можна було б здобути скільки хочеш. Але тут під руками не було ні пасток, ні тенет і нічого такого, з чого можна було б їх зробити. Тому мисливці, набравшись терпіння, взялися ширяти палками в кожен вірку. Після години отакої мороки вони таки піймали чотирьох гризунів. Це були родичі звичайних європейських кролів, так звані американські кролі.

Увечері цих кролів приготували на обід, і всі одно-стайно визнали, що кращого м'яса вони тут ще не їли. Найціннішим же було те, що такої смачної кролятини були невичерпні запаси під боком.

31 травня була, нарешті, закінчена внутрішня перебудова Гранітного палацу. Лишалось тільки умеблювати кімнати. Але цю частину роботи відклали на довгі зимові вечори. Чимало мороки зазнали колоністи з піччю в кухні. Не було чого й думати вивести димар через стелю. Довелося пробивати ще один отвір над вікном і, зробивши спеціальний глиняний димар, вивести його навскоси просто крізь стіну на двір. Це, правда, загрожувало тим, що вся кухня сповнюватиметься димом щоразу, коли вітер дутиме із сходу. Але іншого виходу не було і, крім того, поперше, можна було сподіватися, що вітри ці часто не дутимуть, а подруге — головний повар — Наб — такий дурниці, як дим, не надавав великого значення.

Як тільки внутрішні будівельні роботи були закінчені в Гранітному палаці, інженер зразу ж заходився коло отвору старого стоку. Великими брилами граніту вони наглухо завалили й замурували вхід. Сайрус Сміт відклав покищо свій проект перегородити новий стік греблею і підняти в озері рівень води так, щоб вода знову зовсім

закрила замурований отвір старого стоку. Він обмежився тільки тим, що старанно замаскував цей отвір травою, кущами й молодими деревцями, посадивши їх так, щоб наступної весни, коли вони розів'ються і буйно розростуться, не можна було б навіть пізнати й самого місця, де був колись отвір.

Тимчасом інженер використав русло старого стоку тим, що, пробивши нижче нового рівня води невелику щілинку, пропустив маленьку цівочку води цим руслом аж до самого Гранітного палацу. А що вода в озері була прісна, то мешканці палацу були забезпечені щоденно приблизно 25-30 галлонами¹ свіжої чистої питної води. Гранітний палац мав свій водопровід.

Нарешті, все було готове. Та вже й був саме час, бо настала зимова пора. Товсті віконниці дозволяли зачиняти щільно вікна, поки інженер не зробить справжнього скла на шибки.

Гедеон Спілет дуже декоративно насадив на виступах стін усіляких витких рослин, які мальовничо прикривали своєю густою зеленню ці віконні отвори.

Колоністи раділи з витвору власних рук. Вони не могли намілюватися на своє безпечне, просторе, солідне, здорове й міцне нове житло. З вікон їхньої квартири відкривався чудовий краєвид: скільки сягало око синів океан, обмежений на півночі двома мисами Щелеп, а на півдні мисом Кіготь, вся чисто бухта Союзу лежала у них перед очима.

Так, ці мужні колоністи мали право пишатися своїм новим житлом, або, як його жартома називав Пенкроф: „квартира на п'ятому поверсі над антресолями“.

¹ Г а л л о н = 4 $\frac{1}{2}$ літрам приблизно.

Розділ двадцятий

Сезон дощів. — Справа з одягом. — Полювання на тюленів. — Виготовлення свічок. — Внутрішнє упорядження Гранітного палацу. — Два місточки. — Повернення з устричної обмілини. — Що знайшов Герберт у своїй кишені.

Зимовий сезон почався по-справжньому з червня місяця, що відповідає грудню в північній півкулі. Початок його був страшний: безупинні зливи впереміж з жахливими вітрами. Господарі Гранітного палацу тепер особливо відчували всі переваги свого нового житла проти „Димарів“. Тепер їм було ясно, що „Димарі“ не тільки не могли їх захистити від холоднечі, а ще були під постійною загрозою, що море їх цілком залле підчас великих навальних вітрів. Сайрус Сміт ужив навіть деяких запобіжних заходів, щоб убезпечити кухню й печі, побудовані в „Димарях“.

Увесь червень місяць витратили на всілякі хатні господарські роботи, проте, не забуваючи й полювати, так що склади Гранітного палацу весь час були повнісінькі. Пенкроф на дозвіллі наробив пасток та тенет, і не було такого дня, щоб природний кролятник не подарував їм кількох кролів. Наб майже весь свій час витрачав на те, що солив, задимлював або вудив всіляке м'ясо, готуючи з нього навдивовижу смачні консерви.

Все було б гаразд, але справа з одягом турбувала колоністів. Вони мали з одягу тільки те, що було на них, коли повітряна куля викинула їх на острів. Всі дуже дбали про свій одяг і білизну, лагодили, чистили їх, але все одно треба ж було думати щось про заміну. Хоч колоністи були одягнені покищо досить тепло, але як настануть морози, то ще невідомо, чи не доведеться їм дуже терпіти.

А втім, тут уже не могла нічим допомогти і винахідливість Сайруса Сміта. Він мусів спершу подбати про найне-

обхідніше: про житло, паливо, харчування тощо, а холод міг застукати їх зненацька, коли справа з одягом ще не буде розв'язана. Треба буде скоритися обставинам і цю зиму вже сяк-так перебути. А як тільки настане краща година, зараз же треба буде влаштувати полювання на муфлонів, сліди яких колоністи бачили, йдучи на гору Франкліна. Здобувши вовну з муфлонів, інженер якось уже дасть собі раду з нею, а таки виготує добротні й теплі тканини. Як саме — ну то він ще про це поміркує на дозвіллі.

— Нічого, — заспокоював Пенкроф, — зиму якось перебудемо, гріючи литки біля печі, палива у нас хоч завались і нічого його берегти!

— До речі, — звернувся до інженера Гедеон Спілет, — острів Лінкольна лежить під невисоким градусом широти, і дуже можливо, що зими тут м'які. Здається, ви казали, Сайрус, що тридцять п'ята паралель відповідає географічному положенню Іспанії в північній півкулі?

— Та то воно так, тільки не слід забувати, що деякі зими і в Іспанії бувають жорстокі, з снігами й морозами; дуже, дуже можливо, що й на острові Лінкольна зима може бути люта. А втім, це всежтаки острів і, як на острові, клімат завжди буває м'якший.

— А чому це так, містер Сайрус? — спитав Герберт.

— Тому, мій хлопчику, що море або океан можна вважати за велетенський резервуар, який накупчує тепло протягом літа, а коли прийде зима, то вода, помалу охолоняючи, повертає тепло приморським або острівним землям. Тому температура там менше коливається: влітку буває не так жарко, взимку — не так холодно.

— Ну, це все ми побачимо, — сказав Пенкроф. — Не хочу заздалегідь лякатися того, що невідомо ще — буде чи, може, й не буде. А от що дні вже стали короткі, а вечори довгі — це так. І саме час нам подбати про освітлення.

— Якраз це найлегше, — відповів Сайрус Сміт.

— Найлегше сказати? — засміявся Пенкроф.

— Ні, найлегше зробити, — відповів Сайрус.

— А коли ми почнемо?

— Завтра ж, організувавши полювання на тюленів.

— Щоб зробити каганці?

— Ну, теж сказав — каганці! Наробимо справжніх свічок.

Такий справді був проект інженера, — проект цілком здійснений, бо вони мали вапно, сірчану кислоту, а тюлені на острові дадуть жир, потрібний для виготовлення свічок.

Другого дня, 5 червня, вранці колоністи вирушили на полювання. Погода була похмура. Дожидаючи відпливу, колоністи розбалакалися про те, що треба буде неодмінно збудувати хоч якийнебудь човен. Це полегшило б змогу відвідувати острівець і перепливати річку Подяку. Тоді легше було б організувати й велике, відкладене на весну, дослідження невідомої ще південно-західної частини острова.

Тюленів було багато, і мисливці, озброєні своїми списами з залізними наконечниками, легко їх набили з півдужини. Наб з Пенкрофом їх оббідували, і колоністи забрали додому тільки сало та шкури, які можна було вичинити й зробити з них міцне взуття. Сала принесли не менш як триста фунтів, і все воно цілком пішло на виготовлення свічок.

Фабрикування свічок, як виявилось, було не дуже складне. І хоч свічки були не геть то красиві, проте, призначення своє виконували бездоганно.

Коли б у розпорядженні Сайруса Сміта була тільки сірчана кислота, то йому треба було б спершу нагріти нейтральний (в даному разі тюленьчий) жир разом з сірчаною кислотою і, відфільтрувавши здобутий цим гліцерин, відокремити кип'ятінням з нової сполуки олеїн, маргарин і стеарин. Але що Сайрус мав вапно, то він зробив простіше. Обробивши жир вапном і здобувши вапняне (кальциноване) мило, він став це мило обробляти сірчаною кислотою, яка зв'язала кальцій і звільнила жирні кислоти — олеїнову, маргарінову й стеаринову. З цих кислот першу — рідку — інженер усунув геть пресуванням; щождо маргарінової й стеаринової, то вони саме й потрібні були йому для виготовлення свічок.

Вся фабрикація свічок тривала не більше як двадцять чотири години. Свічки ліпили руками, але так старанно,

що від фабричних вони відрізнялися тільки тим, що не були поліровані та відбілені. От тільки гноти, зроблені з рослинних волокон, були небездоганні, бо, згораючи, давали нагар, тимчасом як фабричні гноти, насочені борною кислотою, згорають усі цілком разом із свічкою і не лишають нагару. Проте, інженер зарадив лихові, зробивши пару добрих щипців для свічок, і мешканці Гранітного палацу не мали ніяких підстав нарікати на брак освітлення довгими зимовими вечорами.

Протягом усього червня колоністам вистачало роботи над унутрішнім упорядкуванням та умеблюванням свого нового житла. Столярі мали над чим працювати.

Мало того, довелося частину старих інструментів підправити й удосконалити, а частину зробити нових. Між іншим зробили пару прекрасних ножиць, і колоністи, нарешті, могли підстригти волосся й підправити бороди. Щоправда, Гербертові й Набові не потрібно було стригти бороди, бо у них її не було, зате Сайрус Сміт, Гедеон Спілет і Пенкроф мали на своїх обличчях яскраві сліди роботи ножиць у невірних руках.

Довго помучилися колоністи, поки, нарешті, зробили ручну пилку, здатну, хоч і з великими труднощами, різати дерево. Отже, маючи цю пилку, змайстрували столи, стільці, шафи й рами для ліжок, на які накладали у вигляді матраца сухої морської трави. Умеблювали так не тільки головні кімнати, а також і кухню, де нарobili полиць та шафочок. На полицях Наб порозставляв свій череп'яний кухонний посуд, і кухня мала тепер, можна сказати, чепурний вигляд. Наб вештався по ній з таким урочистим виглядом, ніби це була не звичайна кухня, а якась хемічна лабораторія.

Не встигли закінчити столярні роботи, як столярам довелося перетворитися на теслярів. Новий стік, утворений вибухом, перегородив найкоротшу дорогу до північної частини острова, і колоністам, щоб дістатися туди, треба було обминати потік, ідучи аж до витоків Червоного струмка і накидаючи цим собі великий круг. Отже, треба було неодмінно збудувати два невеличких містка: один через потік на плоскогір'я Далекого краєвиду, а другий — вже на самому березі океану. Обидва невеличкі по двадцять - двадцять

п'ять футів. Та й великої роботи тут було непотрібно, бо варто б тільки зрубати кілька великих дерев, обтесати їх і перекинути через потік, от і все. Це була справа кількох днів.

Як тільки зробили містки, Наб з Пенкрофом зараз же вирядились навідатись до устричної обмілини, знайденої серед дюн. Замість колишньої славнозвісної плетениці, яку вони раніш тягали за собою, вони взяли тепер хоч і грубо зроблений, а всетаки візок і привезли додому кілька тисяч устриць.

Устриці швидко акліматизувалися на морському узбережжі, недалеко від гирла річки Подяки, поміж скелями, що утворювали природні саджавки. Молюски ці були чудовим додатком до страв колоністам, і вони залюбки ласували устрицями майже щодня.

Як уже читач може бачити, острів Лінкольна, хоч жителі його знали й використовували всього тільки дуже маленьку частинку, міг цілком забезпечити всі їхні потреби. І дуже можливо, що, коли б його дослідити ввесь цілком до найдалших і найприхованіших куточків, особливо лісисту частину від річки Подяки до кінчика півострова Плазуна, острів дав би незчисленні багатства.

Одного тільки бракувало колоністам острова Лінкольна. Азотистих речовин у їхньому харчуванні було цілком досить і в тваринній, і в рослинній їжі. З коріння драцени після ферментації, тобто коли воно добре перебродить, колоністи робили надзвичайно смачний напиток, що трохи нагадує пиво. Вони навіть робили собі цукор, щоправда, не з цукрової трості або буряків, а просто збираючи кленовий сік; клену ж на цьому острові, як і в усій помірній смузі було безліч. Вони пили досить смачний „чай Освего“ з назбираних Гербертом листків. Нарешті, вони їли скільки хотіли солі — єдиний з мінералів, споживаних людьми, але... у них не було хліба.

Може, пізніше, краще дослідивши південну частину острова, вони знайдуть якийсь сурогат хліба — саго або хлібне дерево, яке хоч трохи замінить їм хліб, але покищо їм нічого такого не траплялося.

Все вони могли зробити, все здобути, крім хліба. Але

там, де найбільша геніальність Сайруса Сміта була безсила, допоміг простісінький випадок.

Була неймовірна злива, колоністи сиділи у великому залі Гранітного палацу і кожен робив своє. Герберт латав свою курточку, коли за підкладкою він щось намацав.

— Дивіться, містер Сміт, хлібна зернина! — крикнув хлопчик.

І він показав одну-єдину маленьку зернинку, що невідомо коли і як потрапила до нього в кишеню, а з продраної кишені за підкладку. Герберт у Річмонді любив сам годувати голубів — подарунок Пенкрофа — і, можливо, відтоді ця зернина й збереглася.

— Хлібна зернина? — жваво відгукнувся Сайрус Сміт.

— Так, містер Сайрус, зернина, тільки одна-єдина!

— Ех ти, дитинко! Оце так знахідка! — засміявся моряк. — Ну, що ж ми можемо зробити з твоєю зернинкою?

— Ми з неї напечемо хліба, — сказав серйозно Сайрус Сміт.

— Хліба, пирогів, тортів! — реготав Пенкроф. — Боюсь, щоб ми зразу не поглядшали від однієї цієї зернинки.

Герберт, не надаючи великої ваги своїй знахідці, збирався вже її кинути геть, коли інженер, узявши у Герберта зернину, довго дивився на неї і вирішив, що вона в цілком доброму стані. Тоді, перевіривши погляд на Пенкрофа, серйозно і спокійно його запитав:

— Пенкроф, чи знаєте ви, скільки одна зернина дає колосків?

— Я думаю, що один, — відповів Пенкроф, здивований таким запитанням.

— Десять, Пенкроф! А знаєте, скільки зерен дає один колос?

— А хто його знає!

— В середньому вісімдесят, — сказав Сайрус Сміт. — Отже, якщо ми посадимо цю зернину, перший урожай дасть нам вісімсот зернин, які у другому врожаї дадуть шістсот сорок тисяч, у третьому — п'ятсот дванадцять мільйонів, за четвертим — понад чотириста мільярдів зернин. Ось маєте, Пенкроф!

Товариші слухали Сайруса мовчки. Вони були при-

голошнені такими числами, хоч, проте, вони були цілком правильні.

— Так, друзі мої, — почав знову Сайрус Сміт. — Така арифметична прогресія родючості природи. Але що ця родючість хлібного зерна проти родючості, приміром, макової зернини, яка дає в першому ж урожаї тридцять дві тисячі зернинок, або тютюнової насіннини, що дає триста шістдесят тисяч? За кілька років, коли б їх розмноженню ніщо не перешкоджало, то ці рослини укрили б суцільним покровом усю землю.

Але інженер ще не закінчив свої запитання:

— А тепер, Пенкроф, скажіть, скільки буасо¹ дадуть оті чотириста мільярдів зернин?

— Не знаю, — відповів моряк, — але я твердо знаю одно, що я дурень.

— Ну, так це буде понад три мільйони, по сто тридцять тисяч зернин у буасо, Пенкроф!

— Три мільйони? — аж скрикнув Пенкроф.

— Так, три мільйони.

— Через чотири роки?

— Навіть не через чотири, а через два роки, якщо нам пощастить під цими широтами зібрати два врожаї на рік.

На це Пенкроф не знайшов що відповісти, крім свого улюбленого гучного „ура“.

— Отже, Герберт, — додав інженер, — ти відкрив річ надзвичайної ваги для нас. В нашому становищі, товариші, всяка дрібничка може набути величезного значення. Я вас дуже прошу про це не забувати.

— Ні, містер Сайрус, ні, не забудемо! І якщо я колинебудь знайду тютюнову насіннинку, що дає в першому ж урожаї триста шістдесят тисяч, я вас запевняю, що я її не викину на вітер! А тепер знаєте ви, що нам треба зробити? — спитав Пенкроф.

— Нам треба посадити цю зернину, — відповів Герберт.

— Так, — додав Гедеон Спілет, — і берегти її як свого ока, бо в ній усі наші надії на майбутні врожаї.

— Тільки б вона зійшла! — зітхнув моряк.

¹ Буасо — стара міра сипких тіл.

— Зійде! — запевнив Сайрус Сміт.

Це було 20 червня — найбільш відповідний момент, щоб посадити хлібну зернину. Спершу збиралися були посадити її в горщику, а потім вирішили доручити її долю самій природі, посадивши просто в ґрунт. Посадили того ж дня. Нема чого й казати, що вжили всіх заходів, яких тільки могли, аби лиш все закінчилося успішно.

Трішки розгодинилось. Колоністи вийшли на „дах“ Гранітного палацу. Там, на плоскогір'ї, вони вибрали місцинку у затишку од вітрів, на яку сонце цілий день лило все своє проміння; обгородили її, скопали й поскородили, навіть удобрили трішки вапном і тоді посадили зернину в сиру землю.

Здавалося, що колоністи закладали перший камінь своєї нової будівлі. Це нагадало Пенкрофові той день, коли він запалював свого єдиного сірничка і те, як він нервувався, як він вкладав тоді всього себе в цю немудру операцію. Але тепер, тепер річ була ще важливіша. Справді бо, потерпілі аварію якось би роздобули вогню чи тим чи іншим способом, а вже домоглися б свого; алеж ніяка в світі сила не могла б відновити їм цієї хлібної зернинки, коли б вона, на їх нещастя, загинула.

Розділ двадцять перший

Кілька градусів нижче нуля. — Дослідження болотистої південно-східної частини острова. — Шакалові лісиці. — Вигляд на море. — Розмова про майбутнє Тихого океану. — Корали. — Майбутнє Землі. — Подювання. — Болото Казарки або дикого гусачка.

Не минуло відтоді й одного дня, щоб Пенкроф не пішов навідатись на „своє хлібне поле“, як він цілком серйозно казав. І лихо було комахам, коли вони, на своє безголів'я, туди залізали. Пенкроф не знав милості до них.

Наприкінці червня, після безупинних дощів, зразу похолодало. І, коли б на острові був термометр, він показав би шість градусів нижче нуля.

На другий день, 30 червня, що відповідає 31 грудня в північній півкулі, Наб зауважив, що старий рік кінчається погано, але Пенкроф його заспокоїв, що зате новий почнеться напевно добре.

У всякому разі новий рік почався морозами. Крига запрудила гирло річки Подяки, а озеро Гранта все цілком узялося кригою.

Добре, що перед тим колоністи кілька разів поповнювали запаси палива, поки ще річка не замерзла. Пенкроф сплавив чимало величезних плотів дров, а крім того колоністи навозили своїм візком ще й кам'яного вугілля, по яке треба було ходити аж до самого підніжжя гори Франкліна.

Колоністи особливо відчули цінність тепла від кам'яного вугілля, коли 4 липня температура упала не менш як до 13 градусів морозу. Довелося ставити ще одну піч у Ідальні, де здебільшого сиділи всі колоністи.

Тільки тепер Сайрус Сміт міг оцінити щасливу ідею, що спала йому на думку. Підчас оцих морозів, коли все

навколо позамерзало, в Гранітному палаці ніколи не виводилася чиста свіжа вода. Проведена далеко нижче від рівня води в озері, цівочка безнастанно бігла старим стоком до Гранітного палацу, а тут, наповнивши зроблений біля кухні резервуар, витікала з нього і крізь сторчковий колодязь вилівалася в море.

Стояла ясна морозна погода. Колоністи, понадеявшись на себе все, що тільки знайшли, вирішили піти дослідити частину острова, що лежить між річкою Подяки й мисом Кіготь. Це була велика площа болот, тож можна було сподіватися, що натраплять на якусь дичину, як, скажімо, болотні птахи, і добре пополюють. Туди й назад було не менше шістнадцяти-сімнадцяти миль; отже, йдучи досить швидко, можна було справитись за один день. А що збиралися оглянути невідому ще частину, то вирішили, що в експедиції візьмуть участь усі колоністи.

О шостій годині ранку 5 липня, ще тільки-тільки почало сіріти, як усі колоністи, озброєні своїми списками, тенетами, луками й стрілами та навантажені харчами, вирушили з Гранітного палацу. Топ зраділо гасав попереду.

Пішли найкоротшою дорогою, тобто через замерзлу річку Подяки.

— А всетаки краще було б, якби був місток. Лід нете! — зауважив репортер.

Тут же вирішили збудувати „серйозний“ місток через річку Подяки і включили його в план своїх майбутніх робіт.

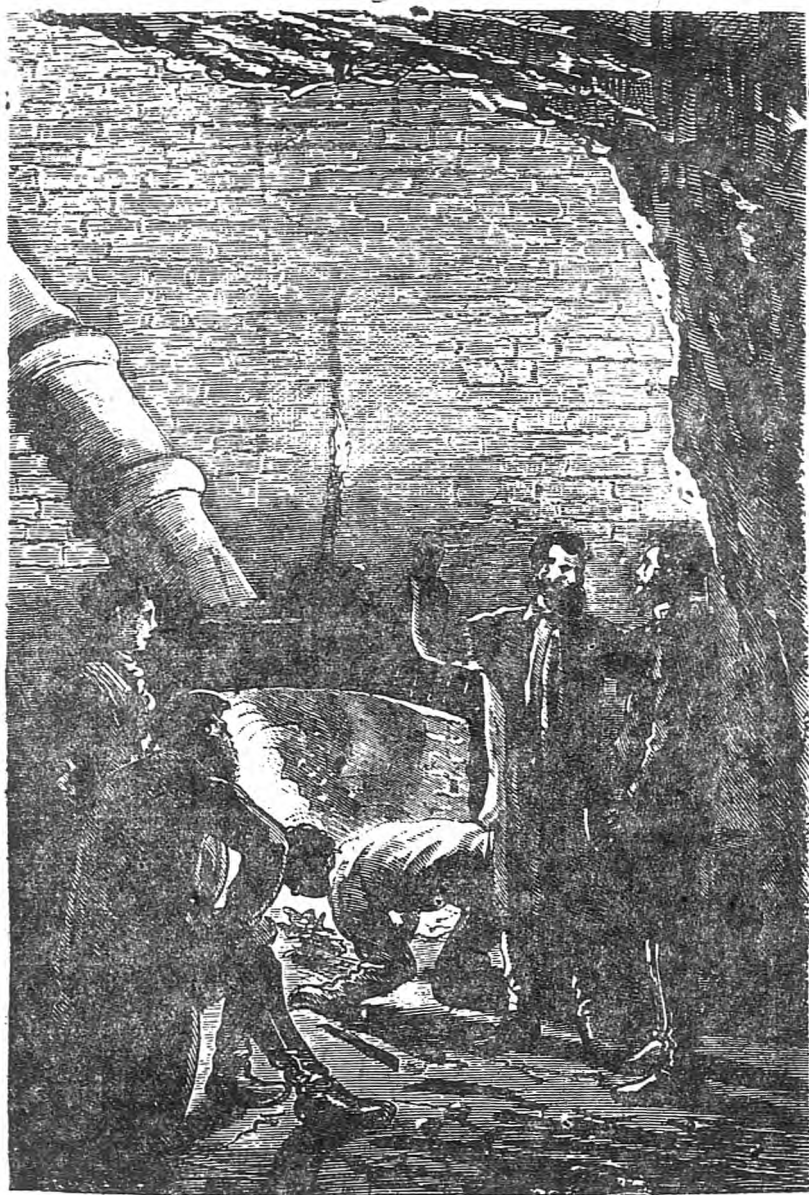
Це вперше колоністи ступали ногою на правий берег річки Подяки. Вони ввійшли під густе склепіння розкішних хвойних дерев, запарошених тепер снігом.

Не пройшли вони й півмилі, як з густих чагарів вискочила ціла зграя четвероногих, яких, очевидно, сполохав Топ своїм гавкотом.

— Ой, дивіться, таке, як лисиці! — скрикнув Герберт.

Це й справді були лисиці, але дуже великі на зріст і якимось чудно гавкали. Навіть сам Топ трохи розгубився і на одну мить спинився, прислухаючись. І цієї миті було досить, щоб швидконогі тварини враз зникли.

Собака мала таки підстави розгубитись, бо не була обізнана з природознавством. Проте саме гавкання цих лисиць,

Якось презимуємо ...

їх сірорудувате хутро, їх довгі чорні хвости з біленьким жмутиком на кінці — все виказувало породу тварин. Герберт, не вагаючись, назвав їх — шакалові лисиці. Ці шакалові лисиці трапляються часто в Чілі, на Фальклендських островах і по всіх майже країнах, що лежать між тридцятьою й сороковою паралелями. Герберт дуже шкодував, що Топові не пощастило піймати хоча б одного представника цієї родини собачих.

— А хіба їх можна їсти? — спитав Пенкроф, завжди вірний своїй власній класифікації.

— Ні, але це спірна тварина. І досі ще зоологи ніяк не можуть вирішити, чи можна цих лисиць класифікувати як представників родини собачих чи ні.

Сайрус Сміт не міг утримати усмішки, слухаючи, як Герберт серйозно й поважно розбирається в цих суто наукових проблемах. Щождо Пенкрофа, то коли він почув, що ці лисиці не їстівні — єдина справжня для нього класифікація, то далі він уже не слухав, йому було байдуже. А втім, якщо колоністи заведуть при Гранітному палаці свійських птахів та тварин, то зле буде, коли отака тваринка, як ці лисиці, унадяться до них, — треба буде неолмінно вжити якихось запобіжних заходів.

Проти такої думки Пенкрофа ніхто не заперечував.

Була вже восьма година ранку. Небо було прозоро-чисте і таке синє, яке буває тільки морозними днями. Але, зігріті швидкою ходою, колоністи не відчували морозу.

На щастя, не було вітру, а в тиху погоду мороз не так дошкуляє. Великий червоний диск сонця тільки-тільки вставав за обрію, наче випливаючи з холодних хвиль океану, і само сонце сипало яскраве, але холодне проміння. Море було рівне, спокійне й синє, синє як небо; здавалося, що це якась затока Середземного моря ясного літнього дня. Мис Кіготь, загнутий і гострий, наче ятаган, виразно вимальовувався на синьому фоні неба й океану миль за чотири на південний схід. Ліворуч виднівся краєчок бухти Союзу, нічим, навіть піщаною обмілиною, не захищений від океану. Ясно було, що кораблі, гнані бурею, тут не знайдуть затишку й спочинку. Непорушний спокій поверхні води, однаковий усюди колір її, відсутність скель і рифів — все

свідчило, що в цьому місці недосяжна глибина, що океан перекочує свої хвилі над безоднею.

Недалеко від берега виднілося верховіття лісів Далекого заходу. Здавалося, що стоїш на безлюдному занедбаному березі антарктичного острова, затертого звідусіль кригою.

В цьому місці колоністи вирішили перепочити. Розклали велике вогнище і, з'ївши по доброму шматку холодного м'яса, запили його гарячим „чаєм Освего“.

Снідаючи, колоністи роздивлялися навкруги. Ця частина острова Лінкольна, така гола й пустинна, була цілковитою протилежністю родючій пишній західній частині. Це породило у репортера думку, яку він висловив уголос, що коли б повітряна куля викинула їх на цю частину берега, то вони мали б жалюгідне майбутнє і плачливе уявлення про цілий острів.

— Я навіть думаю, що й не добилися б ми тут до берега, — занадто вже глибоке море і нема за що зачепитись: ні скелі, ні обмілини. Ніде було б і духу перевести. Насупроти Гранітного палацу принаймні є рифи, острівець і скелі — все, що могло допомогти врятуватись, а тут безодне-глибока прірва.

— Дивно якимось, — сказав Гедон Спілет, — цей острів фактично такий маленький, а такий різноманітний щодо родючості ґрунтів у різних своїх районах. Така різноманітність буває тільки на континентах. Можна подумати, що західну частину острова Лінкольна, таку родючу й багату, обминає тепла течія, а північний і південно-західний береги — холодні води суворої Антарктики.

— Правильно, любий мій Спілет. Я, між іншим, зробив те ж саме спостереження. Цей острів, на мою думку, і своїми формами і своєю природою дуже дивовижний. Сказати б наявна вся сума різноманітностей, які можуть бути тільки на континенті. Слово честі я не здивувався б, коли б дізнався, що раніше це був континент.

— Як? Континент серед Тихого океану? — витріщив очі Пенкроф.

— А чому й ні? — відмовів Сайрус Сміт. — Чому Австралія, Нова Зеландія та суміжні архіпелаги, що їх англій-

ські географи звать Австралізія, об'єднані в один архіпелаг на Тихому океані, не могли раніше бути континентом, шостою частиною світу, не меншою, ніж Європа, Азія, Африка й обидві Америки? Я цілком припускаю можливість, що всі острови посеред цього величезного океану є не що інше, як вершини гір континенту, який опустився на дно океану ще за доісторичних часів.

— Як колись Атлантида?— спитав Герберт.

— Так, дитинко, тільки... якщо вона справді існувала!

— І острів Лінкольна був колись частиною цього континенту?— спитав Пенкроф.

— Дуже можливо,— відповів Сайрус Сміт,— і цим можна пояснити всю цю дивну різноманітність на острові.

— І силу різних тварин, що живуть на ньому й досі,— додав Герберт.

— Правильно, дитинко,— відповів інженер,— ти підказав мені новий аргумент на користь мого припущення. Ми переконалися, що на острові безліч тварин, і що найцікавіше, так це різноманітність їхніх порід. Тут є прихована суть і, на мою думку, це саме доводить, що острів Лінкольна був колись дуже давно частиною невідомого величезного континенту, який помалу опускався на дно океану.

— Виходить, що одного чудового дня,— озвався Пенкроф, який, здавалося, був не дуже переконаний почутим,— оці рештки старовинного континенту і собі теж можуть зникнути і тоді абсолютно нічого не буде між Америкою й Азією?

— Ні, буде,— відповів Сайрус Сміт,— будуть нові континенти, над побудовою яких у цей момент працюють мільярди мільярдів мікроскопічних тварин.

— А це що за будівники такі?— спитав Пенкроф.

— Корали,— відповів Сайрус Сміт.— Це вони безнастанною працею побудували й підняли на поверхню води цілу низку островів, атолів та коралових рифів на Тихому океані. Ця дрібнота, поглинаючи з морської води сіль та розчинені в ній інші тверді тіла, витворює вапняк, з якого складаються величезні підводні скелі, міцністю й твердістю не гірші від граніту. Дуже дивно, в перші періоди існування нашої планети, всілякі нерівності поверхні землі утво-

рювались силою вулканічної діяльності. Але тепер, коли підземний вулканічний спосіб формації зменшився, про що свідчать численні згаслі вулкани, на перший план виступають нові активні фактори формації землі — корали. І я гадаю, що минуть сторіччя за сторіччями, покоління коралових поліпів змінятимуться новими й новими поколіннями їх і цей Тихий океан може, нарешті, перетворитися у величезний континент, який стануть заселювати й цивілізувати наші нащадки.

— Ну, коли то ще буде! — сказав Пенкроф.

— Природі вікуди поспішати, — відповів інженер.

— А навщо потрібні нові континенти? — спитав Герберт. — Мені здається, площі сучасних континентів цілком вистачає для людства. Виходить, що нові будуть зайві, некорисні?

— Це так, — відповів інженер, — але ось як можна пояснити потребу на нові континенти і якраз у тропічних зонах, саме там, де переважно й ростуть тепер коралові острови. Принаймні, пояснення це мені здається цілком слухним...

— Продовжуйте, містер Сайрус, ми вас слухаємо, — попросив Герберт.

— Ось моя думка. Вчені кажуть, що настане такий час, коли на Землі нашій припинеться всяке життя і рослинне й тваринне; все, що живе, умре, бо Земля зовсім захолоне. Вчені тільки ніяк не погодяться між собою з приводу причини цього охолодження Землі. Одні кажуть, що через мільйони сторіч Сонце пригасне і його проміння вже не в силі буде так гріти Землю, як тепер. Інші кажуть, що задовго до того погасне внутрішній підземний огонь, а він, на їхню думку, далеко більше впливає на клімат Землі, ніж то гадають взагалі. Я особисто схиляюся до цієї останньої гіпотези, бо бачу приклад з Місяцем. Адже сонце, як і раніше, сипле на це захололе світило своє щедre проміння, а тимчасом воно мертво, згасле, бо немає в ньому власного внутрішнього тепла. Та байдуже, яка буде причина, але наша Земля згасне. Тільки охолодження відбуватиметься дуже довго й помалу, а не зразу. Що ж станеться тоді? Те, що помірні зони — в ті дуже ще далекі від нас часи — почнуть потроху завмирати, життя там стане майже не-

На экскурсию...

можливе, як тепер, скажім, у полярних країнах. Отже, все живе — і люди, і тварини, і рослини — почнуть пересуватися туди, де буде тепліше, тобто до екватора, де більше сонячного проміння. Європа, Азія, Північна Америка спустіють так само, як і Австралазія та найпівденніша частина Південної Америки. І флора і фауна пересунуться до екватора. Центральні частини Америки й Африки стануть найбільш населені. Теперішні північні народи знайдуть для себе звичні полярні умови на берегах Середземного моря. Хто ж може запевняти, що за тієї далекої будуччини вистачить місця для майбутнього людства і що ті землі зможуть його прогодувати? Можливо, саме тоді й придадуться оті нові континенти, збудовані кораловими поліпами. Я часто й багато думав на цю тему, друзі мої, і я серйозно переконаний, що земля наша колись зовсім змінить свій теперішній вигляд: виникнуть нові континенти, води морів та океанів поховують у своїх хвилях старі континенти і прийдуть нові Колумби, які одного чудового дня відкриють нові острови, скажім, Цімборасо, Гімалаї або Монблан — все, що лишиться від Америки, Азії й Європи, похованих під водою. Кінець — кінцем нові континенти й собі теж стануть непридатні для життя; внутрішнє тепло Землі помалу згасатиме і Земля прохолонятиме, як щойно померла людина. Життя на Землі зникне.

— Все це дуже добре, — озвався, нарешті, Пенкроф, який увесь час слухав, ловлячи кожне слово, — але чи не знаєте ви, містер Сайрус, наш острів теж збудований вашими кораловими поліпами?

— Ні, — відповів Сайрус Сміт, — наш острів цілковито вулканічного походження.

— Значить, він зникне одного прекрасного дня?

— Це дуже можливо.

— Маю надію на те, що ми вже тут тоді не будемо.

— Ні, заспокойтеся, Пенкроф, ми вже, ясна річ, тут не будемо, бо у нас немає абсолютно ніякого бажання тут померти. Я певен, що ми такі виберемося звідси.

— А покищо, — зауважив Гедеон Спілет, — давайте влаштовуватись тут так, ніби нам доведеться прожити на цьому острові цілий наш вік. Не треба щось робити наполовину.

Цим закінчилася розмова, а з нею і сніданок.

Колоністи рушили далі і невдовзі дійшли до того місця, де починалися болота.

Болота простяглись на цьому закругленому березі острова не менш як на двадцять квадратних миль. Грунт був мулистий, глеювато-глинистий, укритий торішньою травою та дрібними кущиками чагарів впереміж з очеретами, кугою й осокою. Подекуди блищали кригою на сонці замерзлі болотні калюжі. Ні дощі, ні якась річка раптовою повінню не могли утворити такого болота. Це можна було пояснювати тільки просочуванням підгрунтової води. Дивлячись на ці болота, мимохіть виринала думка про небезпеку від такого болота в літню спеку, коли звідси хмарами здійматимуться міазми болотної пропасниці.

Понад болотними рослинами і стоячими, тепер замерзлими, водами літали численні птахи: дикі качки, казарки або дикі гусачки, цілі зграї бекасів; птахи були не дуже полохливі, дозволяючи легко наблизитись до себе.

Одним пострілом з рушниці їх можна було б покласти зразу з дюжину, — такими густими хмарами вони літали над болотом. Але колоністам довелось обмежитись стрілами з луків, і, хоч це не дало такого блискучого успіху, проте, було навіть вигідніше, бо постріли з рушниць налякали й розігнали б птаство з болота, а стрілами колоністи вбили з дюжину диких гусачків або казарок і вирішили, що на цей раз з них досить, нехай лишень це буде для них спеціальний резерв болотної дичини. Колоністи навіть вирішили, що вони зможуть експлуатувати це озеро, тобто потроху коли не зробити цих птахів свійськими, так принаймні привчити їх до себе й акліматизувати біля озера Гранта. Назвавши цю місцевість болотами Казарки або дикого гусачка, колоністи повернули додому.

О восьмій годині вечора вони вже входили в Гранітний палац.

Розділ двадцять другий

Пастки. — Лисиці. — Пекарі. — Нордвест. — Снігова хуртовина. — Кошикарство. — Морози. — Кристалізація кленового цукру. — Таємничий колодязь. — Плани досліджень. — Дробинка.

Морози й холоднеча стояли аж до 15 серпня, проте, дуже великих морозів не було. Як година була тиха, морози не дошкуляли, а як схоплювався вітер, то колоністам, легко одягненим, доводилось гірко терпіти.

Пенкроф навіть пошкодував, що на острові Лінкольна не водилися ведмеді замість шакалових лисиць та тюленів від хутра яких невелика була користь.

— Ведмеді, — казав Пенкроф, — тепло одягнені, і я нічого не мав би проти, щоб позичити їх теплу шубу.

— А, може ж, ведмеді й не згоднісь би позичити тобі свою шубу, бач, знайшов добродійників! — сміявся Наб.

— Ну, ми б їх примусили, Наб, примусили б! — відповідав Пенкроф авторитетним тоном.

Але цих страшних хижаків на острові не було або принаймні вони ніде не показувалися досі.

Герберт, Пенкроф і репортер поставили пастки на плоскогір'ї Далекого краєвиду на узліссі, бо, на думку Пенкрофа, всяка тварина, яка потрапить у пастку, хоч хижак, хоч гризун, будуть однаково добре зустрінуті в Гранітному палаці.

Ці пастки були надзвичайно просто влаштовані. Це були ями, викопані просто в ґрунті, прикриті зверху гілками й замасковані землею та травою. В саму яму на дно клали принаду, яка мала запахом своїм принаджувати тварин. Оце й усе. Яму копали не просто де прийдеться, а на тих стежках або місцях, де найбільше слідів тварин. Протягом трьох днів в ті пастки потрапили три шакалові лисиці.

— От, чорт, знов!—вилаявся Пенкроф, витягаючи з ями третю лисицю.—Тварина, яка нінащо не потрібна!

— Та ні, Пенкроф, вона придасться.

— А навіщо?

— Як принада для інших тварин.

Репортер мав слухність. Відтоді в ямах замість принади лишилися трупи лисиць.

Моряк, крім пасток, наробив також і тенет, в які рідкий день не потрапляли кролі з кролятника в лісі. Щоправда, хоч це все були кролі, проте, Наб щодня готував якусь нову підливу до них, і колоністи не мали підстав скаржитись на одноманітність страв.

Раз або двічі на початку серпня пастки подарували колоністам тварин, більших і корисніших від їх постійної здобичі—шакалових лисиць. Це були дикі кабани, на яких колоністи вже натрапляли на північному березі озера Гранта. Тут уже Пенкроф не питав, чи їх можна їсти, бо вони були дуже подібні до звичайних свиней Америки й Європи.

— Але це не просто свині, Пенкроф, я тебе попереджаю,—сказав Герберт.

— Дитинко,—відповів Пенкроф, витягаючи з ями за коротенький хвіст дикого кабана,—нехай я буду певен, що це свиня.

— Чому?

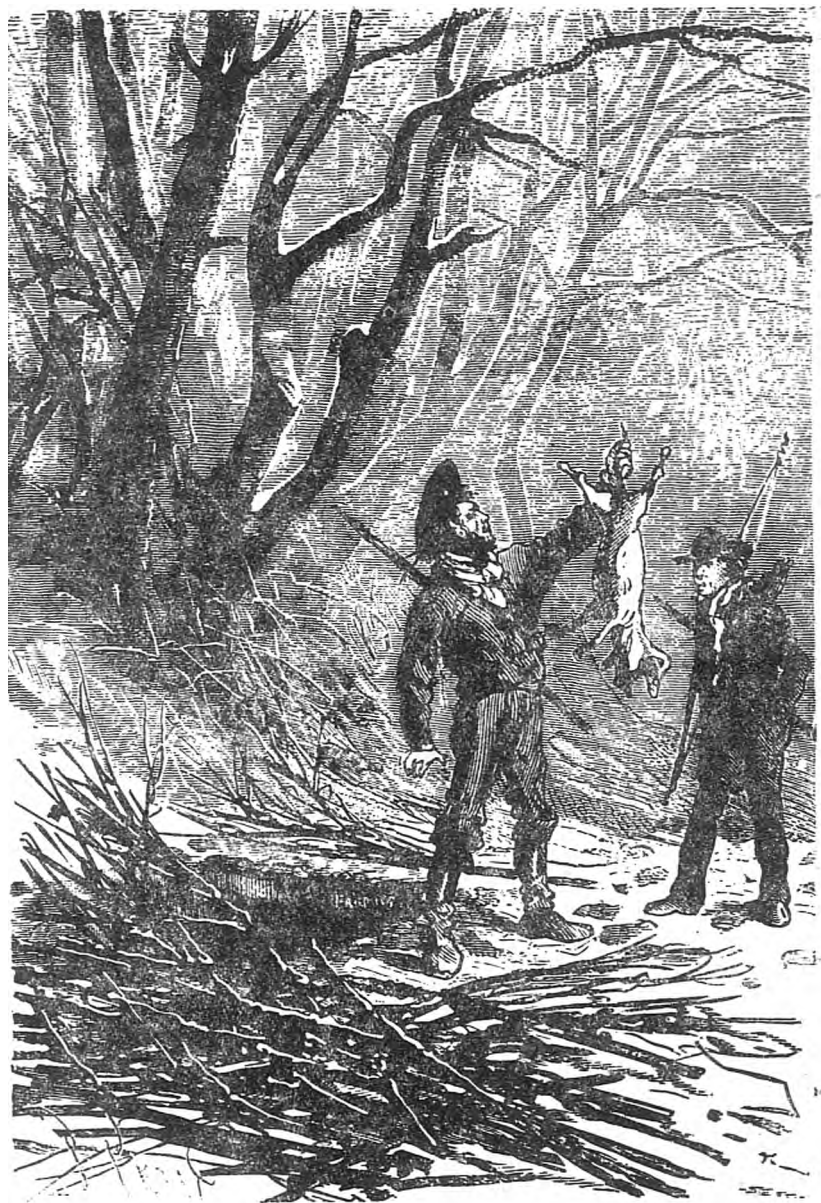
— Бо мені приємно так думати.

— То ти ото так любиш свинину, Пенкроф?

— Я дуже люблю свинину,—відповів моряк,—особливо ж свинячі ніжки, і коли б вони мали замість чотирьох вісім ніг, я б їх любив удвоє більше.

Піймані тварини належали до породи пекарі, американських свиней, до підродина таяссу. Ці пекарі живуть великими табунами, і можна було легко припустити, що в лісистій частині острова їх сила-силенна. Між іншим, їх можна їсти з голови до ніг, а Пенкрофові тільки цього й треба було.

Перед 15 серпня погода різко змінилася—подув північно-західний вітер. Трохи потепліло, але раптом з густих хмар пішов сніг; падав він безупинно протягом кількох

— Нехай я думатиму, що це порося ... — сказав Пенкроф

день, і, нарешті, весь острів оповився пухнастим білим уквивалом футів на два завтовшки.

Вітер із дуже свіжого перетворився на справжню хуртовину. Мело, крутило, било снігом. З висоти Гранітного палацу було чути, як бушувало море на рифах, а вдень було видно, як шалено носилися сніжні стовпи, не гірші від водяних смерчів, які на морі розбивають кораблі пострілами з гармат. А втім, ураган, налітаючи на острів з північного заходу, бив у протилежний Гранітному палацові бік. Положення його — вікнами на схід — рятувало колоністів від лобової атаки вітра. Підчас цієї хуртовини, що була не гірша від полярних сніговіїв, ні Сайрус Сміт, ні його товариші не наважувалися навіть виткнутися з Гранітного палацу. Вони висиділи, не виходивши, п'ять днів — з 20 по 25 серпня. Чути було, як лютувала буря в лісі Якамари. Мабуть чимало там дерев загинуло, вивернутих з корінням бурею. А Пенкроф навіть радів, що тепер не доведеться йому рубати дерев — будуть готові після бурі.

— Вітер став лісорубом, — не перешкоджаймо йому! — повторював Пенкроф.

Але перешкодити бурі лютувати все одно колоністи не могли.

Можна легко собі уявити, якими щасливими почували себе господарі Гранітного палацу підчас цієї страшної бурі, сидячи за товстими гранітними стінами своєї міцної непохитної домівки. І Сайрусові Сміту належала велика частка заслуги в цьому. Він передбачав існування такої печери, він уперто шукав її і він же її знайшов. Тут усі були в цілковитому захистку. Їм тепер не страшні були ніякі бурі. Якщо б вони збудували собі житло з цегли й дерева, то ще невідомо, чи встояла б їхня будівля проти такого урагану.

Про „Димарі“ не було чого й казати. З самого реву хвиль, що сказано налітали на прибережні скелі, можна було легко зробити висновок про те, що робилося в „Димарях“ і як поневірялися б колоністи, коли б залишилися в „Димарях“.

Протягом цього вимушеного сидіння в Гранітному палаці колоністи не марнували часу. В складі було багато

грубо розпиляних дощок, їх колоністи й використали на виготовлення меблів. Столи й стільці, зроблені від щирого серця, — дощок на них не пожаліли, — були грубі, важкі, незграбні, але напрочуд міцні. І Пенкроф з Набом були горді з тих меблів, як діти, радіючи їм більш ніж коли б це були тонкі, вишукані меблі від Буля.¹

Потім столярам довелося перетворитись на кошикарів і, треба сказати, непоганих кошикарів.

Ще перед початком дощового сезону колоністи наткнулися в північному кутку озера Гранта на великі зарості червоної лози. Пенкроф з Гербертом нарізали цілу купу її і, почистивши, заховали в складах Гранітного палацу. Тепер вона добре придалася.

Щоправда, перші спроби колоністів у цій новій промисловості були жалюгідні. Але напосідливість, бажання й кмітливість робітників перемогли труднощі. Пригадуючи, які хто бачив кошики, якого вони були фасону і як саме сплетені, колоністи наплели собі силу чудових кошиків різноманітних розмірів і форм.

Протягом останнього тижня серпня місяця погода ще раз змінилася. Знов узялися морози, але буря вщухла. Колоністи, нарешті, вийшли на свіже повітря. Снігу напало не менш як на два фути, але що він добре підмерз зверху, то ходити можна було досить вільно.

Сайрус Сміт з товаришами вилізли на плоскогір'я Далекого краєвиду. Як усе змінилося! Ліс, особливо хвойна частина його, п'ять днів тому такий веселий, зелений стояв тепер побілілий, похований під снігом, схиливши додолу віти під його тягарем. Все було біле — від вершини гори Франкліна і аж до самого берега океану — ліси, луки, озеро, річка, морське узбережжя. Річка Подяки бігла під крижаним склепінням, яке щоразу з тріскотом ламалося, коли хвилі припливу навально билися в її гирло. Про те, яке спустошення в лісі накоїла буря, зараз сказати було трудно, — треба було подождати, поки розтане цей товстий шар снігу.

¹. Буль — художник-мебляр, що жив наприкінці XVII і на початку XVIII сторіччя.

Гедеон Спілет, Герберт і Пенкроф вирішилися оглядати пастки. Вони на превелику силу розшукали їх під суцільними заметами снігу. Їм довелося навіть самим стерегтися, щоб не потрапити в ями. Це вже було б не тільки небезпечно, але й просто образливо — сам на себе пастку поставив. Та, на жаль, усі ями були порожні, хоч навкруги було повно слідів, серед яких виразно виднілися на снігу великі кігті якоїсь тварини. Герберт, не вагаючись, заявив, що тут ходила тварина з породи котячих. Це стверджувало побоювання інженера, що на острові водяться страшні хижаки. Вони, напевно, живуть у густих лісах Далекого заходу і, видимо, гнані голодом, забрели до плоскогір'я Далекого краєвиду. Хто знає, може, навіть учули вони мешканців Гранітного палацу?

— А що це за такі котячі? — спитав Пенкроф.

— Це — тигри! — відповів Герберт.

— Он як! А я думав, що вони живуть тільки в теплих країнах! — здивувався Пенкроф.

— В Америці їх можна здибати в усіх районах між Мексікою і до пампасів Буенос-Айреса. А що острів Лінкольна лежить приблизно на такій самій широті, як і провінції Ла-Плати, то нема нічого дивного, що й тут є тигри.

— Гаразд, треба бути обачними, — сказав Пенкроф.

Тимчасом потепліло, сніг почав танути, пішли дощі; нарешті, сліди снігу зовсім зникли. І хоч погоди ще стояли кепські, проте, колоністи поповнили свої рослинні запаси, набравши кедрових горіхів, коріння драцени, кленового соку тощо, — тваринні — настрілявши й наловивши агуті, кенгуру, кролів і, нарешті, паливні. Виявилось, що підчас останньої бурі багато дерев було вивернуто з корінням, багато поламано. Сплавивши вже чистою від криги річкою Подяки кілька плотів дров. Моряк з Набом навіть навозили своїм візком і кам'яного вугілля спід гори Франкліна, бо морози й холод могли ще повернутись. Проходячи повз свою ганчарську піч, вони побачили, що її дуже пошкодив ураган, збивши навіть футів на шість високий димар.

Навідалися таксамо й до „Димарів“. Колоністи могли тільки вітати себе з тим, що їм не довелося жити в

„Димарях“ підчас цієї бурі. Море й вітер усюди там залишали сліди своєї руйнівної роботи: коридори, до половини засипані піском, були встелені товстим шаром водоростей, що їх нанесли аж сюди морські хвилі.

Поки Наб, Герберт і Пенкроф полювали та відновлювали запаси палива, Сайрус Сміт і Гедеон Спілет узялися навести лад у „Димарях“. Вони насилу відкопали з піску свою кузню та печі. Але цей пісок їх, очевидно, й урятував, бо вони, як виявилось, були мало пошкоджені.

Колоністи добре зробили, поповнивши свої запаси палива. Морози ще не закінчилися. Відомо, що в лютому в північній півкулі бувають страшні завірюхи й тріскучі морози. Таксамо могло бути й у південній півкулі наприкінці серпня, що відповідає лютому в північній.

Десь перед 25 серпня знов похолодало. Пішов дощ, потім сніг і, нарешті, знов ударили морози. Коли б був термометр, він напевно показав би не менш 20° морозу. І цей страшний мороз, підсилений ще гострим південно-східним вітром, тривав кілька днів. Знов колоністи примушені були відсиджуватись у Гранітному палаці, позачинявши віконницями всі отвори, так що й удень у них було поночі. Свічок виходило багато; вирішили для економії сидіти біля печі й обходитись світлом огню з пічки.

Кілька разів то один, то другий спускалися драбиною на обледенілий берег, але поквалливо верталися назад, бо лютий мороз аж пік їм пальці, поки вони лізли шаблями драбини.

Знов довелось підчас цього вимушеного морозом ув'язнення заповнювати своє дозвілля якоюсь роботою. Сайрус Сміт запропонував новий вид виробництва, що його можна провадити, сидячи в зачині і в напівтемряві.

Відомо, що колоністи мали в своєму розпорядженні чимало цукру, власне солодкої рідини, яку вони виціджували з кленів. Вони її споживали в рідкому стані. Але Сайрус помітив, що коли ця солодка рідина постоїть досить довго у відкритій посудині, то вона починає гуснути й світлішати. Тому в один з цих нудних холодних і темних днів інженер заявив, що сьогодні колоністи мусять перетворитися на цукроварів-рафінадників.

Знову несподівано випав сніг ...

Колоністи остовпіли — цукровари-рафінадники... Але, щоб у пам'яті їх не виникало уявлення про великі фабрики з складним і дорогим устаткуванням, Сайрус Сміт похопився швидше пояснити суть справи: простісінько треба буде тільки цю солодку рідину налити у великі череп'яні миски, довго варити на вогні, щоб вона якнайбільше випарилася.

Коли вони почали варити, то на поверхні цукристої рідини стало збиратися шумовиння. Тоді Наб, озброївшись дерев'яною кописткою, став увесь час помішувати рідину, щоб перешкодити утворенню шкуринки, але водночас щоб прискорити випаровування і не дати їй пригоріти.

Після кількох годин кип'ятіння на доброму вогні, — робота, яка припала до вподоби всім працівникам саме тепер, підчас цих морозів, — рідина перетворилася в густий сироп. Тоді його вилили у глиняні ж форми і поставили охолоняти. На другий день вони мали справжній цукор, тільки трохи рудуватий, але майже прозорий і чудовий на смак.

Морози стояли до половини вересня, і в'язні Гранітного палацу вже почали дуже нудитись. Всі спроби вийти на повітря кінчалися невдачами. Довго лишатися надворі було неможливо. Працювали здебільшого над упорядженням своєї домівки. Працюючи, розмовляли. Сайрус Сміт розповідав своїм товаришам про практичне застосування наук. Колоністи не мали книжок. Але Сайрус був для них живою книгою, яка завжди розгорталася на потрібній сторінці, книгою, яка завжди розв'язувала всі їхні запитання і яку вони часто-часто перегортали. Дні минали, але мужні колоністи, як спершу, бадьоро дивилися в своє майбутнє.

Проте, вже надходив час, коли ув'язнення колоністів мало закінчитися. Всім уже нетерпеливилось діждатися коли вже не справжньої весни, то принаймні хоч закінчення цих нестерпучих морозів. Та хоч би одягнені вони були тепліш, скільки б екскурсій вони влаштували чи то в дюни, чи то на болота Казарки. То-то дичини набили б, користаючись тим, що вона знесилена морозами! Але Сайрус Сміт не дозволяв нікому ризикувати своїм здоров'ям, бо, як він казав, „нам потрібні всі робочі руки“, і всі колоністи корилися йому.

Слід відзначити, що після Пенкрофа найбільш нестерпучим здавалося ув'язнення Топові. Бідний пес місця собі не знаходив, никаючи з кімнати до кімнати і всім своїм виглядом підкреслюючи, що йому до сказу нудно.

Сайрус Сміт часто помічав, що, наближаючись до темного отвору того колодязя, що сполучався з морем, Топ починав гарчати. Іноді він крутився довкола отвору закритого дерев'яним помостом, і намагався просунути під нього лапу, наче бажаючи відчинити, і Топ у такі хвилини навіть якось дивно повизкував, виявляючи водночас ознаки розлючення й тривоги.

Інженер кілька разів спостерігав ці заходи Топа. Що там таке в колодязі, яке так непокоїть розумну собаку? В чому річ? Колодязь сполучається з морем, це так, безумовно. Чи немає часом якихось розгалужень, що виходять в інші печери? Чи не підпливала, часом, якась морська потвора до нижнього отвору колодязя? Інженер не знав, чим усе це пояснити, і в ньому самому жила якась тривога. Звикнувши доводити до кінця всяку думку в галузі науки, він не міг пробачити собі оцю нез'ясовну тривогу, оцю можливість відхилитися думкою в щось надприродне, загадкове. Але в нього не було пристойного й нормального пояснення поведінки собаки. Топ, розумний, чутливий пес, який ніколи не витрачав часу на те, щоб гавкати на місяць, тепер тримав себе, як дурне щеня. Невжеж дурно б собака годинами нюшила й прислухалася до темної прірви, коли б там абсолютно нічого не було, вартого її уваги?

Поведінка Топа так тривожила інженера, що він соромився сам перед собою. Не витерпівши, він поділився своїми невиразними побоюваннями з Гедеоном Спілетом, але решті колоністів вони не сказали ні слова.

Нарешті, морози припинились. Пішли дощі впереміж з снігом, мряка, тумани. Крига й сніг розтали, визирнуло сонце і настала, нарешті, весна. Змучені своїм довгим ув'язненням, колоністи, вирвавшись на волю, цілі дні проводили на свіжому повітрі. В свій Гранітний палац вони вертались тільки, щоб поїсти й виспатись.

У другій половині вересня колоністи багато полювали.

І тут знов Пенкроф став домагатися, щоб інженер якнайшвидше зробив їм рушниці. Але Сайрус Сміт, знаючи, що без спеціальних приладів та апаратів зробити пристойної рушниці не можна, всіляко відмовлявся, кажучи, що нехай далі, може, не тепер. Він посилався на те, що ось, мовляв, Герберт і Гедеон Спілет навчилися ж просто бездоганно стріляти з лука, що в Гранітному палаці тепер ніколи не бракує ніякої дичини. Але упертий моряк не хотів нічого слухати і казав, що не дасть спокою інженерові доти, поки той не виконає своєї обіцянки зробити рушниці. Гедеон Спілет, між іншим, підтримав моряка, кажучи:

— Якщо справді на острові є небезпечні хижаки, то треба неодмінно подбати про виготовлення вогнепальної зброї, бо інакше може прийтися скрутно.

Але в цей час Сайруса Сміта мучило питання не про вогнепальну зброю, а про одяг. Одяг колоністів витримав цю зиму, але чи витримає він ще одну? Треба було хоч би там що роздобути або хутра або вовни, або шерсті. Найдоцільніше було б завести отару муфлонів, яких чимало вони бачили на острові, і стригти їх в міру потреби. Треба було б неодмінно влаштувати загороду для свійських тварин, курник тощо, взагалі щось подібне до ферми — ось що необхідно було створити колоністам протягом весни й літа в якомусь з пунктів острова.

Отже, для цього потрібно було, не відкладаючи надовго, дослідити весь цілком острів Лінкольна, тобто заглянути під високе верховіття дерев тих лісів, що прослалися праворуч від річки Подяки і аж до самого півострова Плазуна. Але треба було чекати, поки погода остаточно усталилась, тобто з добрий місяць, коли можна буде пуститись у таку довгу мандрівку.

Колоністи і без того нетерпляче ждали цієї дослідницької мандрівки, коли один несподіваний випадок ще більш розпалив їхнє бажання дослідити цілком увесь острів.

Сталося це 24 жовтня. Цього дня Пенкроф пішов оглядати свої пастки, в яких він завжди тримав принаду.

В одній з ям він знайшов те, що мали залюбки привітати всі мешканці Гранітного палацу. Це була самиця пекарі з двома малятами.

Зрадлий Пенкроф приніс на спині свою здобич додому, як завжди гордий своїм успіхом.

— Ось маєте, містер Сайрус і містер Спілет, сьогодні у нас буде розкішний обід! — крикнув він ще здалеку.

— А що ж це такого ласого ми їстимем на обід, дозвольте запитати? — озвався Спілет.

— Молочне порося.

— А, молочне порося! А я думав, що ви нас збираєтесь почастувати чимсь надзвичайним, скажім, куріпкою з труфелями.

— Як, ви не задоволені, що матимете на обід молочне порося? — обурився Пенкроф.

— Ну, — відповів Гедеон Спілет, проте, без особливого ентузіазму, — я задоволений, тільки...

— Це добре, пане письменнику, нічого сказати! — перебив моряк, який не любив, коли до його мисливських успіхів ставилися скептично. — Тепер ви перебираєте їжею, а що б ви сказали сім місяців тому, коли нас тільки-тільки викинуло на берег? Як би ви тоді зрадили цьому поросяті!

— Це таки справді так, — відповів репортер. — Людина завжди хоче кращого!

— Сподіваюсь, що Наб сьогодні відзначиться. Дивіться, цим поросятам навряд чи є по три місяці. Вони будуть ніжні, як масло. Наб, а йди но сюди! Я сам доглядатиму печеню.

І моряк у супроводі Наба пішов до кухні і заглибився в кулінарне мистецтво.

Колоністи не заважали йому порядкувати.

Вони з Набом приготували справжній бенкет: суп з кенгуру, смажені поросята - пекарі, шинка, кедрові горіхи, пиво з драцени і „чай Освего“ — зрештою все, що було в них найкращого. Але справді найкращі були смажені мольдєнькі ніжні поросята - пекарі.

О п'ятій годині обід був поданий у їдальні Гранітного палацу.

Суп з кенгуру всі визнали винятково смачним.

Після супу подали поросят, яких Пенкроф сам узявся розрізати і понакладав на тарілки кожному колосальні порції.

Молочних поросят справді було не об'їстись, такі смачні. І Пенкроф, жадібно накинувшись на свою порцію, раптом скрикнув і вилаявся.

— Що трапилось? — спитав Сайрус Сміт.

— Те... те... те, що я зламав собі зуба! — простогнав Пенкроф.

— А, так! Виходить, у вашому пекарі є камінці всередині? — озвався Гедеон Спілет.

— Мабуть, що так, — відповів Пенкроф, виймаючи з рота те, через що він позбувся зуба.

Це був зовсім не камінець. Це була... дробинка.

Кінець першої частини.

З М І С Т

	Стор.
Розділ перший	5
„ другий	14
„ третій	24
„ четвертий	33
„ п'ятий	42
„ шостий	53
„ сьомий	64
„ восьмий	76
„ дев'ятий	89
„ десятий	105
„ одинадцятий	118
„ дванадцятий	134
„ тринадцятий	149
„ чотирнадцятий	163
„ п'ятнадцятий	178
„ шістнадцятий	192
„ сімнадцятий	205
„ вісімнадцятий	221
„ дев'ятнадцятий	234
„ двадцятий	249
„ двадцять перший	257
„ двадцять другий	269

Ціна 4 карб. 10 коп.

[Handwritten scribbles and marks]